

Vlaams Gemeenschappelijk LandbouwBeleid 2023-2027

Strategisch MER – Kennisgeving/ontwerp-MER

Antea Group

Understanding today.
Improving tomorrow.

Colofon

Opdracht

Strategisch MER GLB
Kennisgeving/Ontwerp-MER

Opdrachtgever

Vlaamse Overheid
Beleidsdomein Landbouw en Visserij
Departement Landbouw en Visserij
Afdeling Beleidscoördinatie en Omgeving
Koning Albert II-laan 35, bus 40
1030 Brussel

Opdrachthouder

Antea Belgium nv
Roderveldlaan 1
2600 Antwerpen
T: +32(0)3 221 55 00
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB
Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer

4545093006 - Strategisch MER GLB - Kennisgeving/ontwerp-MER

Offertemedewerkers

Paul Arts, MER-coördinator en MER-deskundige Mens en Landschap, bouwkundige erfgoed en archeologie

Inge Van der Mueren, MER-deskundige Bodem en Water

Lise Costermans, adviseur

Datum

juni 2021

Auteur

Inge Van der Mueren

Status/ revisie

KG/OT MER

Vrijgave

Paul Arts

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding van het programma en het plan-MER	4
1.2	Toetsing aan de m.e.r.-plicht en aan de m.e.r.-filosofie	5
1.3	Procedure plan-m.e.r. en verdere besluitvorming	6
1.4	Totstandkoming van het rapport	7
2	Beschrijving van het programma	9
2.1	Beleidsmatige context en motivering	9
2.1.1	Kader voor het toekomstige Vlaamse Strategisch GLB-Plan	9
2.1.2	Stappen bij de opmaak van het GLB-SP, monitoring en evaluatie	11
2.2	Beschrijving van het ontwerp Vlaams Strategisch GLB-plan (2023 – 2027)	13
2.2.1	Algemeen	13
2.2.2	Conditionaliteit	14
2.2.3	Interventies	23
2.2.3.1	Interventies volgens de verschillende krachtlijnen	23
2.2.3.2	Areaal- en diergebonden interventies	26
2.2.3.3	Interventies rond kennisdeling	34
2.2.3.4	Samenwerkingsprojecten	35
2.2.3.5	Investerings- en bedrijfssteun	36
2.2.3.6	Sectorale programma's	40
2.3	Relatie met de periode 2014-2020	41
3	Juridische, administratieve en beleidsmatige situering	43
3.1	Overzicht juridische en beleidsmatige context	43
3.2	Te toetsen beleidsplannen	55
3.2.1	Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030	55
3.2.2	Luchtbeleidsplan 2030	57
3.2.3	Stroomgebiedbeheerplannen voor het Schelde- en Maasbekken 2022-2027	60
4	Aanpak van de milieueffectbeoordeling	67
4.1	Opbouw en uitgangspunten van de effectbeoordeling	67
4.2	Overzicht van de mogelijke milieueffecten per discipline	69
4.2.1	Relevante disciplines per GLB-SP-maatregel	69
4.2.2	Specifieke aandachtspunten per discipline t.a.v. landbouw en platteland	71
4.3	Gewestgrensoverschrijdende effecten	73
4.4	Alternatieven en ontwikkelingsscenario's	74
4.4.1	Alternatieven	74
4.4.2	Ontwikkelingsscenario's	74
5	Milieubeoordeling van het GLB-SP-programma 2023-2027	76
5.1	Referentiesituatie: milieutoestand in Vlaanderen in relatie tot de landbouwsector (toestand 2015 – 2020)	76
5.1.1	Energieverbruik en –productie	76
5.1.2	Waterkwantiteit	77
5.1.3	Organische stof in landbouwbodems	81
5.1.4	Bodemerosie en bodemverdichting en -afdichting	82
5.1.5	Vermesting	85
5.1.6	Verzuring	86
5.1.7	Emissie van broeikasgassen	87

5.1.8	Emissie van fijn stof	89
5.1.9	Waterkwaliteit	89
5.1.10	Natuurlijke en biologische kwaliteit	95
5.1.11	Landschappelijke kwaliteit	99
5.1.12	Hinder	99
5.1.13	Biologische landbouw	100
5.1.14	Eco-efficiëntie van de landbouw	101
5.1.15	Klimaat	101
5.2	Beoordeling van de relevante en consistentie van het GLB-SP-programma t.a.v. het Vlaams beleid inzake milieu	110
5.3	Inschatting van de potentiële milieueffecten van het GLB-SP-programma 2023 – 2027	118
5.3.1	Kwalitatieve beoordeling	118

5.3.1.1	Fiche 1: Basisinkomenssteun voor duurzaamheid	118
5.3.1.2	Fiche 2: Aanvullende inkomenssteun jonge landbouwer	119
5.3.1.3	Fiche 3: Gekoppelde steun	120
5.3.1.4	Fiche 4: Ecoregeling + AMKM meerjarig grasland	122
5.3.1.5	Fiche 5: Ecoregeling organisch koolstofgehalte bodem in akkerland	123
5.3.1.6	Fiche 6: Ecoregeling + AMKM Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (zogenaamde ecoteelten)	125
5.3.1.7	Fiche 7: Voeder- dier en veestapelmanagement voor rundvee	126
5.3.1.8	Fiche 8 en 9: AMKM Omschakeling biologische landbouw en ecoregeling voorzetting biologische landbouw	127
5.3.1.9	Fiche 10: Ecoregeling Eénjarige bufferstroken stimuleren	128
5.3.1.10	Fiche 11: Ecoregeling voor mechanische onkruidbestrijding	129
5.3.1.11	Fiche 12: AMKM Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt	130
5.3.1.12	Fiche 13: Ecoregeling voor stimuleren van teelttechnische erosiebestrijdende technieken	131
5.3.1.13	Fiche 14: Ecoregeling gewasrotatie met leguminozen	132
5.3.1.14	Fiche 15: Ecoregeling Precisielandbouw	133
5.3.1.15	Fiche 16: Duurzame bestrijding van invasieve soorten	134
5.3.1.16	Fiche 17: Dierenwelzijn	135
5.3.1.17	Fiche 18: Beheerovereenkomst bufferen en/of verbinden	136
5.3.1.18	Fiche 19: Beheerovereenkomsten voor het herstellen, ontwikkelen en onderhouden van houtige kleine landschapselementen	137
5.3.1.19	Fiche 20: Beheerovereenkomsten soortenbescherming	139
5.3.1.20	Fiche 21: Betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen ten gevolge van Kaderrichtlijn Water	140
5.3.1.21	Fiche 22: Vorming en advies op maat van de landbouwer	141
5.3.1.22	Fiche 23: Demonstratieprojecten	143
5.3.1.23	Fiche 24: Projectoproep samenwerking	144
5.3.1.24	Fiche 25:en 27: Projectoproep ‘innovatie’ in kader van EIP (Europese Innovatiepartnerschappen) en VLIF Innovatieve Investerings op landbouwbedrijven	145
5.3.1.25	Fiche 26: LEADER	147
5.3.1.26	Fiche 28: VLIF: Opstart – en overnamesteun voor jonge landbouwers	148
5.3.1.27	Fiche 29: VLIF: Opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf	149
5.3.1.28	Fiche 30: VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven	150
5.3.1.29	Fiche 31: VLIF investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten	151
5.3.1.30	Fiche 32: VLIF niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	152
5.3.1.31	Fiche 33: Agroforestry (aanleg en onderhoud)	154
5.3.1.32	Fiche 34: Inrichtingsmaatregelen i.f.v. Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden	155
5.3.1.33	Fiche 35: Operationele programma’s Groenten en fruit	156
5.3.1.34	Fiche 36: Nationaal bijenteeltprogramma	157
5.3.2	Kwantitatieve beoordeling	158
6	Passende beoordeling/natuurtoets	159
7	Synthese	161
8	Verklarende woordenlijst en afkortingen	163

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het programma en het plan-MER

Het GLB is het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en omvat 2 pijlers met elk een eigen Europees begrotingsfonds in gedeeld beheer door Vlaanderen en de Europese Commissie:

- Pijler 1: deze omvat rechtstreekse betalingen en marktmaatregelen (schoolmelk en -fruit, operationeel programma groenten en fruit, interventies, crisismaatregelen, ...). Deze pijler wordt volledig gefinancierd door het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF).
- Pijler 2: deze omvat de plattelandsmaatregelen, die in het huidige GLB (2014-2020) zijn opgenomen in het Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III). De Pijler 2-maatregelen worden gefinancierd vanuit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO), maar – in tegenstelling tot het ELGF- is hier ook een verplichte cofinanciering vanuit de regio/lidstaat vereist.

Op 2 mei 2018 lanceerde de Europese Commissie haar voorstel voor het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2021-2027. De officiële wetsvoorstellen van de Europese Commissie voor het nieuwe GLB kwamen een maand later, op 1 juni 2018. Dit concretiseert zich in 3 GLB-verordeningen:

- GLB Strategisch Plan - verordening
- Horizontale verordening
- De aanpassingsverordening die amendementen aanbrengt aan een aantal verordeningen waaronder de verordening betreffende de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO)

Deze basisverordeningen zitten op het moment van redactie van deze kennisgeving in de finale onderhandelingsfase. Daarna moeten ook nog de secundaire verordeningen (nl. de gedelegeerde en uitvoeringshandelingen) opgesteld en goedgekeurd worden.

In uitvoering van deze GLB-verordeningen moet elke lidstaat een GLB- Strategisch Plan (GLB-SP) opmaken, dat zowel Pijler 1 (met uitzondering van een aantal marktmaatregelen) als Pijler 2 omvat. Vlaanderen kan een afzonderlijk GLB SP indienen. In het GLB-SP geven de lidstaten aan welke stimulerende maatregelen (“interventies”) ze willen inzetten, aansluitend op de specifieke noden. Het GLB-SP is dus als een subsidieprogramma of een financieel plan te beschouwen en valt daardoor niet onder het toepassingsgebied van DABM. De opmaak van een strategische milieubeoordeling voor het GLB-SP wordt echter wel vanuit de GLB Strategische Plan - verordening verplicht.

Bedoeling is dat de lidstaten hun GLB-plan eind 2021 indienen bij de Europese Commissie, die het in de loop van 2022 moet goedkeuren. Het nieuwe GLB zal starten op 1 januari 2023, twee jaar later dan oorspronkelijk in de voorstellen van de Europese Commissie voorzien.

Het toekomstige GLB mikt op 3 algemene doelstellingen:

- Bevorderen van een slimme, veerkrachtige en gediversifieerde landbouwsector om voedselzekerheid te garanderen;
- Intensiveren van milieuzorg en klimaatactie en bijdragen aan de verwezenlijking van de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen van de Unie;

- Versterken van het sociaaleconomische weefsel van de plattelandsgebieden.

Ook moet het GLB streven naar een modernisering van de landbouwsector door kennisstimulering en -deling, innovatie en digitalisering.

1.2 Toetsing aan de m.e.r.-plicht en aan de m.e.r.-filosofie

De beoordeling van plannen en programma's op hun gevolgen voor het milieu wordt geregeld door het decreet van 27 april 2007 (plan-m.e.r.-decreet, BS 20/6/2007) en het besluit van de Vlaamse regering van 12 oktober 2007 (plan-m.e.r.-besluit, BS 7/11/2007). De bepaling of een plan of programma onder de plan-m.e.r.-plicht valt, gebeurt in drie stappen:

- **Stap 1:** valt het programma onder de definitie van een plan of programma zoals gedefinieerd in het Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid (DABM, 5 april 1995, herhaaldelijk gewijzigd) ? >> hiervoor moeten drie voorwaarden gelijktijdig vervuld zijn:
 - Decretale of bestuursrechterlijke bepalingen moeten voorschrijven dat een plan of programma wordt opgesteld en/of vastgesteld;
 - Het moet gaan om een plan of programma dat door een instantie op regionaal, provinciaal of lokaal niveau is opgesteld;
 - Het plan of programma moet via een instantie op regionaal, provinciaal of lokaal niveau worden vastgesteld.

De opmaak van het Vlaams Strategisch GLB-Plan (verder in de tekst afgekort als GLB-SP) wordt opgelegd vanuit de Europese regelgeving voor het nieuwe GLB (de 'strategic plan regulation', die nog in opmaak is). Het GLB-SP wordt opgesteld door het Departement Landbouw en Visserij en vastgesteld door de Vlaamse Regering. Het GLB-SP valt m.a.w. onder de definitie van een plan of programma.

- **Stap 2:** valt het programma onder het toepassingsgebied van het DABM ? >> dit is het geval indien:
 - Het programma het kader vormt voor de toekenning van een vergunning (stedenbouwkundige, milieu-, natuur-, kap-,...) aan een project;
 - Het programma mogelijk betekenisvolle effecten heeft op speciale beschermingszones waardoor een passende beoordeling vereist is.

Volgende plannen vallen expliciet niet onder het toepassingsgebied van het DABM:

- plan of programma dat uitsluitend bestemd is voor nationale defensie;
- financieel of begrotingsplan en -programma;
- plan of programma dat wordt medegefinancierd in het kader van de huidige programmeringsperiode 2000-2006 betreffende EG-Verordening nr. 1260/1999 van de Raad van 21 juni 1999 houdende algemene bepalingen inzake de Structuurfondsen en de programmeringsperiode 2000-2006 en 2000-2007 van EG-Verordening nr. 1257/1999 van de Raad van 17 mei 1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de landbouw (EOGFL).

Het GLB-SP is een financieel plan dat (al dan niet vergunningsplichtige) activiteiten subsidieert. Het heeft echter an sich geen invloed op het verkrijgen van vergunningen voor projecten en valt in die zin dan ook niet onder het toepassingsgebied van DABM.

De opmaak van een strategische milieubeoordeling voor het GLB is echter vanuit Europa verplicht. Artikel 103, lid 1 van het ontwerp van de GLB Strategische Plan verordening (nog niet definitief) zegt: *“Bijlage I bij het strategisch GLB-plan als bedoeld in artikel 95, lid 2, onder a), bevat een samenvatting van de belangrijkste resultaten van de ex-ante-evaluatie als bedoeld in artikel 125 en van de SMEB (strategische milieu-effecten beoordeling) als bedoeld in Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad, en de manier waarop die zijn aangepakt of de reden waarom er geen rekening mee is gehouden, alsmede een link naar de volledige verslagen van de ex-ante-evaluatie en de SMEB”.*

Vanuit deze verplichting zal er dan ook een plan-MER opgemaakt worden.

1.3 Procedure plan-m.e.r. en verdere besluitvorming

M.b.t. de te volgen **procedure** voor de opmaak van het plan-MER is het plan-m.e.r.-decreet van 27/04/2007 (BS 20/06/2007) en het plan-m.e.r.-besluit van 12/10/2007 van toepassing. Er werd geopteerd voor de volgende procedure:

- Opmaak van een gecombineerde kennisgevingsnota (KG) en ontwerp-MER door de MER-coördinator en MER-deskundigen;
- Volledigverklaring van de kennisgevingsnota (+ ontwerprapport) door Team Mer;
- Bekendmaking van de volledig verklaarde kennisgeving en het ontwerprapport:
 - aankondiging in ten minste één krant met melding dat dit document kan geraadpleegd worden op de websites van Team Mer en het Departement Landbouw en Visserij;
 - overmaken van de gebundelde KG/ontwerp-plan-MER aan de bevoegde Vlaamse adviesinstanties, die door Team Mer geselecteerd werden.
 - de terinzagelegging van de gebundelde KG/ontwerp-plan-MER;
- Bundeling door Team Mer van eventuele vragen en opmerkingen op de gebundelde KG/ontwerp-plan-MER, geformuleerd door de bevoegde instanties en eventueel door het publiek;
- Bespreking in de zgn. richtlijnenvergadering met de bevoegde adviesinstanties, de erkende deskundigen en de initiatiefnemer van de gemaakte vragen en opmerkingen;
- Opmaak van de MER-richtlijnen door Team Mer;
- Aanpassen van het ontwerprapport aan de opmerkingen en MER-richtlijnen;
- Openbaar onderzoek ontwerp-GLB-SP en ontwerp-plan-MER
- Aanvraag van de adviezen aan de adviesinstanties door de initiatiefnemer;
- Bezorgen van de opmerkingen en adviezen en het voltooide plan-MER aan Team Mer;
- Goedkeuringsonderzoek van het definitief plan-MER door Team Mer;

- Goedkeuring van het plan-MER door Team Mer, eventueel na bijkomende aanpassingen, uiterlijk voor de definitieve vaststelling van het plan.

Tijdens de terinzagelegging wordt door team Mer advies gevraagd aan de adviesinstanties op Vlaams niveau, Provincies en gemeenten. Via de aankondiging in minstens één krant en via publicatie op de websites van Team Mer (www.mervlaanderen.be) en de initiatiefnemer van het GLB-SP (Departement Landbouw en Visserij van het beleidsdomein Landbouw en Visserij van de Vlaamse overheid) wordt ook de bevolking in de gelegenheid gesteld om een inspraakreactie over te maken.

Een tweede motief naast het realiseren van tijdswinst om te kiezen voor een gecombineerde kennisgeving/ ontwerp-MER is de hoge abstractiegraad van het programma, waardoor een voorafgaande advisering m.b.t. scope en aanpak niet evident zou zijn. Door inspraak te voorzien op het ontwerp-MER, in combinatie met het ontwerpprogramma zelf, zijn gerichte en concrete inspraakreacties mogelijk, die ook betrekking kunnen hebben op de inhoud van het programma zelf.

Na aanpassing van het ontwerp-plan-MER wordt dit samen met het ontwerpprogramma in openbaar onderzoek gebracht. Rekening houdend met de binnengekomen adviezen en opmerkingen wordt vervolgens het definitief programma opgesteld en het ontwerp-MER aangepast tot definitief plan-MER. Het plan-MER wordt goedgekeurd uiterlijk voor de vaststelling van het definitief programma door de Vlaamse regering.

1.4 Totstandkoming van het rapport

In het plan-MER komen volgende MER-disciplines aan bod:

- Grond- en oppervlaktewater;
- Bodem;
- Lucht
- Klimaat;
- Biodiversiteit;
- Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie;
- Mens (ruimtelijke aspecten en mobiliteit, gezondheid).
- Geluid en trillingen;

De opmaak van het MER gebeurt door verschillende experts onder toezicht van een erkend MER-coördinator.

Aan het rapport werken volgende deskundigen mee :

Interne deskundigen

De interne deskundigen zijn verantwoordelijk voor of betrokken bij de opmaak van het programma en bij de nodige administratieve procedures. Specifiek stonden zij in voor de aanlevering van de basisgegevens en het nalezen van het document. De interne deskundigen van het Departement Landbouw en Visserij, zijn Belinda Cloet en Maarten De Cock.

Externe deskundigen

De externe deskundigen stonden in voor de opmaak van het plan-MER. Hiervoor werd voor een belangrijk deel gesteund op gegevens aangeleverd door de interne deskundigen. De redactie van de nota gebeurde onder toezicht van erkend MER-coördinator Paul Arts, bijgestaan door Inge Van

der Mueren en Lise Costermans. De beschrijving van de verschillende disciplines gebeurde mede door de verschillende experts. De externe deskundigen die optreden voor dit MER zijn:

Tabel 1-1: Team van externe deskundigen

Deskundige	Discipline
Paul Arts	Coördinator (GOP/ERK/MERCO/2019/00004) Mens – ruimtelijke aspecten, mobiliteit en gezondheid Geluid en trillingen Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie
Inge Van der Mueren	Water Bodem
Dirk Dermaux	Lucht
Sofie Claerbout	Biodiversiteit
Siebe Puynen	Klimaat
Lise Costermans	Ondersteuning diverse disciplines

2 Beschrijving van het programma

2.1 Beleidsmatige context en motivering

2.1.1 Kader voor het toekomstige Vlaamse Strategisch GLB-Plan

Sinds de hervorming van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in 2013, doorgevoerd in 2015, is de context waarbinnen dit beleid werkt duidelijk veranderd:

- de landbouwprijzen daalden fors door macro-economische factoren, geopolitieke spanningen en andere krachten;
- bij de handelsbesprekingen verschoof de nadruk van multilaterale naar bilaterale akkoorden en de EU staat ook meer open voor de mondiale markten;
- de EU ging nieuwe internationale verbintenissen aan, bijvoorbeeld rond klimaatverandering (met de klimaatconferentie van Parijs in 2015), rond internationale ontwikkeling (zie de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (sustainable development goals (SDG's) van de VN) en rond andere geopolitieke ontwikkelingen zoals migratie;
- extremere weersomstandigheden zorgden voor een grotere variatie in landbouwopbrengsten.

Deze verschuivingen leidden tot een publiek debat of de GLB-hervorming van 2013 de aanhoudende uitdagingen rond economische gezondheid van de landbouwsector, zorg voor het milieu, klimaatbescherming en een sterk, economisch en sociaal weefsel in de Europese plattelandsgebieden wel voldoende had beantwoord. Het debat werd ook gevoed door de nieuwe kansen geboden door handel, bio-economie, hernieuwbare energie, circulaire economie en digitale evolutie.

Dit werd meegenomen in de wetsvoorstellen rond het GLB voor de periode 2021-2027, die de Europese Commissie op 1 juni 2018 presenteerde. Hierin wordt het Europese kader voor het toekomstige GLB gemoderniseerd om het af te stemmen op de prioriteiten van de Commissie en op de SDG's.

Want, zoals vermeld in de mededeling over het Meerjarig Financieel Kader (MFK) van de Europese Commissie, moet het gemoderniseerd GLB de overgang naar een volledig duurzame landbouwsector en de ontwikkeling van vitale plattelandsgebieden ondersteunen. Zo garandeert men veilig en hoogwaardig voedsel voor meer dan 500 miljoen consumenten. Het Europese GLB moet beter afgestemd worden op de huidige en toekomstige uitdagingen, zoals klimaatverandering en generatiewissel. Tegelijkertijd moet het de Europese landbouwers blijven steunen om de landbouw duurzaam en concurrerend te houden.

De algemene doelstellingen van het Europese GLB zijn:

- a) bevorderen van een slimme, veerkrachtige en gediversifieerde landbouwsector om voedselzekerheid te garanderen;
- b) intensiveren van milieuzorg en klimaatactie en bijdragen aan de verwezenlijking van de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen van de Unie;

c) versterken van het sociaaleconomische weefsel van de plattlandsgebieden.

Deze doelstellingen worden aangevuld met de horizontale doelstelling die erin bestaat de sector te moderniseren door kennisstimulering en -deling, innovatie en digitalisering in de landbouw en de plattlandsgebieden en door bevordering van de benutting daarvan.

De algemene doelstellingen worden verwezenlijkt aan de hand van de negen specifieke doelstellingen (SpD):

- SpD 1: steun bieden voor een leefbaar landbouwincome en veerkracht in de hele Unie om voedselzekerheid te vergroten;
- SpD 2: het concurrentievermogen en de marktgerichtheid vergroten, onder meer door te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering;
- SpD 3: de positie van de landbouwers in de waardeketen verbeteren;
- SpD 4: bijdragen tot matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering en tot duurzame energie;
- SpD 5: duurzame ontwikkeling en efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht bevorderen;
- SpD 6: bijdragen tot de bescherming van biodiversiteit, versterken van ecosysteemdiensten en in stand houden van habitats en landschappen;
- SpD 7: jonge landbouwers aantrekken en bedrijfsontwikkeling vergemakkelijken in plattlandsgebieden;
- SpD 8: de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattlandsgebieden bevorderen, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw;
- SpD 9: de EU-landbouw beter doen inspelen op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft veilig, voedzaam en duurzaam voedsel, verspilling en dierenwelzijn.

De Europese lidstaten moeten in hun strategische plannen aanduiden hoe ze de GLB-instrumenten willen inzetten om deze negen EU-doelstellingen te verwezenlijken, rekening houdende met de specifieke behoeften van hun eigen landbouwers en plattlandsgemeenschappen.

Ondertussen is beslist dat er 2 overgangsjaren zijn en het nieuwe GLB start in 2023 in plaats van 2021. De wetvoorstellen bevinden zich momenteel nog in trilogie, waarin de 3 Europese entiteiten (Europese Commissie, Raad en Europees Parlement) hun versie met elkaar afstemmen om tot een definitieve eindversie te komen.

In december 2019 lanceerde de Europese Commissie haar Green Deal. Met betrekking tot voeding en landbouw vindt dit zijn vertaalslag voornamelijk in de Farm to Fork strategie (mei 2020). De Europese Commissie heeft deze en andere beleidsdoelen omgezet naar landenspecifieke aanbevelingen voor het GLB-SP (Zie website van de Europese Commissie: CAP strategische plannen | European Commission (europa.eu) en aanbevelingen voor BE: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0368&qid=1613547815333>).

Vlaanderen maakt dus een GLB-SP op voor de periode 2023-2027. Dit plan bevat zowel de invulling van pijler 1 (met het Europees Landbouwgarantiefonds) als de invulling van Pijler 2 (met het

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling). Vlaanderen kan binnen de krijtlijnen van de Europese regelgeving zijn invulling bepalen, er is een zekere vrijheid om, in functie van de Vlaamse noden, beleidskeuzes, steunmaatregelen en (rand-)voorwaarden voor beide pijlers op te zetten.

In Vlaanderen zal het GLB-SP 2023-2027, samen met andere Vlaamse beleidsinitiatieven, bijdragen aan de realisatie van de langetermijndoelstellingen voor een duurzame voedselketen vermeld in de SDG's en de Visie 2050 van de Vlaamse Regering. Via deze Visie 2050 wil de Vlaamse Regering van Vlaanderen tegen 2050 een regio maken

- die sociaal, open, veerkrachtig en internationaal is;
- die welvaart en welzijn creëert op een innovatieve en duurzame manier;
- waarin iedereen meetelt.

In Visie 2050 vormt duurzaamheid het leidende principe, en worden de SDG's expliciet onderschreven. Het GLB zal tevens rekening houden met het Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024.

2.1.2 Stappen bij de opmaak van het GLB-SP, monitoring en evaluatie

Eerst en vooral inventariseerde het Departement Landbouw en Visserij, op basis van verschillende SWOT's (i.s.m. externe experts en het brede publiek via 2 publieke bevestigingen in februari 2018),

studies, plannen, visiedocumenten en insteek van een klankbordgroep (met vertegenwoordiging van de meest relevante stakeholders), een hele reeks diverse noden.

Met het GLB-budget als beperkende factor in het achterhoofd, werden hieruit prioritaire noden gefilterd. Deze werden vertaald tot zeven krachtlijnen voor de Vlaamse invulling van het GLB 2023-2027, die aan de klankbordgroep werden voorgelegd.

De krachtlijnen vormden de basis van de strategienota, die aangeeft welke richting het Vlaams GLB-plan 2023-2027 wil uitgaan. De strategienota werd samen met de onderbouwing voorgelegd aan de SALV en Minaraad voor advies.

Een volgende stap is om, op basis van de doelstellingen, de meest adequate interventies te ontwikkelen en het volledige GLB-SP uit te schrijven. De voorstellen van de concrete interventies worden tevens met de klankbordgroep besproken. Finale keuzes zijn echter pas mogelijk op basis van de definitieve GLB-verordeningen.

Voor elke interventie zal een fiche worden opgesteld die de vereiste informatie bevat. Volgens het Commissie-voorstel van de GLB-verordening omvat dit:

- Fonds
- Interventietype
- Toepassingsgebied
- Gerelateerde specifieke doelstellingen en waar relevant gerelateerde sectorale doelstellingen
- Outputindicator
- Resultaatsindicator(en)
- Begunstigden
- Context en beschrijving van de interventie
- Relevante baseline
- Subsidiabiliteitsvoorwaarden per maatregel
- Steun (type, bedrag of percentage, plafond indien van toepassing, methode voor de berekening incl. certificering, vereenvoudigde kostenopties)
- Planning van de unit amounts en de indicatieve financiële allocatie (geplande output, totale overheidsuitgaven verdeeld over de planperiode)

De meeste maatregelen die vanuit het GLB gefinancierd worden zijn niet vergunning plichtig. Wel vergunning plichtig zijn vnl. bepaalde types investeringen (b.v. renovatie van stallen).

Het GLB-SP zal uiteindelijk, samen met de ex-ante evaluatie, inclusief het goedgekeurd plan-MER, definitief vastgesteld worden door de Vlaamse Regering en ter goedkeuring ingediend worden bij de Europese Commissie.

Tijdens de uitvoering van het GLB-SP zal een continue monitoring plaatsvinden van verschillende indicatoren:

- Outputindicatoren: aantal dossiers, aantal ha, totaal investeringsbedrag,... per maatregel
- Resultaatindicatoren: de resultaten van de maatregelen en de mate waarin de vooropgestelde streefwaarden voor de specifieke doelstellingen worden bereikt;

Jaarlijks zal een prestatieverslag worden gepubliceerd waarin aan de hand van de bovenstaande output- en resultaatindicatoren wordt gerapporteerd over de voortgang van het GLB-SP. Bovendien wordt er een systeem van permanente evaluatie toegepast en zal na afloop van de programmaperiode een ex post evaluatie gebeuren. Hiervoor zijn door Europa ook impactindicatoren opgesteld, die de mate waarin het GLB-SP impact heeft op de diverse doelstellingen moeten meten.

2.2 Beschrijving van het ontwerp Vlaams Strategisch GLB-plan (2023 – 2027)

2.2.1 Algemeen

De Vlaamse overheid streeft naar de ontwikkeling en een rechtszekere toekomst voor alle vormen van duurzame land- en tuinbouw, waarbij ecologische, economische en sociale elementen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Hiervoor zal ze in het Vlaamse landbouwbeleid effectieve en efficiënte maatregelen uitwerken binnen een stimulerend en doelgericht kader dat rekening houdt met de landbouw- en bedrijfsrealiteit, de natuurlijke omgeving en de maatschappelijke context. De primaire productie vormt de basis voor een geïntegreerd en coherent Vlaams voedselsysteem in een circulaire economie.

De Vlaamse invulling van het GLB 2023-2027 vormt een stimulerend en ondersteunend onderdeel van het Vlaamse landbouwbeleid.

Het Vlaamse GLB 2023-2027 wordt opgehangen aan 7 krachtlijnen (zie § 2.2.3.1) waarbij innovatie – samenwerking – focus op de echte (actieve) landbouwer cruciale rode draden in het verhaal vormen:

- *Innovatie*: De eerste krachtlijn (inzetten op innovatie en kennisdeling) werkt vanzelfsprekend ook in alle andere krachtlijnen door.
- *Samenwerking*: Het bereiken van de GLB-doelstellingen gebeurt via een integrale aanpak. Daarom zal het Vlaamse GLB zoveel mogelijk inzetten op horizontale en verticale samenwerking, interactieve processen en netwerking. Verschillende vormen van samenwerking kunnen zo voor economische, ecologische en sociale meerwaarde zorgen. Dit is relevant voor alle betrokken actoren en segmenten van het GLB-SP: primaire producenten, de keten, onderzoekers, kennisinstellingen, steden en gemeenten, ruimtegebruikers, ...
- *Focus op de echte (actieve) landbouwer*: Om het beperkte GLB-budget efficiënt te besteden is gerichte steun heel belangrijk. Dit wordt toegelicht onder krachtlijn 3.

Algemeen staan in het GLB verschillende maatregelen centraal voor een duurzame landbouw die verweven zitten in de nieuwe groene architectuur met als sleutelementen:

- De conditionaliteit waarbij de uitbetaling van financiële steun gekoppeld wordt aan de naleving van beheerseisen en normen voor een goede landbouw- en milieueconditie van grond, wat onder andere moet bijdragen tot een betere handhaving van bepaalde milieuvoorschriften;
- De ecoregelingen waarbij in jaarlijkse steun voorzien wordt voor landbouwers die zich ertoe engageren om op subsidiabele arealen maatregelen toe te passen die gunstig zijn voor klimaat en milieu en die verder gaan dan de verplichtingen in de conditionaliteit;
- De agromilieu- en klimaatverbintenissen waarbij in betalingen voorzien wordt voor meerjarige verbintenissen die verder gaan dan de conditionaliteit en die tegemoetkomen aan specifieke milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen.
- Andere maatregelen (zoals niet-productieve en productieve investeringen, opleiding en advies...) die als hoofddoel bijdragen tot klimaat, biodiversiteit en zorg voor de natuurlijke hulpbronnen

2.2.2 Conditionaliteit

De conditionaliteit is opgebouwd uit:

- GLMC's: normen voor het in goede landbouw- en milieueconditie (GLMC) houden van landbouwgrond volgens de thema's klimaatverandering, water, bodem, biodiversiteit en landschap;
- RBE's: uit de Europese regelgeving voortvloeiende beheerseisen met betrekking tot klimaat en milieu, volksgezondheid, diergezondheid, gezondheid van planten en dierenwelzijn.

De invullingen van de conditionaliteit zoals voorzien in het Vlaamse GLB 2023-2027 zijn weergegeven in onderstaande tabellen.

Tabel 2-1: Normen voor een goede landbouw- en milieuconditie van grond (GLMC)

Thema	Normen		Belangrijkste doelstelling van de norm	Toepassing
Klimaatverandering	GLMC 1	Instandhouding van blijvend grasland op basis van een verhouding blijvend grasland ten opzichte van het landbouwareaal op nationaal, regionaal, subregionaal niveau of op het niveau van groepen bedrijven of individuele bedrijven. Deze verhouding mag niet met meer dan 5 % dalen ten opzichte van het referentiejaar 2015 of 2018, zoals bepaald door de lidstaten.	Algemene waarborg tegen omschakeling naar andere landbouwtoepassingen met het oog op het behoud van de koolstofvoorraad	De toepassing wordt uitgewerkt nadat de trilogen zijn afgerond.
	GLMC 2	Minimum bescherming van watergebieden en veengebieden, uiterlijk in 2025	Bescherming van koolstofrijke bodems	Verbod op omploegen en omzetten van als EKBG aangeduide veen- en moerasgebieden binnen N2000-gebieden (desgevallend bij te sturen in functie van de carteringsoefening van de veen- en moerasgebieden buiten de N2000-gebieden die in landbouwgebruik zijn)
	GLMC 3	Verbod op het verbranden van stoppels, behalve om fytosanitaire redenen	Handhaving van organisch bodemmateriaal	<ul style="list-style-type: none"> • Minstens één geldig analyseresultaat OC en pH per schijf van 5 ha areaal landbouwgrond exclusief grasland en permanente bedekking: als OC-gehalte te laag: advies volgen; als pH te laag: bekalken • Stoppels mogen na het oogsten niet afgebrand worden, behalve om fytosanitaire redenen

Water	GLMC 4	Aanleg van bufferstroken langs waterlopen ¹	Bescherming van waterlopen tegen vervuiling en afvloeiing	Aanhouden van 5 m bemestingsvrije strook (10 m langs hellingen en in VEN-gebied), waarvan de eerste meter bovendien teeltvrij moet zijn, in afwachting van uitkomst triloog waar EP een minimumbreedte van 3 m vraagt waar geen GBM noch meststoffen gebruikt worden
	GLMC 5	Gebruik van het landbouwbedrijfsduurzaamheidsinstrument voor nutriënten ²	Duurzaam beheer van nutriënten	Beslissing in functie van uitkomst Triloog. De Raad en het EP stellen voor dit onder te

¹ De GLMC-bufferstroken moeten zowel binnen als buiten de voor verontreiniging kwetsbare zones die zijn aangewezen overeenkomstig artikel 3, lid 2, van Richtlijn 91/676/EEG, ten minste voldoen aan de eisen in verband met de voorwaarden voor het op of in de bodem brengen van meststoffen in de nabijheid van waterlopen, genoemd in punt A.4 van bijlage II bij Richtlijn 91/676/EEG. Deze eisen moeten worden toegepast overeenkomstig de actieprogramma's van de lidstaten die zijn vastgesteld overeenkomstig artikel 5, lid 4, van Richtlijn 91/676/EEG.

² Het instrument bevat ten minste de volgende elementen en functionaliteiten

a) Elementen

- Relevante landbouwbedrijfsinformatie op basis van LPIS en GBCS;
- Informatie van de grondbemonstering, op een geschikte ruimtelijke en temporele schaal;
- Informatie over relevante beheerspraktijken, gewasgeschiedenis en opbrengstdoelen;
- Opgaven in verband met wettelijke grenzen en vereisten relevant voor het beheer van nutriënten op landbouwbedrijven;
- Een volledig nutriëntenbudget.

b) Functionaliteiten

- Automatische integratie van gegevens uit verschillende bronnen (LPIS en GBCS, door landbouwers gegenereerde gegevens, bodemanalyses enz.) voor zover mogelijk, ter voorkoming van dubbele invoer van gegevens voor landbouwers;
- Tweerichtingscommunicatie tussen BO/BA's en landbouwers toegestaan;
- Modulariteit en mogelijkheid voor het ondersteunen van verdere duurzaamheidsdoelstellingen (bijvoorbeeld emissiebeheer, waterbeheer);
- Inachtneming van EU-beginselen inzake interoperabiliteit, openheid en hergebruik van gegevens;

				brengen bij de bedrijfsadviesdiensten en te schrappen in de conditionaliteit
Bodem (bescherming en kwaliteit)	GLMC 6	Bodembewerkingsbeheer of andere passende teelttechnieken om het risico van bodemdegradatie te beperken, rekening houdend met de hellingsgraad	Minimaal grondbeheer op basis van de specifieke omstandigheden ter plaatse om erosie tegen te gaan	Verplichting om maatregelen te nemen op percelen met een zeer hoge en hoge erosiegevoeligheid (paars en rood); afhankelijk van het type teelt en de erosiegevoeligheid moeten maatregelen gekozen worden uit 4 maatregelenpakketten. Bij te sturen in functie van de aanbevelingen van de Expertgroep Erosie na goedkeuring door de VR.
	GLMC 7	Minimale bodembedekking in de meest kwetsbare perioden en gebieden	Bescherming van bodems in de meest kwetsbare periodes en gebieden	Verplichting om maatregelen te nemen op percelen met een zeer hoge en hoge erosiegevoeligheid (paars en rood); afhankelijk van het type teelt en de erosiegevoeligheid moeten maatregelen gekozen worden uit 4 maatregelenpakketten. Bij te sturen in functie van de aanbevelingen van de Expertgroep Erosie na goedkeuring door de VR. Ook de aangescherpte regels voor vanggewassen onder MAP 6 dragen bij tot de doelstelling van deze norm , maar deze behoren eveneens tot de beheerseisen voortvloeiend uit de nitraatrichtlijn (RBE 2)
	GLMC 8	Gewasrotatie of andere praktijken gericht op het in stand houden van het bodempotentieel, zoals gewasdiversificatie	Behoud van het bodempotentieel	Verplichting gewasdiversificatie: <ul style="list-style-type: none"> • Als areaal bouwland > 10 ha: minstens 2 gewassen telen (hoofdgewas max. 75%), • Als areaal bouwland > 30 ha: minstens 3 gewassen telen (hoofdgewas max. 75% en 1ste en 2de hoofdgewas samen max 95%) Aangevuld met teeltrotatie voor aardappelen (1/3 - verplichting uit fytosanitair oogpunt)

-
- Waarborgen voor gegevensbeveiliging en privacy overeenkomstig de beste bestaande normen.

Biodiversiteit en landschap (bescherming en kwaliteit)	GLMC 9a	Minimumpercentage van 5 % landbouwgrond per bedrijf bestemd voor: i) niet-productieve gebieden en elementen; of ii) vanggewassen of stikstofbindende gewassen, geteeld zonder gewasbeschermingsmiddelen Voor lidstaten die uitsluitend niet-productieve gebieden en elementen gebruiken, bedraagt het minimumpercentage 3 %. Voor vanggewassen moet een wegingsfactor van 0,3 gelden.	Instandhouding van niet-productieve kenmerken en oppervlakte ter verbetering van de biodiversiteit op boerderijen	Voor de EC is dit een sleutelement. EC is niet akkoord met het Raadsvoorstel. Het EP-standpunt sluit eerder aan bij het Raadsstandpunt → EU besluitvorming afwachten (triloog)
	GLMC 9b	Behoud van landschapselementen		Landbouwers moeten binnen én buiten de zones aangeduid i.k.v. vogel- en habitatrichtlijn het verbod, de (natuur)vergunningsplicht en de voorwaarden voor het wijzigen van landschapselementen naleven
	GLMC 9c	Verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode		Het is verboden heggen en bomen te snoeien tijdens het broeiseizoen (indicatief 15 maart tot 15 juni)
	GLMC 9d	Facultatief, maatregelen om invasieve plantensoorten te voorkomen		In kader van preventief beleid zullen maatregelen genomen worden om overwoekering door invasieve planten te voorkomen → EU besluitvorming afwachten (triloog)
	GLMC 10	Verbod op het omzetten en ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden		Bescherming van habitats en soorten

Tabel 2-2: Uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE)

Thema	Eisen	Voorgestelde invulling	
Water	RBE 1	<p>Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid:</p> <p>Artikel 11, lid 3, punt e), en artikel 11, lid 3, punt h), met betrekking tot verplichte vereisten ter beheersing van diffuse bronnen van vervuiling door fosfaten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De landbouwer moet de regels en de vergunningsprocedures naleven voor het gebruik van water voor bevoeiingsdoeleinden. • Verplichte vereisten ter beheersing van diffuse bronnen van vervuiling door fosfaten: referentie is de Vlaamse mestwetgeving (zie ook RBE 2) en waterwetboek.
	RBE 2	<p>Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreinigingen door nitraten uit agrarische bronnen (PB L 375 van 31.12.1991, blz. 1):</p> <p>Artikelen 4 en 5</p>	<p>Op basis van huidige mestwetgeving:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beschikken over voldoende mestopslagcapaciteit • Voorwaarden voor de opslag van dierlijke mest respecteren • Correcte mestbalans • Uitrijregeling voor meststoffen naleven • Opslagvoorwaarden van meststoffen op landbouwbougrond naleven • Verbod op mestspreading langs waterlopen of op drassig, ondergelopen, bevroren of besneeuwd land of op steile hellingen • Emissiearme aanwending van mest • Verbod op mestlozing • Inzaaien van vanggewassen
Biodiversiteit en landschap (bescherming en kwaliteit)	RBE 3	<p>Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB L 20 van 26.1.2010, blz. 7):</p> <p>Artikel 3, lid 1, artikel 3, lid 2, punt b), en artikel 4, leden 1, 2 en 4</p>	<p>De landbouwer moet het verbod, de vergunningsplicht en de voorwaarden voor het wijzigen van de vegetatie en landschapselementen naleven binnen de speciale beschermingszone. In het bijzonder voor de bescherming van de leefgebieden van vogels geldt deze verplichting ook buiten de speciale beschermingszones voor het wijzigen van vegetatie alsook van specifieke landschapselementen.</p>
	RBE 4	<p>Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PB L 206 van 22.7.1992, blz. 7):</p> <p>Artikel 6, leden 1 en 2</p>	

Volksgezondheid, diergezondheid en gezondheid van planten	RBE 5	Verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden (PB L 31 van 1.2.2002, blz. 1): Artikelen 14 en 15, artikel 17, lid 1 ³ , en artikelen 18, 19 en 20	<ul style="list-style-type: none"> • Regels i.v.m. traceerbaarheid respecteren • Verbod om levensmiddelen op de markt te brengen die ongeschikt zijn voor consumptie en niet-toegelaten diervoeders • Naleven van de minimale hygiënevoorschriften
	RBE 6	Richtlijn 96/22/EG van de Raad van 29 april 1996 betreffende het verbod op het gebruik, in de veehouderij, van bepaalde stoffen met hormonale werking en van bepaalde stoffen met thyreostatische werking, alsmede van β -agonisten, en tot intrekking van Richtlijnen 81/602/EEG, 88/146/EEG en 88/299/EEG (PB L 125 van 23.5.1996, blz. 3): Artikel 3, punten a), b), d) en e), en artikelen 4, 5 en 7	Verbod op het gebruik van hormonen respecteren

³ Zoals uitgevoerd bij met name:

- Artikel 14 van Verordening (EG) nr. 470/2009 en de bijlage bij Verordening (EG) nr. 37/2010,
- Verordening (EG) nr. 852/2004: artikel 4, lid 1, en bijlage I, deel A (II 4 (g, h, j), 5 (f, h), 6; III 8 (a, b, d, e), 9 (a, c)),
- Verordening (EG) nr. 853/2004: artikel 3, lid 1, en bijlage III, afdeling IX, hoofdstuk 1 (I-1 b, c, d, e; I-2 a (i, ii, iii), b (i, ii), c; I-3; I-4; I-5; II-A 1, 2, 3, 4; II-B 1(a, d), 2, 4 (a, b)), bijlage III, afdeling X, hoofdstuk 1(1),
- Verordening (EG) nr. 183/2005: artikel 5, lid 1, en bijlage I, deel A (I-4 (e, g; II-2 a, b, e), artikel 5, lid 5, en bijlage III (onder het kopje "VOEDERING", punt 1 getiteld "Opslag", eerste en laatste zin, en punt 2 getiteld "Distributie", derde zin), artikel 5, lid 6, en
- Verordening (EG) nr. 396/2005: artikel 18.

Identificatie en registratie van dieren	RBE 7	Richtlijn 2008/71/EG van de Raad van 15 juli 2008 met betrekking tot de identificatie en de registratie van varkens (PB L 213 van 8.8.2005, blz. 31): Artikelen 3, 4 en 5	Te bekijken in functie van uitkomst Triloog. In het finaal compromisvoorstel van de Raad wordt deze RBE geschrapt.
	RBE 8	Verordening (EG) nr. 1760/2000 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juli 2000 tot vaststelling van een identificatie- en registratieregeling voor runderen en inzake de etikettering van rundvlees en rundvleesproducten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 820/97 van de Raad (PB L 204 van 11.8.2000, blz. 1): Artikelen 4 en 7	Te bekijken in functie van uitkomst Triloog. In het finaal compromisvoorstel van de Raad wordt deze RBE geschrapt.
	RBE 9	Verordening (EG) nr. 21/2004 van de Raad van 17 december 2003 tot vaststelling van een identificatie- en registratieregeling voor schapen en geiten en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1782/2003 en Richtlijnen 92/102/EEG en 64/432/EEG (PB L 5 van 9.1.2004, blz. 8): Artikelen 3, 4 en 5	Te bekijken in functie van uitkomst Triloog. In het finaal compromisvoorstel van de Raad wordt deze RBE geschrapt.
Dierziekten	RBE 10	Verordening (EG) nr. 999/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 houdende vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën (PB L 147 van 31.5.2001, blz. 1): Artikelen 7, 11, 12, 13 en 15	Te bekijken in functie van uitkomst Triloog. In het finaal compromisvoorstel van de Raad wordt deze RBE geschrapt.
	RBE 11	Verordening (EU) 2016/429 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende overdraagbare dierziekten (PB L 84 van 31.3.2016, blz. 1) Artikel 18, lid 1, beperkt tot mond-en-klauwzeer, vesiculaire varkensziekte en blauwtong.	Te bekijken in functie van uitkomst Triloog. In het finaal compromisvoorstel van de Raad wordt deze RBE geschrapt.
Gewasbescherming-middelen	RBE 12	Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot	Verbod op gebruik van niet-erkende gewasbeschermingsmiddelen, wat eveneens betekent dat de

		intrekking van de Richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad (PB L 309 van 24.11.2009, blz. 1): Artikel 55, eerste en tweede zin	stockage van deze producten aan de geldende regels moet voldoen. Gebruik volgens de beginselen van goede gewasbeschermingspraktijken en volgens de voorschriften opgenomen in het erkenningsdossier en nader aangegeven op het etiket
	RBE 13	Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden (PB L 309 van 24.11.2009, blz. 71): Artikel 5, lid 2 en artikel 8, leden 1 tot en met 5 Artikel 12 met betrekking tot beperkingen op het gebruik van pesticiden in op basis van de kaderrichtlijn water en Natura 2000-wetgeving omschreven gebieden. Artikel 13, leden 1 en 3, inzake de hantering en opslag van pesticiden en de verwijdering van resten.	Op basis van Vlaamse en federale wetgeving: <ul style="list-style-type: none"> • Beschikken over een keuringsbewijs voor spuittoestellen • Bezitten fytolicensie • Verbod op het gebruik van pesticiden in bepaalde gebieden (drinkwaterzones, VEN, erkende natuurreservaten) • Regels rond hantering en opslag van gewasbeschermingsmiddelen en verwijdering van resten ervan, respecteren
Dierenwelzijn	RBE 14	Richtlijn 2008/119/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van kalveren (PB L 10 van 15.1.2009, blz. 7): Artikelen 3 en 4	Respecteren van de dierenwelzijnseisen en -bepalingen voor het houden van kalveren
	RBE 15	Richtlijn 2008/120/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van varkens (PB L 47 van 18.2.2009, blz. 5): Artikelen 3 en 4	Respecteren van de dierenwelzijnseisen en -bepalingen voor het houden van varkens
	RBE 16	Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren (PB L 221 van 8.8.1998, blz. 23): Artikel 4	Respecteren van de dierenwelzijnseisen en -bepalingen voor het houden van landbouwhuisdieren

2.2.3 Interventies

2.2.3.1 Interventies volgens de verschillende krachtlijnen

In onderstaand overzicht worden de 7 krachtlijnen weergegeven alsook de voorziene interventies die aan elk van deze krachtlijnen kunnen gekoppeld worden. De voorstellen voor interventies worden dan in de volgende paragrafen toegelicht.

Deze voorstellen zijn op moment van de redactie van de kennisgeving uitgewerkt, maar kunnen nog aangevuld worden met nieuwe voorstellen. Zo worden bijvoorbeeld nog mogelijkheden onderzocht m.b.t. het behoud van lokale veerassen (bijsturing van bestaande PDPO III-maatregel). Afhankelijk van de definitieve uitkomst van de EU-regelgeving kunnen ook voorstellen ontwikkeld worden m.b.t. steun voor niet-productieve elementen (als aanvulling van GLMC 9) en herverdelende betaling in pijler 1. Desgevallend worden deze voorstellen meegenomen in de PLAN-MER.

Tabel 2-3: Koppeling van de interventies aan de 7 krachtlijnen

1	Innovatie en kennisdeling versnellen als hefboom voor competitiviteit en het anticiperen op maatschappelijke en ecologische uitdagingen
	<ul style="list-style-type: none">• Demonstratieprojecten• Projectoproep ‘innovatie’ in kader van EIP (Europese Innovatiepartnerschappen)• VLIF Innovatieve investeringen op landbouwbedrijven• Vorming en advies op maat van de landbouwer• Operationele programma’s Groenten en Fruit
2	Ondernemerschap en vakmanschap stimuleren voor een dynamische, weerbaardere en duurzame land- en tuinbouwsector in samenhang met haar natuurlijke omgeving en de maatschappelijke context
	<ul style="list-style-type: none">• Demonstratieprojecten• VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven• VLIF investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten• Nationaal Bijenteeltprogramma• Operationele programma’s Groenten en Fruit• VLIF Opstart en overname door jonge landbouwers• Projectoproep ‘samenwerking’• VLIF Innovatieve investeringen op landbouwbedrijven• Projectoproep ‘innovatie’ in kader van EIP (Europese Innovatiepartnerschappen)• VLIF Steun voor de opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf• Vorming en advies op maat van de landbouwer

-
- Dierenwelzijn
-

3 Verduurzamen van het inkomen van de land- en tuinbouwer om zo een leefbaar inkomen te waarborgen en de bedrijfsontwikkeling in een snel veranderende omgeving te stimuleren

- Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
 - Basisinkomenssteun voor duurzaamheid
 - Gekoppelde inkomenssteun
 - VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven
 - VLIF Steun voor de opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf
 - Vorming en advies op maat van de landbouwer
-

4 Aandeel aan instromers in de land- en tuinbouwsector verhogen met aandacht voor een kwalitatieve en haalbare opstart

- Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
 - VLIF Opstart en overname door jonge landbouwers
 - Projectoproep ‘samenwerking’
 - VLIF Steun voor de opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf
 - Vorming en advies op maat van de landbouwer
-

5 Een klimaatslimme duurzame land- en tuinbouw intensiveren

- Agroforestry – onderhoud (AMKM)
 - Agroforestry – aanleg
 - Voeder-, dier en veestapelmanagement voor rundvee (ER + AMKM)
 - Basisinkomenssteun voor duurzaamheid
 - Betalingen voor gebiedspecifieke nadelen t.g.v. Kaderrichtlijn Water
 - Demonstratieprojecten
 - Gewasrotatie met leguminozen (ER)
 - VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven
 - VLIF Niet-productieve investeringen voor milieu- en klimaatdoelen
 - Meerjarig grasland (ER + AMKM)
 - Omschakeling naar biologische landbouw (AMKM)
 - Projectoproep ‘innovatie’ in kader van EIP
 - Operationele programma’s Groenten en Fruit
-

-
- Organisch koolstofgehalte bodem in akkerland (ER)
 - Projectoproep 'samenwerking'
 - VLIF Innovatieve investeringen op landbouwbedrijven
 - Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (ER + AMKM)
 - Voortzetting van biologische landbouw (ER)
 - Vorming en advies op maat van de landbouwer
 - Precisielandbouw (ER)

6 Aandacht en zorg voor natuurlijke hulpbronnen, biodiversiteit en landschappen

- Agroforestry – onderhoud (AMKM)
 - Agroforestry – aanleg
 - Basisinkomenssteun voor duurzaamheid
 - Beheerovereenkomst Bufferen en/of Verbinden (AMKM)
 - Beheerovereenkomst Herstellen, ontwikkelen en onderhouden van houtige landschapselementen (AMKM)
 - Beheerovereenkomst Soortenbescherming (AMKM)
 - Duurzame bestrijding van invasieve soorten (ER of AMKM)
 - Betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen t.g.v. de Kaderrichtlijn Water
 - Demonstratieprojecten
 - Eénjarige bufferstroken (ER)
 - Gewasrotatie met leguminozen (ER)
 - Inrichtingsmaatregelen in Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden
 - VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven
 - VLIF Investerings voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten
 - VLIF Niet-productieve investeringen voor milieu- en klimaatdoelen
 - Mechanische onkruidbestrijding (ER)
 - Meerjarig grasland (ER + AMKM)
 - Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt (AMKM)
 - Nationaal Bijenteeltprogramma
 - Omschakeling naar biologische landbouw (AMKM)
 - Operationele programma's Groenten en Fruit
-

- Projectoproep 'innovatie' in kader van EIP
- Organisch koolstofgehalte bodem in akkerland (ER)
- Precisielandbouw (ER)
- Projectoproep 'samenwerking'
- VLIF Innovatieve investeringen op landbouwbedrijven
- Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (ER + AMKM)
- Stimuleren van teelttechnische erosiebestrijding (ER)
- Voortzetting biologische landbouw (ER)
- Vorming en advies op maat van de landbouwer

7 De open ruimte en het lokaal economische en maatschappelijk weefsel in de echte plattelandsgebieden versterken

- LEADER
-

2.2.3.2 Areaal- en diergebonden interventies

Basisinkomenssteun voor duurzaamheid

Via de eerste pijler kunnen landbouwers basisinkomenssteun voor duurzaamheid ontvangen. Een billijk landbouwbedrijfsinkomen blijft in de toekomst van essentieel belang voor de voedselzekerheid, de milieu- en klimaatambities en de vitaliteit van het platteland. Dit instrument dient om te voorzien in een levensvatbaar landbouwinkomen voor echte (actieve) landbouwers en een buffer te vormen tegen prijs- en inkomensvolatiliteit.

De interventie bestaat uit een ontkoppelde rechtstreekse inkomenssteun aan de hand van verhandelbare betalingsrechten. De steun wordt jaarlijks verleend op basis van subsidiabele hectaren waarop de echte (actieve) landbouwer zijn betalingsrechten activeert.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers moeten de conditionaliteit naleven en kunnen gesanctioneerd worden bij tekortkoming.
- De begunstigde van deze steun moet voldoen aan de definitie van echte (actieve) landbouwer.
- Voor een toekenning van de rechten uit de reserve of een ophoging van de rechten uit de reserve moet de begunstigde voldoen aan de definitie van jonge landbouwer of starter.

Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

Instappers in de landbouw worden tijdens de opstartfase met hoge kosten geconfronteerd terwijl de inkomsten nog niet navenant zijn.

De interventie betreft een ontkoppelde rechtstreekse jaarlijkse inkomenssteun die de jonge landbouwer in de eerste 5 jaar na zijn vestiging kan aanvragen. Als het landbouwbedrijf al

eerder bestond, wordt het jaar genomen waarin de jonge landbouwer verantwoordelijk is geworden binnen het landbouwbedrijf.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers moeten de conditionaliteit naleven en kunnen gesanctioneerd bij tekortkoming.
- De begunstigde van deze steun moet voldoen aan de definitie van echte (actieve) landbouwer.
- De begunstigde voldoet aan de leeftijdsvoorwaarde van jonge landbouwer.
- Het gaat om de eerste vestiging van de begunstigde.
- De begunstigde is vakbekwaam.
- De begunstigde heeft daadwerkelijk, langdurig zeggenschap binnen de rechtspersoon of de groepering van natuurlijke personen.

Gekoppelde inkomenssteun

We kiezen voor een uitfasering ten laatste tegen 2027 van de bestaande gekoppelde inkomenssteun en voor een duurzaam alternatief om zowel de weggevalen inkomenssteun op te vangen als de klimaatdoelstellingen te realiseren waarvoor de betrokken veehouders inspanningen leveren.

We kiezen hier voor een inkomensondersteuning aan de betrokken veehouders die een duurzame lokale rundvleesproductie combineren met inspanningen onder meer op vlak van lokale eiwitvoorziening en langdurig graslandbeheer. We ondersteunen deze duurzame sector gericht, door het huidige aantal premierechten verder te verlagen.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers moeten de conditionaliteit naleven en kunnen gesanctioneerd bij tekortkoming.
- De begunstigde van deze steun moet voldoen aan de definitie van echte (actieve) landbouwer.
- Het aantal premiegerechtigde dieren is gebaseerd op het aantal dieren van type vlees.
- Minstens een bepaald percentage van de moederdieren en kalveren moet gedurende een bepaalde tijd aangehouden zijn geweest op het bedrijf.
- Voorwaarden met betrekking tot lokale eiwitvoorziening en langdurig graslandbeheer.

Ecoregeling + AMKM meerjarig grasland

In Vlaanderen is bijna 30% van het areaal landbouwgrond grasland. Grasland is een belangrijke koolstofsink en via de uitbating van grasland kan een bijdrage geleverd worden aan de bescherming van biodiversiteit.

De interventie omvat een basis ecoregeling die specifiek gericht is op het langer aanhouden van percelen blijvend grasland. In functie van biodiversiteit kan er daarbovenop gecombineerd worden met een ecoregeling gericht op extensiever beheer. Via een AMKM zal de omzetting van tijdelijk grasland naar blijvend grasland gestimuleerd worden.

De steunvoorwaarden die hiervoor worden uitgewerkt hebben betrekking op:

- Ecoregeling: Vergoeding voor langer (aantal jaar nog te bepalen) aanliggen van blijvend grasland
- Ecoregeling: vergoeding voor extensiever beheerd grasland, onder meer via verminderde bemesting t.o.v. toepasselijke bemestingsnormen of via nultbemesting waarbij begrazing door vee wel mogelijk blijft.
- Agromilieu-klimaatmaatregel: voor omzetting van tijdelijk naar blijvend grasland. Looptijd is 5 jaar.

Ecoregeling organisch koolstofgehalte bodem in akkerland

Het organisch koolstof (OC)-gehalte en de pH van een belangrijk aandeel van de Vlaamse bodems is suboptimaal tot zeer laag.

De interventie bestaat uit 2 verschillende maatregelen:

- **Maatregel 1** - op basis van het jaarlijks teeltplan het organische stof gehalte in de bodem verhogen op bedrijfsniveau
- **Maatregel 2** – het stimuleren van het gebruik van producten met hoge C-inhoud op perceelsniveau
- **Maatregel 3** - landbouwers belonen voor percelen met goede resultaten met betrekking tot bodem OC-gehalte en bodem pH-waarde

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Op bedrijfsniveau voldoende effectieve organische koolstof (EOC) per hectare aanbrengen. Voor de minimale aanvoer van EOC wordt het teeltplan in rekening gebracht (voor-, hoofd-, nateelt/groenbedekker/oogstresten) en de toediening van (stabiele) producten met een hoge C-inhoud zoals stro, compost, houtsnippers, stalmest, ...
- Optimale pH op perceelsniveau behalen. Een goede pH is namelijk essentieel voor een goede koolstofopbouw en draagt bij tot een goede bodemkwaliteit (bodemleven en bodemstructuur)
- Aan de hand van een staal aantonen dat het perceel zich bevindt in de optimale zone voor organische koolstof en pH
- Maatregel 1 en 3 zijn niet te cumuleren; percelen komen maar één keer per 5 jaar in aanmerking voor maatregel 3.

Ecoregeling + AMKM: Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (zogenaamde ecoteelten)

Milieu-, biodiversiteitsvriendelijk of klimaatbestendige gewassen dragen op verschillende manieren bij aan een betere bodemkwaliteit, klimaatmitigatie, klimaatadaptatie (bv. droogteresistentie), biodiversiteit, het verminderen van de eiwitafhankelijkheid, de bio-economie, etc. Via deze interventie willen we specifieke teelten ondersteunen die praktisch klaar zijn, maar waarvoor er een onvolledige marktwerking is.

Verschillende teelten ondersteunen ook een circulaire landbouw.

Deze interventie bestaat uit 4 maatregelen:

- **Maatregel 1** - eenjarige gewassen via ecoregelingen
Deze maatregel beoogt het stimuleren van eenjarige gewassen die:
 - bijdragen aan een duurzame lokale eiwitvoorziening (vb.: voedererwten, tuinbonen, ...)
 - bijdragen aan milieu, klimaat en biodiversiteit (vb.: vezelhennepe, tagetes, ...)
 - bijdrage aan fauna en/of flora biodiversiteit (vb.: zomergraan, Japanse haver, ...)
- **Maatregel 2** - meerjarige gewassen via AMKM
Deze maatregel beoogt het stimuleren van meerjarige gewassen die:
 - bijdragen aan lokale eiwitvoorziening en biodiversiteit (vb.: grasklaver, grasluzerne, ...)
- **Maatregel 3** – low input teelt
Deze maatregel beoogt het stimuleren van een “periodiek low input management”

- Diverse teelten waarbij er stimulerend een verminderde bemestingsgift wordt ondersteund.
- **Maatregel 4** - top-up voor samenwerking tussen landbouwers (indien EU-kader dat toelaat)

Voeder- dier en veestapelmanagement voor rundvee

De maatregel heeft tot doel om rundveehouders te stimuleren om de methaanemissies, afkomstig uit de verteringprocessen van runderen, op hun bedrijf te reduceren door een keuze uit één of meerdere mitigatiestrategieën gericht op voeder-, dier- en veestapelmanagement op bedrijfsniveau. Deze interventie kadert in het actiekader van het convenant enterische emissies rundvee.

De lijst met maatregelen kan nog aangevuld worden op basis van bijkomend onderzoek en voorstellen van de stuurgroep van het convenant enterische emissies rundvee.

- **Maatregel 1** – agromilieuklimaatmaatregel voor het behalen van kengetallen op bedrijfsniveau
- **Maatregel 2** – ecoregeling of agromilieuklimaatmaatregel voor het toepassen van voedermaatregelen

AMKM Omschakeling bio Ecoregeling voorzetting bio

AMKM Omschakeling bio

Om producten biologisch op de markt te mogen brengen is er een wettelijke omschakelingsperiode voorzien. Tijdens deze periode moet de landbouwer al de voorwaarden toepassen, maar kan hij nog niet biologisch etiketteren en dus niet van de meerprijs voor biologische producten genieten.

Deze interventie tracht de overstap naar biologische landbouw te stimuleren door het voorzien van een vergoeding voor de betrokken percelen tijdens de omschakelingsperiode. De hoogte van de vergoeding en de duur van de verbintenis zijn afhankelijk van de teelt.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Agromilieuklimaatmaatregel met looptijd van 2 of 3 jaar
- Percelen zijn in omschakeling en staan onder controle van een erkend controleorgaan

Ecoregeling voorzetting bio

Om de biologische productie in Vlaanderen te verder te stimuleren wordt een hectaresteen voorzien voor percelen landbouwgrond die de omschakelingsperiode reeds doorlopen hebben.

De belangrijkste steunvoorwaarde is:

- op de percelen wordt de biologische productiemethode toegepast; de percelen staan onder controle van een erkend controleorgaan

Ecoregeling éénjarige bufferstroken

Bufferstroken verminderen de uitspoeling van nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en sediment naar oppervlaktewateren toe en kunnen bijdragen tot de groene infrastructuur in het landschap.

Deze interventie heeft als doel de aanleg van bufferstroken/akkerranden door de landbouwer te stimuleren door deze flexibel in te laten passen in de bedrijfsvoering.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Verschillende voorwaarden voor de aanleg en het beheer in functie van de beoogde doelstelling: minimale breedte, tijdstip van inzaai, samenstelling van het in te zaaien mengsel, geen bemesting, geen gewasbescherming., ...
- Vergoeding afhankelijk van het engagement

Ecoregeling Mechanische onkruidbestrijding

Mechanische onkruidbestrijding heeft een positief effect op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en op de biodiversiteit van het perceel en zijn omgeving.

De interventie is een aanpassing van een bestaande maatregel (verandert van agromilieuklimaatmaatregel naar ecoregeling). Met het huidige voorstel blijven de inhoudelijke maatregelvoorwaarden dezelfde, maar wordt aan de landbouwer meer flexibiliteit geboden in het areaal dat hij conform de voorwaarden wil bewerken.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Mechanische onkruidbeheersing toepassen op voor-, hoofd- en nateelt.
- Verbod op gebruik synthetische onkruidbestrijding.
- Toepassing is mogelijk op alle teelten, met uitzondering van: grasland, grasklaver, grasluzerne, klaver, luzerne, vlinderbloemige mengsels, miscanthus en bebossing

AMKM Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt

De aanleg van bloemenstroken brengt meer diversiteit in de fruitboomgaarden, biedt bijkomende kansen voor het behoud en ontwikkeling van de populaties bestuivers en natuurlijke vijanden en zorgt dus voor een optimalisering van de ecosysteemdiensten.

In deze interventie wordt de aanleg en het onderhoud van bloemenstroken tussen fruitbomenrijen gestimuleerd. Het doel is om een gepast ecologisch klimaat te creëren in de fruitboomgaard waardoor minder behandelingen met gewasbeschermingsmiddelen noodzakelijk zijn.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De fruitteeler engageert zich voor de aanleg en het onderhoud van een bloemenstrook tussen de fruitbomenrijen volgens vooraf bepaalde richtlijnen wat samenstelling van het in te zaaien bloemenmengsel en maairegime betreft;
- Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zoals vastgesteld in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.

Ecoregeling voor stimuleren van teelttechnische erosiebestrijdende technieken

Erosie zorgt niet alleen voor een groot verlies van kostbare landbouwgrond en inputs (zaaigoed, meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen) maar heeft ook een invloed op de waterkwaliteit.

Deze interventie stimuleert verschillende teelttechnische erosiebestrijdende maatregelen op erosiegevoelige percelen (oranje en gele percelen):

- Niet-kerende bodembewerking (incl. strip-till en directe inzaai) met bodembedekking
- Vollevelds inzaaien van maïs
- Aanleg van drempels tussen de ruggen bij ruggenteelten

Ook uitbreiding van bepaalde maatregelen op meer (rode en paarse) of minder erosiegevoelige percelen mogelijk, mits voorwaarden.

Ecoregeling gewasrotatie met leguminosen

Een ruimere teeltrotatie draagt bij tot een betere bodemvruchtbaarheid en bodemkwaliteit door o.a. een hogere opbouw van organische koolstof in de bodem. Daarnaast kan het ook leiden tot een meer divers rantsoen, een stabiele (en hoge) opbrengst onder een lager bemestingsniveau, een hogere biodiversiteit, een hogere resistentie tegen ziekten (plagen) en betere onkruiden beheersing.

De interventie stimuleert een ruimere teeltrotatie, gebaseerd op de teeltrotatie verplichting in de biologische landbouw, om zo dit biologische principe te kunnen introduceren in de gangbare landbouw.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De teelten op het perceel komen uit drie verschillende gewasgroepen in de huidige en de vier voorgaande campagnes. De gewasgroep wordt bepaald door de teeltgroep waartoe de hoofdteelt behoort zoals bij de huidige gewasdiversificatie. Op deze manier worden bepaalde teeltopvolgingen uitgesloten.
- In de teeltrotatie moet minstens 1 maal leguminosen als hoofdgewas voorkomen. Deze voorwaarde is gebaseerd op de teeltrotatie in de biologische landbouw.

Ecoregeling Precisielandbouw

Door het toepassen van precisielandbouw kan de landbouwer efficiënter te werk gaan, waardoor hij kan besparen op gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest en zo de milieu- en klimaatimpact verminderen. Bij precisielandbouw 2.0 kan gericht ingegrepen worden waardoor de inputs afgestemd worden op de plaatsen met de meeste problemen, met bijgevolg een verdere verlaging van de milieu- en klimaatimpact.

De interventie bestaat uit 2 verschillende maatregelen:

- **Maatregel 1** - Algemene uitrol van precisielandbouw 1.0 op bedrijfsniveau via toediening van kunstmeststoffen en gewasbeschermingsmiddelen op basis van GPS-sturing van machines (automatische sturing, dus zonder menselijke tussenkomst).
- **Maatregel 2** - Eerste stap richting precisielandbouw 2.0 met plaats specifiek bekalken op perceelsniveau, op basis van perceelsgegevens (bodemgegevens, gewasbeelden of opbrengstgegevens, in dit laatste geval van de vorige teelt).

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Precisielandbouw 1.0 toepassen bij toediening van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest op alle subsidiabele percelen (waar gebruik van kunstmeststoffen en/of gewasbescherming toegelaten is).
- Gebruik van GPS-sturing aantonen via 'as applied' kaarten die RTK-GPS loggen. De 'as applied' kaarten moeten ter beschikking zijn voor controle.
- Percelen plaats specifiek bekalken a.d.h.v. taakkaarten.

Duurzame bestrijding van invasieve soorten

Deze maatregel richt zich op invasieve soorten. Type voorbeeld is Knolcyperus. Dit is een uitheems, invasief overblijvend onkruid (en tot voor 2016 een quarantaine organisme), dat zeer hardnekkig en reproductief is. Daarnaast is hij in zeer weinig teelten te bestrijden. Een volledige bestrijding blijkt een werk van lange adem.

In deze interventie zal de landbouwer steun krijgen om knolcyperus bestrijden via de Best Beschikbare Technieken (“keuzemenu” uit te werken in samenspraak met experts uit de praktijk- en onderzoekscentra). Er wordt verder onderzocht (i.s.m. met de Europese Commissie) in welke vorm deze maatregel effectief wordt uitgewerkt: ofwel via een ecoregeling in pijler 1, ofwel via een meerjarige beheerverbintenis in pijler 2.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Op percelen die aangetast zijn met knolcyperus rust een meldingsplicht (baseline)
- De maatregelen binnen IPM consequent toepassen en aantonen dat je ze toepast (baseline)
- Bestrijding volgens de Best Beschikbare, niet-chemische Technieken.
- Als de invasieve soort onder controle is/bestreden is en niet meer hergroeit, meldt de aanvrager dit zodat na controle de maatregel kan stopgezet worden en het perceel niet langer als een knolcyperusperceel gecatalogeerd wordt.

Dierenwelzijn

Dierenwelzijn is een bezorgdheid van de landbouwers en de maatschappij en een belangrijke randvoorwaarde in de dierlijke productie. We zetten de positieve evolutie verder en ontwikkelen maatregelen om landbouwers te stimuleren om bijkomende inspanningen te leveren.

Er wordt onderzocht of de landbouwers via een ecoregeling of meerjarige verbintenis verder kunnen gestimuleerd worden om bijkomende inspanningen te leveren voor een hoger dierenwelzijn. Daarnaast zet het Vlaams Landbouw investeringsfonds (VLIF) als onderdeel van het nieuw GLB ook onder meer in op dierenwelzijn. Indien de Europese regels toelaten om dierenwelzijn ook te subsidiëren onder niet-productieve investeringen wordt dit onderzocht om ook in Vlaanderen te activeren.

Beheerovereenkomst Bufferen en/of verbinden

Net zoals dat elders in EU het geval is, hebben soorten gebonden aan het landbouwecosysteem het zeer moeilijk om te overleven. Permanente natuurlijke structuren zoals houtige landschapselementen, waterlopen; graften, taluds, ... zijn dragers van de biodiversiteit in gebieden waar landbouw wordt bedreven.

In deze interventie zullen meerdere robuuste maatregelen uitgewerkt worden om de kwaliteit van deze landschapselementen te verbeteren. Bij deze maatregel hoort onder meer:

- Randenbeheer dat afziet van bestrijdingsmiddelen en bemesting
- Verschralen (maaieren en afvoeren) van perceelsranden
- Gefaseerd beheer in de strook (teneinde het aanbod van voedsel te verhogen en foerageergebied, nestgelegenheid, dekking te verzekeren)
- Maatregelen voorzien op perceelsniveau om milieudrukken door het gebruik van bestrijdingsmiddelen en bemesting in die gebieden te milderen

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Meerjarige maatregelen vijf tot zeven jaar
- Landbouwgrond en minimaal onderhoud van landbouwgrond
- Combinaties en cumulaties mogelijk binnen de mogelijkheden van de verordening (zonder dubbelfinanciering)
- Instapdrempel steunbedrag en evt. bovengrenzing steunbedrag

Beheerovereenkomst voor het herstellen, ontwikkelen en onderhouden van houtige kleine landschapselementen

Het achterwege blijven van het klassiek beheer van houtige kleine landschapselementen leidt enerzijds tot een aantoonbare kwantitatieve en kwalitatieve achteruitgang van fauna en flora, en anderzijds tot een sluipende degeneratie en uiteindelijk het verdwijnen van deze elementen.

Binnen deze interventie zullen meerdere robuuste maatregelen uitgewerkt worden waarin gefocust wordt op het gepast beheer van houtige kleine landschapselementen. Volgende beheerwerken worden voorzien: jaarlijks snoeien, afzetten en / of terug snoeien (minstens 25 %, minstens 50 %, minstens 75 %); terug snoeien 75 %, knotten..

De belangrijkste steunvoorwaarde zijn:

- Meerjarige maatregelen vijf tot zeven jaar
- Landbouwgrond en minimaal onderhoud van landbouwgrond
- Combinaties en cumulaties mogelijk binnen de mogelijkheden van de verordening (zonder dubbelfinanciering)
- Instapdrempel steunbedrag en evt. bovengrenzing steunbedrag

Beheerovereenkomsten Soortenbescherming

Net zoals dat elders in de EU het geval is, hebben soorten gebonden aan het landbouwecosysteem het zeer moeilijk om te overleven. Maatregelen die bijdragen aan het behoud en het verbeteren van het leefgebied van deze soorten, zijn daarom essentieel. Het gaat daarbij zowel om flora (waardevolle soortenrijke graslanden) als fauna (akkervogels, weidevogels, of specifieke soorten zoals grauwe kiekendief, hamster en of andere soorten).

In deze fiche zullen meerdere robuuste maatregelen uitgewerkt worden zodat het jaarrond voorzien wordt in voedsel, foerageergebied, nestgelegenheid, dekking teneinde bij te dragen aan een optimale inrichting en beheer van de betrokken gebieden. Ondersteunende maatregelen in de vorm van beheer van waardevolle graslanden, perceelsrandenbeheer langs bestaande houtige landschapselementen (of andere) en alsook het onderhoud van houtige landschapselementen is ook mogelijk.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn :

- Meerjarige maatregelen vijf tot zeven jaar
- Landbouwgrond en minimaal onderhoud van landbouwgrond
- Combinaties en cumulaties zijn mogelijk binnen de contouren van de verordening (zonder dubbelfinanciering)
- Instapdrempel steunbedrag en evt. bovengrenzing steunbedrag

Betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen ten gevolge van Kaderrichtlijn Water

In kader van de bescherming van oppervlaktewateren bestemd voor de productie van drinkwater zullen twee gebieden afgebakend worden: het waterwingebied (volledige gebied) en de zone van hogere bescherming. In deze laatste zone gelden extra beperkingen, gebaseerd op het voorzorgsbeginsel.

Deze interventie gaat uit van bredere bufferstroken die verder gaan dan de minimale afstanden uit GLMC 4 en RBE 12 en 13. Ook zijn de opname van specifieke inrichtingsaspecten (bv. hoogte plantenscherm zoals een haag), een verbod op gebruik bepaalde pesticiden, beperkingen op het spoelen van tanks of de aanleg van irrigatiesystemen die lozen op oppervlaktewater etc. ook mogelijk.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Deze betalingen kunnen worden verleend aan landbouwers, bosbezitters en andere grondbeheerders
- De landbouwgebieden die zijn opgenomen in de (uitvoering van de) stroomgebiedsbeheersplannen
- Geheel of gedeeltelijk vergoeding voor de extra kosten en de gederfde inkomsten (liefst afgestemd met de AMKM-vergoedingen)
- De betalingen worden jaarlijks toegekend per hectare land

2.2.3.3 Interventies rond kennisdeling

Vorming en advies op maat van de landbouwer

Landbouwers worden bij hun bedrijfsvoering geconfronteerd met heel wat economische, ecologische en maatschappelijke uitdagingen. Dit, maar ook het opvolgen van regelgeving, innovaties, technieken, ... vergt de nodige kennis.

De interventie bevat twee luiken:

- Vraaggestuurde vorming en advies (begunstigden: adviesbureaus, vormingscentra en expertisecentra)
- Aanbodgestuurde vorming (begunstigden: vormingscentra), waarvan de waarnemings- en waarschuwingssystemen (begunstigden: kenniscentra) deel uitmaken.

Deze combinatie van interventies maakt van onze land- en tuinbouwers kundige/competente en innovatieve ondernemers die proactief inspelen op maatschappelijke noden. Maatwerk en flexibiliteit zijn de sleutelwoorden.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- In de Europese verordening worden een aantal verplichte onderwerpen opgenomen, die bedrijfsadviesdiensten moeten bestrijken (vb. alle vereisten en voorwaarden uit het GLB-SP, diverse Europese richtlijnen, antimicrobiële resistentie, risicobeheer, innovatie en EIP operationele groepen, digitale technologieën, Farm Sustainability Tool for Nutrients)
- De dienstverleners voor zowel vorming als advies moeten erkend worden. Er gelden kwaliteitscriteria voor de dienstverleners (vb. nodige expertise, klantentevredenheidssysteem, bijscholingen, geen commerciële belangen. ...).

Demonstratieprojecten

Het doel van demonstratieprojecten is enerzijds landbouwers en tuinders bewust te maken van nieuwe mogelijkheden op het vlak van duurzame praktijken en technieken, en anderzijds deze door demonstraties in de praktijk ingang te doen vinden op onze Vlaamse bedrijven.

Voor deze interventie zal er op regelmatige tijdstippen (vb. jaarlijks) een oproep worden gelanceerd waarop kenniscentra een project kunnen indienen. Er wordt gewerkt via een thematisch afgebakende oproep (waarbij bepaalde thema's worden opgelegd), via een open oproep (zonder bepaling van thema's) of via een combinatie van beide.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De begunstigden zijn erkend als centrum voor sensibilisering. Zij moeten de nodige garanties bieden voor een goede uitvoering van het project doordat zij over de nodige infrastructuur en het geschikte personeel beschikken voor het uitvoeren van demonstraties, ze ervaring hebben met onderzoek en kennisverspreiding en ze in nauw contact staan met de landbouwers (bv. hoofdactiviteit is het informeren van landbouwers; landbouwers zijn hoofddoelgroep van de organisatie; landbouwers in raad van bestuur).
- De duur van de projecten is beperkt tot 2 jaar. Subsidiabele kosten zijn personeels- en overheadkosten, werkingskosten, investeringskosten, kosten voor externe prestaties.
- In een selectieprocedure worden de demonstratieprojecten onder meer beoordeeld op de kwaliteit van het project, de mate waarin het doelpubliek bereikt wordt, de technisch/wetenschappelijke basis, de geschiktheid van de uitvoerders, ...

2.2.3.4 Samenwerkingsprojecten

Projectoproep 'samenwerking'

Samenwerking in de agrovoedingsketen of vanuit het agrarisch natuurbeheer groeien vaak bottom-up. Met deze maatregel geeft de Vlaamse overheid een boost aan veelbelovende samenwerkingsprojecten.

Jaarlijks wordt minstens één projectoproep gelanceerd. De beste projecten worden geselecteerd op basis van een jury van experts. Elk jaar wordt een betalingsaanvraag ingediend. Samenwerkingen moeten een concreet doel voor ogen hebben en niet louter draaien rond kennisuitwisseling. Demarcatie met EIP operationele groepen en met LEADER wordt voorzien. Bij aanvraag wordt de check gedaan of er risico bestaat dat de mededingingswetgeving geschonden kan worden.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers of verenigingen/organisaties die landbouwers vertegenwoordigen maken verplicht deel uit van het samenwerkingsverband.
- Het project heeft betrekking op een nieuw samenwerkingsverband of een nieuwe activiteit van een bestaand samenwerkingsverband. Subsidiering van bestaande activiteiten is uitgesloten.
- Bij steunaanvraag wordt een ondertekende samenwerkingsintentie gevraagd en bij eerste betalingsaanvraag een formele samenwerkingsovereenkomst.
- Bij elke oproep worden aanvragen gerangschikt van hoog naar laag volgens de mate waarin ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen

Projectoproep "innovatie" in kader van EIP (Europese Innovatiepartnerschappen)

Door de toenemende complexiteit kunnen landbouwbedrijven niet altijd zelf innovatieve oplossingen ontwikkelen. Vaak vergt dit een multidisciplinaire aanpak. Door middel van Europese partnerschappen voor innovatie (EIP) worden innovatieve oplossingen ontwikkeld in co-creatie tussen onderzoek en praktijk. Als gevolg van dit proces vindt innovatie veel sneller ingang in de praktijk.

Geïnteresseerde land- en tuinbouwers, adviseurs, onderzoekers, ondernemers en/of andere actoren organiseren zich in een 'operationele groep' rond een concreet vraagstuk uit de praktijk waarvoor ze samen een innovatieve oplossing ontwikkelen. Deze interventie werd, met succes, reeds opgenomen in PDPO III. De impact wordt nu verder vergroot door het instrument nog laagdrempeliger en meer bottom-up (landbouwers als initiatiefnemers) te maken en quick win-projecten te stimuleren. Kosten met betrekking tot alle aspecten van de samenwerking binnen

de operationele groep komen in aanmerking voor subsidiëring, met name personeelskosten, evenals vergoedingen voor de door de landbouwer, de adviseur of andere actoren geïnvesteerde tijd, werkings- en investeringskosten. De maximum subsidie per project wordt per oproep bepaald en in relatie tot de thema's.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De operationele groep moet minstens bestaan uit een landbouwer en een onderzoeker/ontwikkelaar/adviseur. Projecten van operationele groepen die louter door onderzoeksinstanties uitgevoerd worden, zijn uitgesloten van steun.
- In de selectieprocedure wordt geoordeeld over de samenstelling van de operationele groep, de kwaliteit van het project (waarbij er duidelijk wisselwerking moet zijn tussen de verschillende actoren), de bijdrage aan de specifieke doelstellingen, de verspreiding van de resultaten van het EIP-project ...
- De projecten duren maximaal 2 jaar.

Leader

Het doel van deze interventie is om via samenwerkingsverbanden tussen verschillende plattelandsactoren, de kansen die het multifunctionele platteland heeft te verwezenlijken op vlak van voedsel, landbouw, natuur, milieu en klimaat, recreatie, voorzieningen en sociale cohesie.

Conform de LEADER methodiek kunnen plaatselijke publiek-private samenwerkingsverbanden, de zogenaamde Plaatselijke Groepen (PG's), lokale ontwikkelingsstrategieën creëren en realiseren. Dit houdt in dat zij onder meer verantwoordelijk zijn voor de opmaak van de strategie, de selectie van projecten, de begeleiding van de promotoren, de financiële en inhoudelijke opvolging van de uitvoering van de lokale ontwikkelingsstrategie en voorlichting en publiciteit. Tevens dienen de PG's multisectoraal te werken, waardoor samenwerking en netwerkvorming bereikt worden. De PG's krijgen enkele thema's opgelegd. De prioriteit ligt op 3 thema's:

- Lokale bio-economie en duurzaam voedsel
- Leefbare en levendige dorpen
- Landschapskwaliteit en klimaat

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De strategie moet worden voorgedragen door een Plaatselijke Groep, die opgericht is conform opgelegde voorwaarden
- De strategie is gericht op een gebied dat voldoet aan afbakeningscriteria
- De strategie dient voldoende gebiedsspecifiek te zijn, een duidelijke thematische focus te bevatten én verband te houden met landbouw of platteland;
- Investerings- en dienstverleningsprojecten hebben betrekking op het afgebakende LEADER-gebied en kaderen binnen de doelstellingen van de goedgekeurde strategie

2.2.3.5 Investerings- en bedrijfssteun

VLIF: Innovatieve Investerings op landbouwbedrijven

VLIF projectsteun innovatie heeft een unieke plaats in het innovatieproces, namelijk het biedt ondersteuning voor het eerste keer in praktijk brengen van innovaties op onze land- en tuinbouwbedrijven.

Via deze interventie zijn innovatieve investeringstypes subsidiabel die:

- nog niet beschikbaar zijn op de VLIF-lijst van subsidiabele investeringen;

- reeds opgenomen werden op de VLIF-lijst, maar die tegelijk ook een duidelijk aantoonbare innovatie inhouden;
- innovaties in een eindfase van ontwikkeling en die uitgetest worden in praktijkomstandigheden op land- en tuinbouwbedrijven.

Deze interventie zal samen met de interventie EIP operationele groepen geïntegreerd worden in één oproep. Deze oproep is continu open via het e-loket – innovatieloket. Er wordt gewerkt met blokperiodes.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Echte (actieve) landbouwer met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van land- en tuinbouwproducten;
- Er moet een eindrapport voorgelegd worden waarin de resultaten beschreven worden;
- Bij elke oproep worden aanvragen gerangschikt van hoog naar laag volgens de mate waarin ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van de steunmaatregel.

VLIF: Opstart – en overnamesteun voor jonge landbouwers

Het inzetten op de instroom van landbouwers en generatiewissel in de land- en tuinbouwsector speelt een belangrijke rol in de toekomstgerichte verduurzaming van de landbouwsector. De overname/opstart van een landbouwbedrijf is zeer kapitaalintensief en houdt gezien de fluctuerende prijzen, eveneens een belangrijk risico in.

De overname /opstartsteun (onder de vorm van een premie) wordt gekoppeld aan de uitvoering van een door de begunstigde specifiek voor het bedrijf opgemaakt business(ontwikkeling)plan. De uitvoering van dit businessplan / opstartplan / overnameplan moet er mede toe leiden dat op moment van de eindbetaling de minimumdrempel aan verdien capaciteit behaald wordt (dit is dezelfde drempel als voor VLIF investeringssteun).

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Na uitvoering van het bedrijfsplan (bij betalingsaanvraag) is de begunstigde een echte (actieve) landbouwer met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van eigen land- en tuinbouwproducten. Dit minimum potentieel inkomen is hetzelfde als dat voor de maatregel investeringssteun aan land- en tuinbouwbedrijven.
- Na uitvoering van het bedrijfsplan is de jonge landbouwer vakbekwaam
- De jonge landbouwer dient een kwalitatief voldoende opstart- of overnameplan in
- De jonge landbouwer mag maximum een halftijdse job uitoefenen als werknemer, inkomen uit zelfstandige activiteiten buiten het landbouwbedrijf worden beperkt
- Na elke oproep worden de projecten die het best beantwoorden aan de vooropgestelde doelstellingen geselecteerd volgens vastgelegde selectiecriteria.

VLIF: Opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf

De Vlaamse regering wil de omschakeling stimuleren van bestaande landbouwactiviteiten naar potentieel meer rendabele en meer duurzame activiteiten, zowel in de land- en tuinbouw als daarbuiten. Met deze maatregel wordt een duw in de rug gegeven aan land- en tuinbouwers die naar een duurzaam en vernieuwend verdienmodel willen overschakelen en startende ondernemers.

Deze interventie voorziet in een éénmalige steun aan individuele land- en tuinbouwbedrijven voor het opstarten of omschakelen van hun bedrijfsvoering naar een vernieuwde

toekomstgerichte bedrijfsstrategie op basis van een nieuw doordacht businessplan. Het kan hier bijvoorbeeld gaan over inkomensdiversificatie, differentiatie, verbreding, nieuwe functies en/of verandering/omschakeling in functies van het bedrijf.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Na uitvoering van het bedrijfsplan (bij betalingsaanvraag) is de begunstigde een echte (actieve) landbouwer met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van eigen land- en tuinbouwproducten. Dit minimum potentieel inkomen is lager dan hetgeen ingesteld zal worden voor de maatregel investeringssteun aan land- en tuinbouwbedrijven.
- Na elke oproep worden de projecten die het best beantwoorden aan de vooropgestelde doelstellingen geselecteerd volgens vastgelegde selectiecriteria

VLIF: Productieve investeringen op landbouwbedrijven

VLIF-investeringssteun aan land- en tuinbouwbedrijven is sinds 20 jaar een sterkhouder in het Vlaams programma voor plattelandontwikkeling. De interventie wordt aangepast zodat de rol van toekomstgericht ondernemingsfonds nog sterker kan waargemaakt worden.

Er is een permanente oproep die opgesplitst is in meerdere blokperiodes per jaar. Na het verstrijken van een blokperiode worden via een selectieprocedure de investeringsdossiers die best bijdragen aan de doelstellingen geselecteerd. Om nog sterker in te zetten op het ondersteunen van het toekomstgerichte ondernemerschap zal de bestaande investeringssteunmaatregel hervormd worden op de volgende twee vlakken:

- De instap- en verbintenisvoorwaarden worden sterk vereenvoudigd en inhoudelijk hervormd zodat het ondernemerschap op een land- en tuinbouwbedrijf zich beter kan ontplooiën en de instap- en verbintenisvoorwaarden haalbaar zijn voor de verdere verduurzaming van alle verdienmodellen en bedrijfsstructuren.
- Het selectiesysteem wordt aangepast zodat nog sterker ingezet wordt op de verduurzaming van de bedrijfsstructuren waarbij enerzijds tegemoet gekomen wordt aan de verwachtingen inzake leefmilieu, biodiversiteit, klimaat en dierenwelzijn en waarbij anderzijds de bedrijven weerbaarder worden tegen marktschokken.

De belangrijkste steunvoorwaarde is:

- Echte (actieve) landbouw met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van land- en tuinbouwproducten.

VLIF: Investerings voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten

De Vlaamse landbouwsector is traditioneel sterk verweven met de historische sterke aanwezigheid van de voedingsindustrie in Vlaanderen. Deze aanwezigheid wordt gezien als een sterkte en een kans om blijvend in te zetten op de verdere verduurzaming en het creëren van toegevoegde waarde bij de eerste verwerking en afzet van primaire land- en tuinbouwproducten.

Voor deze interventie zal er op regelmatige basis een oproep voor projecten gelanceerd worden. Er zal met de projectoproep en met de communicatie ervan meer dan voordien ingezet worden op samenwerking tussen verschillende ketenpartners en er zal ook specifiek gefocust worden op andere ketenpartners dan enkel verwerkende bedrijven. De projecten moeten ook een meerwaarde inhouden voor de landbouwers die hun producten aanleveren. Bijzondere aandacht gaat naar investeringen waarbij de ecologische voetafdruk van land- en tuinbouwproducten verminderd wordt en projecten gericht op de circulaire economie.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Er moet een eindrapport voorgelegd worden. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is de evaluatie van de meerwaarde van het project voor land- en tuinbouwbedrijven.
- Bij elke oproep worden aanvragen gerangschikt van hoog naar laag volgens de mate waarin ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van de steunmaatregel.

VLIF: Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven

Echte (actieve) land - en tuinbouwers worden aangemoedigd om niet-productieve investeringen uit te voeren voor de verwezenlijking van doelstellingen inzake het verhogen van de ecologische, landschappelijke, milieukundige en cultuurhistorische waarde van het landbouwgebied en het verhogen van de weerbaarheid van de landbouwproductie tegen klimatologische extremen.

Er is een permanente oproep die opgesplitst is in meerdere blokperiodes per jaar. Na het verstrijken van een blokperiode worden via een selectieprocedure de investeringsdossiers die best bijdragen aan de doelstellingen geselecteerd. De lijst met investeringen die in aanmerking komen wordt uitgebreid. De voorwaarden voor het verkrijgen van de steun worden vereenvoudigd waarbij het systeem van attestering van de periode 2015-2020 verlaten wordt.

De belangrijkste steunvoorwaarde is:

- Echte (actieve) landbouwer zijn

Agroforestry (aanleg en onderhoud)

De combinatie van de aanplant van bomen met een landbouwteelt op eenzelfde perceel heeft verschillende potentiële voordelen. Deze combinatie verhoogt onder meer het organisch stofgehalte in de bodem, legt koolstof vast in de bodem en kwaliteitshout, vermindert windwerking, vermindert watererosie, zorgt voor inkomensdiversificatie (door de productie van hout, fruit of noten), draagt bij tot het creëren van een microklimaat, tempert weersextremen, heeft impact op dierenwelzijn, genereert een leefgebied voor planten en dieren

Deze interventie bestaat uit 2 maatregelen:

- **Maatregel 1. Aanplantsubsidie** - investeringssteun voor de aankoop van bomen, beschermings- en verstevigingsmateriaal en de arbeid voor het planten van de bomen en het plaatsen van de bescherming en versteviging.
- **Maatregel 2. Onderhoudssubsidie** - enerzijds kwaliteitsvol onderhoud van de bomen zelf en anderzijds beheer van boomstroken op ecologische manier

De belangrijkste steunvoorwaarde zijn:

- Perceel in landbouwgebruik en aangegeven in de verzamelaanvraag,
- De aangeplante bomen moeten ten minste 10 jaar behouden blijven.

Inrichtingsmaatregelen i.f.v. Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden

Dit betreft een verderzetting van de actuele PDPO III-maatregel rond investeringen binnen speciale beschermingszones en andere gebieden met hoge natuurwaarden, waaronder natuurinrichting de projectsubsidies natuur (voormalige quick-wins), natuurprojectovereenkomsten en acties om het milieubewustzijn te vergroten vervat zijn.

Met deze interventie willen we, in functie van Natura 2000 habitats en -soorten en in functie van het natuurlijk erfgoed in gebieden met hoge natuurwaarden, de studies en investeringen i.v.m. onderhoud, herstel en verhoging van de natuurwaarden en de kwaliteit van het natuurlijk milieu ondersteunen. Het betreft de co-financiering van de instrumenten Natuurinrichting en Projectsubsidies natuur. Met de Projectsubsidies natuur wilt het Agentschap Natuur en Bos concrete initiatieven stimuleren die hoofdzakelijk een bijdrage leveren aan de Europese natuurdoelen en investeringen in het kader van een goedgekeurd beheerplan.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

Projectsubsidies natuur:

- Voor investeringen in concrete realisaties op het terrein (éénmalige inrichtingswerken, natuurontwikkelingswerken, achterstallig beheer...).
- De basissubsidie bedraagt 50, 80 of 90 procent van de totale projectkost afhankelijk van het type natuurbeheerplan dat men ambieert.
- Het totale bedrag dat voor subsidiëring wordt ingediend bedraagt minimaal 3.000 euro per project.
- De aanvrager beschikt op het moment van de projectsubsidieaanvraag over een goedgekeurde verkenningsnota, een goedgekeurd natuurbeheerplan, of geeft de intentie aan om binnen de drie jaar een natuurbeheerplan type twee, drie of vier in te dienen voor goedkeuring.

Natuurinrichting:

- Met natuurinrichtingsprojecten worden maatregelen en inrichtingswerkzaamheden beoogd die gericht zijn op een optimale inrichting van een gebied met het oog op het behoud, het herstel, het beheer en de ontwikkeling van natuur en natuurlijk milieu;
- In het VEN, de speciale beschermingszones en in groen-, park-, buffer-, bos- en bosuitbreidingsgebieden.

2.2.3.6 Sectorale programma's

Operationele programma's Groenten en Fruit

Al sinds 1996 kunnen producentenorganisaties (PO) en unies van producentenorganisaties (UPO) een operationeel programma indienen en uitvoeren. In dit programma zitten allerlei acties op het niveau van de organisatie en op het niveau van de teler die door de PO worden uitgevoerd. De PO's krijgen steun om hun uitgaven voor die acties te financieren. Het hoofddoel van de maatregel is het versterken van de positie van de individuele landbouwers en hen helpen om via hun PO meer marktgericht te werken.

Er is nog maar net een nieuwe programmaperiode begonnen, deze loopt nog tot eind 2023. Via de opmaak van een nationale strategie duurzame operationele programma's worden beleidsmatig Vlaamse accenten gelegd en bijkomende Vlaamse subsidiabiliteitsvoorwaarden opgelegd. De huidige nationale strategie moet nu ook verankerd worden in het GLB-SP.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Om van steun te kunnen genieten moeten in eerste instantie de producentenorganisaties en UPO's erkend worden.
- De PO's zijn opgericht door hun leden en zijn er voor hun leden. Deze PO's moeten een omzet genereren uit het verhandelen van de producten van hun leden. Deze waarde wordt gebruikt als referentie voor de berekening van de maximumsteun.
- De subsidiabiliteitsvoorwaarden zijn opgenomen in Europese regelgeving en in de nationale strategie.

Nationaal bijenteeltprogramma

De vele inspanningen die binnen deze Vlaamse Bijenteeltprogramma's werden geleverd, werpen hun vruchten af en in Vlaanderen lijkt een belangrijk keerpunt bereikt inzake de bijensterfte. De toekomst zal uitwijzen of deze tendens stabiel is.

Het Nationaal Bijenteeltprogramma 2020-2022 voor België is op 1 augustus 2019 van start gegaan. Binnen de lijnen van dit nieuwe programma ligt de nieuwe focus op de startende imkers, nieuwe imkertechnieken en de stroomlijning van de bestaande imkeropleidingen. Er wordt jaarlijks een bedrag ter beschikking gesteld aan de Nationale Bijenteeltprogramma's. Het Vlaamse deel van deze sectorsteun wordt uitbetaald aan het Vlaams Bijenteeltprogramma vzw, die instaat voor de uitvoering van het Vlaams Bijenteeltprogramma.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- In de Europese GLB-verordening staat een reeks maatregelen opgesomd waaruit het bijenteeltprogramma een aantal moet opnemen. Tevens moet een studie naar de structuur van de bijenhouderij op het grondgebied uitgevoerd worden.
- Het lopende Vlaamse bijenteeltprogramma omvat meerdere doelstellingen: verbeterde controle van de Varroa-mijtziekte, genetische diversiteit van de bijenstapel, harmoniseren van honingbijen en bijenteeltmanagement, technische ondersteuning van de bijenteeltverenigingen kwaliteitszorg voor honing en bijenwas, aantrekken van nieuwe en jonge imkers, promotie van honing,

2.3 Relatie met de periode 2014-2020

In tegenstelling tot de GLB-periode 2014-2020 (uitgebreid tot en met 2022) moeten nu zowel pijler 1 als pijler 2 in het GLB-SP opgenomen worden. Er zal dus geen afzonderlijk programmadocument voor plattelandsontwikkeling (PDPO – pijler 2) opgesteld worden.

Dit wil zeggen dat het GLB-SP naast de plattelandsmaatregelen ook de rechtstreekse betalingen en de sectorale steun uit de GMO omvat. In Vlaanderen is de GMO beperkt tot groenten en fruit en tot de bijenteelt.

Grote verandering in pijler 1 (t.o.v. de GLB-periode 2014-2022) is:

- De integratie van de vergroening in de conditionaliteit en de intrede van de ecoregelingen
- het uitfaseren van de bestaande gekoppelde steun en het aanbieden van een inkomensondersteuning aan de betrokken veehouders die een duurzame lokale rundsvleesproductie combineren met inspanningen onder meer op vlak van lokale eiwitvoorziening en langdurig graslandbeheer
- Definitie echte (actieve) landbouwer

Binnen de plattelandsmaatregelen (pijler 2) zijn er ook nieuwe of sterk bijgestuurde maatregelen t.o.v. PDPO III.

Nieuw zijn bijvoorbeeld:

- Een aantal agromilieu-klimaatverbintenissen, die samen met de ecoregelingen van pijler 1, deel uitmaken van de groene architectuur
- Betalingen voor gebiedspecifieke nadelen t.g.v. de Kaderrichtlijn Water
- De projectoproep Samenwerking

- VLIF Opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf
- De vraag- en aanbodgestuurde aanpak binnen vorming en advies

Andere maatregelen worden in meer of mindere mate bijgestuurd. En een aantal PDPO III-maatregelen zullen niet langer deel uitmaken van het GLB, zoals Omgevingskwaliteit Platteland (via investeringen of via samenwerking), Samenwerking stad-platteland, Agromilieu-klimaatmaatregel lokale veerassen, Beheerovereenkomst waterkwaliteit...

De huidige PDPO III-maatregelen kunnen binnen de beschikbare Europese middelen en bepalingen van de huidige GLB-periode 2014-2022 nog tot en met 2025 verdergezet en uitbetaald worden.

3 Juridische, administratieve en beleidsmatige situering

3.1 Overzicht juridische en beleidsmatige context

In onderstaande tabel worden zowel de juridische als de beleidsmatige randvoorwaarden opgesomd die van belang zijn bij de opmaak van een milieubeoordeling. Het grootste deel van deze regelgeving heeft betrekking op concrete projecten of gebieden. In onderhavige studie wordt echter een globaal beleidsprogramma geëvalueerd waarin geen acties voorkomen die in dit stadium reeds concreet lokaliseerbaar zijn. De milieu-beoordeling zal daarom vnl. neerkomen op het aangeven van een “checklist” van relevante wetgeving waar per actie (mogelijks) aandacht aan zal moeten besteed worden.

Tabel 3-1: Juridische en beleidsmatige context

Randvoorwaarde		Relevantie
Juridische randvoorwaarden		
Milieuhygiëne		
OV-decreet en OV-besluit	OV-besluit is een uitvoeringsbesluit van het omgevingsvergunningsdecreet. Hierin worden de procedures voor de meldingen en omgevingsvergunningsaanvragen vastgelegd.	Generieke randvoorwaarde
VLAREM II	Hierin worden de algemene en sectorale voorwaarden beschreven waaraan vergunningsplichtige activiteiten moeten voldoen. Daarnaast bevat dit besluit ook de milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater, grondwater, lucht, geluid, bodem.	Generieke randvoorwaarde
VLAREMA en Materialendecreet	Het uitvoeringsbesluit van het materialendecreet is gekend als het VLAREMA (Vlaams reglement betreffende het duurzaam beheer van materiaalcringlopen en afvalstoffen). Het heeft als doelstelling de gezondheid van de mens en het milieu te beschermen tegen de schadelijke invloed van afvalstoffen en de verspilling van grondstoffen en energie tegen te gaan.	Relevant voor mestverwerking, algemeen voor alle disciplines
VLAREBO en Bodemsaneringsdecreet	Het decreet voorziet o.a. in een regeling voor de identificatie en een register van verontreinigde gronden, een regeling voor nieuwe en historische bodemverontreiniging en een regeling voor de overdracht van gronden. Het VLAREBO (Vlaams Reglement betreffende de bodemsanering) is het uitvoeringsbesluit van het	Generieke randvoorwaarde

IPCC richtlijn – IED Richtlijn (2010/75/EU)	<p>bodemsaneringsdecreet.</p> <p>De Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) Richtlijn creëert een kader voor vergunningen en vergunningsvoorwaarden voor grote industriële installaties. Ze heeft als doel de emissies en verontreinigingen van deze installaties te beperken.</p> <p>Een belangrijk principe hierbij is dat de beste beschikbare technieken (BBT) moeten toegepast worden. Deze zijn beschreven voor verschillende sectoren en activiteiten in BREF's, een Europees referentiedocument dat BBT-technieken definieert. In Vlaanderen wordt uitvoering gegeven aan de IPPC-richtlijn via VLAREM.</p>	Generieke randvoorwaarde
<hr/> Water <hr/>		
Kaderrichtlijn Water (KRW)	<p>De Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) is van kracht sinds 22/12/2002. Ze vormt het raamwerk voor het integraal waterbeleid van de Europese Unie en haar lidstaten.</p> <p>De Kaderrichtlijn Water vormt het kader voor het beleid inzake waterkwaliteit en waterkwantiteit, dit voor alle sectoren en waaronder dus ook de landbouw. Voor de landbouw is hierbij een link met de Nitraatrichtlijn.</p> <p>Het doel van Kaderrichtlijn Water is het bereiken van een goede toestand van het oppervlakte- en grondwater tegen 2015, dit zowel kwantitatief als kwalitatief. Hierbij is termijnverlenging mogelijk tot 2021 en 2027. Tevens dient achteruitgang te worden voorkomen.</p> <p>In Vlaanderen gebeurde de omzetting van deze richtlijn via het Decreet Integraal Waterbeleid.</p>	Relevant voor discipline water
Decreet Integraal Waterbeleid	<p>In uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water werd het Decreet Integraal Waterbeleid aangenomen door het Vlaams Parlement. De Vlaamse overheid streeft naar duurzame ontwikkeling van de watersystemen in Vlaanderen.</p> <p>Een van de elementen uit het decreet is de 'watertoets'. De watertoets houdt in dat bij de beslissing over een vergunning, plan of programma, rekening gehouden wordt met de mogelijke nadelige gevolgen ervan voor het watersysteem en voor de functies die het watersysteem vervult.</p>	Relevant voor discipline water

Stroomgebiedbeheerplannen (2016 – 2021; 2022-2027)	<p>Het stroomgebiedbeheerplan bepaalt de hoofdlijnen van het integraal waterbeleid voor het desbetreffende stroomgebieddistrict, met inbegrip van de voorgenomen maatregelen, middelen en termijnen.</p>	Relevant voor discipline water
Grondwaterrichtlijn	<p>Onderdelen van het plan kunnen bindend zijn voor entiteiten die belast zijn met taken van openbaar nut. Op Vlaams gebied situeren zich de stroomgebieden Schelde en Maas. Momenteel liggen de 3de generatie stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 in openbaar onderzoek. Het SGBP bevat per waterlichaam doelstellingen en een maatregelenprogramma, waarin uitdrukkelijk elementen voor het GLB-SP werden opgenomen.</p>	Relevant voor discipline (grond)water
Besluit inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater	<p>Het doel van de Grondwaterrichtlijn (2006/118/EG) is het vaststellen van specifieke maatregelen ter voorkoming en beheersing van grondwaterverontreinigingen. Onderdelen hiervan zijn: vaststellen van criteria voor de beoordeling van de goede chemische toestand van het grondwater en vaststellen van criteria voor significante en aanhoudende stijgende trends en de omkering daarvan.</p> <p>Dit besluit gaat uit van het principe dat hemelwater in eerste instantie dient hergebruikt te worden, in tweede instantie in de bodem infiltreert en in laatste instantie vertraagd wordt afgevoerd. Het besluit is o.m. van toepassing op het bouwen of herbouwen van gebouwen vanaf 75 m² dakoppervlakte, uitbreidingen vanaf 50 m² dakoppervlakte en aanleg van verharde grondoppervlaktes vanaf 200 m².</p>	Niet relevant - projectniveau
Grondwaterdecreet en uitvoeringsbesluiten	<p>Het grondwaterdecreet voorziet in de afbakening van waterwingebieden en beschermingszones. De grondwatervergunning is geïntegreerd in de omgevingsvergunning.</p>	Relevant voor discipline (grond)water
Besluit betreffende indeling en kwaliteitsdoelstellingen waterlopen	<p>De wet op bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging legt de basis voor o.a. milieukwaliteitsnormen. Een besluit van de Vlaamse Regering duidt de verschillende bestemmingen van de oppervlaktewateren aan (drinkwater, zwemwater, viswater, schelpdierwater).</p>	Relevant voor discipline (oppervlakte)water

	De milieukwaliteitsnormen voor de verschillende bestemmingen zijn opgenomen in Vlare II.	
Wet betreffende onbevaarbare waterlopen	<p>Onbevaarbare waterlopen worden ingedeeld in 3 categorieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> -categorie 1 (bevoegdheid VMM) -categorie 2 (bevoegdheid provincie of bestuur polder/watering indien behorende tot hun ambtsgebied) -categorie 3 (bevoegdheid gemeente of bestuur polder/watering indien behorende tot hun ambtsgebied) <p>De niet geklasseerde waterlopen vallen onder de bevoegdheid van de eigenaars van de percelen.</p>	Relevant voor discipline (oppervlakte)water
Besluit betreffende bevaarbare waterlopen	Bevaarbare waterlopen vallen onder de bevoegdheid van het Vlaams Gewest.	Relevant voor discipline (oppervlakte)water
Wet betreffende wateringen; Wet betreffende de polders	Openbare besturen die in hun ambtsgebied instaan voor de waterbeheersing zijn o.a. verantwoordelijk voor de onderhouds- en aanpassingswerken voor de waterlopen van 2 ^e en 3 ^e categorie (en ingeschreven niet-geklasseerde waterlopen) binnen hun ambtsgebied.	Niet relevant voor plan
Mestdecreet (oorspronkelijk vastgesteld in 1991, sindsdien meermaals (grondig) gewijzigd (MAP1, 2, 3, 4 en 5); MAP6 is nu in werking)	<p>Het Mestdecreet, meer bepaald het Decreet houdende de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen (22/12/2006) is de vertaalslag van het mestactieprogramma.</p> <p>Deze wetgeving heeft tot doel het leefmilieu te beschermen tegen de verontreiniging als gevolg van de productie en het gebruik van meststoffen.</p> <p>De verdere uitwerking van het Mestdecreet gebeurt via uitvoeringsbesluiten.</p>	Relevant voor de disciplines bodem en water
Nitraatrichtlijn (91/676/EEG)	<p>Het doel van de Nitraatrichtlijn is de waterverontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen verminderen en verdere verontreiniging voorkomen.</p> <p>Naar deze doelstelling wordt gestreefd door de waterkwaliteit te meten, kwetsbare wateren en kwetsbare zones af te bakenen, een actieprogramma en code voor goede landbouwpraktijken op te stellen, te evalueren en bij te sturen. Dit programma heeft een cyclus van 4 jaar.</p> <p>De richtlijn is in Vlaanderen geïmplementeerd via het Mestdecreet.</p>	Relevant voor de disciplines bodem en water

Lucht

Europese kaderrichtlijn luchtkwaliteit (2008/50/EG)	Deze Europese Kaderichtlijn Lucht vormt samen met een aantal dochterrichtlijnen de basis voor het luchtbeleid in Europa (luchtkwaliteit, beoordelingscriteria,...). In de kaderrichtlijn worden o.a. de verontreinigende stoffen omschreven waarvoor in de 'dochterrichtlijnen' grenswaarden of richtwaarden moeten worden vastgelegd.	Relevant voor discipline lucht
NEC-richtlijn (2016/2284/EU)	Deze Europese richtlijn legt nationale emissieplafonds op voor SO ₂ , NO _x , VOS, PM _{2,5} en ammoniak. Doel is de verzuring, eutrofiëring en ozonverontreiniging aan te pakken. Het Vlaamse NEC-reductieprogramma werd door de Vlaamse Regering goedgekeurd in 2003. In het meest recente NAPCP (Nationale Air Pollution Control Programme) zijn de nationale emissiereductiedoelstellingen uit de richtlijn verdeeld over de 3 gewesten en zijn de emissieplafonds voor Vlaanderen opgenomen.	Relevant voor disciplines lucht en biodiversiteit
Luchtbeleidsplan 2030	Op 25 oktober 2019 heeft de Vlaamse Regering het Luchtbeleidsplan 2030 goedgekeurd. Het plan zorgt voor een geïntegreerde aanpak van luchtverontreiniging, door de beleidsaanpak voor het naleven van zowel de Europese emissieplafonds als de Europese luchtkwaliteitsnormen te integreren in één plan, waardoor zowel grensoverschrijdende, regionale als lokale luchtkwaliteitsproblemen worden aangepakt. Het plan is opgesteld in uitvoering van artikel 23 van de Europese richtlijn 2008/50/EG (Kaderrichtlijn Luchtkwaliteit) en in uitvoering van de Europese richtlijn 2016/2284 (herziening NEC-richtlijn).	Relevant voor discipline lucht

Klimaat

Kyoto-protocol	<p>In 1997 werd een protocol ondertekend waarbij de geïndustrialiseerde industrielanden er zich toe verbinden om hun globale uitstoot aan broeikasgassen tegen 2008-2012 meer dan 5% onder het niveau van 1990 te brengen. België engageerde zich tot een vermindering met 7,5%.</p> <p>Tijdens de tweede verbintenisperiode (2013-2020) verbindt de EU (de lidstaten en IJsland) zich ertoe samen hun totale broeikasgasemissies met 20 % te verminderen t.o.v. het niveau van 1990 of van een ander referentiejaar dat zij zelf gekozen hebben.</p>	Relevant voor discipline klimaat
----------------	---	----------------------------------

<p>Akkoord van Parijs (2015) en de Effort sharing Regulation (EU 842/2018)</p>	<p>Het Akkoord van Parijs is een onderdeel van het klimaatverdrag. Hierin werd de bovengrens van 2 graden opwarming ten opzichte van het pre-industriële tijdperk voor het eerst in een juridisch instrument vastgelegd. Bovendien wordt het streven vastgelegd om de opwarming beperkt te houden tot 1,5 graad. Verder stelt het akkoord dat er snel een eind moet komen aan het gebruik van fossiele brandstoffen, aangezien dit een belangrijke oorzaak is van de overmatige CO₂-uitstoot.</p> <p>De Effort Sharing Regulation legt daarbij jaarlijkse reductiedoelstellingen vast voor de meeste niet-ETS-sectoren, waaronder landbouw. De EU reductiedoelstelling voor de niet-ETS sectoren (waaronder landbouw) van -30% in 2030 t.o.v. 2005 is voor België vertaald naar een bindende broeikasgas reductiedoelstelling van -35% voor de niet-ETS sectoren.</p>	<p>Relevant voor discipline klimaat</p>
<p>VERORDENING (EU) 2018/1999 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie (governance regulation)</p>	<p>Artikel 3 van deze verordening vereist dat elke lidstaat uiterlijk op 31 december 2019 een geïntegreerd Nationaal Energie- en Klimaatplan indient bij de Commissie dat betrekking heeft op de periode van 2021 tot en met 2030.</p>	<p>Vormt het kader voor het Vlaamse Energie- en Klimaatplan</p>
<p>VERORDENING (EU) 2018/841 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 30 mei 2018; inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energie kader 2030 (LULUCF regulation)</p>	<p>De LULUCF Regulation is de 3de pijler van het EU Klimaat en energie framework 2030. Samen met de Effort Sharing Regulation en de ETS-richtlijn geeft het een bindend juridisch kader voor de EU-inspanningen om broeikasgasemissies met minstens 40% te reduceren tegen 2030. Deze omvat de zogenaamde 'no-debit rule', waarbij broeikasgasemissies van (wijziging van) landgebruik of bos minstens gelijk moeten blijven of dalen in de periode 2021-2030.</p>	<p>Vormt het kader voor het Vlaamse Energie- en Klimaatplan</p>
<p>RICHTLIJN (EU) 2018/2002 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 december 2018 houdende wijziging van Richtlijn 2012/27/EU betreffende energie-efficiëntie</p>	<p>Deze richtlijn legt in artikel 7 een verplichting inzake energiebesparingen op.</p>	<p>Vormt het kader voor het Vlaamse Energie- en Klimaatplan</p>
<p>Richtlijn 2018/2001 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 december 2018; ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen</p>	<p>Deze richtlijn omvat maatregelen inzake de bevordering van de productie en consumptie van hernieuwbare energie.</p>	<p>Vormt het kader voor het Vlaamse Energie- en Klimaatplan</p>
<p>Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021 - 2030</p>	<p>De Vlaamse Regering heeft eind 2019 het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 goedgekeurd.</p>	<p>Generieke randvoorwaarde</p>

Met dit Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP) engageert Vlaanderen zich voor de volgende doelstellingen

- Broeikasgasreductie in de niet-ETS sectoren: -35% BKG-uitstoot in 2030 ten opzichte van 2005;
- LULUCF-sector: voor de periode 2021-2030 voldoen aan de no-debit rule;
- Energiebesparing (artikel 7 van de energie-efficiëntierichtlijn): 84,062 TWh
- Hernieuwbare energie: 28.512 GWh in 2030

Een ontwerp Vlaams Adaptatieplan 2021-2030 is in proces van goedkeuring.

Ruimtelijke ordening

Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening	Deze codex, die in werking trad op 1/9/2009, vormt de basis van de reglementering m.b.t. ruimtelijke ordening en legt o.a. een lijst van handelingen waarvoor een stedenbouwkundige vergunning verplicht is (titel IV, hoofdstuk II).	Generieke randvoorwaarde
Plannen m.b.t. bodembestemming	De bodembestemming wordt vastgelegd via de gewestplannen en/of via de algemene plannen van aanleg (APA's) of bijzondere plannen van aanleg (BPA's). Ter uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) worden gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's) opgemaakt. Ook op provinciaal en gemeentelijk vlak worden gelijkaardige plannen opgesteld.	Generieke randvoorwaarde
Besluit betreffende Ruilverkaveling en Landinrichting	Deze instrumenten hebben respectievelijk als doel te komen tot een betere economische uitbating en te komen tot volwaardige ontwikkeling van alle facetten van een gebied.	Generieke randvoorwaarde

Natuur

Natuurdecreet	Dit decreet heeft als doel de bescherming, de ontwikkeling, het beheer en het herstel van het natuurlijk milieu.	Relevant voor discipline biodiversiteit
Vogelrichtlijn		
Habitatrichtlijn		
Conventie van Ramsar	Het decreet wenst een gebiedsgericht natuurbeleid, zowel inzake het creëren van ruimtelijke netwerken (VEN, IVON) als op het vlak van het creëren van natuurreservaten. In het decreet staan ook een aantal belangrijke principes ingeschreven, zoals standstill, compensatiemaatregelen,...	
	In dit decreet worden ook de instandhoudingsdoelstellingen en	

	<p>procedures bepaald betreffende de speciale beschermingszones (SBZ) in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en in het kader van de waterrijke gebieden van internationale betekenis ("Ramsar").</p> <p>Volgens het Natuurdecreet dient een vergunningsplichtige activiteit die een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone (vb. vogelrichtlijngebied, habitatrichtlijngebied) kan veroorzaken, onderworpen worden aan <i>een passende beoordeling</i> (effectinschatting)</p> <p>Naast dit gebiedsgericht beleid worden ook specifieke maatregelen en beschermingsprocedures beschreven ter bescherming van vegetaties of kleine landschapselementen (zie ook verder).</p> <p>De bescherming van beschermde dieren, vogels en planten wordt verder geregeld het Soortenbesluit van 15 mei 2009.</p> <p>Ook werden beheersgebieden voor weidevogels afgebakend (zie ook verder)</p>	
Soortenbesluit	<p>Het Besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009 met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer – het zogenaamde Soortenbesluit dat op 13 augustus in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd werd – is vanaf 1 september 2009 van kracht. Het is een allesomvattend besluit dat de bescherming van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, ongewervelde dieren, planten, korstmossen en zwammen regelt en de mogelijkheid biedt om soortenbeschermingsprogramma's vast te stellen.. Het voorziet in de gedeeltelijke omzetting van zowel de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn.</p>	Relevant voor discipline biodiversiteit
PAS – programmatische aanpak stikstofdeposities	<p>De Vlaamse Regering besliste op 23 april 2014 tot het instellen van een Programmatische Aanpak van de Stikstofdeposities (PAS). Vervolgens werd op 30 november 2016 door de Vlaamse Regering de conceptnota 'Instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en programmatische aanpak stikstof (PAS)' goedgekeurd.</p> <p>De PAS betreft een uitvoering van de Habitatrichtlijn.</p> <p>De programmatische aanpak stikstof heeft als doel het planmatig terugdringen van de stikstofdepositie op de SBZ's,</p>	Relevant voor de disciplines lucht en biodiversiteit

	<p>waarbij (nieuwe) economische ontwikkelingen mogelijk blijven en het niveau van de stikstofdepositie op SBZ toch stelselmatig daalt.</p>	
Natuurvergunning	<p>Dit besluit van de Vlaamse Regering bepaalt dat het wijzigen van vegetatie en kleine landschapselementen in bepaalde gebieden ofwel verboden is ofwel onderworpen is aan het verkrijgen van een 'natuurvergunning' ofwel meldingsplichtig is.</p>	Relevant voor discipline biodiversiteit
Beheergebieden	<p>In Vlaanderen zijn in uitvoering van een Europese verordening beheergebieden voor weidevogels, akkervogels, hamsters, grauwe kiekendief, waterkwaliteit en soortenrijk grasland vastgelegd. Binnen deze gebieden kunnen door het Vlaams Gewest en een 'beheerder' (vb. een landbouwer) beheersovereenkomsten gesloten worden. In ruil voor een vergoeding voert de beheerder specifieke beheerspakketten uit (vb. perceelrandsbeheer, kleine landschapselementen,...)</p>	Relevant voor discipline biodiversiteit
Duinendecreet	<p>Het 'Duinendecreet' is bedoeld om de druk op de groene ruimte in de kuststreek te beperken. In uitvoeringsbesluiten werden de te beschermen duingebieden afgebakend. Deze besluiten werden bekrachtigd door het Vlaams Parlement.</p>	Niet relevant – projectniveau
Bosdecreet	<p>Het bosdecreet heeft tot doel het behoud, de bescherming, de aanleg en het beheer van de bossen in Vlaanderen te regelen.</p> <p>Het decreet definieert o.a. wat onder bos verstaan wordt en welke functies een bos kan hebben.</p> <p>In het kader van duurzaam bosbeheer dienen bosbeheerplannen te worden opgesteld. De criteria werden vastgelegd door de Vlaamse Regering.</p> <p>Ontbossing is in principe verboden, behalve in een aantal gevallen die in het decreet worden vermeld (art. 90bis, art. 42 en art. 87). Deze ontbossingen zijn onderworpen aan een stedenbouwkundige vergunning en dienen gecompenseerd te worden.</p>	Relevant voor discipline biodiversiteit
Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een	<p>Het besluit van de Vlaamse regering van 15/3/2003 inzake duurzaam gebruik van pesticiden voor niet-land- en tuinbouwactiviteiten (Pesticidenbesluit) is vernieuwd voor de periode 2018-2022.</p>	Relevant voor discipline biodiversiteit

duurzaam gebruik van
 pesticiden en Vlaams Actieplan
 Duurzaam Pesticidengebruik
 2018-2022

Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie

Onroerend erfgoeddecreet en uitvoeringsbesluiten	<p>Sinds 1 januari 2015 is het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet in werking. Vanaf dan geldt één overkoepelende regelgeving voor monumenten, stads- en dorpsgezichten, landschappen en archeologie.</p> <p>Het nieuwe onroerend erfgoeddecreet vervangt drie voorgaande decreten (monumentendecreet van 1976, archeologiedecreet van 1993 en landschapsdecreet van 1996) en een wet uit 1931 op het behoud van monumenten en landschappen.</p> <p>Met de definitieve goedkeuring van het nieuw decreet onroerend erfgoed door de Vlaamse regering is ook de Conventie van Malta (ook wel het Verdrag van Valletta genoemd) in Vlaamse regelgeving omgezet. Om de Conventie van Malta verder te implementeren in de Vlaamse regelgeving was een volledig nieuw archeologisch traject nodig. Daarin spelen erkende archeologen een cruciale rol. Sinds 1/06/2016 is ook het hoofdstuk Archeologie van het Onroerenderfgoeddecreet in werking getreden.</p>	Relevant voor discipline landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie – wordt evenwel niet gedetailleerd behandeld, gezien het detailleringniveau van het plan-MER
--	---	--

Geluid

Richtlijn Omgevingslawaai	<p>Deze Europese Richtlijn bepaalt het kader voor de evaluatie en de beheersing van omgevingslawaai (o.a. door wegverkeer, spoorwegverkeer, luchtverkeer, GPBV-installaties) (> opmaak van geluidsbelastingkaarten en actieplannen)</p> <p>Door het Besl. VI. Reg. van 22/07/05 werd deze richtlijn omgezet in de Vlaremwetgeving</p>	Relevant voor discipline geluid en mens
---------------------------	--	---

Beleidsmatige randvoorwaarden

Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (in opmaak)	<p>Het Structuurplan Vlaanderen, goedgekeurd op 22 december 1997, geeft de richtlijnen weer voor het toekomstig gebruik van de ruimte in Vlaanderen voor verschillende sectoren.</p> <p>Het RSV zal op afzienbare termijn vervangen worden door het in opmaak zijnde Beleidsplan Ruimte. Het witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering</p>	Generieke randvoorwaarde
--	--	--------------------------

	<p>op 30 november 2016. De Vlaamse Regering wil een ambitieus veranderingstraject op gang trekken om het bestaand ruimtebeslag beter en intensiever te gebruiken en zo de druk op de open ruimte te verminderen. Het doel is het gemiddeld bijkomend ruimtebeslag terug te dringen van 6 hectare per dag vandaag naar 3 hectare per dag in 2025. De inname van nieuwe ruimte moet tegen 2040 volledig gestopt zijn.</p> <p>Op provinciaal en gemeentelijk niveau zijn eveneens provinciale en gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen opgesteld.</p>	
Milieubeleidsplan 2011-2015 (MINA-plan 4)	<p>Het gewestelijk milieubeleidsplan wordt opgesteld met het oog op de bescherming en het beheer van het milieu. Door een aanpassing van het Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid is de verplichting opgeheven om een vijfjaarlijks milieubeleidsplan (MINA-plan) en een jaarlijks milieujaarprogramma op te maken. Het Departement Omgeving wil de sterke punten van het milieubeleidsplan niet verloren laten gaan. Zo geeft het plan vorm aan de langetermijnvisie over het milieubeleid, bevat het SMART-geformuleerde plandoelstellingen, en bovendien werden verschillende transversale projecten geïnitieerd vanuit het milieubeleidsplan.</p> <p>Het Departement Omgeving onderzoekt hoe het de sterke punten van het plan kan integreren in een toekomstige omgevingsbeleidsplanning met de maatschappelijke meerwaarde ervan als uitgangspunt. Het Milieubeleidsplan 2011-2015 is het laatste dat werd opgemaakt.</p> <p>Op provinciaal en gemeentelijk niveau worden eveneens provinciale en gemeentelijke milieubeleidsplannen opgesteld.</p>	Niet relevant
AGNAS (Afbakening van de Gebieden van de Natuurlijke en Agrarische Structuur) Herbevestigde Agrarische Gebieden	<p>In uitvoering van het RSV is de Vlaamse overheid bezig met de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en de agrarische structuur (AGNAS).</p> <p>Agrarische gebieden waar de gewestplanbestemming nog actueel is en een goede planologische vertaling is van de gewenste ruimtelijke structuur, werden en worden herbevestigd als agrarisch gebied.</p> <p>In andere gebieden wordt/werd verder onderzoek verricht naar de verweving van</p>	Generieke randvoorwaarde

Vizier 2030	<p>landbouw, natuur en bos. De resulterende ruimtelijke visie wordt vertaald naar een ruimtelijk uitvoeringsplan.</p> <p>Vizier 2030, goedgekeurd op 5 april 2019, is het plan van de Vlaamse Regering dat ervoor moet zorgen dat Vlaanderen haar bijdrage levert aan het behalen van de Sustainable Development Goals (SDG's) uit de mondiale Agenda 2030 van de Verenigde Naties. Vizier 2030 is dan ook de Vlaamse vertaling van de SDG's.</p> <p>M.b.t. de landbouwsector omvat het plan o.m. volgende doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 22. Tegen 2030 zijn duurzame voedselproductiesystemen gegarandeerd en veerkrachtige landbouwpraktijken geïmplementeerd die de productiviteit en de productie kunnen verhogen en een toereikend inkomen verzekeren • 35. Vlaanderen werkt aan de energie- en klimaattransitie: tegen 2030 stellen we een reductie met 35% van de broeikasgasemissies in de niet-ETS-sectoren ten opzichte van 2005 voorop, en tegen 2050 streven we naar een reductie van de broeikasgasemissies in de niet-ETS-sectoren met 85% ten opzichte van 2005, met de ambitie om te evolueren naar volledige klimaatneutraliteit. • 49. Tegen 2030 mag er in Vlaanderen netto geen gedegradeerde grond meer bijkomen (o.a. vermindering bodemerosierisico) 	Generieke randvoorwaarde
Visie, strategie en aanzet tot actieplan van de Vlaamse overheid voor een duurzame en competitieve bio-economie in 2030	Dit beleidsdocument maakt deel uit van het actieprogramma Vlaanderen in Actie (ViA).	Generieke randvoorwaarde
Blue Deal (juli 2020)	<p>Met de Blue Deal verhoogt de Vlaamse Regering haar inspanningen tegen waterschaarste en droogte door in te zetten op 6 sporen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Openbare besturen geven het goede voorbeeld en zorgen voor gepaste regelgeving 2. Circulair watergebruik wordt de regel 3. Landbouw en natuur worden deel van de oplossing 4. Particulieren sensibiliseren en 	Generieke randvoorwaarde

	stimuleren we om te ontharden	
	5. De bevoorradingszekerheid wordt verhoogd	
	6. Samen investeren we in innovatie om ons watersysteem slimmer, robuuster en duurzamer te maken.”	
Gemeentelijke natuur-ontwikkelingsplannen (GNOP)	Het GNOP (Gemeentelijk natuurontwikkelingsplan) beschrijft de huidige toestand, de knelpunten en de actiepunten naar het toekomstig beleid van de gemeente op vlak van natuurbehoud- en ontwikkeling.	Generieke randvoorwaarde - projectniveau
Regionale Landschappen	Een regionaal landschap is een duurzaam samenwerkingsverband ter bevordering van o.a. streekeigen karakter, natuur, beheer kleine landschapselementen.	Niet relevant – projectniveau

De in vet aangeduide beleidsplannen worden in §3.2 nader toegelicht, aangezien ze als toetsingskader zullen gebruikt worden voor het GLB-programma.

3.2 Te toetsen beleidsplannen

3.2.1 Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030

Met dit Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP) engageert Vlaanderen zich voor de volgende doelstellingen

- Broeikasgasreductie in de niet-ETS sectoren: -35% BKG-uitstoot in 2030 ten opzichte van 2005;
- LULUCF-sector: voor de periode 2021-2030 voldoen aan de no-debit rule;
- Energiebesparing (artikel 7 van de energie-efficiëntierichtlijn): 84,062 TWh
- Hernieuwbare energie: 28.512 GWh in 2030

De belangrijkste bijkomende beleidslijnen en maatregelen voor de sector landbouw zijn:

- Uitbreiden investeringssteun voor energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, precisiebemesting en begeleiding landbouwers
- Convenant enterische emissies rundvee en duurzaam alternatief voor gekoppelde inkomenssteun zoogkoeien
- Energiebeleidsovereenkomsten
- Maatregelen binnen MAP6 en toekomstige MAP's voor verminderen bodememissies: aanpassing veevoeder, aanpassing bemestingspraktijken en gewassen incl. evaluatie nutriëntenemissierechten
- Inzetten Vlaamse invulling GLB 2023-2027 voor energie- en klimaatdoelstellingen

Voor de LULUCF-sector worden o.a. het vrijwaren van open ruimte en meer koolstofopslag in landbouwgronden opgenomen.

Voor de sector hernieuwbare energie is de versterking van de calls groene warmte, restwarmte en duurzame warmtenetten mogelijk relevant.

Niet-ETS doelstelling 2021-2030

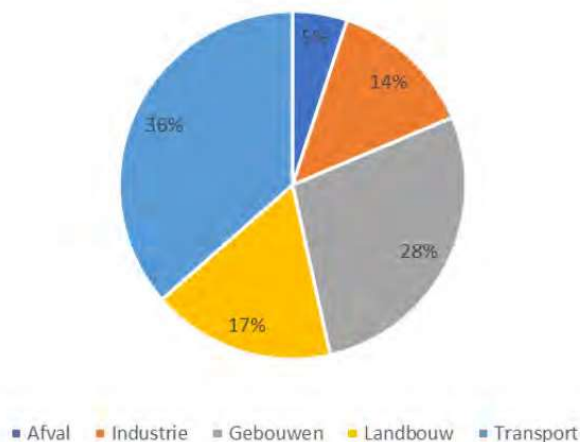
De Europese Effort Sharing Regulation (ESR) legt de Europese lidstaten een lineair traject op met jaarlijkse emissieruimte voor de niet-ETS-sectoren in de periode 2021-2030.

Dit lineaire traject wordt, voor België, als volgt bepaald:

- Het beginpunt van het pad wordt gelegd in mei 2019 op de gemiddelde niet-ETS-emissies in de jaren 2016, 2017 en 2018.
- Het eindpunt van het traject situeert zich in 2030 en wordt vastgelegd op het niveau van de niet-ETS-emissies in het jaar 2005, verminderd met de reductiedoelstelling die voor België werd vastgelegd in de ESR, namelijk 35%.
- Het op deze manier vastgelegde lineaire traject bepaalt vervolgens de jaarlijkse emissieruimte voor de tussenliggende jaren 2021 tot en met 2029.

De definitieve jaarlijkse emissieruimte voor de jaren 2021-2030 wordt door de Europese Commissie pas vastgelegd in 2020, op basis van de niet-ETS-emissies in de basisjaren (2005, 2016, 2017 en 2018) in de emissie-inventaris die door de lidstaten in dat jaar wordt ingediend. Het in dit VEKP opgenomen pad gaat ervan uit dat het traject voor elk gewest op dezelfde manier wordt opgebouwd als de trajecten van de lidstaten. In afwachting van een intra-Belgische verdeling van de Belgische niet-ETS-doelstelling van -35% is de precieze doelstelling voor Vlaanderen momenteel nog niet gekend. In dit plan is de jaarlijkse Vlaamse emissieruimte gebaseerd op een (indicatieve) niet-ETS-reductiedoelstelling van -35% en de huidig beschikbare inventarisgegevens voor 2005, 2016 en 2017 aangevuld met de voorlopige inventaris voor 2018.

Voor de sectorindeling in dit plan wordt gebruik gemaakt van de inventaris categorieën die gehanteerd worden in de Europese en internationale rapporteringsformaten, de zogenaamde CRF-categorieën. In 2018 hadden de sectoren transport (36%) en gebouwen (28%) de grootste bijdrage aan de totale niet-ETS broeikasgasemissies in Vlaanderen (Figuur 2-1). De sectoren landbouw en niet-ETS industrie hebben een kleiner aandeel in de niet-ETS emissies met respectievelijk 17% en 14%. De sector afval heeft het kleinste aandeel met 5%.

Figuur 3-1: Sectorale aandelen in de Vlaamse niet-ETS broeikasgassen in 2018

Voor de landbouwsector bepaalt het VEKP dat de globale broeikasgasuitstoot daalt in 2030 tot 5,5 Mton CO₂-eq of omgerekend een reductie van 25% ten opzichte van 2005:

- De enterische emissies worden met 0,44 Mton CO₂-eq (of 19%) gereduceerd in 2030 ten opzichte van 2005;
- De emissies ten gevolge van mestmanagement worden met 0,31 Mton CO₂-eq (of 21%) gereduceerd in 2030 ten opzichte van 2005;
- Door verhoogde stikstofefficiëntie (minder N in voeders en precisiebemesting) en verlaagde stikstofbemesting worden de bodememissies met 0,27 Mton CO₂-eq (of 19%) gereduceerd in 2030 ten opzichte van 2005;

Naast maatregelen om de landbouwemissies die gedekt worden door de ESR-Verordening (Verordening 2018/842) terug te dringen, heeft de land- en tuinbouwsector ook een belangrijke verantwoordelijkheid op vlak van bodemkoolstof. De koolstofvoorraden onder akkerland en cultuurgrasland nemen immers gestaag af in Vlaanderen. Dit betekent ook dat er heel wat potentieel is voor het terugdringen van koolstofverliezen en voor een verhoogde koolstofopslag in landbouwbodems. Hogere koolstofgehalten zijn bovendien een uitstekende adaptatiemaatregel gezien dit gunstig is voor de bodemkwaliteit en het de weerstand tegen droogte en tegen erosie verhoogt.

Inspanningen geleverd inzake de valorisatie van nevenstromen, de vermindering van voedselverliezen, het verder verduurzamen van de visserijsector, samenwerking in de keten en het inrichten van de open ruimte zijn moeilijk toe te wijzen aan een bepaald specifiek item van de emissie-inventaris maar moeten in het algemeen leiden tot een bijkomende reductie van 0,14 Mton tegen 2030 voor de hele landbouwsector.

Hernieuwbare energie

Specifieke maatregelen voor financiële steun, indien van toepassing, met inbegrip van steun van de Unie en het gebruik van Uniefondsen, ter bevordering van de productie en het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen voor elektriciteit, verwarming en koeling, alsmede vervoer:

- Ondersteuningsregeling VLIF voor investeringen in energie-efficiëntie en hernieuwbare energiebronnen in de landbouw.
- Begeleiding van landbouwers bij investeringen in energie-efficiëntie en hernieuwbare energiebronnen.

Door energiebesparing en inzet van hernieuwbare energie worden de energetische emissies met 0,86 Mton CO₂-eq (of 40%) gereduceerd in 2030 ten opzichte van 2005.

3.2.2 Luchtbeleidsplan 2030

Het Luchtbeleidsplan streeft volgende doelstellingen na.

- Op korte termijn (zo snel mogelijk) zorgen we ervoor dat we nergens in Vlaanderen de Europese luchtkwaliteitsnormen en/of streefwaarden overschrijden en dat we de emissieplafonds voor 2020 halen.
- Op middellange termijn (2030) bereiken we de emissieplafonds van de NEC-richtlijn voor 2030. We kiezen een gelijkaardig pad voor Vlaanderen als voor Europa en streven naar een halvering van de gezondheidsimpact ten gevolge van luchtverontreiniging, zoals die ingeschat wordt door de WGO, ten opzichte van 2005 en dringen we de oppervlakte van ecosystemen waar de draagkracht voor vermesting of verzuring wordt overschreden met een derde terug ten opzichte van 2005.
- Op lange termijn (2050) brengen we de luchtvervuiling door antropogene bronnen, zoals industrie, landbouw en verkeer, drastisch terug. We streven ernaar dat de luchtkwaliteit

in Vlaanderen geen significante negatieve invloed heeft op de gezondheid van haar bewoners, zoals die door de WGO ingeschat wordt, en dat de draagkracht van ecosystemen niet meer overschreden wordt.

Deze doelstellingen worden vertaald in concrete gezondheids-, ecosysteem- en emissiedoelstellingen voor de korte, de middellange en de lange termijn.

- Voor de korte termijn:
 - huidige Europese luchtkwaliteitsnormen en streefwaarden ter bescherming van de gezondheid zo snel mogelijk halen

Polluent	Middelingstijd	Maximum aantal toegelaten overschrijdingen/jaar	Concentratieniveau ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Datum in werking treding
PM ₁₀ (GW)	Dag	35	50	01/01/2005
	Jaar		40	01/01/2005
PM _{2,5} (GW)	Jaar		25	01/01/2015
	Jaar		20	01/01/2020
PM _{2,5} – GGBI* (GW)	Jaar		20	01/01/2015
PM _{2,5} – GGBI* (SW)	Jaar		15,7	01/01/2020
NO ₂ (GW)	Uur	18	200	01/01/2010
	Jaar		40	01/01/2010**
SO ₂ (GW)	Uur	24	350	01/01/2005
	Dag		3	125
O ₃ (SW)	8-uur	25	120	01/01/2010
BaP (SW)	Jaar		0,001	01/01/2013
Benzeen	Jaar		5	01/01/2010

* GGBI: gewestelijke gemiddelde blootstellingsindex: 3-jaarsgemiddelde PM_{2,5}-concentratie op stedelijke achtergrondplaatsen (gemeten te Brugge, Gent, Antwerpen)

** Voor de luchtkwaliteitszones BEF01S 'Haven Antwerpen' en BEF02A 'Agglomeratie Antwerpen' heeft de Europese Commissie aan het Vlaamse Gewest uitstel verleend tot 1/1/2015

Bron: Luchtbeleidsplan 2030, tabel 4, p.42

- huidige Europese luchtkwaliteitsnormen, die zijn geformuleerd ter bescherming van ecosystemen, zo snel mogelijk halen.

Polluent	Middelingstijd	Maximum aantal toegelaten overschrijdingen/jaar	Concentratieniveau ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	AOT40, in $\mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{h}$ ⁴⁰	Datum in werking treding
NO ₂ (GW)	jaar		30		01/01/2010
SO ₂ (GW)	jaar en winter		20		01/01/2005
O ₃ (SW)	vijf jaar			18.000	2010 ⁴¹

Bron: Luchtbeleidsplan 2030, tabel 6, p.45

- Voor de middellange termijn:
 - In 2030 is het aantal mensen dat woont langs een weg waar de jaargemiddelde NO₂-concentratie hoger is dan de WGO-advieswaarde in elke gemeente gehalveerd ten opzichte van 2016. Zolang de WGO geen nieuwe advieswaarde voor de langdurige blootstelling aan NO₂ heeft bepaald, nemen we hierbij 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ als streefdoel aan.
 - In 2030 is de kritische last voor vermessing teruggedrongen zodat die in minder dan 61 % van de oppervlakte natuur in Vlaanderen nog overschreden wordt en

de kritische last voor verzuring zodat die in minder dan 46 % van de oppervlakte natuur in Vlaanderen nog overschreden wordt.

- Voor de lange termijn:
 - concentraties in 2050 mogen nergens hoger zijn dan de advieswaarden van de WGO
 - geen overschrijdingen van de kritische lasten voor vermisting en verzuring en van de kritieke niveaus die per vegetatietype zijn vastgelegd op basis van de PODy (de fytoxische ozondosis boven een drempelwaarde Y) alsook het behalen van de Europese langetermijndoelstelling voor ozon (AOT40) van 6000 $\mu\text{g}/\text{m}^3 \cdot \text{h}$ in 2050.

De emissiereductiedoelstellingen voor België zijn opgenomen in de Europese NEC-richtlijn (2016/2284). Deze zijn vervolgens opgedeeld naar gewestelijke doelstellingen. Deze zijn opgenomen in onderstaande tabellen.

	Emissie BE 2005 (kt)	Reductie-doelstelling BE 2020 (% t.o.v. 2005)	Emissieplafond 2020 (kt) ⁴⁸			
			BE	VLA	WAL	BRU
NO_x	303,5	-41 %	179,1	100,3 (-42 %)	72,4 (-41 %)	4,7 (-41 %)
SO_x	142,1	-43 %	81,0	43,9 (-55 %)	25,8 (-42 %)	1,7 (+80 %)
PM_{2,5}	34,8	-20 %	27,8	14,2 (-24 %)	11,3 (-26 %)	0,5 (-17 %)
NMVOS	145,8	-21 %	115,2	73,1 (-22 %)	36,8 (-21 %)	4,6 (-23 %)
NH₃	78,8	-2 %	74,5	44,1 (-7 %)	30,4 (-4 %)	0,0 (-78 %)

	Emissie BE 2005 (kt)	Reductiedoelstelling BE 2030 (% t.o.v. 2005)	Emissieplafond 2030 (kt) ⁴⁹			
			BE	VLA	WAL	BRU
NO _x	303,5	-59 %	124,4	71,8 (-59 %)	49,4 (-60 %)	3,2 (-60 %)
SO _x	142,1	-66 %	48,3	32,5 (-66 %)	15,4 (-65 %)	0,4 (-61 %)
PM _{2,5}	34,8	-39 %	21,2	11,9 (-37 %)	8,8 (-43 %)	0,5 (-19 %)
NMVOs	145,8	-35 %	94,8	58,8 (-37 %)	32,1 (-31 %)	3,9 (-35 %)
NH ₃	78,8	-13 %	68,6	41,5 (-12 %)	27,0 (-14 %)	0,1 (-0 %)

Bron: Luchtbeleidsplan 2030, tabellen 9 en 10, p. 48

De maatregelen in de landbouwsector richten zich op de vermindering van de emissies van NH₃, dat bijdraagt tot de vorming van secundair van stof in de atmosfeer en tot de vermestende en verzurende depositie. De voorgestelde maatregelen zijn:

- de introductie van een elektronisch monitoringsysteem op luchtwassers in varkens- en pluimveestallen om de goede werking van deze wassers te verzekeren;
- het opleggen van een hogere minimale verwijderingsefficiëntie voor nieuwe luchtwassers;
- verstrengde voorwaarden voor emissiearme aanwending van mengmest op het land, in combinatie met duidelijke constructievoorschriften;
- betere voorschriften voor het gebruik van ureum als kunstmest.

3.2.3 Stroomgebiedbeheerplannen voor het Schelde- en Maasbekken 2022-2027

Gezien de planhorizon van het GLB focussen we ons wat betreft het waterbeleid op de 3de generatie stroomgebiedbeheerplannen voor het Schelde- en Maasbekken 2022-2027, die momenteel in openbaar onderzoek liggen. Deze plannen dienen dus nog definitief vastgesteld te worden. Ten laatste op 22 december 2021 zal de Vlaamse Regering de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 en het bijhorende maatregelenprogramma vaststellen. De plannen voor Schelde en Maas zullen maatregelen en acties bevatten voor een verbetering van de toestand van de watersystemen en voor een betere bescherming tegen overstromingen en droogte.

Deze plannen worden opgemaakt in uitvoering van twee Europese richtlijnen : de kaderrichtlijn Water (RL 2000/60/EG) en de Overstromingsrichtlijn (RL 2007/60/EG), beide omgezet via het decreet betreffende het integraal waterbeleid.

Zowel de kaderrichtlijn Water (art. 11) als de Overstromingsrichtlijn (art. 7.3) vragen de lidstaten om maatregelen te nemen om zo de doelstellingen van de richtlijnen te kunnen halen.

Aangezien er in Vlaanderen voor werd gekozen om de stroomgebiedbeheerplannen en de overstromingsrisicobeheerplannen zoveel mogelijk te integreren, werden deze maatregelen samengebracht in één maatregelenprogramma voor beide richtlijnen. Daarnaast wordt in de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 ook een waterschaarste- en droogterisicobeheerplan geïntegreerd. Ook waterschaarste- en droogterisicobeheermaatregelen maken deel uit van het maatregelenprogramma.

De maatregelen en acties worden ingedeeld in 9 maatregelengroepen, waarbij elke maatregel verder geconcretiseerd wordt in waterlichaamspecifieke, gebiedsspecifieke en/of generieke acties. Acties zijn ingedeeld onder een maatregelengroep in functie van het hoofddoel van de actie, maar vanuit de integrale benadering wordt zoveel mogelijk gewerkt met win-win acties, acties die gunstig zijn voor meerdere doelstellingen.

1. maatregelen voor toepassing van Europese wetgeving (groep 1);
2. maatregelen voor de realisatie van het kostenterugwinningsbeginsel en het “de vervuiler-betaalt” -principe (groep 2);
3. maatregelen met betrekking tot duurzaam watergebruik (groep 3);
4. maatregelen met betrekking tot beschermde gebieden en waterrijke gebieden (groep 4A grondwater en 4B oppervlaktewater);
5. maatregelen met betrekking tot kwantiteit (groep 5A grondwater en 5B oppervlaktewater);
6. maatregelen met betrekking tot overstromingen (groep 6);
7. maatregelen met betrekking tot verontreiniging (groep 7A grondwater en groep 7B oppervlaktewater);
8. maatregelen voor andere schadelijke effecten (groep 8A hydromorfologie en groep 8B waterbodem);
9. andere maatregelen om de milieudoelstellingen te bereiken (groep 9).

Omdat het niet mogelijk is om in alle waterlichamen tegelijk de goede watertoestand te realiseren, wordt gekozen voor een gebiedsgerichte prioritering via de aanduiding van speerpuntgebieden en aandachtsgebieden.

Speerpuntgebieden zijn oppervlaktewaterlichamen waarvan de goede toestand in 2027 haalbaar wordt geacht, mits de nodige inspanningen worden gedaan in het kader van de derde generatie stroomgebiedbeheerplannen.

Aandachtsgebieden zijn oppervlaktewaterlichamen waar ofwel in een latere fase (tegen 2033) de goede toestand haalbaar geacht werd of waar een sterke lokale dynamiek aanwezig is om acties uit te voeren die in aanzienlijke mate bijdragen aan een verbetering van de toestand. De situering van deze gebieden is weergegeven in Figuur 3-2.

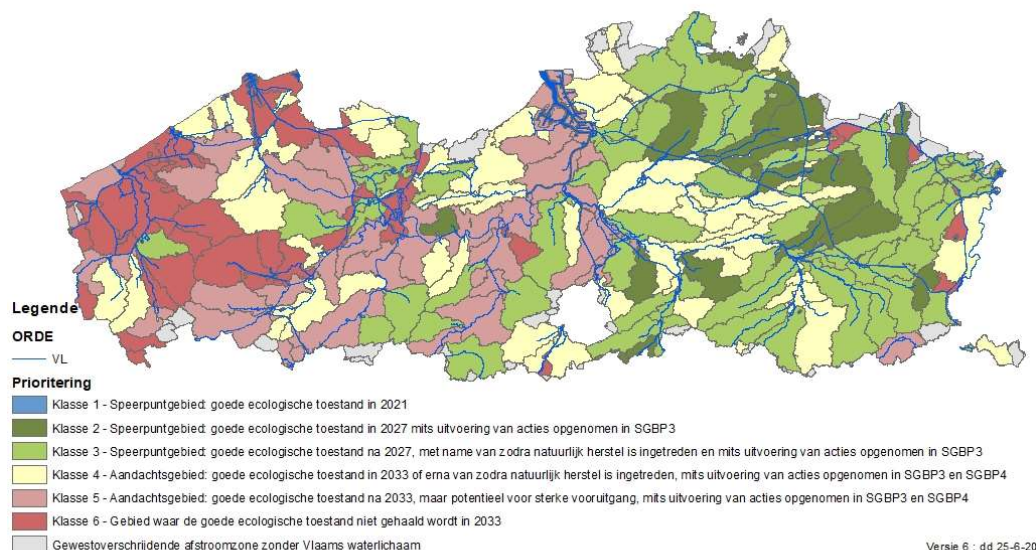
Zo'n 63% van de Vlaamse oppervlaktewaterlichamen haalt de norm niet voor totaal stikstof, 90% niet voor totaal fosfor.

Voor de **oppervlaktewaterlichamen** die de norm niet halen, bevatten de plannen reductiedoelen voor stikstof en fosfor per waterlichaam, met een verdeling ervan over de sectoren: de huishoudens (te realiseren via de uitbouw van de saneringsinfrastructuur), de landbouw en de industrie.

- Voor de waterlichamen van klasse 2 en 3, de speerpuntgebieden, wordt een volledige realisatie van het reductiedoel tegen 2027 beoogt.
- Voor de waterlichamen van klasse 4 tot 6 wordt het te realiseren reductiedoel over een langere periode gespreid. De ontwerpplannen bevatten aangepaste reductiedoelen voor de periode tot 2027, die overeenkomen met een 1/2de of een 1/3de van het totaal te realiseren reductiedoel.
- *Tabel 3-2: Overzicht reductiedoelen oppervlaktewaterlichamen uit SGBP*

Aantal waterlichamen	Schelde		Maas		Vlaanderen	
	N	P	N	P	N	P
OWL zonder kwantificeerbaar reductiedoel	23	23	3	3	26	26
OWL met kwantificeerbaar reductiedoel						
<i>reductiedoel = 0%</i>	75	22	7	4	82	26
<i>reductiedoel < 10%</i>	7	3	3	1	10	4
<i>reductiedoel 10% - 25%</i>	17	8	2	1	19	9
<i>reductiedoel 25% - 50%</i>	37	18	2	4	39	22
<i>reductiedoel > 50%</i>	18	103	1	5	19	108
OWL met kwantificeerbaar reductiedoel						
<i>grootste aandeel huishoudens</i>	30	90	4	8	34	98
<i>grootste aandeel industrie</i>	3	4	1	1	4	5
<i>grootste aandeel landbouw</i>	46	38	3	2	49	40

Gebiedsgerichte prioritering

Figuur 3-2: Gebiedsgerichte prioritering 3de generatie stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027

Voor de waterschaarste- en droogteacties is er geen specifieke gebiedsprioritering gebeurd.

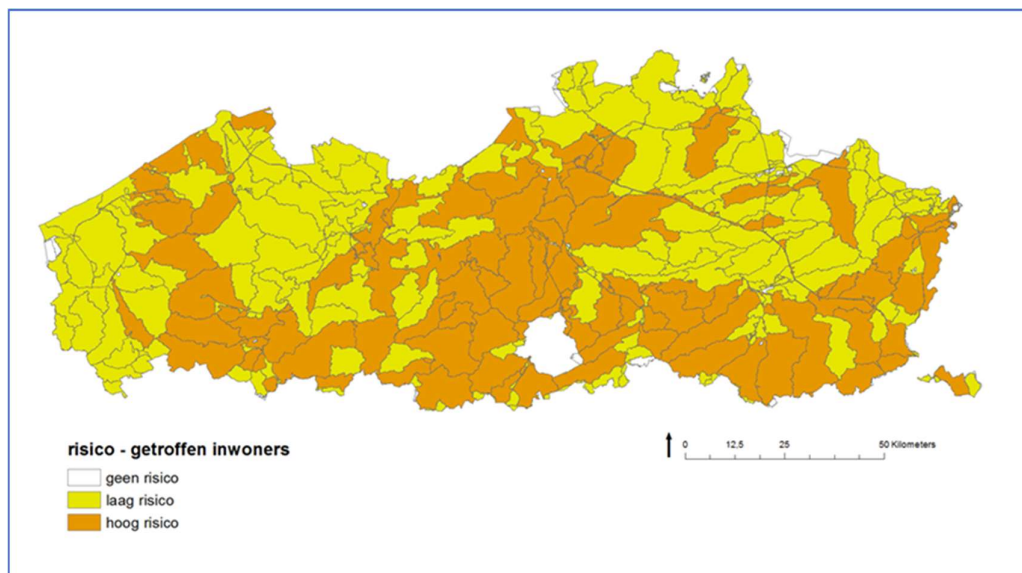
Voor een betere afstemming tussen vraag en aanbod van grondwater is een gedifferentieerd grondwaterbeleid uitgewerkt in functie van de kwantitatieve toestand van de **grondwaterlichamen**. Voor grondwaterlichamen in een ontoereikende kwantitatieve toestand zijn actiegebieden en waakgebieden afgebakend waar herstelprogramma's uitgevoerd worden.

Ook voor wat betreft de verontreiniging met pesticiden en nutriënten bestaat er naast een generieke aanpak een gebiedspecifieke benadering in het kader van het Mestactieplan, maar ook voor de beschermde gebieden drinkwaterwinning (grondwaterwingebieden en beschermingszones).

Voor de gebiedsgerichte prioritering van overstromingsacties vormt het maximaliseren van de sociale baten een belangrijk criterium. Hierbij werd gekozen voor het potentieel aantal getroffen inwoners per afstroomzone. De verschillende afstroomzones werden gerangschikt volgens het potentieel aantal getroffen inwoners bij grote, middelgrote en kleine kans op overstromen. Het aantal potentieel getroffen inwoners is afgeleid uit de overstromingsrisicokaart.

51 afstroomzones hebben geen sociaal risico (geen getroffen inwoners), 140 afstroomzones hebben een laag sociaal risico en 75 afstroomzones hebben een hoog sociaal risico.

De 75 afstroomzones met een hoog sociaal risico omvatten 85% van het totale risico in Vlaanderen.

Figuur 3-3: Inschatting sociaal risico op basis van potentieel getroffen inwoners van de afstroomzones

Hieronder worden de mogelijke generieke acties opgesomd die relevant zijn voor het landbouwbeleid:

- 3_B_0008: Uitwerken van een wettelijk kader voor het hergebruik van afvalwater – inclusief hergebruik van RWZI-effluent (verordening water-reuse) (ter vervanging van de grondstofverklaring)
- 3_E_0003: Vanuit onderzoek evolueren naar een langetermijnvisie ivm gewasadaptatie

- 5B_C_0017: Inzetten van instrumenten (uit nieuw GLB) om organisch koolstofgehalte in de bodem te verhogen.
- 5B_C_0020: Het instrument VLIF uit het GLB inzetten om land- en tuinbouwbedrijven te stimuleren om investeringen uit te voeren die de overstromingsrisico's en risico's op waterschaarste kunnen verminderen.
- 6_C_0018: verder onderzoek naar klimaatrobuuste landbouwgewassen
- 6_E_0055: Inzetten van instrumenten (uit nieuw GLB) om organisch stofgehalte in de bodem te verhogen.
- 6_E_0056: Het instrument VLIF uit het GLB inzetten om land- en tuinbouwbedrijven te stimuleren om investeringen uit te voeren die de overstromingsrisico's kunnen verminderen
- 7_B_D_0060: Verzekeren van de afstemming op planniveau van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (incl. GLB post 2022) en het mestbeleid (post 2022) met het integraal waterbeleid inzake nutriënten en pesticiden
- 7_B_D_0061: Gebiedsgerichte inzet van de instrumenten uit het landbouwbeleid, mestbeleid, erosiebeleid en (land)inrichtingsbeleid ter verbetering van de waterkwaliteit afgestemd op de waterlichaamspecifieke doelstellingen van het integraal waterbeleid, voor nutriënten
- 7B_D_0062: Innovatie stimuleren in de landbouw gericht op de verbetering van de waterkwaliteit voor nutriënten en pesticiden in oppervlaktewater en grondwater
- 7B_D_0063: Aanpassing en actualisatie conditionaliteit gekoppeld aan basisinkomenssteun uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid, inzake nutriënten.
- 7B_D_0064: Het instrument ecoregelingen inzetten om de emissies van nutriënten vanuit de landbouw naar oppervlaktewater en grondwater te beperken
- 7B_D_0065: Het instrument Agromilieu- en klimaatmaatregelen uit het GLB inzetten om de emissies van nutriënten naar oppervlaktewater en grondwater te beperken.
- 7B_D_0066: Het instrument "betalingen toekennen voor gebiedspecifieke nadelen" uit het GLB inzetten om een bijdrage leveren aan de realisatie van de doelstellingen voor landbouw inzake de beperking van de emissie van nutriënten.
- 7B_D_0067: Het instrument investeringen (VLIF) bijsturen waarbij land- en tuinbouwers aangemoedigd worden om hun bedrijfsstructuren te verduurzamen zodat ze hun bijdrage leveren aan de doelstellingen om de emissie van nutriënten te beperken.
- 7B_D_0068: Voorlichting en begeleiding van landbouwers in functie van de bijdrage van landbouw aan de beperking van de emissie van nutriënten
- 7B_D_0069: Formuleren van doelstellingen voor het mestbeleid voor de periode 2023-2026 en 2027-2030
- 7B_D_0070: Aanpassing van de bemestingsregels in functie van de doelstellingen voor de landbouw inzake de beperking van de emissie van nutriënten.

- 7B_D_0071: Aanpassen en uitvoeren van gebiedsgerichte maatregelen in kader van het mestbeleid en het waterbeleid voor de realisatie van de doelstellingen voor de landbouw inzake de beperking van de emissie van nutriënten.
- 7B_D_0072: Uitbreiden van de bestaande regelgeving om puntlozingen van erf- en silosappen te voorkomen
- 7B_D_0073: Maatregelen voor de beperking van de directe verliezen naar oppervlaktewater tijdens bemesting van percelen langs waterlopen.
- 7B_D_0074: Beheersen van de dierlijke mestproductie voor de realisatie van de doelstellingen voor de landbouw inzake de beperking van de emissie van nutriënten.
- 7B_D_0075: Landbouwbodemkwaliteit verbeteren ten einde de nutriëntenverliezen door uitspoeling en erosie te verminderen.
- 7B_E_0019: Ontwikkelen en uitvoeren van een gebiedsgericht beleid met de inzet van o.a. de instrumenten uit het landbouwbeleid ter verbetering van de waterkwaliteit afgestemd op de waterlichaamspecifieke doelstellingen van het integraal waterbeleid, voor pesticiden
- 7B_E_0020: Aanpassing en actualisatie conditionaliteit gekoppeld aan basisinkomenssteun uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid, inzake pesticiden
- 7B_E_0021: Het instrument ecoregelingen wordt ingezet voor de realisatie van de doelstellingen van het integraal waterbeleid inzake pesticiden
- 7B_E_0022: Het instrument Agromilieue- en klimaatmaatregelen uit het GLB wordt verder ingezet met betrekking tot beperking van emissies van pesticiden
- 7B_E_0023: Het instrument “betalingen toekennen voor gebiedspecifieke nadelen” uit het GLB inzetten voor de realisatie van de doelstellingen van het integraal waterbeleid inzake pesticiden
- 7B_E_0024: Het instrument VLIF inzetten ter realisatie van doelstellingen van het integraal waterbeleid in zake pesticiden
- 7B_E_0025: Het instrument geïntegreerde gewasbescherming (IPM) verder aanpassen om de doelstellingen waterkwaliteit te behalen
- 7B_E_0026: Sensibiliseren op een correct gebruik van pesticiden in de land- en tuinbouw
- 7B_E_0027: Wetgevende initiatieven ontplooiën om puntvervuilingen door het gebruik van pesticiden te voorkomen.
- 7B_E_0028: Sensibilisering rond het verbod op gebruik van pesticiden in VEN-gebied en specifiek aangeduide zones
- 7B_K_0027: Onderzoek naar het voorkomen van pesticiden in oppervlaktewater en grondwater, de relatie met landbouwactiviteiten en de biologische impact.
- 7B_L_0014: Extra inzetten op toezicht en de handhaving van lozingen van sappen van natte biomassa
- 7B_L_0015: Extra inzetten op toezicht en handhaving inzake correct gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden

- 7B_L_0016: Extra inzetten op toezicht en handhaving van de naleving van de bepalingen in het mestdecreet inzake bemesting en mestgebruik
- 7B_L_0017: Extra inzetten op toezicht en handhaving van de naleving van de diverse afstandsregels (mestdecreet, wet onbevaarbare waterlopen, DIWB)
- 8A_D_0114: Mogelijkheden onderzoeken en voorstellen om via het GLB post 2020 een stimulerend beleid te voorzien voor de realisatie van oeverzones
- 8B_A_0099: Tegen begin 2022 een concreet sensibiliseringsactieplan 2022 - 2027 voor het toepassen van erosiebestrijdende maatregelen in de land- en tuinbouwsector opstellen.
- 8B_A_0101: Het sensibiliseringsactieplan 2022 - 2027 voor het toepassen van erosiebestrijdende maatregelen in de land- en tuinbouwsector stapsgewijs uitvoeren in de periode 2022 - 2027.
- 8B_A_0104: Stimulerend beleid voorzien ter voorkoming van bodemerosie via ecoregelingen en agromilieuklimaatmaatregelen.
- 8B_A_0105: Zorgen voor meer productieve en niet-productieve investeringen ter voorkoming van bodemerosie tussen 2022 en 2027.
- 8B_G_0001: Jaarlijks de naleving van de aangescherpte erosiemaatregelen in het kader van de randvoorwaarden gekoppeld aan de bedrijfstoelageregeling controleren op landbouwbedrijven volgens het Europese kader

4 Aanpak van de milieueffectbeoordeling

4.1 Opbouw en uitgangspunten van de effectbeoordeling

Volgende MER-disciplines zullen in de effectenstudie aan bod komen:

- Grond- en oppervlaktewater;
- Bodem;
- Lucht
- Klimaat
- Biodiversiteit;
- Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie;
- Mens (ruimtelijke aspecten en mobiliteit, gezondheid).
- Geluid en trillingen;

In een “klassiek” MER over een duidelijk afgebakend plan of project is de opbouw van het rapport thematisch. Per discipline wordt daarin achtereenvolgens beschreven:

- Afbakening van het studiegebied
- Juridische en beleidsmatige context
- Methodologie
- Beschrijving van de referentiesituatie / bestaande toestand
- Beschrijving van de geplande toestand en de effecten
- Conclusies en milderende maatregelen

Hier gaat het evenwel om een plan-MER van een strategisch beleidsprogramma, dat een set van maatregelen omvat. Elke maatregel vormt het (financierings)kader voor tientallen tot duizenden individuele acties. De milieueffecten zijn gekoppeld aan deze individuele acties, maar deze zijn in dit stadium nog niet gekend, laat staan geografisch gelokaliseerd.

De meeste maatregelen kunnen toegepast worden over heel het Vlaams grondgebied, en dus omvat het studiegebied heel Vlaanderen en de aangrenzende delen van het Brussels en Waals gewest en de buurlanden Nederland en Frankrijk (zie ook §4.3).

De beschrijving van de **bestaande toestand** (referentiesituatie) wordt in dit plan-MER voornamelijk gebaseerd op het hoofdstuk ‘Milieu, natuur en klimaat’ uit de omgevingsanalyse, die mee aan de basis lag van de opmaak van de SWOT, de behoeftenanalyse en het uiteindelijke programma van GLB-SP. Deze situatieschets is logischerwijs gefocust op de landbouwsector, maar legt ook de relatie met de algemene milieukwaliteit in Vlaanderen en het platteland in het bijzonder (zie §5.1). De cijfergegevens in deze nota hebben meestal betrekking op de jaren 2010 tot 2019.

Qua **methodologie** zal de effectbeschrijving zich noodgedwongen beperken tot een vnl. kwalitatieve aanpak. De potentiële cumulatieve milieueffecten van de mogelijke acties binnen elke GLB-SP-maatregel worden per discipline ingeschat op basis van de beschrijving van de

maatregel. Maar zonder gegevens over de omvang en exacte lokalisering van de acties blijft dit uiteraard een zeer benaderende inschatting. B.v.: het effect van een individuele erosiebestrijdingsmaatregel hangt niet alleen af van zijn eigen kenmerken/omvang, maar ook van zijn locatie (hellingsgraad, landgebruik) en de ruimtelijke samenhang met andere erosiebestrijdingsmaatregelen, en deze aspecten zijn uiteraard niet op voorhand gekend.

De effectbeoordeling zal in de mate van het mogelijke geconcretiseerd en deels gekwantificeerd worden op basis van de evaluatie van het PDPO III-programma 2014-2020, uiteraard enkel voor de maatregelen die (op een vergelijkbare wijze) hernomen worden in het nieuw programma. O.b.v. anonieme individuele bedrijfsgegevens wordt eveneens via modellering een inzicht gegeven in de optimale keuzes voor deelname van de bedrijven aan GLB-SP, wat eveneens kan doorwerken in de globale milieu-impact van het plan.

Aangezien de acties en maatregelen niet lokaliseerbaar zijn en de milieubeoordeling vnl. kwalitatief gebeurt, is geen concrete toetsing aan de **juridische en beleidsmatige context** per milieudiscipline mogelijk. Wat wel voorzien wordt, is een beoordeling in welke mate de voorgestelde GLB-SP-maatregelen passen binnen het algemeen Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030, het Luchtbeleidsplan 2030 en de (ontwerp-)stroomgebiedbeheerplannen voor het Schelde- en Maasbekken 2022-2027. Meer bepaald wordt per maatregel nagegaan of deze niet in tegenspraak is met dit beleid en welke de bijdrage kan zijn aan het behalen van de vooropgestelde milieudoelstelling. Deze toetsing gebeurt slechts in één richting: er wordt niet getoetst welke van de milieudoelstellingen via het GLB-SP gerealiseerd zouden worden. Het GLB-SP-programma is immers voornamelijk een sectoraal beleidsprogramma inzake landbouw en plattelandontwikkeling, waarbij 'milieu en klimaat' één van de 3 algemene doelstellingen is.).

Voor de beschrijving van de milieueffecten zelf wordt gewerkt met een **fiche** per GLB-SP-maatregel, met een beknopte beschrijving van de potentiële effecten op elk van de hierboven genoemde milieudisciplines. Uiteraard zullen de fiches van de specifiek op milieu gerichte maatregelen (milieugerichte investeringen op landbouwbedrijven, eco-regelingen,...) uitgebreider zijn dan die van niet-milieugerichte maatregelen.

Aangezien de omvang van de milieu-impact van een bepaalde GLB-SP-maatregel afhangt van de concrete invulling acties en projecten die ermee gefinancierd zullen worden (aantal investeringsdossiers, beheerovereenkomsten,...), kunnen in dit stadium geen scores worden toegekend. Er kan in dit plan-MER enkel kwalitatief ingeschat worden of de potentiële milieueffecten positief, negatief of niet significant (verwaarloosbaar) zullen zijn. Uiteraard kan deze beoordeling dan ook niet gekoppeld worden aan de geijkte significantiekaders voor de verschillende disciplines.

Na de bespreking en evaluatie van de effecten worden – waar nuttig en mogelijk – **milderende maatregelen** voorgesteld ter eliminatie, beperking of compensatie van de effecten. Het gaat hier uiteraard niet om een bijsturing van concrete acties, maar b.v. om suggesties (louter vanuit milieuoogpunt) voor:

- Bijsturing van de implementatie van bepaalde maatregelen om hun (gunstige) milieueffecten te optimaliseren
- Het gebiedsgericht(er) inzetten van bepaalde maatregelen
- Het bijsturen van de "target" van bepaalde maatregelen

In hoofdstuk 6 worden de elementen besproken voor het uitvoeren van de **Passende Beoordeling/Natuurtoets**.

Na de analyse i.f.v. de verschillende milieuaspecten worden in een **eindbespreking** de belangrijkste conclusies van de studie tekstueel en tabelmatig weergegeven en besproken, gevolgd door een globale evaluatie van het programma. Tevens worden leemten in de kennis aangegeven.

In bijlage bij het MER zal een niet-technische samenvatting van het volledig MER opgenomen worden.

4.2 Overzicht van de mogelijke milieueffecten per discipline

4.2.1 Relevante disciplines per GLB-SP-maatregel

In de onderstaande matrix wordt per maatregel per discipline aangegeven of er een relevant milieueffect te verwachten is. Enkel die verbanden worden aangegeven die van een rechtstreekse, waarschijnlijke en significante aard zijn. Maatregelen met enkel indirecte milieueffecten – b.v. opleiding of samenwerking – of met “accidentele” effecten worden buiten beschouwing gelaten. Ook de evidente directe economische voordelen van de GLB-SP-steun voor de landbouw- of agrovoedingsector zelf, die als een positief effect op discipline “mens” (effectgroep gebruikswaarde) zouden kunnen worden opgevat, worden niet aangegeven in de tabel (maar zullen wel besproken worden in hoofdstuk 5).

Tabel 4-1: Overzicht van de mogelijke **directe** milieueffecten per discipline

Maatregel	Grond- en oppervlaktewater	Bodem	Lucht	Klimaat	Biodiversiteit	Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Mens	Geluid en trillingen
Fiche 1 – Basisinkomenssteun voor duurzaamheid								
Fiche 2: Aanvullende inkomenssteun jonge landbouwer								
Fiche 3: Gekoppelde inkomenssteun								
Fiche 4: Ecoregeling + AMKM meerjarig grasland								
Fiche 5: Ecoregeling organisch koolstofgehalte bodem in akkerland								
Fiche 6: Ecoregeling + AMKM – Teelt van milieu-,								

Maatregel	Grond- en oppervlaktewater	Bodem	Lucht	Klimaat	Biodiversiteit	Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Mens	Geluid en trillingen
biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (zogenaamde ecoteelten)								
Fiche 7: Ecoregeling + AMKM Voeder- dier en veestapelmanagement voor rundvee								
Fiche 8: Omschakeling naar biologische landbouw								
Fiche 9: Voortzetting biologische landbouw								
Fiche 10: ecoregeling éénjarige bufferstroken								
Fiche 11: ecoregeling mechanische onkruidbestrijding								
Fiche 12: AMKM Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt								
Fiche 13: Ecoregeling teelttechnische erosiebestrijding								
Fiche 14: Ecoregeling gewasrotatie met leguminozen								
Fiche 15: Ecoregeling precisielandbouw								
Fiche 16: Duurzame bestrijding van invasieve soorten								
Fiche 17: Dierenwelzijn								
Fiche 18: Bufferen en/of verbinden								
Fiche 19: Herstellen, ontwikkelen en onderhouden van houtige landschapselementen								
Fiche 20: Soortenbescherming								
Fiche 21: Betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen ten gevolge van kaderrichtlijn Water								

Maatregel	Grond- en oppervlaktewater	Bodem	Lucht	Klimaat	Biodiversiteit	Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Mens	Geluid en trillingen
Fiche 22: Vorming en advies								
Fiche 23: Demonstratieprojecten								
Fiche 24: Projectoproep samenwerking								
Fiche 25: Projectoproep 'Innovatie' in kader van EIP								
Fiche 26: LEADER								
Fiche 27: VLIF innovatieve investeringen								
Fiche 28: VLIF Opstart en overname door jonge landbouwers								
Fiche 29: VLIF opstart van of omschakeling naar een vernieuwde toekomstgerichte ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf								
Fiche 30: VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven								
Fiche 31: VLIF Investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten								
Fiche 32: VLIF Niet-productieve investeringen								
Fiche 33: Agroforestry (aanleg en onderhoud)								
Fiche 34: Inrichtingsmaatregelen i.f.v. Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden								
Fiche 35: OP Groenten en fruit								
Fiche 36: Nationaal bijenteeltprogramma								

4.2.2 Specifieke aandachtspunten per discipline t.a.v. landbouw en platteland

- Water

- Grondwaterkwaliteit (fosfaat, stikstof, organische koolstof, verzurende en vermestende deposities, pesticiden)
- Grondwaterkwantiteit (infiltratie hemelwater, droogte)
- Oppervlaktewaterkwaliteit (uitspoeling van nutriënten, depositie van geërodeerd materiaal, verzurende en vermestende deposities, verzilting, pesticiden, verstoring hydromorfologie)
- Oppervlaktewaterkwantiteit (overstromingsrisico, buffering en infiltratie van hemelwater, droogte)
- Structuurkwaliteit van waterlopen (vb. door hermeandering, oeverzones)
- Bodem
 - Bodemkwaliteit (fosfaat, stikstof, organische koolstof, verzurende en vermestende deposities, pesticiden)
 - Bodemerosie
 - Bodemstructuur (bodemverdichting en relatie met waterberging/transport)
 - Bodemgebruik
- Lucht
 - luchtkwaliteit (emissies van broeikasgassen door brandstofverbruik, veestapel, mesttoediening, emissies van fijn stof, emissies door transport, verzurende en vermestende deposities, drift pesticiden, ...)
 - Energieverbruik en hernieuwbare energieproductie
- Biodiversiteit
 - Biodiversiteit op landbouwpercelen
 - Ecologische connectiviteit
 - Impact de gesteunde activiteiten op natuur
 - Impact van de gesteunde activiteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura2000-soorten en –habitats
- Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie
 - Perceptieve kenmerken (landschapsbeeld)
 - Landschapsstructuur
 - Erfgoedaspecten (historisch waardevolle agrarische landschappen)
- Mens (ruimtelijke aspecten en mobiliteit, gezondheid)
 - Mobiliteit (vnl. mesttransporten)
 - Invloed op landbouwsector (gebruikswaarde, economische waarde, landbouw-bedrijfsvoering, verstedelijking platteland)
 - Beeld- en belevingswaarde van het agrarisch landschap

- Hinder, gezondheidseffecten en aantasting van de woonkwaliteit t.g.v. de gesteunde activiteiten (geur, geluid, licht)
- Energie (groene stroom, warmterecuperatie)
- Klimaat
 - Klimaatmitigatie (emissies broeikasgassen incl. energiebesparing/hernieuwbare energie, koolstofopslag)
 - Klimaatadaptatie (watergebruik, overstromingsrisico, droogteresistentie, verzilting)
- Geluid en trillingen
 - Geluid van transport en gesteunde activiteiten

4.3 Gewestgrensoverschrijdende effecten

Alhoewel het GLB-SP uiteraard nog niet vastligt, kan er voor het luik van Pijler 2 van uitgegaan worden dat het sterk vergelijkbaar is met de voorgaande programma's PDPO I, PDPO II en PDPO III. Uit de ex ante evaluatie van PDPO III (2013) en PDPO II (2006), en de ex post evaluatie van PDPO I (2008) is gebleken dat de PDPO-maatregelen ofwel:

- Geen significante milieueffecten hebben
- Positieve milieueffecten hebben op regionale schaal
- Zeer lokaal beperkte negatieve milieueffecten kunnen hebben (b.v. luchtmissies en afvalwater van nieuwe bedrijfsgebouwen, geurhinder van nieuwe stallen, effecten op afwatering door nieuwe verharding,...). Bij maatregelen die vlakbij de staats- of gewestgrens gelegen zijn, kunnen deze lokale negatieve effecten mogelijks tot (net) buiten het Vlaams grondgebied reiken. Maar maatregelen met potentieel significant negatieve milieueffecten (b.v. stallen) vallen onder de vergunningsplicht, waarbij deze effecten zo nodig gemilderd zullen moeten worden.

Voor de volgende periode omvat het GLB-SP ook de eerste pijler van het GLB. In vergelijking met de 2de pijler, is deze meer gereguleerd op EU-niveau en laat deze een beperkte ruimte voor subsidiariteit. Dit betekent dat de rechtstreekse betalingen (pijler I) in de verschillende EU-lidstaten gelijkaardig zijn in belangrijke mate. Eerst en vooral is er de conditionaliteit, waarvoor op Europees niveau een vrij nauwkeurig kader is vastgelegd. Deze vormt de basis in pijler I. Daarboven zijn er een beperkt aantal interventietypes waar de lidstaten binnen het opgestelde kader hun invulling doen. De operationele programma's groenten en fruit en het bijenteeltprogramma zijn ook verplicht in alle lidstaten, al zijn er –vergelijkbaar met pijler 2- bepaalde vrijheidsgraden per programma.

Derhalve werd een grensoverschrijdende plan-m.e.r.-procedure voor de milieubeoordeling van het GLB-SP-programma (met o.a. een verlenging van de inspraakperiode van de kennisgeving) niet nodig/zinvol geacht.

4.4 Alternatieven en ontwikkelingsscenario's

4.4.1 Alternatieven

Alternatieven kunnen beschouwd worden op verschillende niveaus:

- **Beleidsalternatieven:** het nut of de noodzaak van het programma >> Het GLB-SP geeft op het Vlaams grondgebied uitvoering aan zowel Pijler 1 als Pijler 2 van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie voor de periode 2023-2027. Beleidsalternatieven – in casu het nulalternatief (niets doen) – is dan ook niet aan de orde.
- **Locatiealternatieven:** Het GLB-SP zelf is niet aan (een) concrete locatie(s) gebonden. Dat gebeurt pas op het niveau van de individuele acties, en kan desgewenst enigszins gestuurd worden via het opleggen van ruimtelijke randvoorwaarden (gebiedsgericht inzetten van maatregelen):
 - Een aantal agromilieumaatregelen of ecoregelingen worden expliciet beperkt tot specifieke gebieden (Natura 2000-gebieden, erosiegevoelige percelen, knelpuntgebieden inzake waterkwaliteit,...).
 - Bepaalde beheersovereenkomsten zullen enkel ingezet mogen worden in samenspraak met een bedrijfsplanner, die zicht heeft op de ruimere context en kan streven naar de combinatie van complementaire maatregelen op verschillende landbouwbedrijven.
 - Aan de investeringssteun op landbouwbedrijven zijn geen ruimtelijke randvoorwaarden gekoppeld, maar aangezien grootschalige investeringen (b.v. renovatie van stallen) vergunning plichtig zijn, kan een milieutoets uitgevoerd worden op vergunningsniveau. Ingeval vergunningsplichtig wordt enkel investeringssteun uitbetaald aan vergunde projecten. Sowieso wordt een selectieprocedure en gedifferentieerd subsidie% voorzien waarin de meest duurzame investeringen bevoordeeld worden.
- **Uitvoeringsalternatieven:** Voor elke maatregel bevat GLB-SP concrete uitvoeringsmodaliteiten (Wie komt in aanmerking voor steun? Hoeveel steun krijgt men? Hoe moet de maatregel geïmplementeerd worden?). Deze modaliteiten zijn het resultaat van voortschrijdend inzicht bij de beheersinstanties omtrent de optimale implementatie van elke maatregel in functie van de vooropgestelde doelstellingen, opgebouwd in de voorgaande periodes voor pijler 1 en pijler 2 (PDPO). Er kan derhalve verondersteld worden dat de mogelijkheden voor verdere optimalisatie van de uitvoeringsmodaliteiten vrij beperkt zijn, zeker naar milieu toe.

4.4.2 Ontwikkelingsscenario's

Ontwikkelingsscenario's zijn stedenbouwkundige, infrastructurele en beleidsmatige ontwikkelingen die zich in de nabije toekomst onafhankelijk van het programma zullen voordoen, maar wel impact hebben op het plangebied en/of de potentiële effecten van het programma. Het programmagebied omvat heel Vlaanderen, waardoor er duizenden ontwikkelingen zijn die van invloed kunnen zijn op dit gebied. Aangezien de acties in het kader van het GLB-SP-programma nog niet lokaliseerbaar zijn, en hetzelfde geldt voor de meeste ontwikkelingsscenario's, is het

onmogelijk om zinnige uitspraken te doen over de cumulatieve effecten tussen het programma en de ontwikkelingsscenario's.

Zoals aangegeven in §4.1 zal echter wel een toetsing gebeuren van GLB-SP aan het Vlaams Energie – en Klimaatplan 2021-2030, het Luchtbeleidsplan 2030 en de (ontwerp-)stroomgebiedbeheerplannen voor het Schelde- en Maasbekken 2022-2027.

5 Milieubeoordeling van het GLB-SP-programma 2023-2027

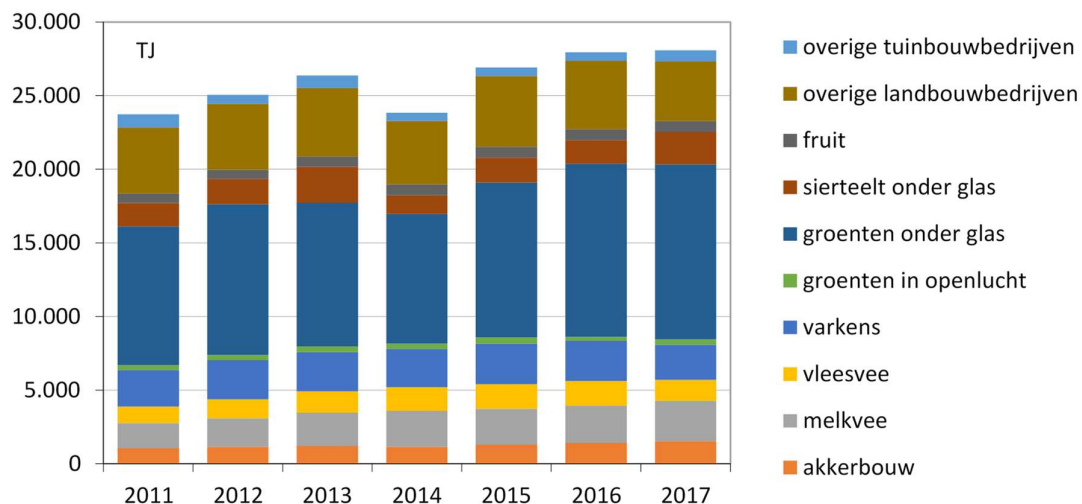
5.1 Referentiesituatie: milieutoestand in Vlaanderen in relatie tot de landbouwsector (toestand 2015 – 2020)

Onderstaande beschrijving werd voornamelijk gebaseerd op het document 'Omgevingsanalyse Vlaamse GLB Strategisch Plan' van het Departement Landbouw en Visserij, dd. 14/7/2020 en aangevuld met gegevens uit het milieuraapport (www.milieuraapport.be).

5.1.1 Energieverbruik en –productie

Het energieverbruik van de landbouwsector bedroeg in 2017 28 076 TJ, slechts 1,8 % van het bruto binnenlands energieverbruik in Vlaanderen. Het totaal Vlaamse energieverbruik vertoonde een schommelend verloop, met een licht dalende trend over de tijdsreeks 1990-2014. Sinds 2014 is er een licht stijgende trend in het totale energieverbruik.

De glastuinbouwsector heeft het grootste aandeel in het totale energieverbruik in de landbouw, nl. 50 % in 2017. Dit is vooral te wijten aan de verwarming en elektriciteit voor gewasbelichting nodig in de glastuinbouw. Veeteelt (vleesvee, melkvee en varkens) neemt 23 % van het energieverbruik in beslag, t.b.v. stalverwarming, tractoren en gebruik melkmachines en robots. Akker- en tuinbouw neemt ca. 6 % in beslag. Ondanks schommelingen bleven deze verhoudingen relatief constant door de voorbije jaren.

Figuur 5-1: Energie verbruik in terra joule (TJ) opgedeeld over verschillende landbouwsectoren, voor de periode van 2011 tot 2017 (Departement Landbouw en Visserij op basis van VITO)

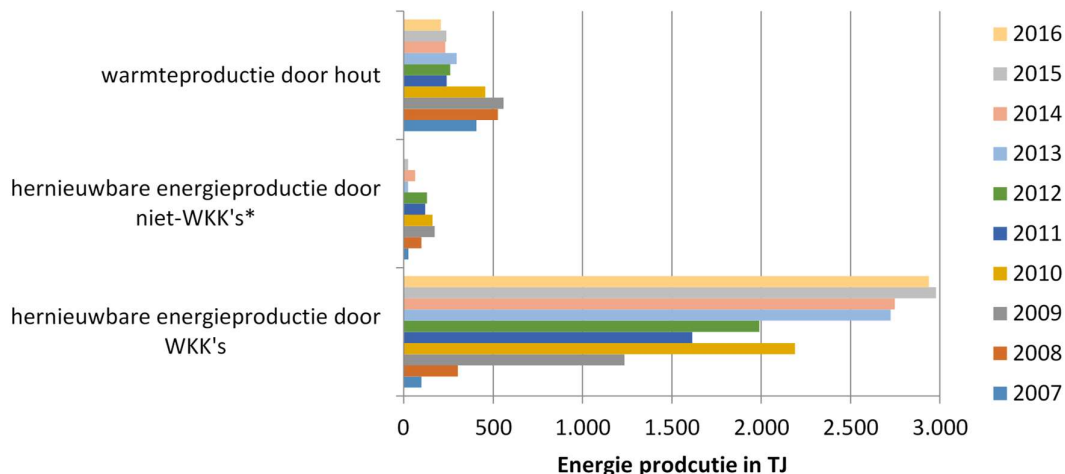
Verder is er sinds 2007 een duidelijke omschakeling zichtbaar in het energieverbruik: petroleumproducten (benzine, zware stookolie, lpg) worden vervangen door aardgas (aandeel aardgas van 64% in 2017).

De Vlaamse landbouw maakt gebruik van hernieuwbare energievormen:

- voor de productie van elektriciteit door biomassa en -gas (niet-WKK's), zonnepanelen en windkracht
- voor de productie van warmte en elektriciteit door WKK's
- voor de productie van warmte door houtverbranding, zonneboilers en warmtepompen
- als biobrandstof voor motoren

Door de toename van het gebruik van warmtekrachtkoppeling (WKK) in de glastuinbouw is de landbouwsector vanaf 2010 een netto elektriciteitsproducent. De toename van WKK's in de glastuinbouw draagt ook bij tot de dominantie van aardgas in de energiemix, gezien dit de belangrijkste brandstofsoort is voor WKK's in Vlaanderen (Milieurapport.be).

In 2016 bedraagt de hernieuwbare energieproductie (elektriciteit en warmte) door de landbouw via WKK's, groene stroomproductie door niet-WKK's en houtverbrandingsinstallaties 3,1 PJ. Dat is 10% van het totale energieverbruik door de landbouw. Het overgrote deel van de hernieuwbare energieproducties gebeurt dus door WKK's, 2,9 PJ in 2016.

Figuur 5-2: Hernieuwbare energieproductie in de landbouw voor een selectie van installaties, TJ, 2007-2016 (Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van VITO)

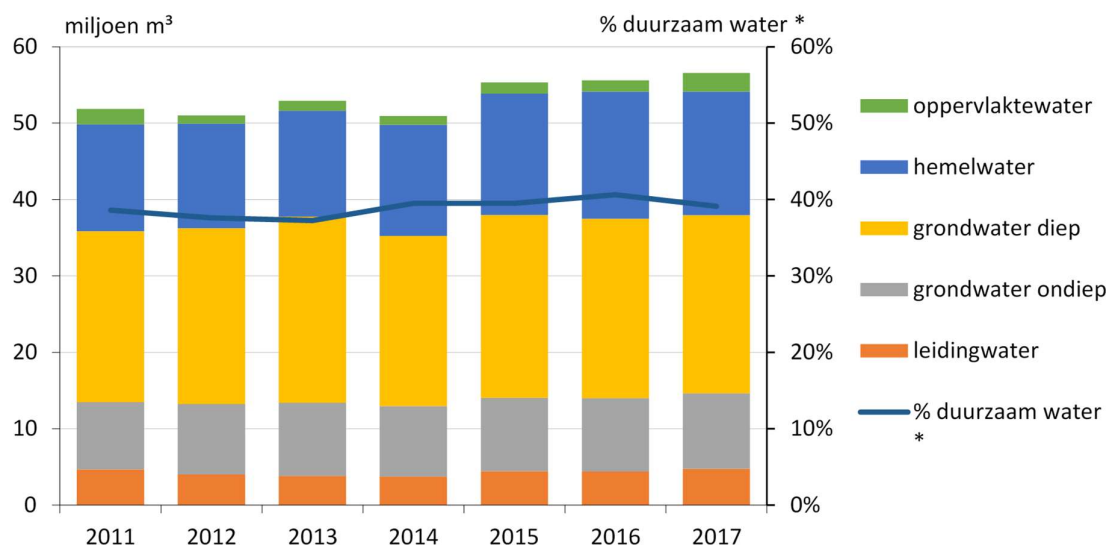
Het plattelandsontwikkelingsprogramma PDPO III heeft in 2017 voor 242.000 euro aan steun toegekend voor materieel en installaties gerelateerd aan hernieuwbare energie en broeikasgassen. In de periode 2015-2017 is het selectiebedrag 1,6 miljoen euro.

5.1.2 Waterkwantiteit

Watergebruik

Het totale watergebruik in de land- en tuinbouw in 2017 wordt geschat op 56,5 miljoen m³. Het totaal watergebruik schommelt in de periode 2011-2017 rond 53 miljoen m³ en is afhankelijk van de weersomstandigheden. Van de 56,6 miljoen m³ is 58 % grondwater, 41 % afkomstig van de diepere grondwaterlagen en 17 % van de ondiepe lagen. Het aandeel hemelwater is toegenomen van 25 % in 2007 naar 29 % in 2017, terwijl het aandeel leidingwater bijna gehalveerd is tot 8%. Het aandeel oppervlaktewater is beperkt tot 4%.

Het aandeel duurzaam water is sinds 2011 stabiel rond 40%. De deelsectoren onder glas scoren het best omdat ze veel hemelwater via de serres kunnen opvangen en opslaan in bassins. Gemiddeld gezien zijn de melkveebedrijven, de akkerbouwbedrijven en de bedrijven met groenten in openlucht het minst duurzaam met water bezig (Lenders & Deuninck, 2016; Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN en FOD Economie - AD Statistiek).

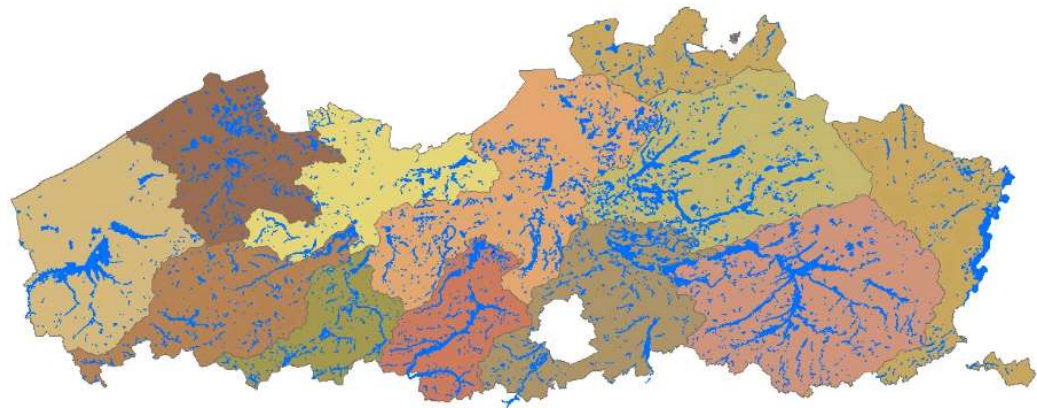
Figuur 5-3: Watergebruik door de land- en tuinbouwbedrijven, Vlaanderen, per waterbron, in miljoen m³ en % duurzaam water, 2011-2017 (Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN en FOD Economie - AD Statistiek)

**duurzaam water = som van alle hemelwater, 80% van het oppervlaktewater en 50% van het ondiep grondwater gedeeld door het totale watergebruik*

Door de VMM wordt het totale waterverbruik in de Vlaamse landbouw geschat op 74 miljoen m³ in 2018. Het grondwaterverbruik wordt geraamd op 55 miljoen m³ (75 % van het totaal waterverbruik in de landbouw). Het aandeel leidingwater wordt geschat op 10 %, oppervlaktewater op 8% en hemelwater op 7% in 2018. In 2017 en meer nog in 2018 lag het oppervlaktewaterverbruik door de landbouw merklijk hoger dan de voorgaande jaren. Het cijfer voor 2018 ligt bijna drie keer hoger dan dat voor 2016. De cijfers in de VMM-databank wijzen ook voor grondwater op een toename met ongeveer een kwart. Ook het verbruik van leidingwater en hemelwater namen toe, maar in mindere mate. De opmerkelijke toename van het geregistreerde verbruik van oppervlaktewater en grondwater door de landbouw mag wellicht vooral toegeschreven worden aan de klimatologische omstandigheden. (Bron: www.milieuraapport.be)

Overstromingen

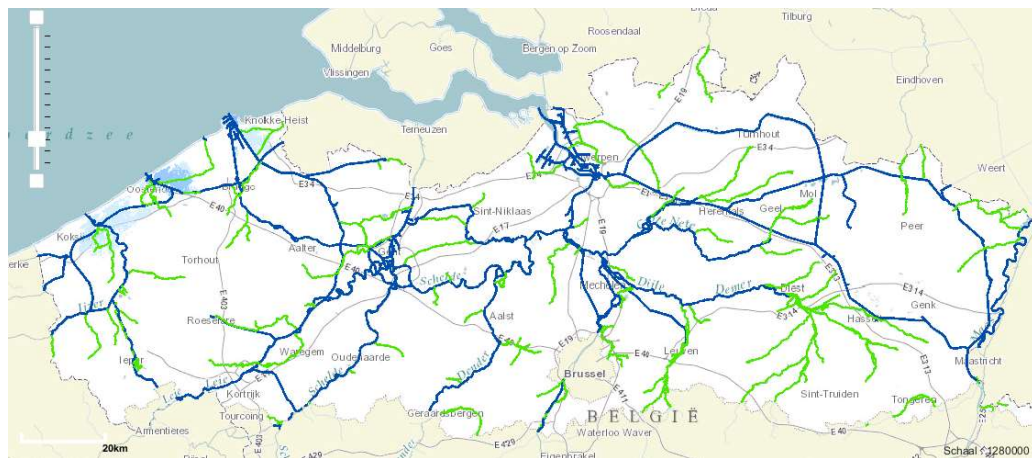
De totale oppervlakte van de recent overstromde gebieden bedraagt ongeveer 5% van het Vlaamse Gewest. De kaart met aanduiding van de recent overstromde gebieden is opgenomen in Figuur 5-4.

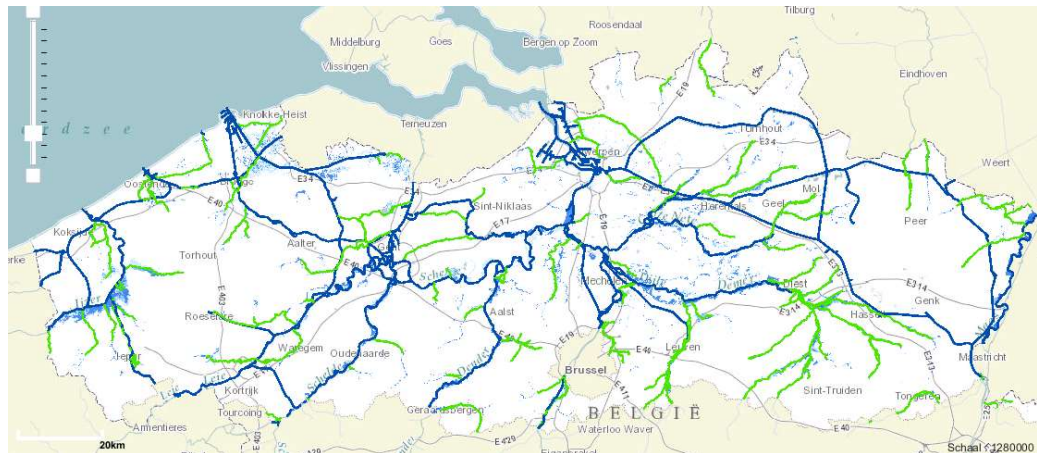
Figuur 5-4: Recent overstroomde gebieden (Vlaanderen, 1988-2016)

(Bron: www.milieurapport.be)

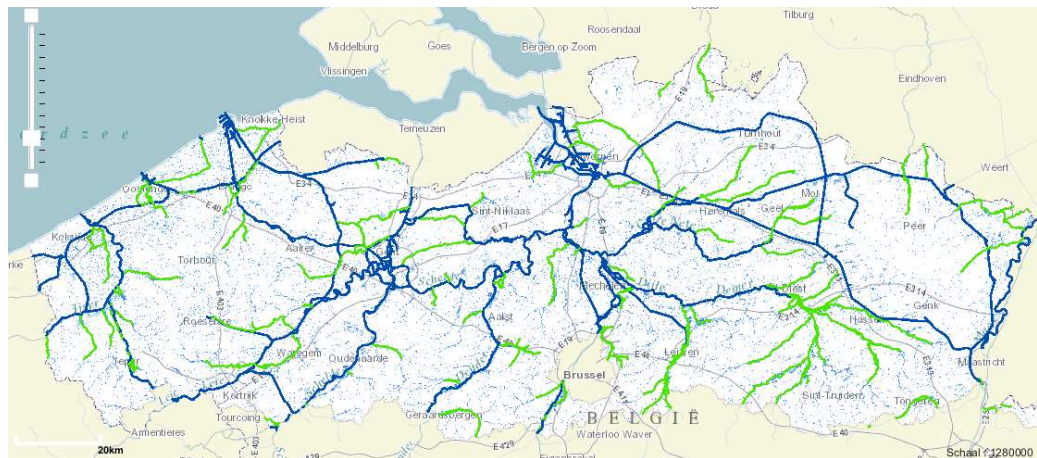
In uitvoering van de Overstromingsrichtlijn werd het overstromingsgevaar en overstromingsrisico gedetailleerd in kaart gebracht. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen fluviale overstromingen (overstromingen die plaatsvinden doordat rivieren buiten hun oevers treden, incl. kanalen met natuurlijke toevoer), pluviële overstromingen (overstromingen die ontstaan door intense neerslag die niet snel genoeg in de bodem kan intrekken of die de riolering en grachten niet aankunnen) en overstromingen vanuit zee. De overstromingsgevaarkaarten tonen de fysieke eigenschappen van overstromingen, zoals de overstromingscontouren, de waterdiepte en de stroomsnelheden bij een kleine, middelgrote of grote kans op overstroom. Overstromingsrisicokaarten brengen de potentiële negatieve gevolgen van overstromingen voor de mens, het milieu, het cultureel erfgoed en de economische bedrijvigheid in kaart.

Figuur 5-5: Overstromingsgevaarkaart voor overstromingen vanuit de zee

Figuur 5-6: Fluviale overstromingsgevaarkaart

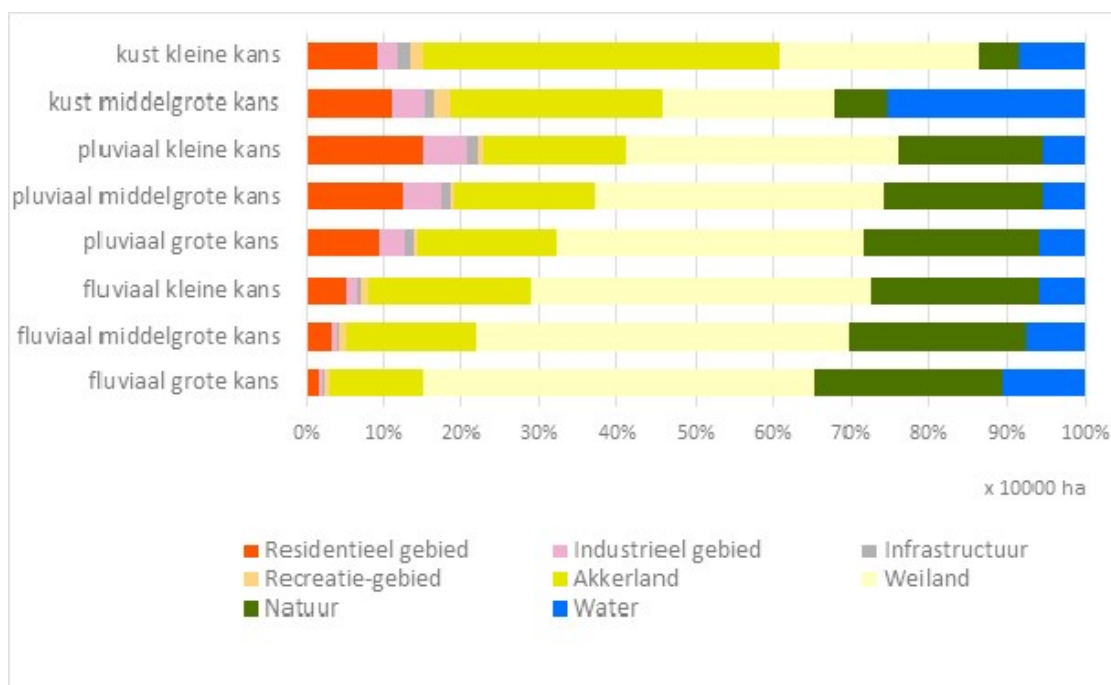

Figuur 5-7: Pluviale overstromingsgevaarkaart

Deze kaarten kunnen in detail geraadpleegd worden op

<https://www.waterinfo.be/default.aspx?path=NL/Loketten/overstromingsrichtlijn>.

Figuur 5-8 geeft een overzicht van het landgebruik binnen het overstroombaar gebied per kansscenario per bron van overstroming. Bij fluviale overstromingen met grote kans is de helft weiland, een kwart is natuur en zowat 12% is akkerland. Residentieel en industrieel gebied samen beslaan iets meer dan 2%. Bij het scenario van overstromingen met middelgrote en kleine kans nemen de aandelen van weiland en natuur af en nemen de aandelen van de meer schadegevoelige landgebruiken (residentieel en industrieel gebied, infrastructuur, recreatie en akkerland) toe tot bijna een derde. Bij pluviale overstromingen is dit al bij het scenario met grote kans zo en neemt het aandeel van de meer schadegevoelige landgebruiken nog toe tot meer dan 40% bij het scenario met kleine kans. Vooral een aanzienlijk groter aandeel van residentieel (15%) en industrieel (6%) gebied valt hierbij op. Ook bij de kustoverstromingen met middelgrote kans is meer dan 15% van het overstroombaar gebied residentieel of industrieel gebied. Het grootste aandeel overstroombaar gebied bij overstromingen uit zee is akkerland, tot zelfs bijna 50% bij het scenario met kleine kans. (Bron: ontwerp-stroomgebiedsbeheerplannen)

Figuur 5-8: Landgebruiksverdeling binnen het overstroombaar gebied in Vlaanderen per kansscenario per bron van overstrooming.

5.1.3 Organische stof in landbouwbodems

Organische stof is een van de belangrijkste onderdelen van de bodem en bestaat uit vers plantaardig en dierlijk materiaal, humus en levende organismen. Koolstof vormt het belangrijkste bestanddeel van organische stof. Organisch materiaal in de bodem bevat gemiddeld 58 % koolstof.

Sinds de jaren '90 begon een systematische afname van het organische stofgehalte in akkerbouwpercelen in Vlaanderen. Met de invoering van een Vlaamse mestbeleid in 1996 werd, met een beperking van de meststofgift, ook een beperking gesteld aan de hoeveelheid organische stof die kan toegediend worden. Dit verklaart wellicht gedeeltelijk de achteruitgang van het organische stofgehalte in landbouwbodems in de regio's Noorderkempen en West-Vlaamse Zandstreek, 2 regio's met een hoge dierlijke productie. In de rest van Vlaanderen is de verklaring eerder te vinden in de veelvuldige omzetting van permanent grasland naar akkerland door de opkomst van de maïsteelt ten nadele van grasland en graanteelt.

Uit veldonderzoek blijkt dat 35 % van de akkerpercelen en 52 % van de weidepercelen een koolstofgehalte beneden de streefzone hebben in de periode 2007-2011. Dit aandeel steeg sinds 1989 bij akkerland en sinds 1982 bij weiland. Mogelijke oorzaken van de daling van de organische koolstofvoorraden en het organische koolstofgehalte zijn:

- De vermindering van het graslandareaal en een stijging van het akkerlandareaal door de omzetting van permanent grasland naar tijdelijk grasland en akkerland.
- Een hogere frequentie van grasmaternieuwing van het permanent grasland.
- De gedeeltelijke vervanging van stalmest door drijfmest en de verminderde toediening van dierlijke mest per oppervlakte-eenheid sinds het midden van de jaren '90.

- Gewijzigde teeltrotaties: de daling van het aandeel graangewassen ten voordele van snijmaïs en hakvruchten.
- De graduele verhoging van de oogstresthoeveelheden als gevolg van de sterke productieverhoging van de landbouwgewassen sinds de jaren zestig vertraagt of stabiliseert.
- Bij (sterke) erosie verdwijnt een deel van de koolstofrijke toplaag van de bodem.
- Dieper ploegen: vanaf de jaren vijftig is de ploegdiepte geleidelijk aan vergroot, zodat de koolstof over een grotere diepte verspreid wordt.

Bron (Departement Leefmilieu, Natuur en Energie: Organische stof in de bodem Sleutel tot bodemvruchtbaarheid, december 2014)

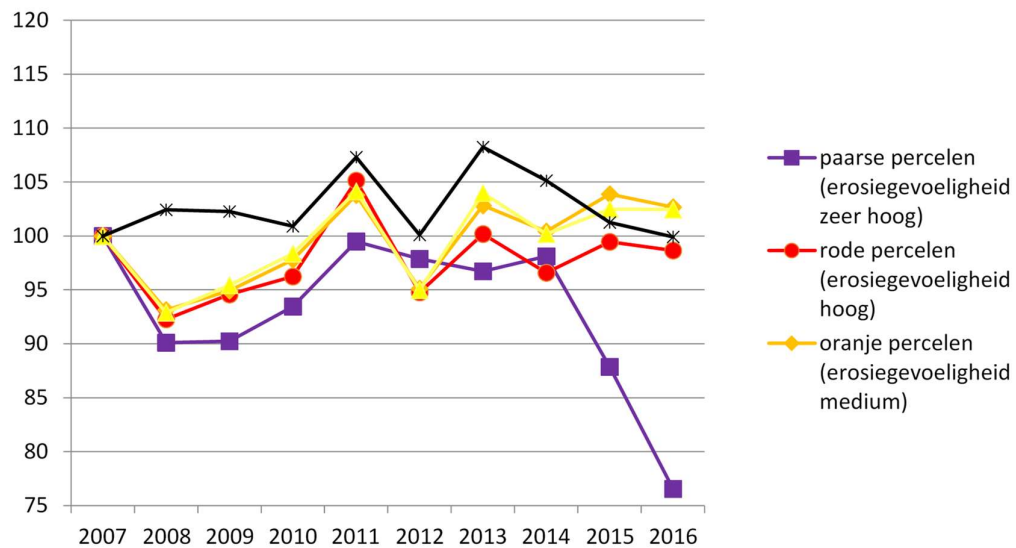
Om het organische stofgehalte in de bodem te verhogen, moet de landbouwer regelmatig extra organisch materiaal toedienen, omdat de oogstresten van de gewassen niet volstaan om de afbraak van de bodemorganische stof te compenseren.

5.1.4 Bodemerosie en bodemverdichting en -afdichting

Bodemerosie is vooral een probleem in het zuidelijke deel van Vlaanderen. De heuvelachtige streek met leem- en zandleembodems is veel gevoeliger voor bodemerosie dan de zandbodems in het vlakke noorden van Vlaanderen. Ongeveer 528.380 hectare heeft een zeer lage of verwaarloosbare potentiële erosiegevoeligheid (groen), 101.219 hectare heeft een lage tot medium potentiële erosiegevoeligheid (geel-oranje), 36.053 hectare is sterk erosiegevoelig (rood) en 8.510 hectare is zeer sterk erosiegevoelig (paars). De potentiële erosie houdt geen rekening met het huidige landgebruik (grasland of akkerland) en is de som van de gemodelleerde bewerkingserosie en watererosie.

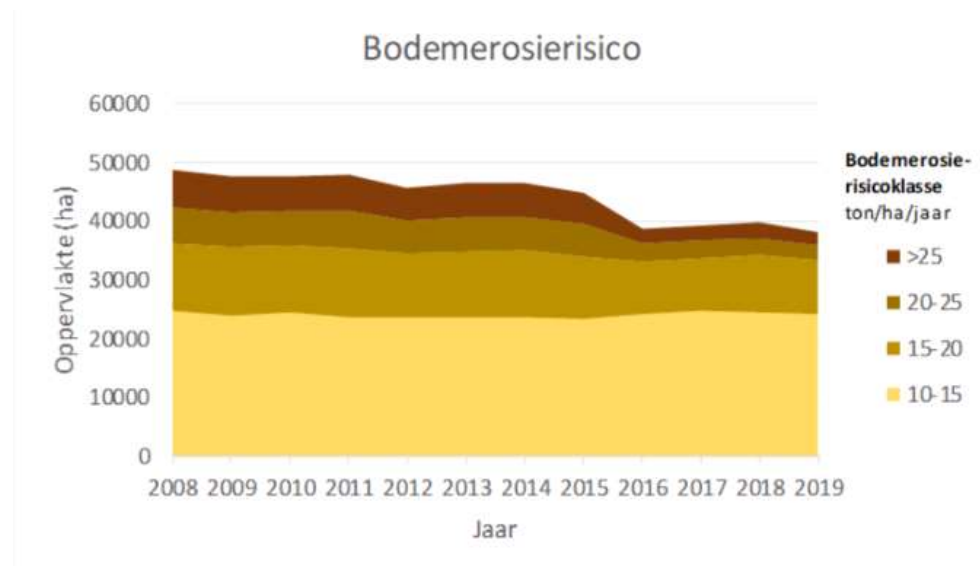
Naast de potentiële erosiegevoeligheid van de bodem is de teelt ook van groot belang. Een combinatie van de potentiële bodemerosie met de gewaserosiegevoeligheid geeft aan hoe de geteelde gewassen het erosierisico in Vlaanderen beïnvloeden. Een van de efficiëntste manieren om het verlies van vruchtbare grond te beperken, is vermijden om erosiegevoelige gewassen te telen op erosiegevoelige bodems. Een erosiegevoelig gewas op een perceel met een lage bodemerosiegevoeligheid zal zeer weinig invloed hebben op de effectieve erosie.

De volgende figuur toont de relatieve evolutie van de oppervlakte cultuurgrond van de erosiegevoelige gewassen voor de periode 2007-2016 voor percelen uit verschillende bodemerosiegevoeligheidsklassen. In 2016 daalde het areaal erosiegevoelige gewassen op percelen met zeer hoge bodemerosiegevoeligheid (paarse percelen) met 11% ten opzichte van 2015 en met 23% t.o.v. 2007. De daling van het areaal erosiegevoelige gewassen is deels het gevolg van de toen geldende strengere erosiebestrijdingsmaatregelen. In de oorspronkelijke regels gold een rotatieverplichting voor maïs, groenten in openlucht en ruggenteelten. Landbouwers mochten maar om de drie jaar een van deze drie gewassen telen. Daardoor kozen veel landbouwers op paarse percelen voor een graangewas i.p.v. maïs, groenten in openlucht of ruggenteelten. Bij rode percelen gold deze rotatieverplichting niet. Het areaal erosiegevoelige gewassen op rode percelen bevindt zich op een vergelijkbaar niveau als in 2007. Dit geldt ook over alle percelen heen, na vooral hogere waarden tussen 2007 en 2016.

Figuur 5-9: Relatieve evolutie van de totale oppervlakte cultuurgrond van erosiegevoelige gewassen voor percelen uit verschillende bodemerosiegevoeligheidsklassen, index: 2007 = 100%, 2007–2016 (Bron: Vlaams Planbureau voor Omgeving - Departement Omgeving)

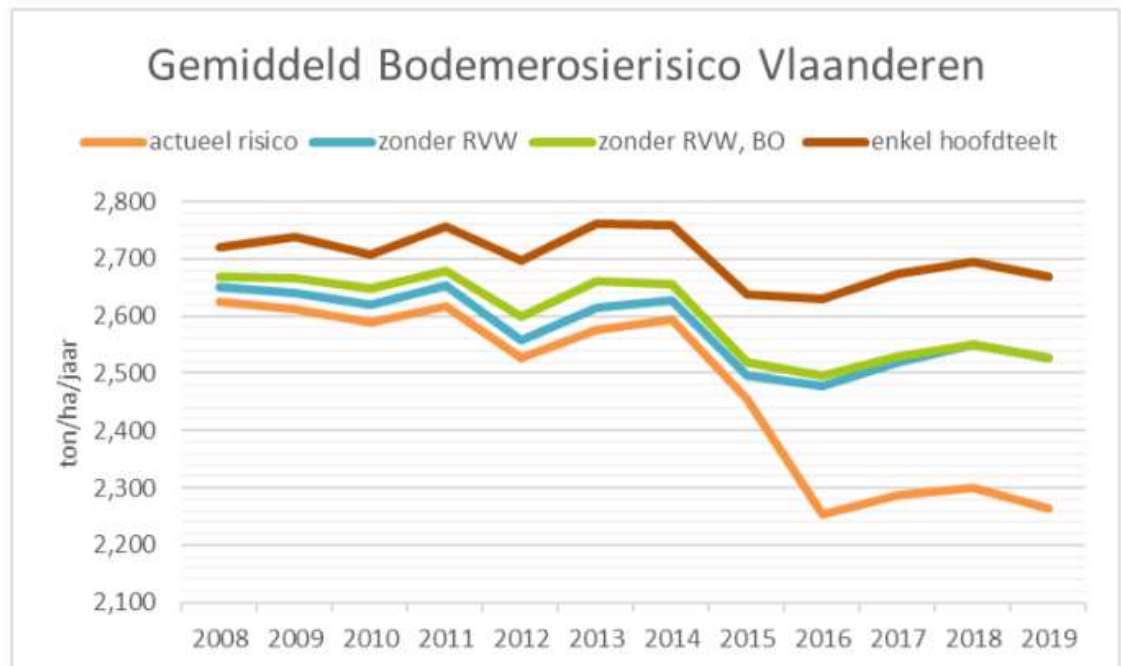
De Bodemerosierisico-indicator is een nieuwe Vlaamse indicator die voor het eerst wordt gepubliceerd in 2020. Het risico op bodemverlies door watererosie wordt gemodelleerd. De berekening werd uitgevoerd voor de jaren 2008 tot en met 2019. Hiernaast wordt in 2021 een tweede indicator verwacht die het risico op sedimentaanvoer naar waterlopen begroot. In 2019 had 38.117 ha landbouwpercelen een perceel-teelt-teelttechniekcombinatie die op middellange termijn een te hoog erosierisico inhoudt. Voor 4.677 ha is het erosierisico acuut. In 2016 werden de vanuit het landbouwbeleid verplichte erosiebestrijdingsmaatregelen verstrengd, waardoor de oppervlakte met acuut erosierisico halveerde. Sindsdien is er geen duidelijke verdere afname van het erosierisico.

Figuur 5-10: Bodemerosierisico door de jaren

Op de 4.677 ha met een acuut erosierisico is het gemiddelde berekende bodemverlies door erosie meer dan 20 ton per hectare per jaar. De gewassen die op deze percelen worden geteeld zijn niet aangepast aan de draagkracht van het perceel en er worden geen of te weinig efficiënte maatregelen genomen om de bodem tegen erosie te beschermen. Op deze percelen vormt erosie een acuut gevaar voor de bodemkwaliteit en het functioneren van de bodem.

Verdere analyse van de percelen in de hoogste bodemerosierisico-klasse, van meer dan 25 ton per hectare per jaar, leert dat maïs 57% van de oppervlakte inneemt. Het gaat logischerwijze om maïs geteeld op de meest erosiegevoelige percelen ('paarse' percelen op de beleidskaart), maar ook maïs op 'rode' percelen waar wordt nagelaten om effectieve erosiebestrijdingsmaatregelen te nemen. Nochtans is het perfect mogelijk om het erosierisico van maïs, ook op zeer erosiegevoelige percelen, te beperken door niet-kerende bodembewerking toe te passen in combinatie met een groenbedekker. Beleid focussen op deze perceel-teelt combinatie zou het areaal met acuut erosierisico sterk kunnen doen dalen. Ajuinen nemen de 2de grootste oppervlakte (10%) in de erosierisicoklasse van meer dan 25 ton per hectare per jaar in. Dit is een eerder kleine teelt, die zeer erosiegevoelig is en waarvoor geen efficiënte erosiebestrijdingstechnieken bestaan. Deze teelt zou dus geweerd moeten worden van erosiegevoelige percelen.

Figuur 5-11: gemiddeld bodemerosierisico voor Vlaanderen, uitgesplitst naar verschillende beïnvloedende instrumenten

Uit de analyse van het verloop van het gemiddelde bodemerosierisico voor Vlaanderen, uitgesplitst naar verschillende beïnvloedende instrumenten, is duidelijk dat de daling in 2016 het resultaat is van de verstrengde randvoorwaarden erosie uit het landbouwbeleid in combinatie met een groter areaal groenbedekkers en een shift naar minder erosiegevoelige hoofdteelten. Anderzijds is ook het uitdovende effect van de brongerichte beheerovereenkomsten erosie duidelijk.

Bodemverdichting betekent dat de bodem wordt samengedrukt en vervormd, waardoor het volume aan poriën daalt. De bodemstructuur is zeer belangrijk voor een goede plantengroei. De

ideale bodem is niet te vast, zodat de wortels er goed in kunnen doordringen, het overtollige water kan afgevoerd worden en er voldoende zuurstof is voor wortelgroei en voor de opname van water en nutriënten door de wortels, terwijl de door de plantenwortels geproduceerde kooldioxide kan worden afgevoerd. De ideale bodem is ook niet te los, zodat hij voldoende water kan vasthouden en de nutriënten niet te snel uitspoelen. De voornaamste oorzaken van bodemverdichting zijn het frequent betreden van percelen met zware landbouwvoertuigen, intensieve bodembewerkingen, een tekort aan organische stof in de bodem en eenzijdige teeltrotaties. (MIRA Achtergronddocument 2010 Bodem).

Vlaanderen is een regio met een hoge bebouwingsgraad. Het bouwen van woningen, wegen, openbare gebouwen, bedrijven en andere constructies sluit bodems af waardoor natuurlijke bodemfuncties zoals infiltratie en waterberging bemoeilijkt worden. Daarnaast zorgt bebouwing van het buitengebied voor een sterke druk op de open ruimte (zoals landbouw, bos, duinen,...) in Vlaanderen. Op 1 januari 2018 is ruim een kwart (28,3 % of 855 km²) van de oppervlakte in Vlaanderen bebouwd. Dit is een stijging van het percentage bebouwde percelen met bijna 30 % ten opzichte van 1990.

5.1.5 Vermesting

Het overschot op de bodembalans van de landbouw is het verschil tussen de hoeveelheid nutriënten die op de landbouwbodem terecht komt via bemesting en atmosferische depositie en de hoeveelheid die via gewas-afvoer en ammoniakemissie uit de bodem verdwijnt. Dit overschot blijft in de bodem of komt uiteindelijk in het water of de lucht terecht.

Vermesting is de ophoping van nutriënten in het milieu door o.a. agrarische, huishoudelijke en industriële activiteiten. Tussen de periode 2013-2017 bleef het aantal MAP-meetplaatsen met minstens 1 overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg/l per jaar stabiel op het laagste bereikte percentage sinds de opstart van de meting (ca. 20-21%). In het winterjaar 2018-2019 was er echter een sterke stijging van het aantal MAP-meetpunten met minstens 1 overschrijding tot 38%. De trendanalyse over de periode winterjaar 2007-2008 t.e.m. winterjaar 2018-2019 toont wel een veel grotere aantal meetplaatsen met een significante dalen trend (20%) dan met een significant stijgende trend (4%). Volgens de doelstellingen in MAP5 (2015-2018) moest tegen 2018 het overschrijdingspercentage teruggedrongen zijn tot maximaal 5% van de meetplaatsen. Enkel het Denderbekken en het Netebekken behalen die doelstelling al. De grootste problemen om deze doelstelling te bereiken doen zich voor in de bekkens van de Bovenschelde, IJzer, Leie en Maas.

De gemiddelde orthofosfaatconcentraties overschreden in het winterjaar 2018-2019 op 60 % van de meetplaatsen de milieukwaliteitsnorm, wat iets beter is dan de voorbije jaren. De trendanalyse toont echter eerder een schommelend patroon dan wel een echte trend.

De Vlaamse mestbalans geeft het verschil weer tussen het aanbod van dierlijke mest in Vlaanderen en de afzetruimte voor dierlijke mest op Vlaamse landbouwgrond. Het mestaanbod omvat de hoeveelheid dierlijke mest die geproduceerd wordt in Vlaanderen in een bepaald productiejaar, verminderd met de hoeveelheid dierlijke mest die verwerkt en geëxporteerd is buiten Vlaanderen. In 2017 bedroeg de totale reële dierlijke mestproductie 162,4 miljoen kg stikstof (N) en 26,3 miljoen kg fosfor (P). Dat is een stijging in de productie van N met 5 % en een daling in de productie van P met 11 % ten opzichte van de start van het mestdecreet in 1991. Een toename van de veestapel zorgde o.a. voor een hogere mestproductie in de periode 1991-2000. Daarna daalde de productie van dierlijke mest door een inkrimpemde veestapel en een verhoogde voederefficiëntie. De totale verwerking en export van nutriënten is in Vlaanderen gegroeid tot

55,9 miljoen kg stikstof en 14,2 miljoen kg fosfor in 2017. Dat is zeventig (N) en twintig (P) keer de hoeveelheid mestverwerking en/of mestexport dan in 1990. De sterke stijging in 2008 is vooral het gevolg van nieuwe mogelijkheden voor uitbreiding van de veestapel, gekoppeld aan verplichte verwerking van bijkomende dierlijke mest. Sinds 2008 stijgt de export van nutriënten uit mest elk jaar, tussen 2016 en 2017 gaat dit om een stijging in N en P-export van ongeveer 9 %. De afzetmogelijkheid voor dierlijke mest is de hoeveelheid dierlijke mest die afgezet kan worden op Vlaamse landbouwgrond, rekening houdend met de maximale bemestingsnormen van het mestdecreet, de mate waarin de landbouwers deze bemestingslimieten effectief kunnen invullen met dierlijke mest en de toepassing van derogatie. In 2018 kon maximaal 117,6 miljoen kg N en 46,9 miljoen kg P₂O₅ uit dierlijke mest geplaatst worden op landbouwgrond in Vlaanderen. De afzetruimte voor N is hiermee vergelijkbaar met deze van voorgaande jaren. Na een sterke afname van de afzetruimte voor P₂O₅ in 2017 door de aanscherping van de fosfaatbemestingsnormen, is de afzetruimte in 2018 terug iets hoger dan in 2017.

Sinds 2007 is de mestbalans in Vlaanderen in evenwicht (VLM, 2018). Een evenwicht in de Vlaamse mestbalans betekent dat alle landbouwbedrijven in staat zijn om hun dierlijke mest correct af te zetten conform het mestdecreet, rekening houdend met de mogelijkheden die nutriëntenarme voeders, de verwerking en export en de extra afzetmogelijkheid door derogatie creëren. Het globale mestoverschot bedroeg in 2018 9 miljoen kg N, wat gelijkaardig is aan de situatie van de voorgaande jaren. Dit mestoverschot is op Vlaams niveau verwerkt door mestafvoer naar mestverwerkingsinstallaties en naar afnemers buiten Vlaanderen. Volgens de balans werkzame stikstof is een derde van de afzetruimte voor werkzame stikstof ingevuld door dierlijke mest.

In de periode 2007-2018 is het gebruik van stikstof uit kunstmest gestegen tot 48,6 miljoen kg N en is het gebruik van fosfaat uit kunstmest gedaald tot 1,1 miljoen kg P₂O₅ in 2018. Deze tendens wordt beïnvloed door de stelselmatige aanscherping van de P₂O₅-bemestingsnormen waardoor P₂O₅ het limiterende element in dierlijke mest wordt. Hierdoor kan minder stikstof uit dierlijke mest aangeleverd worden en is meer stikstof uit kunstmest vereist om de gewasbehoeften in te vullen.

Vermesting stelt vooral problemen in natuurgebieden met vegetatietypes met een lage stikstofdrempel (bos, heide, soortenrijk grasland). In 2017 werd op 83,8 % van de totale Vlaamse oppervlakte terrestrische ecosystemen de kritische last voor vermisting overschreden (t.o.v. 98,5 % in 1990). De situatie bij bos en heide is blijvend slecht (volledige oppervlakte in overschrijding). Bij soortenrijk grasland verbeterde de toestand van 94,7 % oppervlakte in overschrijding in 1990 tot 34,7 % in 2015, maar dit steeg in 2016 en 2017 terug tot respectievelijk 37,1 en 44,2 %.

5.1.6 Verzuring

De belangrijkste verzurende stoffen zijn SO₂, NO_x en NH₃ (ammoniak). Aan de hand van het zuurvormend vermogen worden de emissies omgerekend naar zuurequivalenten (Zeq). De totale emissie aan luchtverontreiniging met een verzurend effect door landbouw in 2017 kan worden omgerekend naar 2664 miljoen Zeq. Hiervan is ammoniakemissie goed voor 91 %, NO_x 8% en SO₂ 1%. Hiervan is 68% afkomstig van de veeteeltsectoren en 32 % van akker- en tuinbouw. De totale emissie van verzurende stoffen door de landbouw daalt in 2018 fors t.o.v. 1990 en 2000 met respectievelijk 61% en 35%. Na 2013 is er weinig verandering in de verzurende depositie.

Een van de drijvende factoren achter de NH₃-emissiereductie in de landbouw is het mestbeleid geweest met de verplichte emissiearmere toediening van mest sinds 2000. Vanaf 2003 moesten

alle nieuwe en grondig gerenoveerde varkens- en pluimveestallen NH₃-emissiearm gebouwd zijn. Ook de toenemende mestverwerking, de lagere stikstofinhoud van veevoeder en de afbouw van de veestapel veroorzaakten een daling van de NH₃-emissies na 2000. Het laatste decennium stagneert de uitstoot; omdat de toename van de veestapel sinds 2008 het effect van emissiearme stallen en aangepast mestgebruik neutraliseert

Verzuring berokkent schade aan vegetatie en kan leiden tot biodiversiteitsverlies. In 2017 werd de kritische last voor verzuring overschreden op 27 % van de totale oppervlakte natuur in Vlaanderen. Bossen en graslanden zijn het gevoeligst, met respectievelijk 28,4 en 27,7 % van de oppervlakte in overschrijding. Voor heide is dit percentage beperkt tot 8,8 % van de oppervlakte. Tussen 2007 en 2009 werd de sterkste daling waargenomen. Vanaf 2010 was de daling minder uitgesproken, maar zette zich toch door bij alle natuurtypen. In 2016 en 2017 echter steeg de oppervlakte natuur in overschrijding met 23 en 8 % t.o.v. het jaar ervoor.

5.1.7 Emissie van broeikasgassen

Niet-ETS-emissies

De landbouw is een buitenbeentje in vergelijking met andere sectoren omdat biologische, niet-energetische processen de voornaamste bron van broeikasgassen zijn. Niet CO₂ (emissie ten gevolge van gebruik van fossiele brandstoffen voor verwarming, aandrijving, gebruik tractor, enz.), maar wel methaan (CH₄) en lachgas (N₂O) afkomstig van spijsvertering in herkauwers (CH₄), productie en opslag van mest (CH₄ en N₂O) en bodems (N₂O) zijn het belangrijkste.

In het Vlaams Energie- en Klimaatplan wordt vermeld dat de niet-energetische emissies een aandeel hebben van 74 %, terwijl de energetische emissies 26 % van de Vlaamse landbouwemissies vertegenwoordigen.

De niet-energetische emissies afkomstig van verteringsprocessen en mestopslag zijn sterk verbonden met de evolutie van de grootte en samenstelling van de veestapel. In het bijzonder rundvee speelt hierin een belangrijke rol (zie verder). Inzake de emissie uit mest zijn de lachgasemissies voornamelijk afkomstig van rundvee, de methaanemissies voornamelijk van varkens. Bodememissies zijn lachgasemissies die direct en indirect vrijkomen uit nitrificatie- en denitrificatieprocessen in de bodem. Lachgasemissies uit gras- en akkerlandbodems zijn het gevolg van landbouwactiviteiten die stikstof aan de bodem toevoegen, waarvan de belangrijkste het toedienen van mest, mestproductie van grazende dieren en gewasresten die na de oogst achterblijven op het land, zijn.

De energetische emissies zijn het gevolg van verbranding van fossiele brandstoffen, voornamelijk in de glastuinbouw en intensieve veehouderij voor verwarming van serres en stallen.

Het aandeel van de landbouw in de totale Vlaamse broeikasgasemissie bedraagt 9,6%. De Vlaamse landbouw is in 2018 verantwoordelijk voor de uitstoot van 7,50 Mton CO₂-eq. Het aandeel van de landbouw is vergelijkbaar met dit van de huishoudens (12%), en kleiner dan dat van industrie (30%), energie (22%) en transport (20%).

In de periode 1990-2017 heeft de landbouw een daling van broeikasgasuitstoot van 18% gerealiseerd, terwijl dit voor alle sectoren samen (inclusief industrie en huishoudens) binnen Vlaanderen slechts 10% is. In 2008 bedroeg de daling door de landbouwsector zelfs 28%. De sterk dalende trend in broeikasgasemissies uit landbouw vanaf 1999 is ook te verklaren vanuit de dalende veestapel door onder meer het strengere mestbeleid, opkoopregelingen, de dioxinecrisis en de conjunctuur.

Vanaf 2008 stijgt de veestapel opnieuw door de uitbreidingsmogelijkheden in het mestbeleid (MAP 3). Mits onder meer mestverwerking kan een bedrijf dan zijn veestapel uitbreiden. De pluimveestapel en in mindere mate de varkensstapel zijn sindsdien gegroeid. Vanaf 2012 neemt het aantal melkkoeien licht toe door de afschaffing van het melkquotum in 2015. Methaan en lachgas vormen samen 75% van de landbouwemissies in 2017. In de periode 2005-2017 is broeikasgasuitstoot in de landbouwsector vrij stabiel maar laatste jaren is een lichte stijging waar te nemen (+6,3% in 2017 t.o.v. 2014). In 2018 hebben de methaanemissies opnieuw het niveau van 2000 bereikt. Deze stijging is gerelateerd aan hogere melkproducties per koe en aan een verschuiving naar een hoger aantal melkkoeien (+14 % in 2019 t.o.v. 2013). De lachgasemissies bleven het laatste decennium vrij stabiel.

De emissies die gerelateerd zijn aan de veehouderij zijn met 61% het grootst. Dit is voornamelijk te wijten aan de CH₄ uitstoot dewelke 80% van de uitstoot van veehouderij uitmaakt. De akker- en tuinbouwsectoren nemen 38% voor hun rekening. Ongeveer 1% van de broeikasgassen is afkomstig uit de overige sectoren.

LULUCF

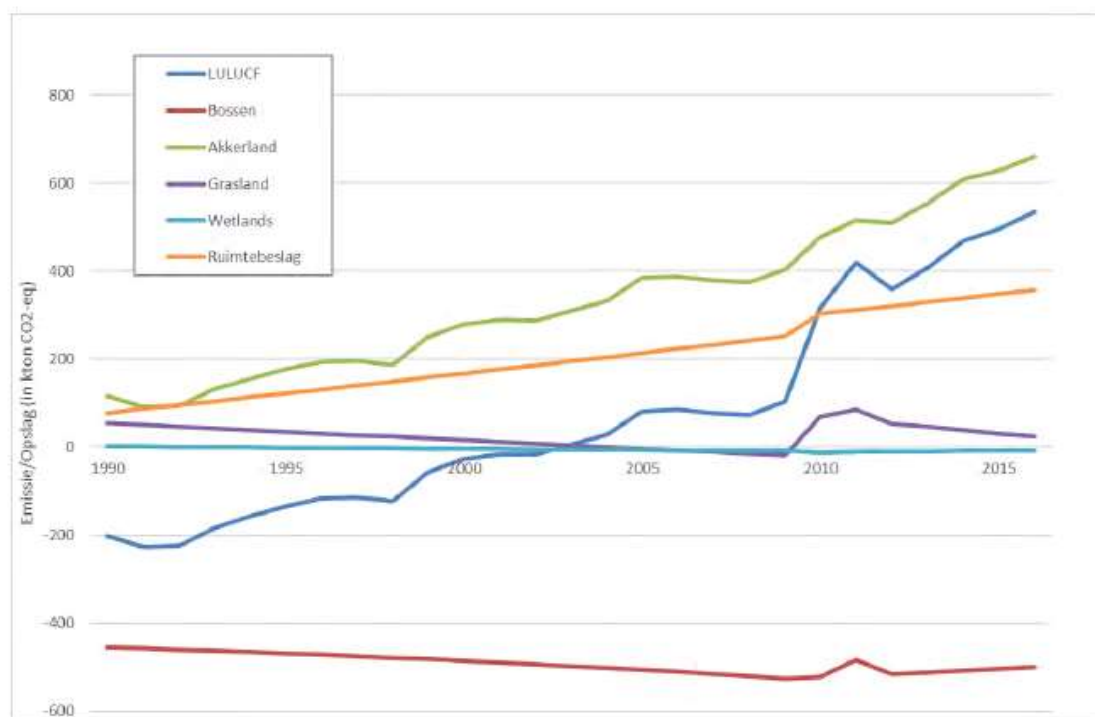
De manier waarop landgebruik georganiseerd wordt, heeft een rechtstreekse invloed op de atmosferische CO₂-concentraties. De atmosferische CO₂ die vastgelegd is in bodems en (langlevende) biomassa draagt immers niet bij aan de klimaatverandering. Een beter landgebruik en -beheer kan dan ook klimaatverandering afremmen, terwijl een onzorgvuldig landgebruik net voor een versterkte klimaatverandering kan zorgen.

In het kader van het LULUCF-beleid hanteert het IPCC vijf strikt omschreven landgebruikscategorieën: bos, akkerland, (permanent) grasland, wetlands en ruimtebeslag ('settlements'). Tabel 5-1 geeft een overzicht van de koolstofvoorraden en bodemkoolstofconcentraties voor de verschillende landgebruikscategorieën zoals gerapporteerd in de Vlaamse broeikasgasinventaris voor het jaar 2016. Bij gebrek aan een bodemkoolstofmonitoringnetwerk, werden de bodemkoolstofconcentraties bepaald op basis van de beschikbare literatuur.

Tabel 5-1: Overzicht van de totale koolstofvoorraad in de verschillende landgebruikscategorieën volgens de huidige Vlaamse broeikasgasinventaris

	Oppervlakte (ha) in 2016	Bodemkoolstof (ton C/ha) in 2016	Totale koolstofvoorraad (kton C) in 2016
Bossen	153.938	96,3 (+60,3 in bovengrondse biomassa)	24.159
Akkerland	550.317	53,7	29.552
Grasland	188.809	73,5	13.877
Wetland	33.214	100,0	3.321

Figuur 5-12 illustreert de evolutie van de opslag en van emissies door de verschillende landgebruikscategorieën zoals gerapporteerd in de Vlaamse broeikasgasinventaris. Het startjaar voor deze inventaris is, conform de richtlijnen van IPCC, 1990 en de overgang tussen landgebruikscategorieën bedraagt 20 jaar. Dat betekent bijvoorbeeld dat een grasland dat in 1990 omgezet werd in akkerland in de broeikasgasinventaris leidt tot emissies tot 2010.

Figuur 5-12: Evolutie van de emissies en de opslag door de verschillende landgebruikscategorieën zoals opgenomen in de Vlaamse broeikasgasinventaris (1990–2016, in kton CO₂-eq)

5.1.8 Emissie van fijn stof

De landbouw is een belangrijke bron van fijn stof: bij verbranding (serreverwarming, machines en voertuigen), door de veeteelt (voederactiviteit, uitwerpselen, ligstro, secundaire stofvorming door ammoniakuitstoot) en bij de bewerking van landbouwgronden. De landbouw vertegenwoordigde in 2018 18% van de PM₁₀-emissie, 6% van de PM_{2,5}-emissie en 30 % van de totaal stof emissie in Vlaanderen. . In vergelijking met 1995 zijn de drie stoffracties gedaald (-13 % voor totaal stof, -20 % voor PM₁₀ en -49 % voor PM_{2,5}). De uitstoot van totaal stof en PM₁₀ stagneerde het laatste decennium. Voor PM_{2,5} zet de daling zich ook na 2008 voort. De verschuiving van (zware) stookolie naar aardgas als brandstofbron (voor o.a. serreverwarming) speelde hier onder andere mee. Het landbouwaandeel in de Vlaamse fijn stof emissie bleef relatief constant in de tijd De uitstoot van fijn stof in de landbouw bestaat voornamelijk uit PM₁₀-deeltjes (89%). De grovere fractie is vooral afkomstig van grondbewerking en is vanuit gezondheidsoogpunt veel minder schadelijk dan de zeer fijne fracties, die vooral het gevolg zijn van verbrandingsprocessen. Met 43 % is resuspensie (opwaaiend stof) de voornaamste bron van stofproductie in de landbouw. De overige emissies komen voornamelijk uit intensieve veeteelt (32 %), waarbij 95 % van de PM₁₀-uitstoot afkomstig is van stalling. Bij intensieve veeteelt is stalling van pluimvee verantwoordelijk voor 61% van de uitstoot.

De huishoudens vertegenwoordigen 36% van de PM₁₀-emissie en 58% van de PM_{2,5}-emissie in Vlaanderen. Voor de transportsector is dit resp. 17 en 18%.

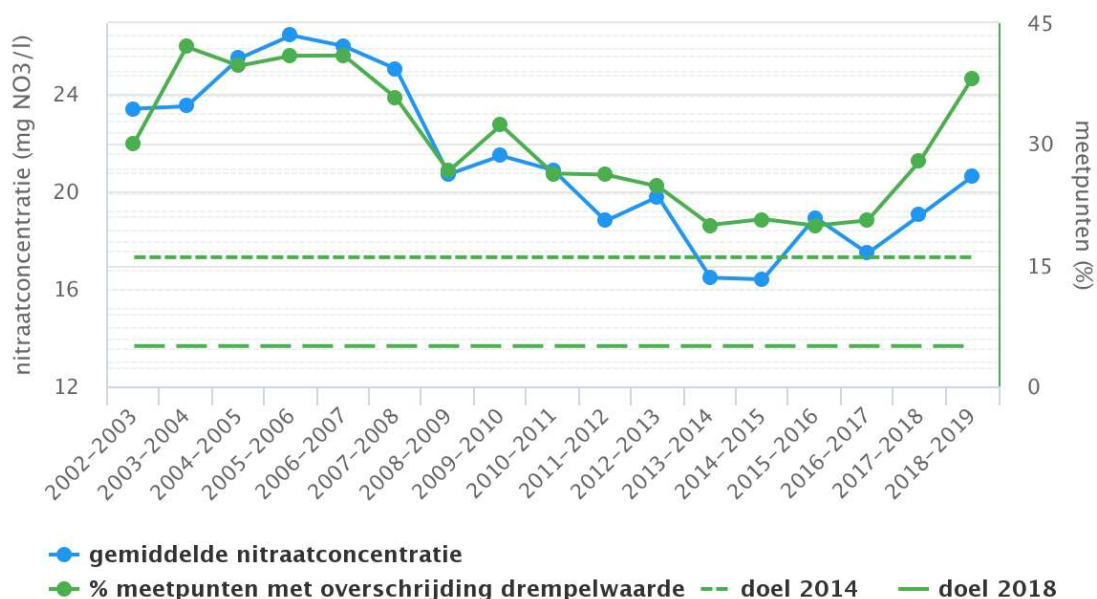
5.1.9 Waterkwaliteit

Oppervlaktewater

De kwaliteit van het oppervlaktewater in landbouwgebied wordt opgevolgd in het MAP-meetnet. Het aantal meetpunten werd eind 2002 uitgebreid van ongeveer 260 naar ongeveer 760.

Sinds 1999 vertoont de gemiddelde nitraatconcentratie in Vlaams oppervlaktewater een sterke daling. De daling tussen 1999-2003 hangt onder meer samen met de aanscherping van het mestbeleid vanaf 2000: strengere bemestingsnormen en afbouw van de veestapel. Tussen 2002-2003 en 2005-2006 veranderde er weinig. Hierna zien we zowel voor het percentage meetplaatsen met een overschrijding van de drempelwaarde en de gemiddelde nitraatconcentratie in landbouwgebied een gelijkaardig patroon: een duidelijke verbetering tussen 2005-2006 en 2013-2014. In 2013-2014 en 2014-2015 werden de laagste nitraatconcentraties genoteerd. Vanaf 2016-2017 kan een toename van zowel het percentage overschreden meetplaatsen als de gemiddelde nitraatconcentratie waargenomen worden. Deze kan deels worden toegeschreven aan de hevige regenval in juni 2016 en droge zomers tijdens 2017 en 2018.

In het winterjaar 2018-2019 bedraagt het percentage meetplaatsen met overschrijding van de drempelwaarde 38 %. Daarmee worden de doelen voor 2014 (16 %) en 2018 (5 %) dus niet gehaald. (VLM, 2018).

Figuur 5-13: Nitraatconcentratie en overschrijdingen drempelwaarde in oppervlaktewater in landbouwgebied, voor de periode van 2002 tot 2019 (Bron: VLM, Nutriënten in oppervlaktewater in landbouwgebied, resultaten MAP-meetnet 2018-2019)

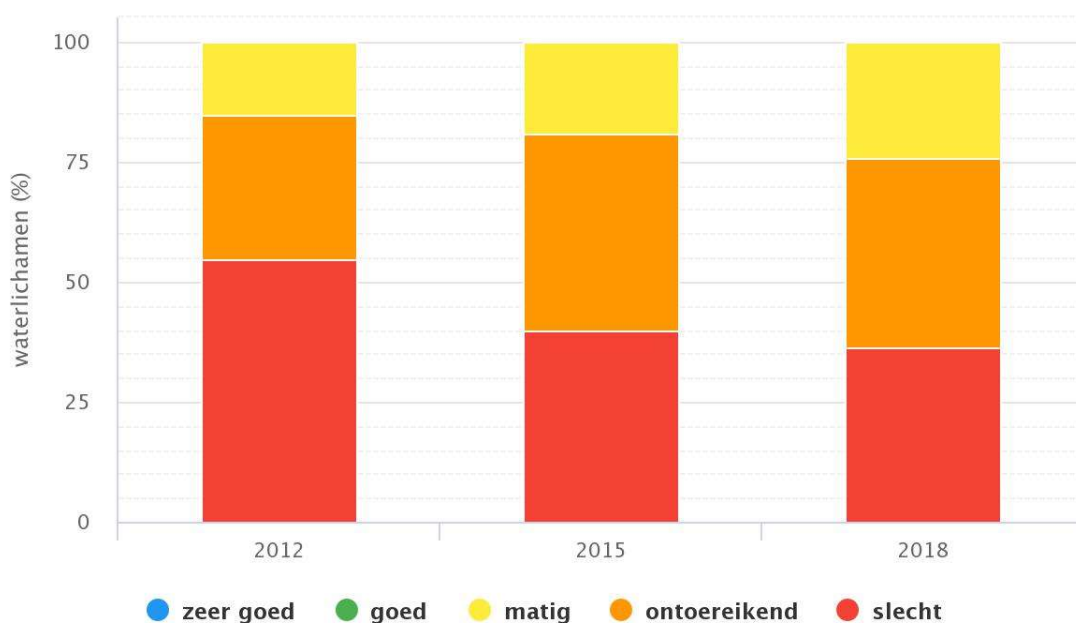
Het percentage meetplaatsen dat de fosfaatnorm in 2018-2019 overschrijdt, bedraagt 60%. Bovendien behoort 31% van de meetplaatsen tot de klasse “slecht” wat impliceert dat de fosfaatnorm er in ruime mate overschreden wordt. De laatste jaren is het percentage meetplaatsen met normoverschrijding gedaald, maar over de hele periode bekeken is er geen duidelijke trend. De statistische trendanalyse per meetplaats over de periode 2009-2010 tot en met 2018-2019 geeft aan dat 75 % van de meetplaatsen geen statistisch significante trend vertoont, 17 % blijkt significant gedaald en 8 % blijkt significant gestegen.

Voor 52 pesticiden kon op een zinvolle manier nagegaan of hun jaargemiddelde concentratie een statistisch significante trend vertoont. 24 pesticiden vertonen een significante daling, 3 een significante stijging en 25 geen trend. Enkel de herbiciden chloortoluron, metazachloor en terbutylazine vertonen statistisch significant stijgende concentraties. In 2016 waren hun concentraties te hoog op respectievelijk 5 %, 16 % en 21 % van de meetplaatsen. De situatie is merkkelijk verbeterd voor heel wat stoffen die in het begin van de periode 2004-2015 nog voor een groot aantal normoverschrijdingen zorgden. Het gaat dan bijvoorbeeld over diuron (herbicide), endosulfan (insecticide), hexachloorcyclohexaan (insecticide) en atrazine (herbicide). Niet toevallig zijn dit stoffen waarvoor gebruiksbeperkingen en/of verbodsbepalingen werden ingevoerd.

De Europese kaderrichtlijn Water stelt als doel de “goede toestand” voor de waterlichamen voorop. Voor natuurlijke oppervlaktewateren betekent dit onder meer een goede ecologische toestand. Voor kunstmatige en sterk veranderde oppervlaktewateren wordt rekening gehouden met de fysische omstandigheden die voortvloeien uit de kunstmatige of sterk veranderde kenmerken ervan. Het doel is dan het goed ecologisch potentieel. De biologische kwaliteitselementen fytoplankton, macrofyten, fyto-benthos, macro-invertebraten en vissen en een aantal hydromorfologische en fysisch-chemische parameters bepalen de ecologische toestand. Bij de eindbeoordeling worden de waterlichamen ingedeeld in klassen (“zeer goed”, “goed”, “matig”, “ontoereikend” en “slecht”). Daarbij bepaalt het minst goede scorende biologische kwaliteitselement de eindscore (“one out all out”). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen Vlaamse waterlichamen, dit zijn de grotere waterlichamen, en de lokale waterlichamen van eerste orde, dit zijn kleinere waterlichamen.

Van de 506 Vlaamse waterlichamen en lokale waterlichamen van eerste orde zijn er slechts 2 (0,4 %) die de goede toestand of het goede ecologische potentieel halen bij de meest recente evaluatie. Het vooropgestelde doel wordt dus quasi nergens al gehaald. Geen enkel waterlichaam haalt de zeer goede toestand. 75 % van de waterlichamen wordt als slecht of ontoereikend beoordeeld. Bekijken we enkel de waterlichamen die zowel beoordeeld werden voor (de periodes tot) 2012, 2015 als 2018, dan blijkt de toestand langzaam te verbeteren. De snelheid waarmee de verbetering zich voltrekt, is echter ruim onvoldoende om alle waterlichamen tegen 2027 in een goede toestand te brengen.

Evolutie ecologische toestand oppervlaktewaterlichamen

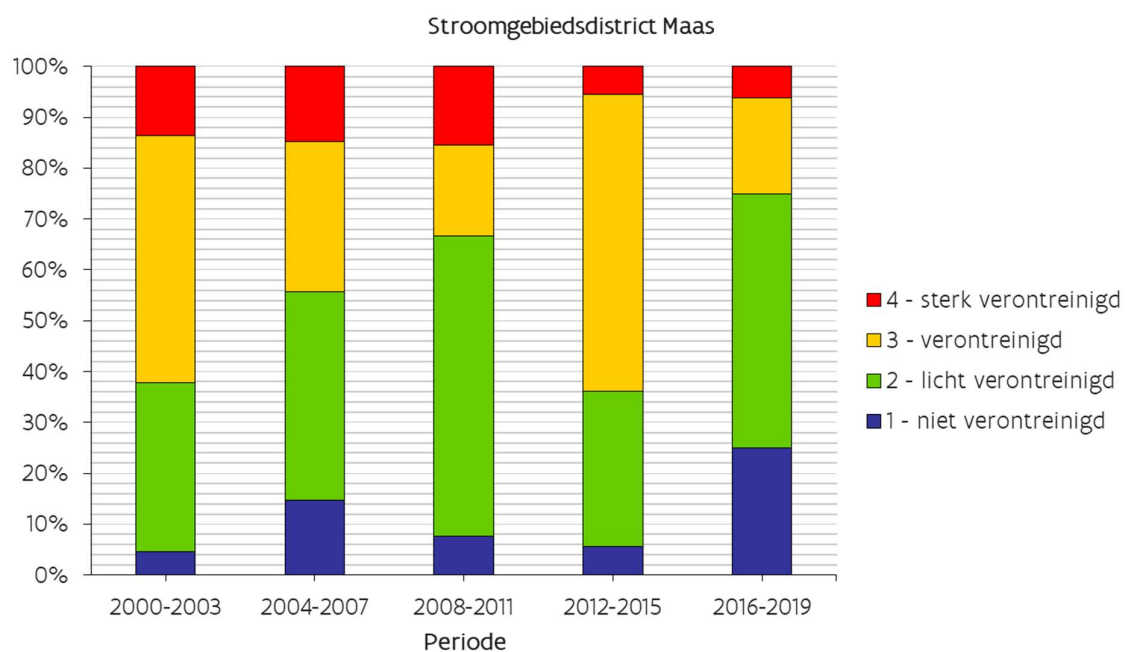
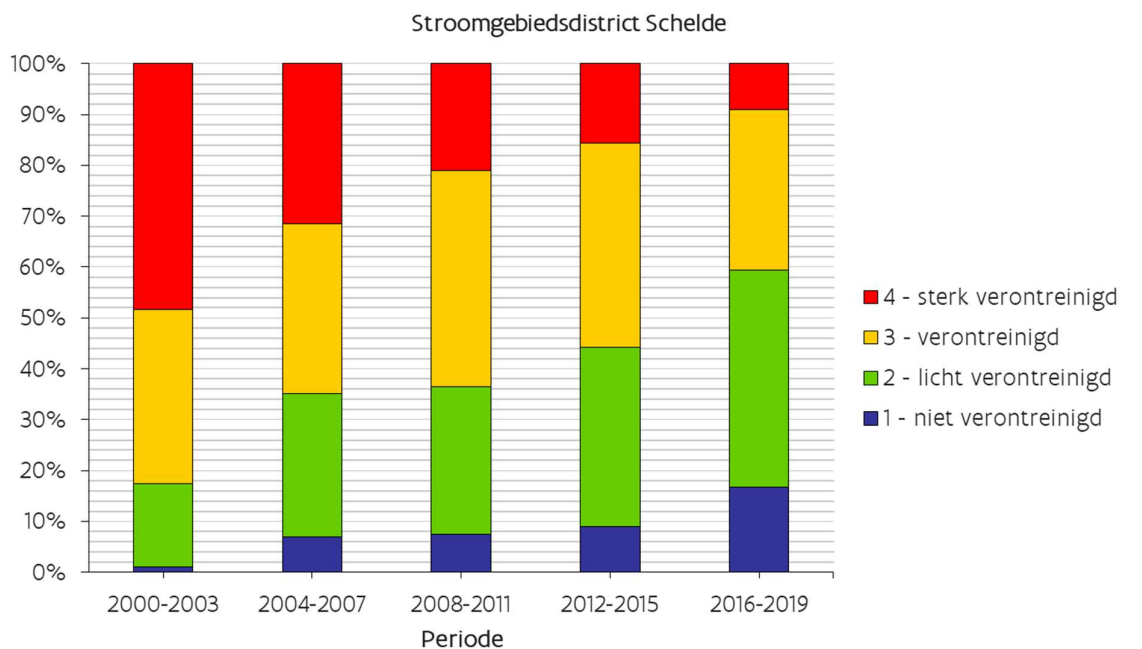
Figuur 5-14: Evolutie ecologische toestand oppervlaktewaterlichamen 2012-2018 (Bron: www.milieuraapport.be)

Waterbodem

De kwaliteit van de Vlaamse waterbodems wordt al geruime tijd opgevolgd met de triademethode. Die methode integreert de resultaten van chemische, biologische en ecotoxicologische analyses en laat toe waterbodems in te delen in kwaliteitsklassen, gaande van niet verontreinigd tot sterk verontreinigd. Verontreinigende stoffen in waterbodems kunnen terug in oplossing komen waardoor de waterbodem een belangrijke potentiële bron van verontreiniging van oppervlaktewater blijft. Deze stoffen kunnen toxisch zijn voor fauna en flora.

In de periode 2016-2019 was in het stroomgebied van de Schelde 16 % van de bemonsterde waterbodems niet verontreinigd t.o.v. 11% in de periode 2012-2015. Ook het percentage licht verontreinigde waterbodems steeg van 37 % naar 43 %. De percentages verontreinigde en sterk verontreinigde waterbodems daalde van respectievelijk 39 en 13 % in 2012-2015 naar 31 en 9% in 2016-2019.

In de periode 2016-2019 was in het stroomgebied van de Maas 25 % van de bemonsterde waterbodems niet verontreinigd t.o.v. 6 % in de periode 2012-2015. Het percentage licht verontreinigde bodems voor beide periodes is ongeveer gelijk, nl. respectievelijk 50 en 47 %. Het percentage verontreinigde bodems nam af van 42 % in 2012-2015 naar 19 % in 2016-2019. Het percentage sterk verontreinigde bodems bleef gelijk, nl. 6%.

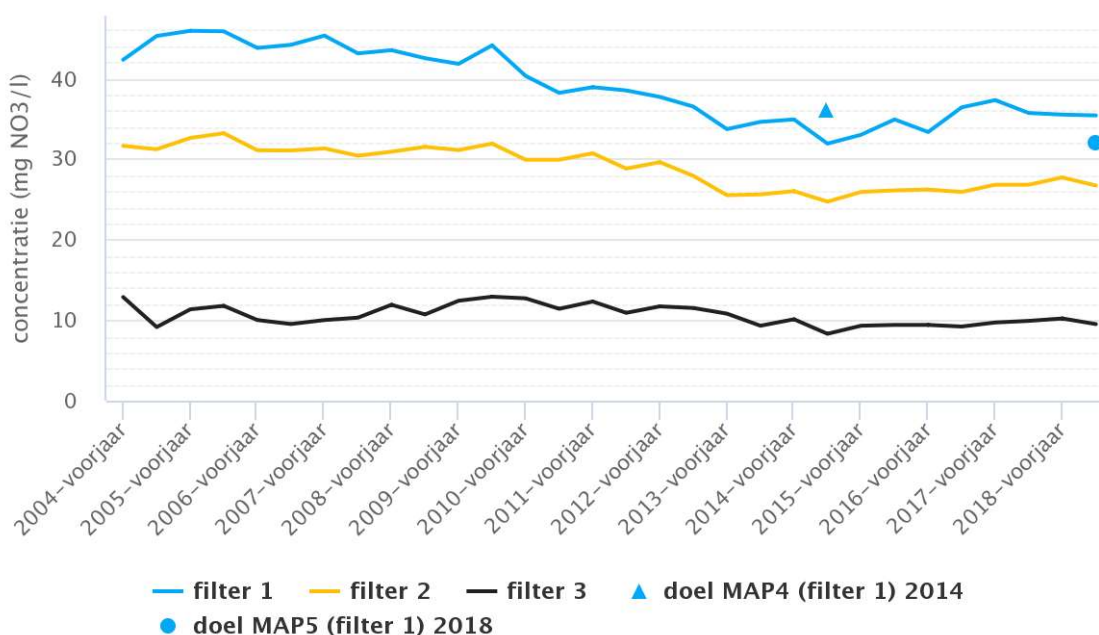
Figuur 5-15: Vergelijking van de triadekwaliteitsbeoordeling van waterbodems zowel bemonsterd in 2000-2003, 2004-2007, 2008-2011 als 2012-2015 (Vlaamse delen van de stroomgebiedsdistricten van de Schelde en de Maas)

Grondwater

Het freatische grondwatermeetnet is voornamelijk gelokaliseerd in landbouwgebied en bestaat uit ongeveer 2.100 multilevel putten, met meestal 3 meetfilters per put.

Over de periode 2004-2014 bekeken, is de gewogen gemiddelde nitraatconcentratie van filter 1 langzaam gedaald en dit met ongeveer 1,5 mg NO₃/l per jaar. Het doel voor 2014 (maximaal 36 mg nitraat per liter) werd gehaald, maar sindsdien heeft die daling zich niet doorgezet. De oorzaak van de recente stagnatie of zelfs lichte toename is minder duidelijk, waarbij effecten van gewijzigde klimatologische omstandigheden niet uit te sluiten zijn. De vastgestelde evolutie verloopt wel bij benadering parallel met deze van het MAP-meetnet oppervlaktewater en de nitraatresiduen in de bodemlagen. Ook voor het tweede filterniveau is de algemene trend van de nitraatconcentratie dalend, maar sinds 2015 zet die daling zich niet door. De nitraatconcentraties op filterniveau 3 blijven redelijk stabiel, alhoewel er een weinig uitgesproken afname van de nitraatgehaltes vertonen. Mogelijk zijn dit de eerste indicaties voor een doorwegen van effecten van maatregelen naar dit niveau (VLM, 2019).

Het percentage meetlocaties dat de nitraatnorm overschrijdt, vertoont een vergelijkbare evolutie als bij de gewogen gemiddelde concentratie voor filterniveau 1 met een duidelijke daling tot en met 2014 die zich nadien evenmin doorzet. Sinds 2014 schommelt het overschrijdingspercentage rond 34 %. Tijdens de laatste campagne van 2018 is het overschrijdingspercentage gedaald naar het op een na laagste percentage (32,5%) sinds de start van de metingen (VLM, 2018).

Figuur 5-16: Evolutie van de gewogen gemiddelde nitraatconcentratie ter hoogte van de drie filters in het freatische grondwatermeetnet (Bron: VLM, 2019)

In bijna driekwart (71%) van de onderzochte stalen van het freatisch meetnet is in 2015 een overschrijding van de kwaliteitsnorm vastgesteld voor pesticiden of afbraakproducten van pesticiden. Dat wil zeggen dat de concentratie voor één stof groter is dan 0,1 µg per liter of dat de totale concentratie van alle gemeten stoffen samen meer dan 0,5 µg per liter bedraagt. Daarenboven zijn op 17% van de bemeten filters pesticiden of afbraakproducten teruggevonden in een concentratie lager dan de wettelijke norm. Dat impliceert dus dat slechts in iets meer dan 10% van de gevallen geen pesticiden of afbraakproducten voorkomen.

5.1.10 Natuurlijke en biologische kwaliteit

Ca. 166.000 ha of 12,3 % van het Vlaams grondgebied behoort tot het **Natura 2000-netwerk**, de speciale beschermingszones ter uitvoering van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn. De 24 vogelrichtlijngebieden vertegenwoordigen 7,3 % van de oppervlakte, de 38 habitatrichtlijngebieden 7,8 % (2,8% is dus zowel habitat- als vogelrichtlijngebied). Daarnaast – en in belangrijke mate overlappend met de Natura 2000-gebieden – telt Vlaanderen eind 2016 ca. 92.000 ha **VEN** (Vlaams Ecologisch Netwerk) en ca. 5.084 ha **NVWG** (natuurverwevingsgebied) (bron: INBO).

Van de 2.624 soorten op de gevalideerde **Rode Lijsten** zijn 182 soorten, of 7%, in de loop van de voorbije eeuw uit Vlaanderen verdwenen. Van de overige geëvalueerde 2.442 soorten zijn bijna één op drie 'Ernstig bedreigd', 'Bedreigd' of 'Kwetsbaar'. Hun populaties zijn over de onderzoeksperiode (verschillend volgens soortengroepen) sterk achteruitgegaan en/of hebben een kritisch niveau bereikt waardoor de soort op het punt staat te verdwijnen. Dit is onder andere het geval voor de aardbeivlinder, de hazelmuis, de knoflookpad en de grauwe gors. De Rode-Lijst status verschilt sterk tussen de verschillende soortengroepen. De categorie 'Regionaal uitgestorven' varieert van 27% bij de dagvlinders tot ca. 4% bij de broedvogels en 0% bij reptielen en hauwmossen. 'Momenteel niet in gevaar' varieert van 21% bij de Levermossen tot 61% bij de waterwantsen.

Het verdwijnen of achteruitgaan van soorten is een gevolg van diverse factoren zoals de achteruitgang van de oppervlakte geschikt habitat, de versnippering van het leefgebied en een dalende habitatkwaliteit. Ook soorten uit het landbouwgebied komen steeds meer op de Rode Lijst terecht.

De index van de **algemene broedvogels** beschrijft de trend van een selectie van algemene vogelsoorten sinds de start van het Algemeen Broedvogels Vlaanderen (ABV)-meetnet in 2007. De index berekent de procentuele wijziging t.o.v. een referentiejaar. Er zijn drie categorieën: vogels van het landbouwgebied, vogels van het bosgebied en vogels die in diverse leefgebieden broeden, de generalisten. De bosvogels fluctueren in de periode 2007-2015 met de hoogste aantallen in 2012. Nadien zien we een daling. De sterkste wijziging is de daling met 7,8% (-12.4%; -3.0%) van 2012 naar 2018. De soorten van het landbouwgebied schommelden in de periode 2007-2012. Na een sterke daling in de periode 2013-2015, lijken de aantallen op een nieuw en lager niveau te stabiliseren. Tussen de hoogste waarde in 2011 en de laagste in 2019 vinden we een sterke daling van 19% (-24%; -13%). De generalisten hadden de hoogste index in de periode 2008-2013. Nadien zien we een stelsmatige daling tot ongeveer het niveau van 2007. Tussen 2007 en 2012 zien we de sterkste wijziging: een sterke toename met 12,5%. De gemiddelde aantallen liggen in 2019 0.7% (-2.3%; +3,7%) hoger dan in 2007. Voor de vogels van het landbouwgebied zien we niet significante schommelingen tot 2012, gevolgd door een achteruitgang tussen 2012 en 2014. Vanaf 2014 lijken de aantallen op een nieuw niveau te stabiliseren. De aantallen van 2014 zijn significant lager dan de aantallen in 2007. De bosvogels gaan mogelijk geleidelijk achteruit sinds 2007. Momenteel is er evenwel geen statistisch significant verschil met 2007.

De Nederlandse Vlinderstichting ontwikkelde een Europese index voor grasland**vlinders**, gebaseerd op zeven wijdverspreide (argusvlinder, bruin zandoogje, groot dikkopje, hooibeestje, icarusblauwtje, kleine vuurvlinder en oranjetipje) en tien zeldzame graslandvlinders (adonisblauwtje, bleek blauwtje, bruin dikkopje, donker pimperlblauwtje, dwergblauwtje,

dwergdikkopje, kalkgraslanddikkopje, klaverblauwtje, moerasparelmoervlinder en tijmblauwtje - van Swaay et al. 2015). In Vlaanderen zijn enkel gegevens beschikbaar voor 5 wijdverspreide soorten: bruin zandoogje, groot dikkopje, icarusblauwtje, kleine vuurvlinder en oranjetipje (INBO: Natuurindicatoren 2017)

De index geeft de veranderingen tussen jaren aan waarbij het referentiejaar 1991 op 100 werd gezet. De graslandvlinderindex vertoont een sterk schommelend patroon van jaren met een hoge index afgewisseld met perioden met een lagere index. De individuele soorten van de index vertonen verschillende patronen. Twee soorten dalen beduidend (bruin zandoogje en groot dikkopje), twee soorten blijven stabiel (icarusblauwtje en kleine vuurvlinder) en een soort (oranjetipje) neemt beduidend toe. Voor de overige twee soorten (argusvlinder en hooibeestje) zijn er relatief weinig vlinderroutes. Het hooibeestje lijkt min of meer stabiel te blijven. Van Dyck et al. (2015) vermelden een bijzonder sterke achteruitgang van de argusvlinder. Echter de gegevens in Vlaanderen laten momenteel geen statistische analyse toe en we kunnen dus voor geen enkele soort een significant verschil met het referentiejaar 1991 aantonen. Op Europees niveau is de graslandvlinderindex evenwel tussen 1990 en 2013 met 30% afgenomen (van Swaay et al. 2015).

De sterftcijfers van de **bijenkolonies** zijn de voorbije 3 winters voor Vlaanderen/België gunstig geëvolueerd. In vergelijking met de hoge sterfte van 2012-2013 (32,4%) ligt de sterfte nu in de buurt van wat algemeen als normaal wordt beschouwd (10%).

In 2018 bedroeg de oppervlakte '**natuurgebied met effectief natuurbeheer**' 89.202 ha. Dat is een toename met 4.748 ha t.o.v. 2017. De oppervlakte nam in 2018 toe bij de bossen in eigendom van derden met een goedgekeurd beheerplan (+ 2.097 ha) en de erkende natuurreservaten (+ 557 ha). Nieuw sinds 2018 zijn de gebieden met een natuurbeheerplan type 2 (+ 1312 ha), 3 (+ 696 ha) en 4 (+ 382 ha). De afname van de oppervlakte Vlaams natuurreservaat (- 74 ha) en domeinbossen met uitgebreid bosbeheerplan (- 222 ha) is het gevolg van de omzetting ervan naar deze nieuwe gebiedscategorieën. Elk gebied opgenomen in deze indicator beschikt over een goedgekeurd beheerplan. De mate waarin het beheer er gericht is op het behalen van natuurdoelen kan echter sterk verschillen. In sommige gebieden met goedgekeurd beheerplan kan de natuurfunctie neven- of ondergeschikt zijn aan de economische of de sociale functie.

De indicator '**Oppervlakte bos volgens de Boswijzer**' is een meting van de bosoppervlakte op grondgebied Vlaanderen op basis van een instrument (de Boswijzer) dat gebruik maakt van hoge resolutie digitale luchtfoto's. De Boswijzer geeft de bedekking van bomengroepen weer, wat resulteert in een hogere oppervlakte dan wat volgens het Bosdecreet als bos wordt beschouwd. Anderzijds geeft de Boswijzer terreinen zonder bomen, bijvoorbeeld een tijdelijke open plek in het bos na een kapping voorzien in het bosbeheerplan, niet als bos weer, terwijl deze oppervlakte volgens het Bosdecreet wel nog steeds bos is. Op basis van de laatste meting (Boswijzer 2.0 ;2015) bedraagt de oppervlakte 164.263 ha (± 5.899) (Informatie Vlaanderen 2017).

De oppervlakte **beheerovereenkomsten** met natuurdoelen kende in 2019 een verdere groei in nagenoeg alle categorieën. Beheerovereenkomsten voor soortenbescherming nemen het grootste aandeel in en kennen ook de sterkste groei. De sterkst stijgende oppervlaktes zijn deze voor wintervoedsel en grasstroken met een gefaseerd maaibeheer. De oppervlakte van de beheerovereenkomst botanisch beheer groeit langzaam. De helft van de oppervlakte valt onder de noemer 'ontwikkeling soortenrijk grasland'. Perceelsrandenbeheer neemt eveneens traag toe (voornamelijk aanleg en onderhoud van gemengde grasstroken).

Door de toenemende mobiliteit van mensen en goederen worden (al dan niet bewust) steeds meer soorten planten en dieren in- en uitgevoerd. Sommige uitheemse soorten worden na

verloop van tijd invasief en verstoren de inheemse biodiversiteit. Het cumulatief aantal uitheemse diersoorten nam sinds 1800 steeds toe en vertoont een exponentiële groei. Omdat de laatste jaren het aantal uitheemse planten- en diersoorten in de natuur in Vlaanderen sterk toenam, vergroot de kans op bijkomende problemen met invasieve soorten. Het aandeel uitheemse plantensoorten binnen de globale plantensamenstelling is sinds de jaren 70 verdubbeld van ongeveer 5% tot ca. 10 % en nam in de periode 1972-2018 significant toe. De toename van internationaal transport zorgt voor een permanent aanvoer van nieuwe plantensoorten. Een deel ervan slaagt erin zich te vestigen en breidt zich spontaan uit. Ontsnappingen van planten uit de horticultuur (b.v. via het storten van tuinafval) vormt één van de belangrijkste introductiewegen voor invasieve uitheemse planten.

Natura2000

Meer dan 12 % (166.322 ha) van de totale oppervlakte in Vlaanderen ins deel van het Natura 2000-netwerk. Hiervan was 66.300 ha in landbouwgebruik aangegeven in de eenmalige perceel registratie van 2017.

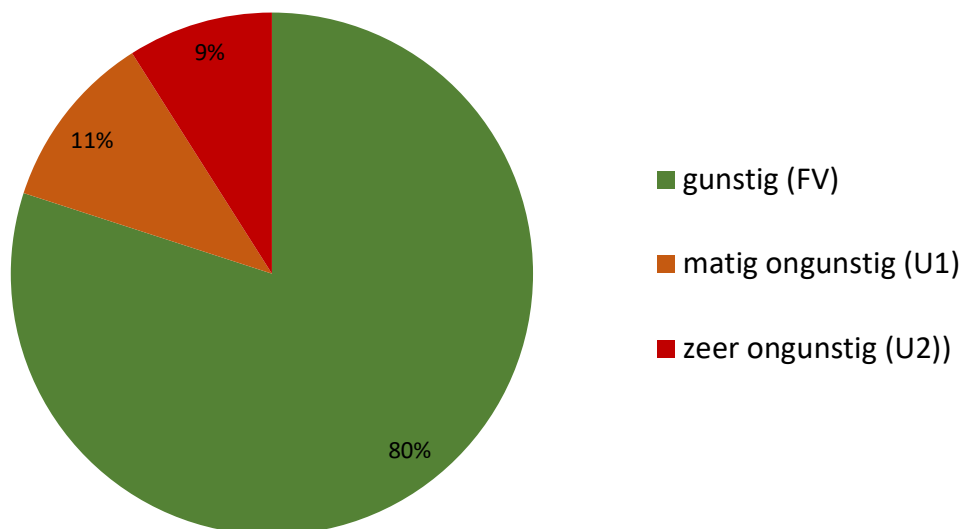
In de speciale beschermingszones (SBZ) moeten maatregelen genomen worden om de aanwezige soorten en habitats te behouden of hun toestand te verbeteren. De Europese regelgeving bepaalt dat de EU-lidstaten instandhoudingsdoelstellingen moeten vastleggen voor deze gebieden. De doelstellingen worden bepaald op basis van ecologische overwegingen. Het instituut voor Natuur- en Bosonderzoek stelde hiervoor de zogenaamde LSVI-tabellen (lokale staat van instandhouding) op. Via deze tabellen kan op een wetenschappelijk objectieve wijze bepaald worden in welke toestand de habitats en soorten zich bevinden in het gebied. Op basis van het actuele voorkomen, de vereisten van deze habitats en soorten, de potenties in het gebied en de socio-economische overwegingen, worden vervolgens de doelstellingen opgesteld. Voor de definitieve aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden opteerde de Vlaamse overheid ervoor om per gebied een apart aanwijzingsbesluit goed te keuren, waarin meteen ook de instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied (S-IHD) worden opgenomen.

De **Habitatrictlijn** beoogt een gunstige staat van instandhouding van de **habitattypen** waarvoor Europa een belangrijke rol vervult. Het gaat hier meestal om zeer specifieke leefgebieden. In Vlaanderen is de toestand van 44 habitattypen beoordeeld. De staat van instandhouding van de habitattypen van de Habitatrictlijn wordt geëvalueerd op basis van vier criteria: de oppervlakte van de habitat, het areaal, de kwaliteit en de toekomstverwachtingen.

De toestand van 20 van de 44 door het INBO onderzochte habitattypen in Vlaanderen is verbeterd sinds 2007. Eind 2013 bevond meer dan drie kwart van de habitattypes (38 op 47) zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Daarnaast waren er nog vier habitattypes (9%) in een matig ongunstige staat. Slechts vijf habitattypes (11%) bevonden zich in een gunstige staat van instandhouding.

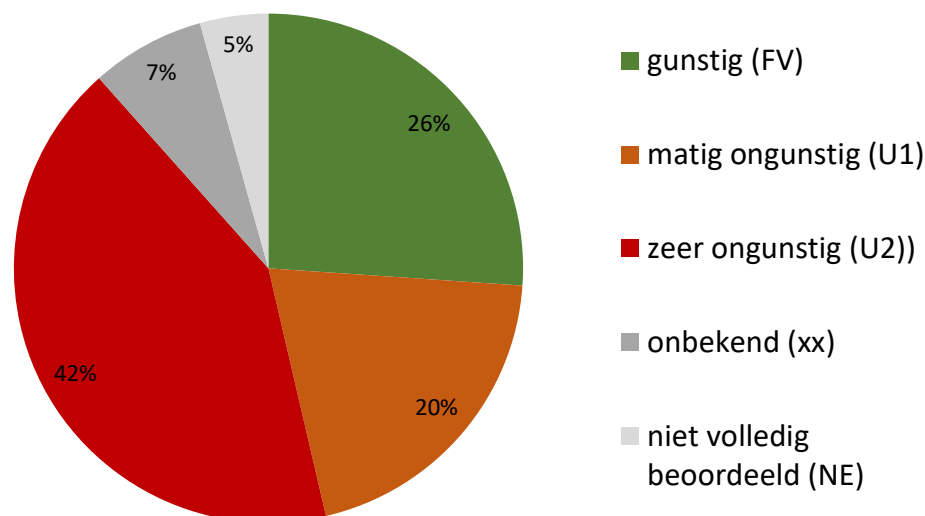
In de periode 2013 - 2019 verbeteren 17 habitattypen voor één of meer criteria (areaal, oppervlakte, structuren en functies of toekomstperspectieven; zonder dat ze voor een ander criterium achteruitgaan. Voor 6 ervan verschuift de toestand van het areaal, de oppervlakte en/of het toekomstperspectief zelfs in de richting van, naar 'matig ongunstig' of 'gunstig'. Voor 5 habitattypen gaat de toestand voor één of meer criteria achteruit (zonder dat een ander criterium erop vooruit gaat). Voor 3 habitattypen vertonen criteria tegengestelde trends. De overige habitattypen worden in beide rapportageperioden stabiel geacht.

In 2019 bevond 80% van de onderzochte habitattypen zich in een gunstige staat van instandhouding. Daarnaast bevond 11% zich in een matig ongunstige staat en 9% in een ongunstige staat van instandhouding.

Figuur 5-17: Staat van instandhouding voor onderzochte Vlaamse habitattypen; procentuele weergave op 49 habitattypen (Bron: INBO – Regionale staat van instandhouding voor de habitattypen van de Habitatrichtlijn Rapportageperiode 2013 - 2018)

De Habitatrichtlijn beoogt een gunstige staat van instandhouding van een aantal **soorten** die mondiaal bedreigd zijn en waarvoor Europa een belangrijke rol vervult. Het gaat dikwijls om soorten van specifieke leefgebieden of soorten die bedreigd zijn of waren. De staat van instandhouding van de soorten van de Habitatrichtlijn wordt geëvalueerd op basis van vier criteria: de populatie van de soort, het areaal, het habitat en de toekomstverwachtingen. In totaal komen 69 soorten in Vlaanderen voor, wat 10 soorten meer is dan bij de rapportage van 2013. Hiervan bevinden zich 18 soorten in een gunstige staat van instandhouding. Veertien soorten hebben een matig ongunstige staat van instandhouding. Acht van die 14 soorten vertonen een positieve trend over de laatste 12 jaar, twee soorten hebben een stabiele trend en van vier soorten kon de trend niet bepaald worden. 29 soorten (42%) hebben een zeer ongunstige staat van instandhouding. Zeven hiervan vertonen een positieve trend over de laatste 12 jaren, van 11 soorten is de trend stabiel, vier soorten gaan verder achteruit en van zeven soorten kon de trend niet bepaald worden. De soorten die verder achteruitgingen zijn knoflookpad, barbeel, vliegend hert en juchtleerkever. Van vijf soorten is de staat van instandhouding onbekend en van nog eens drie soorten (wolf, lynx en tweekleurige vleermuis) is er slechts een gedeeltelijke rapportage omdat ze pas recent in Vlaanderen werden waargenomen. Ook deze drie soorten werden finaal als onbekend beoordeeld.

Figuur 5-18: Staat van instandhouding van de soorten van de Habitatrictlijn; procentuele weergave op 69 soorten (Bron: INBO – Natuurindicatoren)

5.1.11 Landschappelijke kwaliteit

De landschappelijke kenmerken en kwaliteiten van het buitengebied in Vlaanderen werden en worden sterk bepaald door de landbouwfunctie. De sterk toegenomen aandacht voor het behoud en herstel van kleine landschapselementen en perceelsranden draagt bij aan het behoud van het historisch gegroeid kleinschalig landbouwlandschap, maar deze landschapselementen worden nog steeds bedreigd door schaalvergroting en mechanisering in de landbouw en de relatieve toename van de oppervlakte akkerland ten nadele van (extensief) grasland.

5.1.12 Hinder

De mate waarin inwoners van Vlaanderen hinder ervaren door geluid, geur en licht kan worden weergegeven met de indicator gerapporteerde hinder. Op basis van de zogenaamde SLO-enquête van het departement Omgeving (Schriftelijk LeefOmgevingsonderzoek) wordt deze indicator ingevuld voor Vlaanderen. Deze enquête werd voor de eerste maal uitgevoerd in 2001, vervolgens in 2004, 2008, 2013 en 2018 (SLO-4).

Uit SLO-4 blijkt dat het **geluid** van landbouw 1% van de respondenten ernstig tot extreem hinderde, wat vergelijkbaar is met de voorgaande enquêtes. Wanneer echter ook de tamelijk gehinderden mee in rekening worden gebracht, dan is er wel een significante toename van de tamelijk tot extreem gehinderden door geluid van landbouwwerktuigen in 2018 (5%) in vergelijking met in vergelijking met de metingen van 2004 tot 2013 (2% tot 3%).

Verder blijkt dat 2% van de respondenten ernstig tot extreem gehinderd werd door de **geur** van land- en tuinbouw.

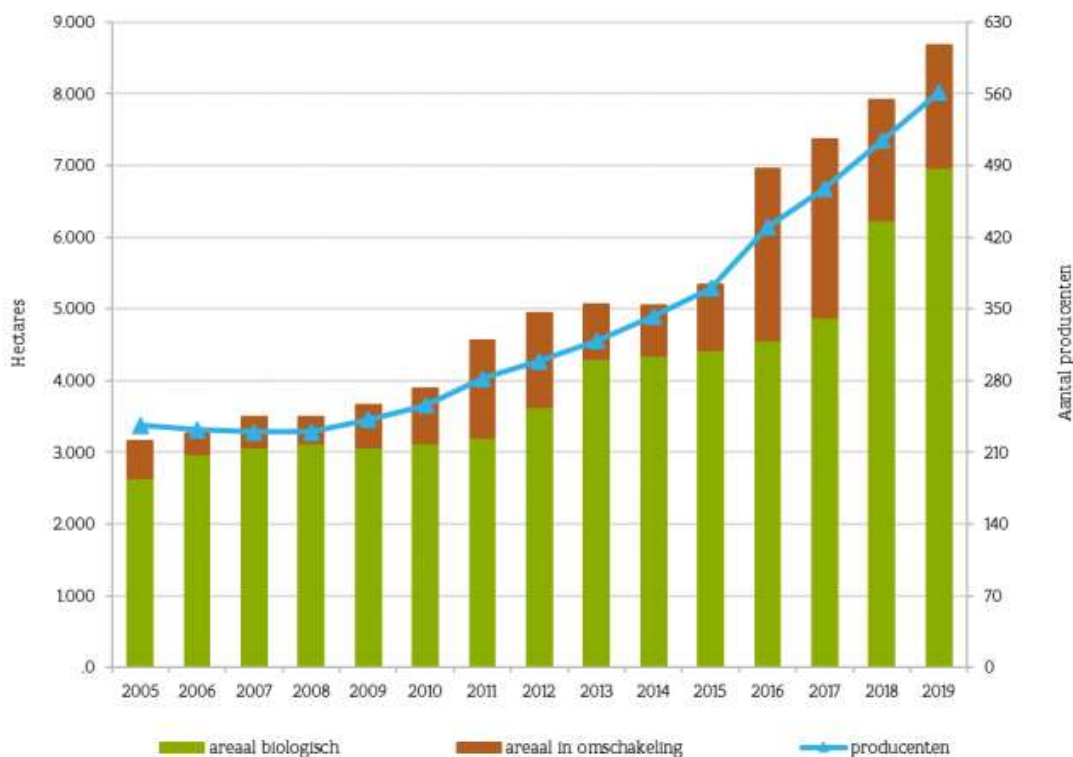
Ten slotte werd minder dan 1% van de respondenten ernstig tot extreem gehinderd door **licht** t.g.v. landbouwactiviteiten.

5.1.13 Biologische landbouw

Door haar minder intensief karakter en het vermijden van gewasbestrijdingsmiddelen heeft biologische landbouw een beduidend lagere milieu-impact dan klassieke landbouw. De biologische landbouw gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen noch kunstmeststoffen en is GGO-vrij. Het extensieve karakter zorgt voor minder nitraatuitspoeling en er wordt ingezet op behoud van een vruchtbare bodem met een hoge vitaliteit. Ook op gebied van bodemerosie en organische stof doet de biologische landbouw het goed. Net vanwege deze eigenheden is de biologische landbouw een belangrijke partner voor een duurzame landbouw-toekomst.

De biologische land- en tuinbouw heeft in het verleden mee zijn stempel gedrukt op de verduurzaming van de Vlaamse landbouw en een aantal van zijn teelttechnieken zijn inmiddels op grote schaal overgenomen. Voorbeelden daarvan zijn mechanische onkruidbestrijding, biologische bestrijding met natuurlijke vijanden en inzicht in duurzaam bodembeheer (Strategisch Plan Biologische Landbouw 2008-2012).

Sinds 2005 groeide het aantal biologische landbouwbedrijven gestaag tot een totaal aantal van 562 in 2019. Dit is een stijging van 8% t.o.v. 2018. Het totale areaal onder biologische landbouw groeide met 10 % sinds 2018 tot een totaal van 8.677 ha. Deze forse groei in de laatste jaren is grotendeels te danken aan 12 omschakelende melkveehouders in 2016. Dit was de sterkste groei sinds het begin van de metingen.

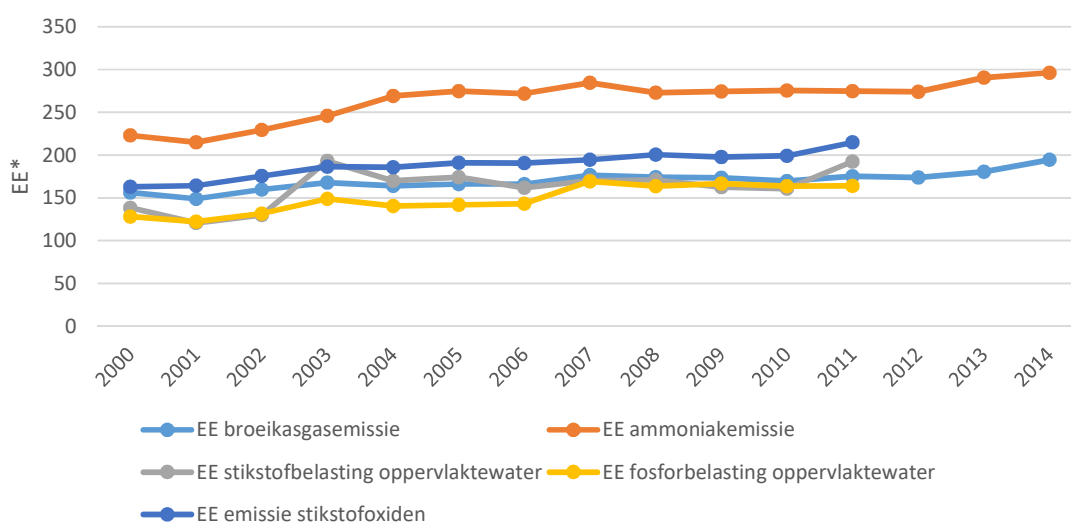
Figuur 5-19: Areaal biologisch en omschakeling, in ha (linkeras), aantal producenten (rechteras), Vlaanderen, 2005-2019 (Bron: Departement Landbouw en Visserij)

5.1.14 Eco-efficiëntie van de landbouw

De vergelijking van de evolutie van de milieudruk van de landbouw met de eindproductiewaarde van de landbouw geeft een aanduiding voor de eco-efficiëntie (EE) van de sector. De eindproductiewaarde is een maat voor de omvang van de landbouwactiviteiten. Een verhoging in de eco-efficiëntie leidt slechts tot winst voor het milieu wanneer de druk ook in absolute cijfers daalt.

In de jaren 90 is de eco-efficiëntie van de Vlaamse landbouw sterk toegenomen en voor de meeste emissies zijn ook grote absolute reducties gerealiseerd. De Vlaamse landbouw heeft sterk ingezet op een verbetering van de efficiëntie van productieprocessen. Steunend op grotendeels technische innovatie werd het gebruik van hulpbronnen en de hoeveelheid emissies en reststromen per eenheidproduct verminderd.

Het laatste decennium stagneert de eco-efficiëntie voor een aantal belangrijke parameters. De totale milieudruk van de Vlaamse landbouw blijft aanzienlijk, zeker op het lokale niveau. Dit toont dat louter optimalisatie van de productie niet zal volstaan om de grote reducties te realiseren die nodig zijn in het kader van natuur- en milieukwaliteitsdoelstellingen, onder andere Natura 2000, de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water. Ook vergen bepaalde eco-efficiëntieverbeteringen een hoge investeringskost die steeds meer landbouwers steeds moeilijker kunnen dragen in het huidige verdienmodel.

*Eco-efficiëntie werd berekend aan de hand van de eindproductiewaarde uitgedrukt tegen constante prijzen (2005=100).

Figuur 5-20: Evolutie van de eco-efficiëntie van de landbouw van Vlaanderen, tijdens de periode 2000-2014. (Bron: MIRA op basis van AMS, VMM en VITO)

5.1.15 Klimaat

De klimaatscenario's waarnaar in dit hoofdstuk wordt verwezen, zijn de scenario's zoals beschreven in het MIRA Klimaatrapport 2015⁴ en het Klimaatportaal Vlaanderen (<https://klimaat.vmm.be/>). Het klimaatportaal toont tal van klimaatindicatoren onder het huidige

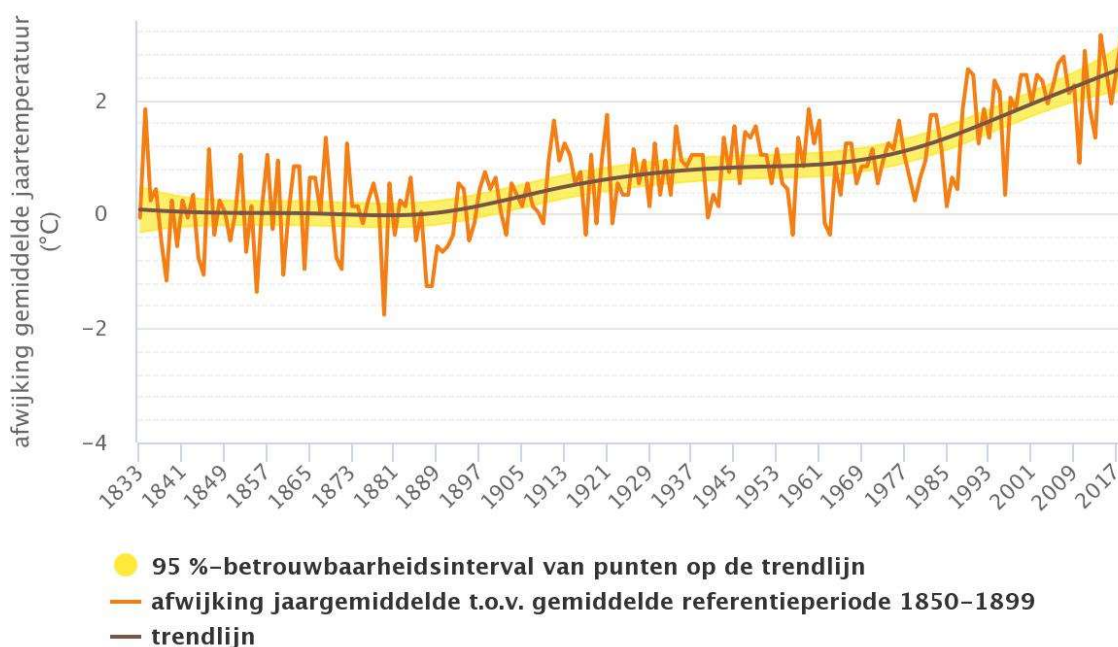
⁴ <https://www.milieurapport.be/publicaties/2015/klimaatrapport-2015-over-waargenomen-en-toekomstige-klimaatveranderingen>

klimaat en een hoog-impacts scenario tot 2100. Zo wordt de volledige bandbreedte van mogelijke klimaatverandering beschouwd, en dit niet alleen naar het einde van de eeuw toe maar ook voor de periodes rond 2030, 2050 en 2075.

Temperatuur

Metingen in België (Ukkel) geven een significant stijgende trend van de temperatuur aan sinds eind 19de eeuw. Halverwege de 20ste eeuw valt de temperatuurstijging quasi stil, maar sinds de jaren 60 van vorige eeuw ging de temperatuur steeds sneller stijgen, tot wel $+0,4^{\circ}$ per decennium. Sinds eind jaren 90 neemt de snelheid van de stijging niet langer toe: de trendlijn van de jaargemiddelde temperatuur blijft sindsdien verder stijgen aan een tempo van bijna $+0,4^{\circ}$ per decennium. De trendlijn van de jaargemiddelde temperatuur geeft aan dat het in Ukkel ondertussen gemiddeld bijna $2,56^{\circ}\text{C}$ warmer is dan in de pre-industriële periode. Deze trend is waar te nemen in onderstaande figuur.

Analyse evolutie jaargemiddelde temperatuur

Figuur 5-21: Jaargemiddelde temperatuur in Ukkel: temperatuursafwijking t.o.v. de gemiddelde jaartemperatuur in de periode 1850-1899

Er wordt verwacht dat de jaargemiddelde temperatuur tegen 2100 tussen de $0,7^{\circ}\text{C}$ (laag klimaatscenario) en $7,2^{\circ}\text{C}$ (hoog klimaatscenario) hoger zal liggen dan in de referentieperiode rond 2000. In december-januari-februari schommelt deze stijging tussen $0,9^{\circ}\text{C}$ en $6,2^{\circ}\text{C}$. In juni-juli-augustus tussen $0,2^{\circ}\text{C}$ en $8,9^{\circ}\text{C}$. De toename in seizoen gemiddelden kan hoger zijn dan de jaargemiddelde stijgingen.

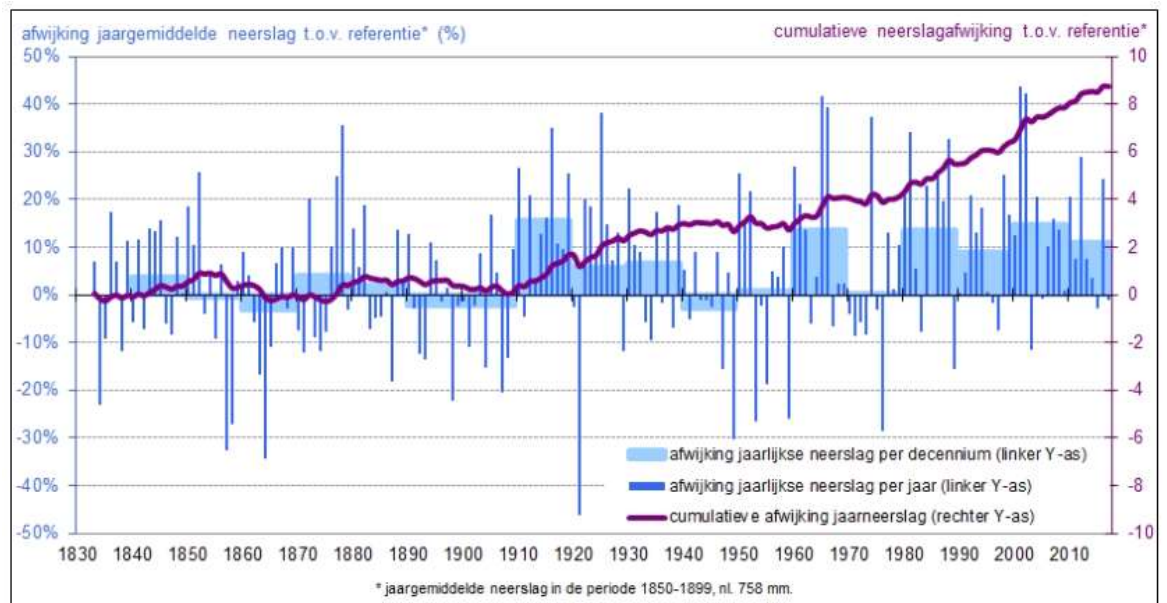
Het aantal extreem warme dagen (daggemiddelde temperatuur $> 25^{\circ}\text{C}$) kan stijgen van slechts enkele dagen nu tot 74 dagen tegen 2100. Het aantal extreem koude dagen (daggemiddelde temperatuur $< 0^{\circ}\text{C}$) zou weer kunnen terugvallen tot 0 per jaar. In deze scenario's krijgen we ook vaker te maken met hittestress. Hittegolven zullen langer aanslepen en zwaarder doorwegen,

vooral in steden. In steden is het sowieso al warmer tijdens hittegolven en de steden zullen uitbreiden.

In alle klimaatscenario's neemt het aantal hittegolfdagen en het aantal hittegolfgaaddagen (een maat voor de hittestress waaraan inwoners worden blootgesteld) overal in Vlaanderen toe ten opzichte van het huidige klimaat. Onder het hoge impactscenario kan in 2050 zelfs overal in Vlaanderen sprake zijn van ernstige overlast door hitte. Gemiddeld zou een jaar dan 18 hittegolfdagen kunnen tellen en naar 2100 toe zelfs 50, te vergelijken met de huidige 4 hittegolfdagen.

Neerslag en evapotranspiratie

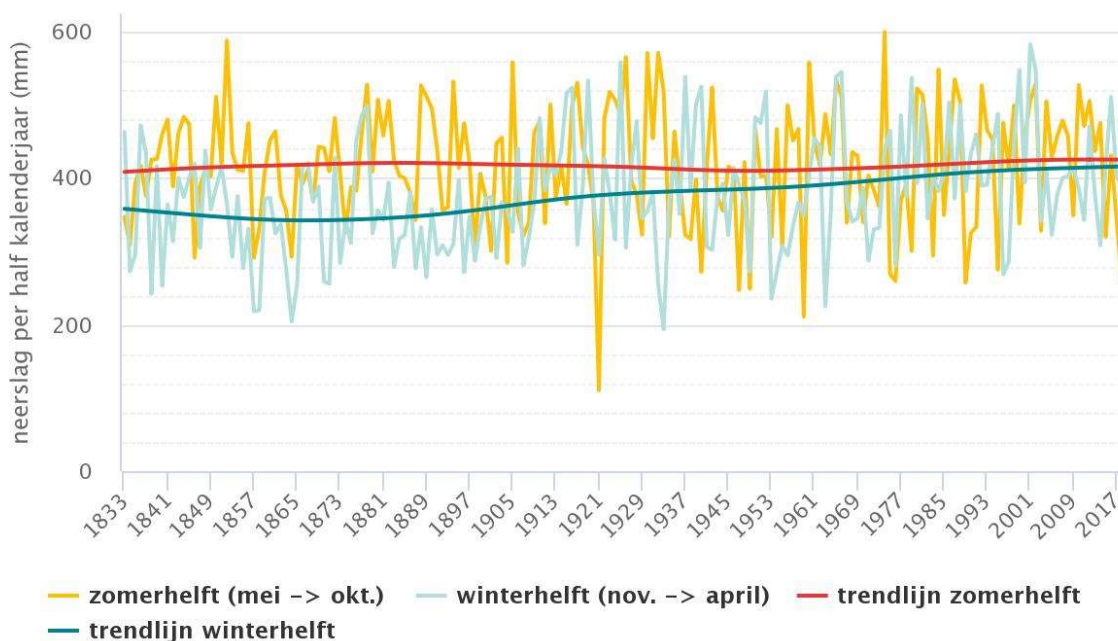
Onderstaande figuur toont de afwijking van de jaarlijkse neerslaghoeveelheid vergeleken met het gemiddelde van 758 mm/jaar in de referentieperiode 1850-1899. De trend naar nattere jaren wordt vooral duidelijk bij de lijn die de gecumuleerde afwijking weergeeft. In de 19de eeuw bleef deze lijn rond het nulpunt schommelen. Maar sinds het begin van de 20ste eeuw zien we een duidelijke toename, die nog versterkt vanaf de jaren '70.

Figuur 5-22 Neerslag per jaar en per decennium 1833 - 2018

De veranderingen in neerslag kunnen zich niet enkel tonen door veranderende jaargemiddelden. Belangrijker nog met het oog op de mogelijke impact, zijn de verschuivingen per seizoen. In België wordt enkel tijdens de winter en winterjaarhelft een duidelijke toename van de neerslaghoeveelheid waargenomen. De trendlijn ligt er inmiddels respectievelijk 32 % en 16 % boven het niveau van bij het begin van de metingen. De neerslaghoeveelheid in de andere seizoenen verandert niet, nauwelijks of vertoont een eerder golvend patroon.

Neerslaghoeveelheid per half kalenderjaar

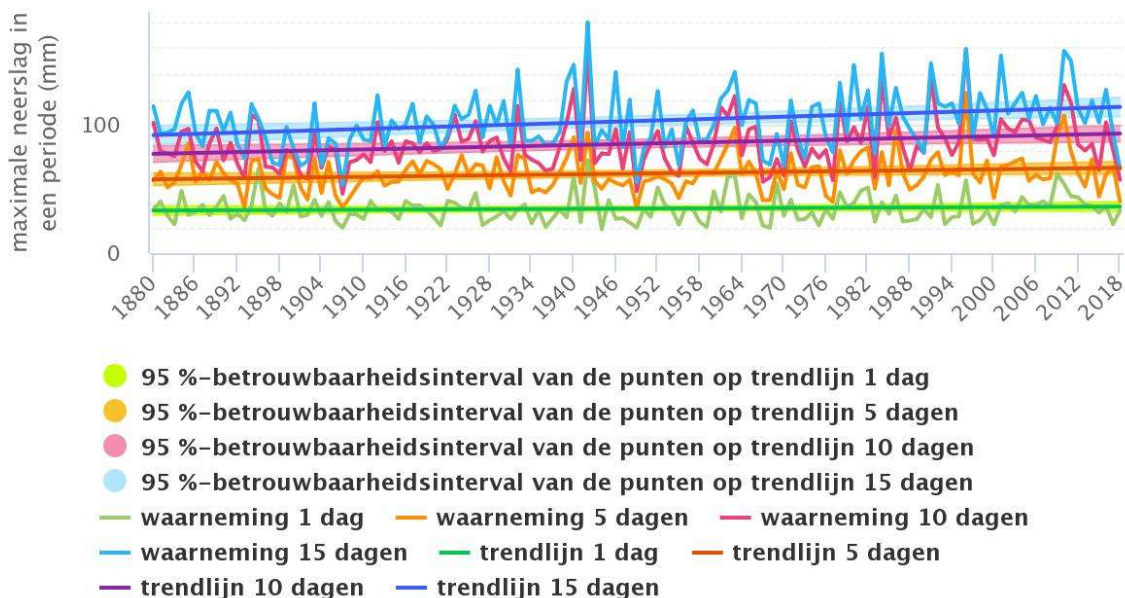

Figuur 5-23 Neerslaghoeveelheid per half kalenderjaar 1833 - 2018

Verder wordt ook een toename van extreme neerslag vastgesteld. Inmiddels telt een jaar gemiddeld 5 à 6 dagen met zware neerslag (minstens 20 mm/dag), daar waar dit begin jaren 1950 nog maar 3 betrof. Intense neerslag komt meestal voor in de zomer omwille van intense onweersbuien die vallen in een tijdsspanne van enkele uren.

Ook door per jaar de maximaal gemeten neerslag op 1 dag of in een aaneensluitende periode van 5, 10 of 15 dagen te beschouwen, kunnen wijzigingen in extreme neerslag opgespoord worden. Analyse voor de meetreeks 1880-2018 geeft aan dat de trendlijnen langzaam oplopen. Door de grotere variantie in een kleine periode, is die stijging voor een periode van 1 dag niet significant, maar voor aaneensluitende periodes van 5, 10 en 15 dagen blijkt de trendlijn voor maximale hoeveelheid neerslag die daarbinnen valt wel telkens significant hoger te liggen in 2018 vergeleken met 1880: respectievelijk +16 %, +20 % en +24 %. Het KMI stelde eerder al vast dat de natste periodes langer dan een week meestal in de winter voor komen, en dat de hoeveelheid neerslag in de winter die minstens valt in enkele dagen de neiging heeft toe te nemen.

Maximale hoeveelheid neerslag gevallen op 1 dag of in een aaneensluitende periode van 5, 10 of 15 dagen

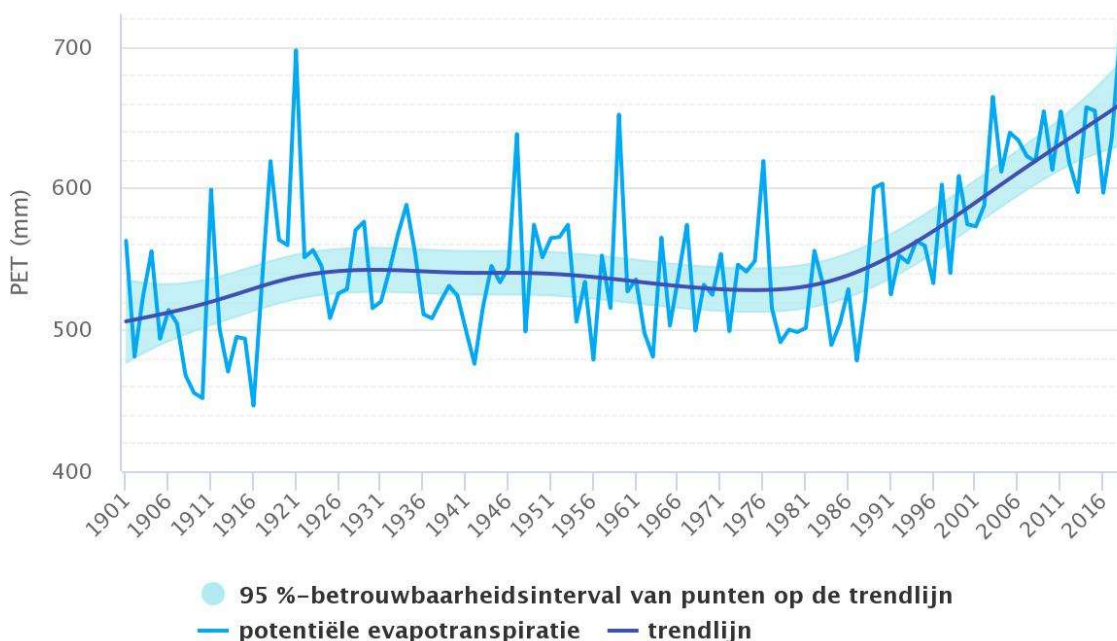
Figuur 5-24 Maximale hoeveelheid neerslag gevallen op 1 dag of in een aaneensluitende periode van 5, 10 of 15 dagen (1880-2018)

Naast de neerslag wordt de waterbeschikbaarheid voor mensen, dieren en planten ook bepaald door de evapotranspiratie. Die evapotranspiratie is een verzamelterm voor de waterafgifte door de bodem en de vegetatie aan de atmosfeer. Dit omvat alle neerslag die rechtstreeks in de atmosfeer komt door verdamping of onrechtstreeks via ecosystemen.

De 'potentiële evapotranspiratie' of PET wordt uitgedrukt in mm neerslag per jaar. Dit is de maximaal mogelijke evapotranspiratie die optreedt indien er steeds voldoende water beschikbaar zou zijn aan de oppervlakte of in de bodem. Indien dit laatste niet het geval is, zoals tijdens droge zomerperiodes, is de werkelijk optredende evapotranspiratie lager dan de potentiële. Toch beschrijft deze indicator de potentiële en niet de werkelijke evapotranspiratie omdat deze laatste erg moeilijk te kwantificeren is. Redenen daarvoor zijn dat de evapotranspiratie sterk gebiedsafhankelijk is en functie is van de waterbeschikbaarheid aan de oppervlakte en in de bodem. Een bosgebied of een sterk verstedelijkt gebied hebben daardoor een sterk verschillende evapotranspiratie.

Tussen het begin van de metingen in 1901 en eind jaren '70 vertoont de meetreeks van de jaartotalen geen duidelijke trend. Maar sinds begin jaren '80 loopt de trendlijn voor de jaarlijkse PET duidelijk op (zie figuur). Die stijging is ook significant. Anno 2018 ligt de trendlijn 153 mm hoger dan in 1901, wat overeenkomt met een stijging van ruim 30 %.

Evolutie van de jaarlijkse potentiële evapotranspiratie

Figuur 5-25 Evolutie van de jaarlijkse potentiële evapotranspiratie

(Bron: www.milieurapport.be)

Er wordt verwacht dat de seizoensneerslag in de winter kan dalen met 1% (laag klimaatscenario) tot stijgen met 38% (hoog klimaatscenario) in 2100. Voor de zomer is dit een daling met 52% (laag klimaatscenario) tot een stijging met 18% (hoog klimaatscenario). Het aantal natte dagen kan in de winter dalen met 5% (laag klimaatscenario) tot stijgen met 8% (hoog klimaatscenario) en in de zomer dalen met 41% (laag klimaatscenario) tot stijgen met 4% (hoog klimaatscenario). Het aantal droge dagen kan in de winter dalen met 44% (laag klimaatscenario) tot stijgen met 42% (hoog klimaatscenario) en in de zomer dalen met 6% (laag klimaatscenario) tot stijgen met 90% (hoog klimaatscenario). Voor wat betreft de neerslagextremen geeft het midden en hoog klimaatscenario een systematische toename van het % neerslagverandering i.f.v. de terugkeerperiode. Dit betekent dat zomeronweders heviger kunnen zijn en vaker kunnen voorkomen. De potentiële evapotranspiratie ten slotte kan in de winter stijgen met 2% (laag klimaatscenario) tot 35% (hoog klimaatscenario) en in de zomer met 2% tot 47% in 2100.

Zeespiegelstijging

Het jaargemiddelde zeeniveau steeg de voorbije eeuw wereldwijd met 1,7 mm/j en 3,0 mm/j sinds begin jaren '90. Hierdoor is ook in de Noordzee het zeeniveau al 20 cm hoger dan in 1925. Zeespiegelstijging is een relatief langzaam proces omdat het reageert op o.a. afsmelten van ijskappen en gletsjers en de opwarming van de zeeën. Daardoor zal die stijging zelfs nog aanhouden tot lang na de stabilisatie van de temperatuur op aarde.

Door de zeespiegelstijging nemen ook de hoogste waterstanden toe die optreden bij stormvloed. Dit kan leiden tot meer kusterosie en zelfs het onderlopen van laaggelegen gebieden door de zee wanneer de zeewering onvoldoende bestand is. De overstromingsrisico's worden dus groter door klimaatverandering.

Om de kust te beschermen wordt gekeken naar het stormvloedniveau van een 1000-jarige storm. Dat is de hoogste waterstand van een storm, waarvan er elk jaar één kans op 1000 is dat deze zich voordoet. In het huidige klimaat kan zo'n stormvloed een waterpeil bereiken van 7,0 m TAW. In een midden-scenario voor onze kust zou het stormvloedniveau toenemen met 30 cm tegen 2050 en 80 cm tegen 2100. Met de huidige kustverdediging zou het aandeel gebouwen in kust- en poldergemeenten dat geconfronteerd kan worden met 70 cm of meer water voor de deur, oplopen van 9% nu naar 15% in 2075 en 25% in 2115. We zien erg vergelijkbare percentages voor kwetsbare instellingen. Daarom wordt via het Masterplan Kustveiligheid en het Complex Project Kustvisie gewerkt om de volledige kustzone te beschermen tegen de impact van een 1000-jarige stormvloed tot respectievelijk 2050 en 2100.

Overstromingen

Overstromingen vanuit rivieren of door intense neerslag veroorzaken geregeld schade in dichtbebouwd Vlaanderen. Door klimaatverandering kunnen er vaker overstromingen voorkomen, ook op plaatsen die tot nog toe niet overstromden. Meer gebouwen en kwetsbare instellingen kunnen dan overstromen. Er worden ook hogere overstromingspeilen en dus ook meer schade verwacht.

De nattere winters kunnen leiden tot frequentere en meer omvangrijke rivieroverstromingen. Hevigere zomeronweders die vaker voorkomen, kunnen zorgen voor een toename van voornamelijk stedelijke wateroverlast, en meer erosie en modderstromen.

Het hoog-impacts scenario toont dat de kans op overstromingen in Vlaanderen tegen 2100 kan stijgen met een factor 5-10.

- Concreet betekent dit dat gebieden die momenteel overstromen met een middelgrote kans (honderdjaarlijks), naar de toekomst toe tot tienjaarlijks kunnen overstromen.
- Gebieden die nu al eens in de tien jaar overstromen, kunnen dan bijna jaarlijks overstromen.
- Overstromingen kunnen ook extremer worden omdat de hogere afvoer ervoor zorgt dat de piekwaterstanden toenemen. Gemiddeld wordt in Vlaanderen een toename van de maximale overstromingspeilen van 22 cm verwacht. Lokaal kunnen die zelfs oplopen tot iets meer dan 1 m. Vooral gebieden met bv. sterk hellende stroomopwaartse valleien of dichte stedelijke afvoerstelsels reageren het gevoeligst.

Voor een beschrijving van de gebieden met kans op overstromen wordt verwezen naar § 5.1.2.

Droogte

Het neerslagtekort is het verschil tussen de neerslag en de potentiële evapotranspiratie (verdamping). Dit tekort wordt per dag bepaald en maakt een vergelijking tussen de hoeveelheid beschikbaar water (de neerslag) en de dagelijkse potentiële watervraag o.a. door planten (de potentiële evapotranspiratie). Hierdoor kan de indicator ook gebruikt worden als een benadering van de droogtestress bij planten.

Hoewel het neerslagtekort per dag bepaald wordt, is het maar zinnig deze indicator over langere periodes te bekijken. Stress bij planten door te lage waterbeschikbaarheid treedt immers pas op over langere periodes. Daarom wordt het neerslagtekort cumulatief uitgerekend als de som van het dagelijks neerslagtekort berekend over het volledig groeiseizoen in een jaar. Wanneer die som kleiner of gelijk aan nul wordt gedurende de berekeningsperiode, blijft het cumulatief neerslagtekort nul. Problemen met waterbeschikbaarheid in een groeiseizoen met een hoog

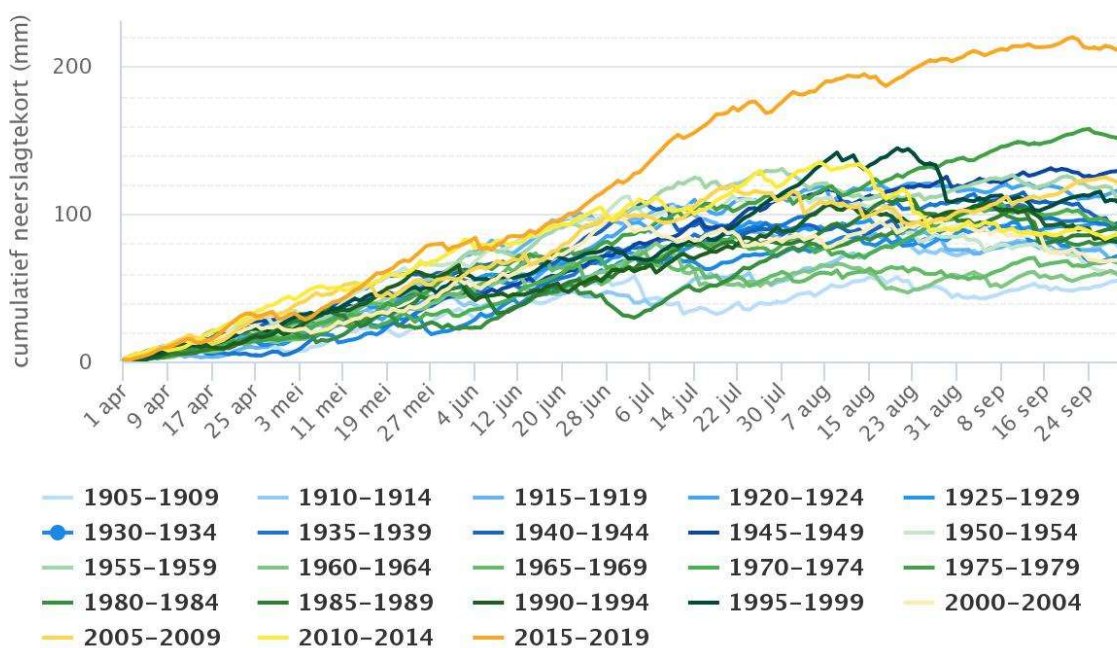
neerslagtekort kunnen versterkt worden als de voorgaande groeiseizoenen ook al een hoog neerslagtekort kenden en dit tekort niet volledig aangevuld werd door neerslag in de herfst en winter. Vooral voor het freatische grondwater en voor de debieten in waterlopen kan dat belangrijk zijn. Daarom is het ook relevant om naar het neerslagtekort over een periode van meerdere jaren te kijken. Daartoe wordt de opbouw van het neerslagtekort doorheen het groeiseizoen bekeken als vijfjaarlijkse gemiddeldes. Voor elke periode van vijf jaar wordt dus per dag van het groeiseizoen de gemiddelde waarde van het cumulatief neerslagtekort bepaald.

De gemiddelde opbouw van het cumulatief neerslagtekort voor de periode 2015-2019 kende een verloop dat zich in de periode 1905-2014 nooit heeft voorgedaan. Terwijl voordien het 5-jaarlijkse gemiddelde neerslagtekort quasi nooit boven 150 mm ging, steeg het gemiddelde neerslagtekort voor 2015-2019 vlot boven 200 mm. Dit illustreert het uitzonderlijke karakter van de voorbije vijf jaar wat betreft het neerslagtekort.

Relatief hoge waarden komen in de laatste 25 jaar frequenter voor dan voordien. Omgekeerd komen relatief lage waarden minder frequent voor. Beide fenomenen dragen bij aan de waargenomen stijging van het cumulatief neerslagtekort.

De dieperliggende oorzaak van deze trends is de toegenomen potentiële evapotranspiratie tijdens het groeiseizoen in combinatie met de neerslaghoeveelheid in het groeiseizoen die de laatste jaren is afgenomen.

opbouw cumulatief neerslagtekort

Figuur 5-26: opbouw cumulatief neerslagtekort (evolutie 1905-2019)

Zoals hiervoor reeds aangegeven, voorspellen de klimaatscenario's dat het in de zomer minder zal regenen, terwijl door de hogere temperaturen ook meer neerslag zal verdampen. Hierdoor zal het gemiddelde neerslagtekort in een jaar kunnen oplopen tot 485 mm tegen 2100. Zulke extreme droogte kan dan 4 maal langer duren dan de extreme droogte van 1976 en 2018. Droogte kan in de toekomst ook vaker optreden. Het droogste jaar dat zich nu eens in de 20 jaar voordoet, kan

zich tegen 2100 eens in de twee jaar voordoen. Een heel extreme droogte (zoals in 1976 en 2018) kan eens in de 4 tot 5 jaar voorkomen.

Hittestress

Zoals hiervoor reeds aangegeven, zal de temperatuur in Vlaanderen toenemen ten gevolge van de klimaatverandering. Niet alleen de gemiddelde temperaturen lopen op, we krijgen ook meer tropische dagen (warmer dan 30 °C) en hittegolven komen frequenter voor. In het verleden was er in Vlaanderen om de drie jaar een hittegolf, nu gebeurt dit jaarlijks.

Hittestress door stijgende temperaturen zien we vooral in de bebouwde omgeving, minder in de landelijke omgeving. Vooral 's nachts loopt het temperatuurverschil tussen een stad en haar landelijke omgeving op tot enkele graden, soms zelfs met uitschieters tot 7 à 8 °C en meer. Hittegolven treden daardoor frequenter én intenser op in steden. Hoe groter de stad, hoe groter het effect. Ook afstand tot de zee en bodemsamenstelling spelen een rol.

In alle klimaatscenario's neemt het aantal hittegolfdagen en het aantal hittegolfgraaddagen (een maat voor de hittestress waaraan inwoners worden blootgesteld) overal in Vlaanderen toe ten opzichte van het huidige klimaat. Nu zijn de gezondheidseffecten nog beperkt tot sporadische extreem warme perioden. In de (nabije) toekomst zullen er meer effecten zijn in grotere delen van Vlaanderen. Onder het niet langer uit te sluiten hoge impactscenario kan in 2050 zelfs overal in Vlaanderen sprake zijn van ernstige overlast door hitte. Gemiddeld zou een jaar dan 18 hittegolfdagen kunnen tellen en naar 2100 toe zelfs 50, te vergelijken met de huidige 4 hittegolfdagen. Ook nagenoeg alle kwetsbare instellingen zoals scholen, ziekenhuizen en crèches krijgen dan jaarlijks te maken met beduidende hittestress.

Hogere temperaturen kunnen een belangrijke gezondheidsimpact hebben, zeker in stedelijke agglomeraties die relatief veel warmte vasthouden. Het effect van extreme luchttemperaturen uit zich onder andere in hittestress. Vooral hittegevoelige bevolkingsgroepen, jonge kinderen en ouderen, ondervinden hier overlast en schadelijke gezondheidseffecten van.

(Bron: <https://klimaat.vmm.be/nl/web/guest/hittestress>)

Mitigatie

Mitigatiemaatregelen hebben als doel om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Strategieën voor enterische methaanmitigatie proberen de methaanuitstoot ten gevolge van verteringsprocessen bij dieren via winden en boeren te verlagen. Dat gebeurt door aanpassingen in de voederrantsoenen (bv. bierdraf en koolzaadschroot in plaats van sojaschroot) en het voedermanagement (bv. fasevoeding), door voederadditieven of door vaccinatie. Ook productiviteitsstijgingen bewerkstelligen een emissiereductie per eenheidproduct. Nieuwe technieken worden toegepast om stallen en de mestopslag, -bewerking, -verwerking en -aanwendingstechnieken (bv. mestinjectie) emissiearm te maken. Energiezuinige gebouwen, voertuigen en motoren verminderen energie gerelateerde emissies. Dat geldt ook voor de productie en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen (bv. zonneboilers, warmteproductie op basis van houtige biomassa en pocketvergisting). Ook de productie van lokaal eiwit voor mens en dier en van teelten die minder broeikasgas intensieve inputs nodig hebben, de preventie van voedselverliezen en de maximale valorisatie van nevenstromen dragen bij tot minder broeikasgasemissies (Maertens, 2016; Vlaamse overheid, 2018b).

Adaptatie

De adaptatiemaatregelen richten zich op maatregelen die de gevolgen van de klimaatverandering milderen. Dat kan door alternatieve gewassen te telen of nieuwe veredelde rassen die een hogere droogteresistentie hebben of in zilte omstandigheden kunnen groeien. De impact van weerfenomenen is kleiner bij aangepaste plant- en oogstdata. Alternatieve waterbronnen,

wateropslagsystemen, (nieuwe) irrigatietechnieken en mogelijkheden van precisielandbouw worden bekeken en ingezet. Ook het stimuleren van een brede weersverzekering voor teeltschade en het gebruik van hagelnetten behoren tot de mogelijkheden (Vlaamse overheid, 2018a).

Landgebruik

Tot slot heeft het landgebruik een rechtstreekse invloed op de atmosferische CO₂-concentraties. De CO₂, die is vastgelegd in de bodems en (langlevende) biomassa, draagt niet bij aan de klimaatverandering. Een slim landgebruik kan klimaatverandering afremmen, terwijl een onzorgvuldig landgebruik het net kan versterken. Mogelijke stappen hierin zijn lang aanliggend grasland, grasbufferstroken, de omvorming van landbouwgrond naar bos of drasland, vermijden van verlies van landbouwgrond aan industrie of woningen, groenbedekkers, meerjarige gewassen of het aanbrengen van stalmest, compost, houtsnippers of gewasresten. Daarnaast is koolstofopbouw in de bodem een uitstekende adaptatiemaatregel. Het verbetert de bodemkwaliteit, de neerslaginfiltratie en biedt een buffer tegen erosie en droogte. Ook alternatieve teeltsystemen zoals agroforestry passen binnen dit kader, net als kleine landschapselementen en houtkanten die landbouwdieren schaduw bieden (Departement Landbouw en Visserij, 2012, D'Hose, et al., 2017).

5.2 Beoordeling van de relevante en consistentie van het GLB-SP-programma t.a.v. het Vlaams beleid inzake milieu

In onderstaande tabel worden de interventies van het GLB-SP kwalitatief getoetst aan de doelstellingen van volgende plannen:

- Luchtbeleidsplan 2030
- Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021 – 2030
- Stroomgebiedbeheerplannen voor het Schelde- en Maasbekken 2022 – 2027 (in opmaak)

Er wordt nagegaan of de interventies uit het GLB bijdragen aan de doelstellingen van deze plannen dan wel in tegenspraak zijn. We merken op dat dit los staat van eventuele andere effecten die verwacht kunnen worden op de disciplines lucht, klimaat en water. Deze worden besproken in § 5.3.

Inzake de toetsing van de bijdrage van het plan aan beleidsdoelstellingen, wordt een centrale plaats ingenomen door de toetsing van de doelstellingen van het **Vlaams Klimaatsbeleidsplan 2021-2030**, dat concrete emissie-streefcijfers bevat voor de landbouwsector. In 2016 (referentiejaar voor het VEKP) bedroeg de totale emissie van broeikasgassen van de landbouwsector in Vlaanderen 7,4 Mton CO₂-equivalenten (16% van de totale Vlaamse niet-ETS-emissie), waarvan 49% uit methaan (CH₄), 26% uit CO₂ en 25% uit lachgas (N₂O). Het klimaatbeleidsplan streeft naar een reductie van de landbouwemissies tegen 2030 tot 5,5 Mton (-26%) t.o.v. 2005, als volgt verdeeld naargelang de bron:

- Spijsverteringsemisssies: -0,44 Mton (-19%)
- Emissies tgv mestmanagement: -0,31 Mton (-21%)
- Bodememissies: -0,27 Mton (-19%)
- Energetische emissies (verwarming,...): -0,86 Mton (-40%)
- Andere bronnen (nevenstromen, voedselverliezen,...): -0,14 Mton

In het MER zal de potentiële bijdrage van het plan aan deze doelstellingen worden ingeschat op basis van de target en reductie-potentieel per maatregel/actie, afgeleid uit beschikbare monitoringgegevens en de eerdere PDPO-evaluaties.

Voor de LULUCF-sector worden o.a. het vrijwaren van open ruimte en meer koolstofopslag in landbouwgronden opgenomen. Voor de periode 2021-2030 moet algemeen voldaan worden aan de no-debit rule. Voor de landbouw zijn er hieromtrent geen specifieke kwantitatieve doelstellingen opgenomen.

Voor de sector energie is de ondersteuning en begeleiding van landbouwers in energie-efficiëntie en hernieuwbare energiebronnen relevant. Ook hieromtrent zijn geen specifiek kwantitatieve doelstellingen voor de landbouw opgenomen.

Tabel 5-2: Relatie van de GLB-SP-maatregelen met het Luchtbeleidsplan 2030, Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en de (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027

Maatregel	Relatie met het Luchtbeleidsplan 2030	Relatie met Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030	Relatie met (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027
Fiche 1 – Basisinkomenssteun voor duurzaamheid	Maatregel draagt zeer beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: RBE 2 (emissiearme aanwending van mest)	Maatregel draagt beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: RBE 2 (voldoen aan mestwetgeving), GLMC 1 (instandhouding blijvend grasland), GLMC 2 (bescherming veen- en moerasgebieden), GLMC3 (verbod op verbranden stoppels), GLMC 10 (verbod op omzetten en ploegen van EKBG)	Maatregel draagt beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: GLMC 4 (aanleg bufferstroken langs waterlopen), GLMC 6 (bodembewerkingsbeheer om risico op bodemdegradatie te beperken), GLMC 7 (minimale bodembedekking in meest kwetsbare perioden en gebieden), GLMC 8 (gewasrotatie i.f.v. behoud bodempotentieel), RBE 1 (1 m teeltvrije strook langs oppervlaktewaterlichamen), RBE 2 (voldoen aan mestwetgeving), RBE 12 (verbod op gebruik van niet-erkende gewasbeschermingsmiddelen)
Fiche 2: Aanvullende inkomenssteun jonge landbouwer	Maatregel draagt zeer beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: RBE 2 (emissiearme aanwending van mest)	Maatregel draagt beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: RBE 2 (voldoen aan mestwetgeving), GLMC 1 (instandhouding blijvend grasland), GLMC 2 (bescherming veen- en moerasgebieden), GLMC3 (verbod op verbranden stoppels), GLMC 10 (verbod op omzetten en ploegen van EKBG)	Maatregel draagt beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: GLMC 4 (aanleg bufferstroken langs waterlopen), GLMC 6 (bodembewerkingsbeheer om risico op bodemdegradatie te beperken), GLMC 7 (minimale bodembedekking in meest kwetsbare perioden en gebieden), GLMC 8 (gewasrotatie i.f.v. behoud bodempotentieel), RBE 1 (1 m teeltvrije strook langs oppervlaktewaterlichamen), RBE 2 (voldoen aan mestwetgeving), RBE 12 (verbod op gebruik van niet-erkende gewasbeschermingsmiddelen)
Fiche 3: Gekoppelde steun	Maatregel draagt zeer beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit: RBE 2 (emissiearme aanwending van mest)	Maatregel draagt zeer beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit. Door het huidige aantal premierechten verder te verlagen geeft dit invulling aan het VEKP 2021-2030. Verder kan er een impact zijn m.b.t. de doelstelling 'meer	Maatregel draagt zeer beperkt bij door randvoorwaarde conditionaliteit.

Maatregel	Relatie met het Luchtbeleidsplan 2030	Relatie met Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030	Relatie met (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027
Fiche 4: Ecoregeling + AMKM meerjarig grasland	/	koolstofopslag in landbouwgronden' door randvoorwaarde duurzaam graslandbeheer. Maatregel draagt bij, m.n. aan doelstelling 'meer koolstofopslag in landbouwgronden'	Maatregel draagt door de ecoregeling voor extensiever graslandbeheer zeer beperkt bij aan het voorkomen van uitspoeling nutriënten door het beperken van het gebruik van meststoffen. Maatregel draagt beperkt bij door verbeteren van de landbouwbodemkwaliteit (minder erosie)
Fiche 5: Ecoregeling organisch koolstofgehalte bodem in akkerland	/	Maatregel draagt bij, m.n. aan doelstelling 'meer koolstofopslag in landbouwgronden'	Maatregel draagt beperkt bij door verbeteren van de landbouwbodemkwaliteit (minder erosie, betere waterhuishouding)
Fiche 6: Ecoregeling + AMKM – Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (zogenaamde ecoteelten)	/	Maatregel draagt maximaal indirect bij door b.v. lokale eiwitproductie.	Maatregel draagt beperkt bij door b.v. inzet vlinderbloemigen (minder nutriënteninput), inzet van droogteresistente teelten of teelten die beter bestand zijn tegen wateroverlast.
Fiche 7: Ecoregeling + AMKM Voeder- dier en veestapelmanagement voor rundvee	/	Maatregel draagt bij aan vermindering van enterische emissies door rundvee en geeft mee invulling aan het covenant enterische emissies	/
Fiche 8: Omschakeling naar biologische landbouw	/	/	Maatregel draagt indirect bij door vermindering gebruik meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen
Fiche 9: Voortzetting biologische landbouw	/	/	Maatregel draagt indirect bij door vermindering gebruik meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen

Maatregel	Relatie met het Luchtbeleidsplan 2030	Relatie met Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030	Relatie met (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027
Fiche 10: ecoregeling éénjarige bufferstroken	/	/	Maatregel draagt bij aan beperken erosie en voorkomen afspoeling van meststoffen en pesticiden.
Fiche 11: ecoregeling mechanische onkruidbestrijding	/	/	Maatregel draagt bij door het beperken van het gebruik van pesticiden.
Fiche 12: Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt	/	/	Maatregel draagt indirect bij door beperken gebruik van pesticiden.
Fiche 13: Ecoregeling teelttechnische erosiebestrijding		/	Maatregel draagt bij aan beperken erosie en voorkomen afspoeling van meststoffen en pesticiden.
Fiche 14: Ecoregeling gewasrotatie met leguminozen	/	Maatregel draagt indirect bij aan doelstelling 'meer koolstofopslag in landbouwgronden'	Maatregel draagt indirect bij door beperken gebruik van meststoffen en pesticiden.
Fiche 15: Ecoregeling precisielandbouw	/	Maatregel draagt bij aan doelstelling 'uitbreiding investeringssteun precisiebemesting'	Maatregel draagt bij aan beperken gebruik van meststoffen en pesticiden
Fiche 16: Duurzame bestrijding van invasieve soorten	/	/	/
Fiche 17: Dierenwelzijn	/	/	/
Fiche 18: Bufferen en/of verbinden	/	/	Maatregel draagt indirect bij door beperken gebruik van meststoffen en pesticiden.
Fiche 19: Herstellen, ontwikkelen en onderhouden van houtige	/	Maatregel draagt bij door verhogen koolstofopslag in de bodem	Maatregel draagt bij aan beperken erosie en voorkomen afspoeling van meststoffen en pesticiden.

Maatregel	Relatie met het Luchtbeleidsplan 2030	Relatie met Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030	Relatie met (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027
landschapselementen			
Fiche 20: Soortenbescherming	/	/	/
Fiche 21: Betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen ten gevolge van kaderrichtlijn Water	/	/	Maatregel geeft invulling aan de stroomgebiedbeheerplannen en draagt bij aan de realisatie van de doelstellingen van het integraal waterbeleid inzake nutriënten en pesticiden
Fiche 22: Vorming en advies	/	Maatregel geeft invulling aan het VEKP m.b.t. begeleiding landbouwers	Maatregel geeft invulling aan de stroomgebiedbeheerplannen m.b.t. voorlichting en begeleiding landbouwers
Fiche 23: Demonstratieprojecten	/	Maatregel geeft invulling aan het VEKP m.b.t. begeleiding landbouwers	Maatregel geeft invulling aan de stroomgebiedbeheerplannen m.b.t. voorlichting en begeleiding landbouwers
Fiche 24: Projectoproep samenwerking	/	/	/
Fiche 25: Projectoproep 'Innovatie' in kader van EIP	/	Maatregel geeft invulling aan het VEKP m.b.t. begeleiding landbouwers	Maatregel geeft invulling aan de stroomgebiedbeheerplannen m.b.t. voorlichting en begeleiding landbouwers
Fiche 26: LEADER	/	Maatregel draagt bij in geval van projecten in thema 'Landschapskwaliteit en klimaat'	Maatregel draagt bij in geval van projecten in thema 'Lokale bio-economie en duurzaam voedsel'
Fiche 27: VLIF innovatieve investeringen	/	Maatregel geeft invulling aan het VEKP m.b.t. begeleiding landbouwers	Maatregel geeft invulling aan de stroomgebiedbeheerplannen m.b.t. voorlichting en begeleiding landbouwers
Fiche 28: VLIF Opstart en overname door jonge landbouwers	/	/	/

Maatregel	Relatie met het Luchtbeleidsplan 2030	Relatie met Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030	Relatie met (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027
Fiche 29: VLIF opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf	/	/	Maatregel draagt bij aan het verduurzamen van de bedrijfsstructuren zodat ze hun bijdrage leveren aan de doelstellingen om de emissie van nutriënten en pesticiden te beperken
Fiche 30: VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven	Maatregel draagt bij door verduurzaming van het bedrijfsmodel in het kader van luchtkwaliteit,	Maatregel draagt bij door verduurzaming van het bedrijfsmodel inzake klimaatmitigatie	Maatregel draagt bij door verduurzaming van het bedrijfsmodel inzake bodemkwaliteit, waterkwaliteit- en waterkwantiteit
Fiche 31: VLIF Investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten	Maatregel draagt bij door in te zetten op verkleinen ecologische voetafdruk	Maatregel draagt bij door in te zetten op verkleinen ecologische voetafdruk door samenwerking in de keten	Maatregel draagt bij door in te zetten op verkleinen ecologische voetafdruk
Fiche 32: VLIF Niet-productieve investeringen voor milieu- en klimaatdoelen	Maatregel draagt bij door in te zetten op investeringen i.k.v. de verhoging van de milieukundige waarde van het landbouwgebied	Maatregel draagt bij door verhogen koolstofopslag in de bodem	Maatregel draagt bij door in te zetten op investeringen i.k.v. de verhoging van de milieukundige waarde van het landbouwgebied
Fiche 33: Agroforestry (aanleg en onderhoud)	/	Maatregel draagt bij door verhogen koolstofopslag in de bodem	Maatregel draagt bij door vermindering erosie en dus afspoeling van nutriënten en pesticiden.
Fiche 34: Inrichtingsmaatregelen i.f.v. Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden	/	/	Maatregel draagt bij indien het watergerelateerde Natura 2000-gebieden betreft en dus inrichtingsmaatregelen met win-wins met water en natuur.
Fiche 35: OP Groenten en fruit	/	Maatregel draagt bij m.b.t. samenwerking in de keten, acties m.b.t. energiebesparing en hernieuwbare energiebronnen dragen bij aan doelstellingen voor sector energie	Acties m.b.t. verminderen gebruik van meststoffen en pesticiden, beheer en verbetering van de waterkwaliteit, duurzaam bodem- en waterbeheer dragen bij aan waterkwaliteit en -kwantiteit

Maatregel	Relatie met het Luchtbeleidsplan 2030	Relatie met Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030	Relatie met (ontwerp-) Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas 2022-2027
Fiche 36: Nationaal bijenteeltprogramma	/	/	/

5.3 **Inschatting van de potentiële milieueffecten van het GLB-SP-programma 2023 – 2027**

In eerste instantie zullen de maatregelen opgenomen in GLP-SP inzake milieueffecten op een kwalitatieve manier beoordeeld worden. Binnen deze beoordeling wordt via een fichesysteem iedere maatregel behandeld.

In het MER zal nog een kwantitatieve evaluatie van de meest relevante disciplines volgen, nl. bodem, oppervlakte- en grondwater, lucht en klimaat. Hierbij wordt rekening gehouden met het 'gewicht' van de doorgerekende maatregelen (vooropgesteld budget en hieraan gerelateerd de ingeschatte opnamegraad van de maatregel).

De uitwerking van eventuele milderende maatregelen (die niet reeds in het GLB-SP vervat zitten) zal eveneens in het MER gebeuren, na uitvoering van de kwantitatieve evaluatie.

5.3.1 **Kwalitatieve beoordeling**

Voor alle maatregelen (en afgeleide acties) geldt:

- Voor de discipline Bodem: aangezien het GLB-SP zelf niet bepaalt hoeveel landbouwgrond er mag zijn, welke percelen er mogen/kunnen/moeten wijzigen, ... is het aspect bodemgebruik dan ook niet relevant om te beoordelen;
- Voor de discipline Landschap, archeologie en bouwkundig erfgoed: gezien de maatregelen niet locatiespecifiek zijn, kan geen uitspraak worden gedaan inzake impact op erfgoed-aspecten (beschermd en bouwkundig erfgoed) en archeologie.
- Voor de discipline Biodiversiteit: In de kwalitatieve beoordeling wordt niet specifiek ingegaan op speciale beschermingszones (soorten en habitats). Alle generieke beoordelingen voor fauna en flora zijn ook van toepassing t.h.v. SBZ's. Voor de beschrijving van de toestand en effecten t.h.v. Natura 2000 wordt verwezen naar de passende beoordeling (§6).

5.3.1.1 **Fiche 1: Basisinkomenssteun voor duurzaamheid**

Via de eerste pijler kunnen landbouwers basisinkomenssteun voor duurzaamheid ontvangen. Een billijk landbouwbedrijfsinkomen blijft in de toekomst van essentieel belang voor de voedselzekerheid, de milieu- en klimaatambities en de vitaliteit van het platteland. Dit instrument dient om te voorzien in een levensvatbaar landbouwinkomen voor echte (actieve) landbouwers en een buffer te vormen tegen prijs- en inkomensvolatiliteit.

De interventie bestaat uit een productie ontkoppelde rechtstreekse inkomenssteun aan de hand van betalingsrechten. De steun wordt jaarlijks verleend op basis van subsidiabele hectaren waarop de echte (actieve) landbouwer zijn betalingsrechten activeert.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers moeten de conditionaliteit naleven en kunnen gesanctioneerd worden bij tekortkoming.
- De begunstigde van deze steun moet voldoen aan de definitie van echte (actieve) landbouwer.
- Voor een toekenning van de rechten uit de reserve of een ophoging van de rechten uit de reserve moet de begunstigde voldoen aan de definitie van jonge landbouwer of starter.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op de verontreiniging van water door nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen
Discipline Bodem	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op erosie en bodemkwaliteit
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht m.b.t. klimaatverandering (minimaal behoud van koolstofopslag)
Discipline Biodiversiteit	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op biodiversiteit door de verbetering van bodem- en waterkwaliteit, instandhouding of aanleg van niet-productieve gebieden en elementen, behoud van grasland en landschapselementen, voorkomen van het vernietigen van broedsels, bestrijden van invasieve soorten.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op het landschap t.g.v. instandhouding of aanleg van grasland en kleine landschapselementen.
Discipline Mens	<p>Door het ondersteunen van landbouwers wordt getracht de continuïteit en leefbaarheid van de landbouwsector in Vlaanderen te garanderen (positief effect inzake gebruikswaarde).</p> <p>Naleven van de conditionaliteit kan een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. Deze impact is afhankelijk van de mate waarin er de gevraagde normen nu reeds gerespecteerd worden.</p>
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.2 Fiche 2: Aanvullende inkomenssteun jonge landbouwer

De interventie betreft een ontkoppelde rechtstreekse jaarlijkse inkomenssteun die de jonge landbouwer in de eerste 5 jaar na zijn vestiging kan aanvragen. Als het landbouwbedrijf al eerder bestond, wordt het jaar genomen waarin de jonge landbouwer verantwoordelijk is geworden binnen het landbouwbedrijf.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers moeten de conditionaliteit naleven en kunnen gesanctioneerd bij tekortkoming.
- De begunstigde van deze steun moet voldoen aan de definitie van echte (actieve) landbouwer.
- De begunstigde voldoet aan de leeftijdsvoorwaarde van jonge landbouwer.

- Het gaat om de eerste vestiging van de begunstigde.
- De begunstigde is vakbekwaam.
- De begunstigde heeft daadwerkelijk, langdurig zeggenschap binnen de rechtspersoon of de groepering van natuurlijke personen.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op de verontreiniging van water door nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen
Discipline Bodem	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op erosie en bodemkwaliteit
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht m.b.t. klimaatverandering (minimaal behoud van koolstofopslag)
Discipline Biodiversiteit	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op biodiversiteit door de verbetering van bodem- en waterkwaliteit, instandhouding of aanleg van niet-productieve gebieden en elementen, behoud van grasland en landschapselementen, voorkomen van het vernietigen van broedsels, bestrijden van invasieve soorten.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op het landschap t.g.v. instandhouding of aanleg van grasland en kleine landschapselementen.
Discipline Mens	Door het ondersteunen van jonge startende landbouwers wordt getracht de continuïteit en leefbaarheid van de landbouwsector in Vlaanderen te garanderen (positief effect inzake gebruikswaarde).
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.3 Fiche 3: Gekoppelde steun

We kiezen voor een uitfasering ten laatste tegen 2027 van de bestaande gekoppelde inkomenssteun en voor een duurzaam alternatief om zowel de weggevallen inkomenssteun op te vangen als de klimaatdoelstellingen te realiseren waarvoor de betrokken veehouders inspanningen leveren.

We kiezen hier voor een inkomensondersteuning aan de betrokken veehouders die een duurzame lokale rundsvleesproductie combineren met inspanningen onder meer op vlak van lokale eiwitvoorziening en langdurig graslandbeheer. We ondersteunen deze duurzame sector gericht, door het huidige aantal premierechten verder te verlagen. De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers moeten de conditionaliteit naleven en kunnen gesanctioneerd bij tekortkoming.
- De begunstigde van deze steun moet voldoen aan de definitie van echte (actieve) landbouwer.
- Het aantal premiegerechtigde dieren is gebaseerd op het aantal dieren van type vlees.
- Minstens een bepaald percentage van de moederdieren en kalveren moet gedurende een bepaalde tijd aangehouden zijn geweest op het bedrijf.
- Voorwaarden met betrekking tot lokale eiwitvoorziening en langdurig graslandbeheer

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	<p>Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op de verontreiniging van water door nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen.</p> <p>De uitfasering kan mogelijk een invloed hebben op de oppervlakte grasland en daardoor op de afspoeling van nutriënten en pesticiden. Dit wordt gemilderd door de voorwaarde rond langdurig graslandbeheer.</p>
Discipline Bodem	<p>Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op erosie en bodemkwaliteit.</p> <p>De uitfasering kan mogelijk een invloed hebben op de oppervlakte grasland en daardoor op gevoeligheid voor bodemerosie. Dit wordt gemilderd door de voorwaarde rond langdurig graslandbeheer.</p>
Discipline Lucht	<p>Doordat de premie wordt uitbetaald o.b.v. het aantal dieren blijven de bestaande emissies gerelateerd aan de rundveesector behouden (bestaand negatief effect). Het aantal premierechten wordt wel verlaagd.</p> <p>Een lokale eiwitproductie voor voer zorgt voor een verminderde import van soja e.d. Afname van de transportkilometers leidt globaal tot afname van luchtmissies t.g.v. verkeer.</p>
Discipline Klimaat	<p>Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit kan er een effect zijn op koolstofopslag door een wijziging van de oppervlakte grasland. Verder blijft het bestaand negatief effect van aan rundvee gerelateerde emissies behouden. Het aantal premierechten wordt wel verlaagd.</p> <p>Dit effect wordt wel gemilderd door de voorwaarde rond langdurig graslandbeheer en lokale eiwitvoorziening. Afname van de transportkilometers leidt globaal tot afname van broeikasgasemissies.</p>
Discipline Biodiversiteit	<p>Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit wordt een neutraal tot positief effect verwacht op biodiversiteit door de verbetering van bodem- en waterkwaliteit, behoud van grasland.</p>
Discipline Landschap,	Geen significante effecten

Discipline	Mogelijke milieueffecten
bouwkundig erfgoed en archeologie	
Discipline Mens	<p>Door het ondersteunen van landbouwers wordt getracht de continuïteit en leefbaarheid van de landbouwsector in Vlaanderen te garanderen (positief effect inzake gebruikswaarde).</p> <p>Naleven van de conditionaliteit kan een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. Deze impact is afhankelijk van de mate waarin er de gevraagde normen nu reeds gerespecteerd worden.</p> <p>Het uitfaseren van de huidige steun daarentegen kan zorgen voor uitval van landbouwers in de vleesveesector (negatief effect)</p>
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.4 Fiche 4: Ecoregeling + AMKM meerjarig grasland

De interventie omvat een basis ecoregeling die specifiek gericht is op het langer aanhouden van percelen blijvend grasland. In functie van biodiversiteit kan er daarbovenop gecombineerd worden met een ecoregeling gericht op extensiever beheer. Via een AMKM zal de omzetting van tijdelijk grasland naar blijvend grasland gestimuleerd worden.

De steunvoorwaarden die hiervoor worden uitgewerkt hebben betrekking op:

- Ecoregeling: Vergoeding voor langer (aantal jaar nog te bepalen) aanliggen van blijvend grasland
- Ecoregeling: vergoeding voor extensiever beheerd grasland, onder meer via verminderde bemesting tov toepasselijke bemestingsnormen of via nulbemesting waarbij begrazing door vee wel mogelijk blijft
- Agromilieu-klimaatmaatregel: voor omzetting van tijdelijk naar blijvend grasland. Looptijd is 5 jaar.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	<p>Toename van het areaal meerjarig grasland t.o.v. andere teelten impliceert een kleiner risico op uitspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater.</p> <p>Grasland beperkt het risico op erosie en dus nutriëntafspoeling en run-off van pesticiden.</p> <p>Extensief graslandbeheer zorgt bijkomend voor een verminderde input van nutriënten.</p>
Discipline Bodem	<p>Kans op bodemerosie neemt af gezien graslanden fungeren als buffers in perioden van hevig neerslag. Door minder erosie blijft de vruchtbare bodemlaag behouden.</p> <p>Toename van het areaal meerjarig grasland t.o.v. andere</p>

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	<p>teelten impliceert een lager nitraatresidu.</p> <p>Meerjarig grasland zorgt voor opbouw van de organische koolstof in de bodem, wat de bodemkwaliteit verbetert.</p>
Discipline Lucht	Behoud van grasland vermijdt emissies van CO ₂ door omzetten in ander landgebruik (scheuren van grasland).
Discipline Klimaat	Meerjarig grasland kan grote hoeveelheden koolstof opslaan, waardoor CO ₂ uit de lucht wordt onttrokken. Behoud van dit grasland vermijdt bijgevolg emissies van CO ₂ door omzetten in ander landgebruik (scheuren van grasland).
Discipline Biodiversiteit	<p>Graslanden zijn een belangrijke bron van biodiversiteit. Over het algemeen is meerjarig grasland biologisch meer waardevol dan andere teelten. Dit effect kan nog versterkt worden door de combinatie met de coregeling extensief beheer.</p> <p>Verkleinen van de risico's op nitraatafspoeling en -uitloging leidt tot beperktere risico's voor de ecologische toestand van de waterlopen.</p> <p>Minder belasting van de waterlopen met (fosforrijk) sediment, wat gunstig is voor aquatische fauna en flora.</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Wijziging van perceptieve kenmerken (landschapsbeeld): wijziging van het landschapsbeeld indien akkers omgezet worden naar grasland.
Discipline Mens	<p>Wijziging van de belevingswaarde van het agrarisch landschap. Minder erosie leidt tot verminderde kosten voor ruimingswerken en tot een verminderd overstromingsrisico en hiermee gepaarde modderoverlast.</p> <p>Zal een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. Deze impact is afhankelijk van de mate waarin er reeds meerjarig grasland in de teelt is opgenomen.</p> <p>Mestafzetruimte vergroot omdat de normen voor werkzame stikstof voor grasland hoger zijn. Dit leidt tot minder mesttransport wat kan leiden tot:</p> <ul style="list-style-type: none"> - afname in belasting voor ontsluitingswegen (evt. door dorpskernen) - invloed op verkeersveiligheid - minder hinder t.h.v. woonzones
Discipline Geluid en trillingen	Afname van de transportkilometers leidt globaal tot afname van geluidshinder t.g.v. verkeer

5.3.1.5 Fiche 5: Ecoregeling organisch koolstofgehalte bodem in akkerland

De interventie bestaat uit 2 verschillende maatregelen:

- Maatregel 1 - op basis van het jaarlijks teeltplan het organische stof gehalte in de bodem verhogen op bedrijfsniveau

- Maatregel 2 – het stimuleren van het gebruik van producten met hoge C-inhoud op perceelsniveau
- Maatregel 3 - landbouwers belonen voor percelen met goede resultaten met betrekking tot bodem OC-gehalte en bodem pH-waarde

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Op bedrijfsniveau voldoende effectieve organische koolstof (EOC) per hectare aanbrengen. Voor de minimale aanvoer van EOC wordt het teeltplan in rekening gebracht (voor-, hoofd-, nateelt/groenbedekker/oogstresten)
- Optimale pH op perceelsniveau behalen. Een goede pH is namelijk essentieel voor een goede koolstofopbouw en draagt bij tot een goede bodemkwaliteit (bodemleven en bodemstructuur)
- Aan de hand van een staal aantonen dat het perceel zich bevindt in de optimale zone voor organische koolstof en pH
- Maatregel 1 en 3 zijn niet te cumuleren; percelen komen maar één keer per 5 jaar in aanmerking voor maatregel 3.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	De vermindering van erosie en betere bodemkwaliteit leidt tot minder afspoeling van nutriënten. Dit leidt tot een betere waterkwaliteit.
Discipline Bodem	Verbetering bodemstructuur, verhoogt vochthoudend vermogen van de bodem. Verhoging van de weerstand van de bodem voor erosie wegens betere bodemstructuur. Verbetering van de bodemkwaliteit wegens hoger organisch koolstofgehalte.
Discipline Lucht	Door CO ₂ -vastlegging in de bodem worden broeikasgasemissies vanuit de bodem vermeden.
Discipline Klimaat	Door een toename van het vochthoudend vermogen van de bodem en door een betere doorwortelbaarheid wordt de bodem beter bestand tegen droogte (klimaatadaptatie). Door CO ₂ -vastlegging worden broeikasgasemissies vanuit de bodem vermeden.
Discipline Biodiversiteit	Verbetering bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem. Verkleinen van de risico's op nitraatafspoeling en -uitloging leidt tot beperktere risico's voor de ecologische toestand van de waterlopen. Bescherming teelten tegen parasieten en ziekten door meer en beter bodemleven.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Mens	<p>Deze maatregel zal een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. De precieze impact hangt af van de mate waarin deze maatregelen reeds toegepast worden op het bedrijf.</p> <p>Gebruik stabiele producten met hoge C-inhoud (zoals stalmest, compost, stro, houtsnippers, ...) impliceert recycling en herwaardering van waardevolle stabiele secundaire grondstoffen.</p>
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.6 Fiche 6: Eco-regeling + AMKM Teelt van milieu-, biodiversiteitsvriendelijke en/of klimaatbestendige gewassen (zogenaamde ecoteelten)

Deze interventie bestaat uit 3 maatregelen:

- **Maatregel 1 - eenjarige gewassen via eco-regelingen**

Deze maatregel beoogt het stimuleren van eenjarige gewassen die:

 - bijdragen aan een duurzame lokale eiwitvoorziening (vb.: voedererwten, tuinbonen, ...)
 - bijdragen aan milieu, klimaat en biodiversiteit (vb.: vezelhennep, tagetes, ...)
 - bijdrage aan fauna en/of flora biodiversiteit (vb.: zomergraan, Japanse haver, ...)
- **Maatregel 2 - meerjarige gewassen via AMKM**

Deze maatregel beoogt het stimuleren van meerjarige gewassen die:

 - bijdragen aan lokale eiwitvoorziening en biodiversiteit (vb.: grasklaver, grasluzerne, ...)
- **Maatregel 3 – low input teelt**

Deze maatregel beoogt het stimuleren van een “periodiek low input management”

 - Diverse teelten waarbij er stimulerend een verminderde bemestingsgift wordt ondersteund.
- **Maatregel 4 – top-up voor samenwerking tussen landbouwers (indien EU-kader dat toelaat)**

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	<p>Eco-gewassen dragen bij aan een betere bodemkwaliteit met hoger vochthoudend vermogen, wat resulteert in minder erosie, uitspoeling en dus betere waterkwaliteit.</p> <p>Eco-gewassen hebben minder nood aan bemesting (en i.h.b. de low input teelten) en gewasbescherming, wat ook de waterkwaliteit ten goede komt.</p>
Discipline Bodem	<p>Eco-gewassen dragen bij aan een betere bodemkwaliteit met hoger vochthoudend vermogen, hogere opslag van koolstof.</p> <p>Een betere bodembedekking resulteert eveneens in een lage erosiegevoeligheid.</p>

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Lucht	<p>Een lokale eiwitproductie voor voeding en voer met eiwithoudende eco-gewassen zorgt voor een verminderde import van soja e.d. Afname van de transportkilometers leidt globaal tot afname van luchtmissies t.g.v. verkeer.</p> <p>Lokale teelt van vlinderbloemigen (zoals soja) zorgt voor stikstofbinding uit de lucht.</p>
Discipline Klimaat	<p>Afname van de transportkilometers leidt globaal tot afname van broeikasgasemissies.</p> <p>Door een toename van het vochthoudend vermogen van de bodem en door een betere doorwortelbaarheid wordt de bodem beter bestand tegen droogte. Telen van droogtetolerante gewassen zorgt voor betere opbrengst bij een gewijzigd klimaat. (klimaatadaptatie)</p>
Discipline Biodiversiteit	<p>Teeltdiversificatie en beperken van bemesting en gewasbeschermingsmiddelen dragen bij aan biodiversiteit.</p> <p>Ecoteelten dragen bij aan biodiversiteit doordat ze goede territoria vormen voor fauna (b.v. akkervogels, insecten, ...).</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	<p>Deze maatregel zal een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. De precieze impact hangt af van de mate waarin deze maatregelen reeds toegepast worden op het bedrijf.</p> <p>Het stimuleren van lokale eiwithoudende eco-gewassen draagt bij aan de eiwittransitie, en zorgt voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Meer diverse en bedrijfsgebonden ruwvoederwinning in de Vlaamse veehouderij - Groter lokaal aanbod van eiwithoudende gewassen voor humane consumptie, wat de marktwerking versterkt. <p>Op deze manier wordt de Vlaamse markt minder afhankelijk van geïmporteerde eiwitbronnen.</p> <p>Anderzijds neemt de oppervlakte voor deze eco-gewassen uiteraard de plaats in van andere teelten. Wat het netto-effect is op de economische leefbaarheid van de landbouwbedrijven is derhalve onzeker.</p>
Discipline Geluid en trillingen	Afname van de transportkilometers leidt globaal tot afname van geluidshinder t.g.v. verkeer.

5.3.1.7 Fiche 7: Voeder- dier en veestapelmanagement voor rundvee

De maatregel heeft tot doel om rundveehouders te stimuleren om de methaanemissies, afkomstig uit de verteringsprocessen van runderen, op hun bedrijf te reduceren door een keuze uit één of

meerdere mitigatiestrategieën gericht op voeder-, dier- en veestapelmanagement op bedrijfsniveau. Deze interventie kadert in het actiekader van het convenant enterische emissies rundvee.

De lijst met maatregelen kan nog aangevuld worden op basis van bijkomend onderzoek en voorstellen van de stuurgroep van het convenant enterische emissies rundvee.

- Maatregel 1 – agromilieuklimaatmaatregel voor het behalen van kengetallen op bedrijfsniveau
- Maatregel 2 – ecoregeling of agromilieuklimaatmaatregel voor het toepassen van voedermaatregelen

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Geen significante effecten
Discipline Bodem	Geen significante effecten
Discipline Lucht	Afname in methaanemissies
Discipline Klimaat	Afname in broeikasgasemissies
Discipline Biodiversiteit	Geen significante effecten
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Maatregel zal impact hebben op bedrijfsvoering landbouwbedrijven
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.8 Fiche 8 en 9: AMKM Omschakeling biologische landbouw en ecoregeling voorzetting biologische landbouw

AMKM Omschakeling bio

Deze interventie tracht de overstap naar biologische landbouw te stimuleren door het voorzien van een vergoeding voor de betrokken percelen tijdens de omschakelingsperiode. De hoogte van de vergoeding en de duur van de verbintenis zijn afhankelijk van de teelt.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Agromilieu-klimaatmaatregel met looptijd van 2 of 3 jaar
- Percelen zijn in omschakeling en staan onder controle van een erkend controleorgaan

Ecoregeling voorzetting bio

Om de biologische productie in Vlaanderen te verder te stimuleren wordt een hectaresteen voorzien voor percelen landbouwgrond die de omschakelingsperiode reeds doorlopen hebben.

De belangrijkste steunvoorwaarde is:

- op de percelen wordt de biologische productiemethode toegepast; de percelen staan onder controle van een erkend controleorgaan

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Biologische landbouw gaat gepaard met minder (kunst)meststoffen- en pesticiden-gebruik, hetgeen een positief effect heeft op de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit.
Discipline Bodem	Biologische landbouw gaat gepaard met minder (kunst)meststoffen- en pesticiden-gebruik, hetgeen een positief effect heeft op de bodemkwaliteit.
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	De verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit door minder bemesting en pesticidengebruik kan een positief effect hebben op de biodiversiteit in de omgeving. Verbetering bodem -en waterkwaliteit leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem en de waterlopen (incl. de aanwezige organismen).
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	De vermindering van herbiciden- en pesticidengebruik kan een bescheiden positief effect hebben op de gezondheid van omwonenden.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.9 Fiche 10: Ecoregeling Eénjarige bufferstroken stimuleren

Deze interventie heeft als doel de aanleg van bufferstroken/akkerranden door de landbouwer te stimuleren door deze flexibel in te laten passen in de bedrijfsvoering.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Verschillende voorwaarden voor de aanleg en het beheer in functie van de beoogde doelstelling: minimale breedte, tijdstip van inzaai, samenstelling van het in te zaaien mengsel, geen bemesting, geen gewasbescherming, ...
- Vergoeding afhankelijk van het engagement

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Grondbedekking remt het afstromende water af en vangt de meegevoerde bodemdeeltjes op. Dit impliceert een kleiner risico op uitspoeling van nutriënten en bestrijdingsmiddelen

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	naar grond- en oppervlaktewater.
Discipline Bodem	De maatregel voorkomt het wegspoelen van bodemdeeltjes. Ook remt de grondbedekking het afstromende water af en vangt het meegevoerde bodemdeeltjes op. Hiermee is er een positief effect op bodemerosie. Opname van nutriënten door de bodembedekking op de bufferstrook kan een positief effect hebben op de nitraatresidu.
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Opvang van afstromend water zorgt ervoor dat de bodem beter bestand is tegen droogte (klimaatadaptatie).
Discipline Biodiversiteit	De maatregel buffert kwetsbare landschapselementen zoals heggen, houtkanten, waterlopen en bossen tegen drift en afspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen en heeft daardoor een positief effect op de ecologische toestand van bodem en waterlopen. De maatregel kan dus tevens een positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. de aanwezige fauna) in de omgeving. De maatregel draagt bij aan de groene dooradering van het landbouwgebied. (Functionele) biodiversiteit wordt versterkt door o.a. bestuivers en andere functioneel nuttige insecten van voedsel te voorzien via bloemenrijke akkerranden.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Deze maatregel draagt bij aan het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit (bvb. bufferen van kwetsbare landschapselementen) van het platteland.
Discipline Mens	Deze maatregel kan bijdragen aan het vrijwaren van de belevingswaarde van het platteland, maar gaat anderzijds gepaard met een (beperkte) ruimte-inname van productieve landbouwoppervlakte.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.10 Fiche 11: Ecoregeling voor mechanische onkruidbestrijding

De interventie is een aanpassing van een bestaande maatregel (verandert van agromilieuklimaatmaatregel naar ecoregeling). Met het huidige voorstel blijven de inhoudelijke maatregelvoorwaarden dezelfde, maar wordt aan de landbouwer meer flexibiliteit geboden in het areaal dat hij conform de voorwaarden wil bewerken.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Mechanische onkruidbeheersing toepassen op voor-, hoofd- en nateelt.
- Verbod op gebruik synthetische onkruidbestrijding.
- Toepassing is mogelijk op alle teelten, met uitzondering van: grasland, grasklaver, grasluzerne, klaver, luzerne, vlinderbloemige mengsels, miscanthus en bebossing

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Mechanische onkruidbestrijding verlaagt het gebruik van pesticiden, waardoor minder polluenten in het grond- en oppervlaktewater terecht komen.
Discipline Bodem	Mechanische onkruidbestrijding verlaagt het gebruik van pesticiden, waardoor minder polluenten in de bodem terecht komen.
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	De verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit kan een positief effect hebben op de biodiversiteit in de omgeving. Verbetering bodem -en waterkwaliteit leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem en de waterlopen (incl. de aanwezige organismen).
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	De vermindering van herbiciden- en pesticidengebruik kan een bescheiden positief effect hebben op de gezondheid van omwonenden. Mechanische onkruidbestrijding zal echter wel een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.11 Fiche 12: AMKM Meerjarige bloemenstrook in de fruitteelt

In deze interventie wordt de aanleg en het onderhoud van bloemenstroken tussen fruitbomenrijen gestimuleerd. Het doel is om een gepast ecologisch klimaat te creëren in de fruitboomgaard waardoor minder behandelingen met gewasbeschermingsmiddelen noodzakelijk zijn.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De fruitteler engageert zich voor de aanleg en het onderhoud van een bloemenstrook tussen de fruitbomenrijen volgens vooraf bepaalde richtlijnen wat samenstelling van het in te zaaien bloemenmengsel en mairegime betreft;
- Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zoals vastgesteld in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Bij geschikte keuze van het bloemenmengsel stimuleren meerjarige bloemenstroken de natuurlijke vijanden van plaaginsecten, waardoor het gebruik van

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	gewasbeschermingsmiddelen verlaagt. Hierdoor komen minder polluenten in het grond- en oppervlaktewater terecht.
Discipline Bodem	Bij geschikte keuze van het bloemenmengsel stimuleren meerjarige bloemenstroken de natuurlijke vijanden van plaaginsecten, waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen verlaagt. Hierdoor komen minder polluenten in de bodem terecht.
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	<p>Meerjarige bloemenstroken fungeren als voedselbron voor insecten waardoor de biodiversiteit op het perceel verhoogt.</p> <p>Verbetering bodem -en waterkwaliteit leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem en de waterlopen (incl. de aanwezige organismen).</p> <p>De verbetering van de grond- en oppervlaktewater-kwaliteit kan een positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. de aanwezige fauna) in de omgeving.</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Deze maatregel draagt bij aan het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit (bloemen versus onbegroeide stroken in de fruitboomgaard) van het platteland.
Discipline Mens	<p>De vermindering van gewasbeschermingsmiddelen kan een bescheiden positief effect hebben op de gezondheid van omwonenden.</p> <p>Wijziging van de belevingswaarde van het agrarisch landschap. De aanplant en het onderhoud van bloemenstroken zal echter wel een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven.</p>
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.12 Fiche 13: Ecoregeling voor stimuleren van teelttechnische erosiebestrijdende technieken

Deze interventie stimuleert verschillende teelttechnische erosiebestrijdende maatregelen op erosiegevoelige percelen (oranje en gele percelen):

- Niet-kerende bodembewerking (incl strip-till en directe inzaai) met bodembedekking
- Vollevelds inzaaien van maïs
- Aanleg van drempels tussen de ruggen bij ruggenteelten

Ook uitbreiding van bepaalde maatregelen op meer (rode en paarse) of minder erosiegevoelige percelen mogelijk, mits voorwaarden.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	De maatregelen 'niet-kerende bodembewerking' en 'aanleg van drempels' zorgen voor verhoogde infiltratie en dus

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	<p>vertraagde afvoer van hemelwater.</p> <p>Het beperken van erosie heeft een positieve invloed op de waterkwaliteit wegens het beperken van uitspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater.</p>
Discipline Bodem	<p>Het inzetten op teelttechnische erosiebestrijdende maatregelen is specifiek gericht op het beperken van bodemerosie.</p> <p>De maatregelen ‘niet-kerende bodembewerking’ en ‘aanleg van drempels’ hebben naast erosiebestrijding ook een positief effect op de bodemstructuur</p>
Discipline Lucht	Erosiebestrijdende maatregelen (zoals o.a. niet-kerende bodembewerking) verminderen uitstoot van stof door het bewerken van landbouwgronden.
Discipline Klimaat	De maatregelen ‘niet-kerende bodembewerking’ en ‘aanleg van drempels’ kunnen verdroging tegengaan.
Discipline Biodiversiteit	<p>Niet kerende bodembewerking zorgt voor een stabiel bodemleven.</p> <p>Verbetering waterkwaliteit levert een positief effect op de ecologische toestand van de bodem en de waterlopen (incl. de aanwezige organismen).</p> <p>Ook de verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit kan een positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. de aanwezige fauna) in de omgeving.</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Minder erosie leidt tot verminderde kosten voor ruimingswerken en tot een verminderd overstromingsrisico en hiermee gepaarde modderoverlast.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.13 Fiche 14: Ecoregeling gewasrotatie met leguminozen

De interventie stimuleert een ruimere teeltrotatie, gebaseerd op de teeltrotatie verplichting in de biologische landbouw, om zo dit biologische principe te kunnen introduceren in de gangbare landbouw.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De teelten op het perceel komen uit drie verschillende gewasgroepen in de huidige en de vier voorgaande campagnes. De gewasgroep wordt bepaald door de teeltgroep waartoe de hoofdteelt behoort zoals bij de huidige gewasdiversificatie. Op deze manier worden bepaalde teeltopvolgingen uitgesloten.
- In de teeltrotatie moet minstens 1 maal leguminosen als hoofdgewas voorkomen. Deze voorwaarde is gebaseerd op de teeltrotatie in de biologische landbouw.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Betere nutriëntenopname door teeltrotatie en verplichting leguminosen waardoor er minder nutriëntverliezen naar grond- en oppervlaktewater zijn. Minder depositie van geërodeerd materiaal t.g.v. positief effect op bodemstructuur.
Discipline Bodem	Betere bodemkwaliteit, gezien een hogere opslag van organische koolstof en gezien de bodem zich tussen de teelten door kan herstellen. Vruchtbaarheid van de bodem wordt hierbij in stand gehouden.
Discipline Lucht	Teeltrotaties kunnen voor verhoogde opslag van CO ₂ zorgen door inpassing van teelten die voor een betere opslag zorgen en/of door opbrengstzekere teelten die kunstmestinput beperken (en dus minder indirecte CO ₂ -productie).
Discipline Klimaat	Teeltrotaties kunnen voor opslag van CO ₂ zorgen.
Discipline Biodiversiteit	Verbetering van de waterkwaliteit door minder aanrijking van nutriënten levert een verbetering van de ecologische toestand van waterlopen (aquatische fauna en flora). Verbetering bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem. Lagere afzetting van nutriënten bij overstromingen in natuurgebieden. Minder verzurende en vermestende emissies leiden tot hogere natuurwaarden. Ziekten en plagen worden beheersbaar gemaakt.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Teeltrotatie heeft een impact op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. Deze impact is afhankelijk van de mate waarin teeltrotatie reeds op het bedrijf toegepast wordt en/of inpasbaar is.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.14 Fiche 15: Ecoregeling Precisielandbouw

De interventie bestaat uit 2 verschillende maatregelen:

- Maatregel 1 - Algemene uitrol van precisielandbouw 1.0 op bedrijfsniveau via toediening van kunstmeststoffen en gewasbeschermingsmiddelen op basis van GPS-sturing van machines (automatische sturing, dus zonder menselijke tussenkomst).
- Maatregel 2 - Eerste stap richting precisielandbouw 2.0 met plaats specifiek bekalken op perceelsniveau, op basis van perceelsgegevens (bodemgegevens, gewasbeelden of opbrengstgegevens, in dit laatste geval van de vorige teelt).

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Precisielandbouw 1.0 toepassen bij toedienen van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest op alle subsidiabele percelen (waar gebruik van kunstmeststoffen en/of gewasbescherming toegelaten is).
- Gebruik van GPS-sturing aantonen via ‘as applied’ kaarten die RTK-GPS loggen. De ‘as applied’ kaarten moeten ter beschikking zijn voor controle.
- Percelen plaats specifiek bekalken a.d.h.v. taakkaarten.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Precisietechnieken leiden tot minder verliezen van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater en dus tot een betere waterkwaliteit
Discipline Bodem	Precisiebemesting leidt tot een lager nitraatresidu en minder aanrijking van fosfor in de bodem Precisiebekalking zorgt voor een betere bodemkwaliteit en bodemstructuur.
Discipline Lucht	Minder verzurende en vermestende emissies t.g.v. precisiebemesting
Discipline Klimaat	Minder broeikasgasemissies (ammoniak, lachgas) bij precisiebemesting
Discipline Biodiversiteit	Verbetering van de waterkwaliteit door minder aanrijking van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen t.g.v. precisietechnieken levert een verbetering van de ecologische toestand van waterlopen (aquatische fauna en flora) Verbetering bodemstructuur en bodemkwaliteit leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem. Minder verzurende en vermestende emissies t.g.v. precisiebemesting leiden tot hogere natuurwaarden
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Investeringskosten landbouwer bij gebruik precisietechnieken, maar ook beperken kosten voor gebruik van kunstmest en gewasbestrijdingsmiddelen.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.15 Fiche 16: Duurzame bestrijding van invasieve soorten

Deze maatregel richt zich op invasieve soorten. Type voorbeeld is Knolcyperus. In deze interventie zal de landbouwer steun krijgen om knolcyperus bestrijden via de Best Beschikbare Technieken (“keuzemenu” uit te werken in samenspraak met experts uit de praktijk- en onderzoekscentra). Er wordt verder onderzocht (i.s.m. met de Europese Commissie) in welke vorm deze maatregel

effectief wordt uitgewerkt: ofwel via een ecoregeling in pijler 1, ofwel via een meerjarige beheerverbintenis in pijler 2.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Op percelen die aangetast zijn met knolcyperus rust een meldingsplicht (baseline)
- De maatregelen binnen IPM consequent toepassen en aantonen dat je ze toepast (baseline)
- Bestrijding volgens de Best Beschikbare Technieken (niet chemisch).
- Als de invasieve soort onder controle is/bestreden is en niet meer hergroeit, meldt de aanvrager dit zodat na controle de maatregel kan stopgezet worden en het perceel niet langer als een knolcyperusperceel gecatalogeerd wordt.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Door preventieve maatregelen kan een hogere inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen voorkomen worden.
Discipline Bodem	Door preventieve maatregelen kan een hogere inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen voorkomen worden.
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	Bestrijding van invasieve soorten op landbouwgronden zorgt voor beperkter risico voor uitspreiden van deze soorten in natuurgebied en dus positief effect op biodiversiteit. De vermindering van chemische gewasbeschermingsmiddelen kan een positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. fauna) in de omgeving.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Door bestrijden van knolcyperus wordt besmette landbouwgrond terug bruikbaar voor bol- en knolgewas en verhoogt dus de landbouwwaarde van het perceel.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.16 Fiche 17: Dierenwelzijn

Er wordt onderzocht of de landbouwers via een ecoregeling of meerjarige verbintenis verder kunnen gestimuleerd worden om bijkomende inspanningen te leveren voor een hoger dierenwelzijn. Daarnaast zet het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) als onderdeel van het nieuw GLB ook onder meer in op dierenwelzijn. Indien de Europese regels toelaten om dierenwelzijn ook te subsidiëren onder niet-productieve investeringen wordt dit onderzocht om ook in Vlaanderen te activeren.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Vermindering van antibioticagebruik leidt tot minder residuen van antibiotica in het water.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Bodem	Geen significante effecten
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	Geen significante effecten
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Deze maatregelen zullen een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. Vermindering van antibioticagebruik heeft een positief effect wat betreft risico op antibioticaresistentie en dus op gezondheid
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.17 Fiche 18: Beheerovereenkomst bufferen en/of verbinden

In deze interventie zullen meerdere robuuste maatregelen uitgewerkt worden om de kwaliteit van landschapselementen te verbeteren. Bij deze maatregel hoort onder meer:

- Randenbeheer dat afziet van bestrijdingsmiddelen en bemesting
- Verschralen (maaien en afvoeren) van perceelsranden
- Gefaseerd beheer in de strook (teneinde het aanbod van voedsel te verhogen en foerageergebied, nestgelegenheid, dekking te verzekeren)
- Maatregelen voorzien op perceelsniveau om milieudrukken door het gebruik van bestrijdingsmiddelen en bemesting in die gebieden te milderen

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Meerjarige maatregelen vijf tot zeven jaar
- Landbouwgrond en minimaal onderhoud van landbouwgrond
- Combinaties en cumulaties mogelijk binnen de mogelijkheden van de verordening (zonder dubbelfinanciering)
- Instapdrempel steunbedrag en evt. bovengrenzing steunbedrag

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Meerjarige bedekking remt het afstromende water af, vangt de meegevoerde bodemdeeltjes op en neemt nutriënten op. Dit impliceert een kleiner risico op uitspoeling van nutriënten en pesticiden naar grond- en oppervlaktewater.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Bodem	<p>De maatregel voorkomt het wegspoelen van bodemdeeltjes. Ook remt de meerjarige bedekking het afstromende water af en vangt het meegevoerde bodemdeeltjes op. Hiermee speelt de maatregel in op de erosieproblematiek in erosiegevoelige gebieden.</p> <p>Opname van nutriënten door de bodembedekking op de bufferstrook kan een positief effect hebben op de nitraatresidu.</p> <p>Verschraling en beperking bemesting en gebruik van pesticiden leiden tot betere bodemkwaliteit</p>
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Opvang van afstromend water zorgt ervoor dat de bodem beter bestand is tegen droogte (klimaatadaptatie).
Discipline Biodiversiteit	<p>De maatregel buffert kwetsbare landschapselementen zoals heggen, houtkanten, waterlopen en bossen tegen drift en afspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen en kan dus een positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. de aanwezige fauna) in de omgeving.</p> <p>De maatregel draagt bij aan de groene dooradering van het landbouwgebied.</p> <p>Voor soorten gebonden aan landbouw(activiteiten) (waaronder NATURA2000-soorten) en andere voor Vlaanderen relevante soorten draagt de maatregel bij aan het verbeteren (inrichten en beheer) van leefgebied door het aanleggen van ecologische verbindingen.</p> <p>(Functionele) biodiversiteit wordt versterkt door o.a. bestuivers en andere functioneel nuttige insecten van voedsel te voorzien.</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Deze maatregel draagt bij aan het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit (bufferen van kwetsbare landschapselementen) van het platteland.
Discipline Mens	De maatregel leidt vaak tot een grotere waardering (belevingswaarde) van de omgeving/ het landschap/ de landbouwers door bewoners en recreanten.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.18 Fiche 19: Beheerovereenkomsten voor het herstellen, ontwikkelen en onderhouden van houtige kleine landschapselementen

Binnen deze interventie zullen meerdere robuuste maatregelen uitgewerkt worden waarin gefocust wordt op het gepast beheer van houtige kleine landschapselementen. Volgende beheerwerken worden voorzien: jaarlijks snoeien, afzetten en / of terug snoeien (minstens 25 %, minstens 50 %, minstens 75 %); terug snoeien 75 %, knotten.

De belangrijkste steunvoorwaarde zijn:

- Meerjarige maatregelen vijf tot zeven jaar
- Landbouwgrond en minimaal onderhoud van landbouwgrond
- Combinaties en cumulaties mogelijk binnen de mogelijkheden van de verordening (zonder dubbelfinanciering)
- Instapdrempel steunbedrag en evt. bovengrenzing steunbedrag

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	<p>De instandhouding van houtige kleine landschapselementen resulteert in een beperking van bodemerrosie. Dit impliceert een kleiner risico op afspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater.</p> <p>Het zorgt ook voor een betere infiltratie van hemelwater naar de ondergrond.</p>
Discipline Bodem	<p>De instandhouding van houtige kleine landschapselementen reduceert de impact van water- en winderosie, wat resulteert in een beperking van bodemerrosie.</p>
Discipline Lucht	<p>De onderhoudswerkzaamheden kunnen gepaard gaan met tijdelijke luchtmissies van de onderhoudsmachines.</p>
Discipline Klimaat	<p>Kleine landschapselementen dragen bij tot het behoud van bestaande koolstofvoorraden en extra koolstofopslag en dus tot de vermindering van de klimaatimpact van de land- en tuinbouw.</p> <p>Een betere infiltratie van oppervlaktewater zorgt ervoor dat de bodem beter bestand is tegen droogte (klimaatadaptatie).</p> <p>De aanwezigheid van houtige kleine landschapselementen biedt ook natuurlijke beschutting voor landbouwdieren en dus bescherming tegen hitte (klimaatadaptatie).</p>
Discipline Biodiversiteit	<p>Een adequaat beheer van houtige landschapselementen vermijdt de achteruitgang en het verdwijnen van fauna en flora.</p> <p>Houtige landschapselementen bieden bescherming, nestgelegenheid en voedsel aan (wilde) bestuivers en verbinden hun vaak versnipperde leefgebieden. Het onderhoud van deze houtige KLE's verhoogt bijgevolg de overlevingskansen van (wilde) bestuivers.</p> <p>Aan houtige kleine landschapselementen zijn eveneens habitats en soorten verbonden. Ze zijn zeer belangrijk als habitat en corridor voor fauna en flora. Het onderhoud van deze houtige KLE's zet de achteruitgang stop en verbetert de habitats en soorten.</p> <p>Verkleinen van de risico's op nitraatafspoeling en -uitloging leidt tot beperktere risico's voor de ecologische toestand van de waterlopen.</p> <p>De verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit kan ook een</p>

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. fauna) in de omgeving.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Deze maatregel draagt bij aan het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit van het platteland door het in stand houden van de agrarische landschappen.
Discipline Mens	Deze maatregel kan bijdragen aan het vrijwaren van de belevingswaarde van het platteland, maar gaat anderzijds gepaard met een (beperkte) ruimte-inname van productieve landbouwoppervlakte.
Discipline Geluid en trillingen	De onderhoudswerkzaamheden kunnen gepaard gaan met tijdelijke geluidshinder (zagen, ...).

5.3.1.19 Fiche 20: Beheerovereenkomsten soortenbescherming

Het gaat daarbij zowel om flora (waardevolle soortenrijke graslanden) als fauna (akkervogels, weidevogels, of specifieke soorten zoals grauwe kiekendief, hamster en of andere soorten).

In dit kader zullen meerdere robuuste maatregelen uitgewerkt worden zodat het jaarrond voorzien wordt in voedsel, foerageergebied, nestgelegenheid, dekking teneinde bij te dragen aan een optimale inrichting en beheer van de betrokken gebieden. Ondersteunende maatregelen in de vorm van beheer van waardevolle graslanden, perceelsrandenbeheer langs bestaande houtige landschapselementen (of andere) en alsook het onderhoud van houtige landschapselementen is ook mogelijk.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn :

- Meerjarige maatregelen vijf tot zeven jaar
- Landbouwgrond en minimaal onderhoud van landbouwgrond
- Combinaties en cumulaties zijn mogelijk binnen de contouren van de verordening (zonder dubbelfinanciering)
- Instapdrempel steunbedrag en evt. bovengrenzing steunbedrag

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Onderhoud en instandhouding van kleine landschapselementen en perceelsrandenbeheer resulteren in een beperking van bodemerosie. Dit impliceert een kleiner risico op afspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater. Het zorgt ook voor een betere infiltratie van hemelwater naar de ondergrond.
Discipline Bodem	Onderhoud en instandhouding van kleine landschapselementen en perceelsrandenbeheer voorkomen het wegspoelen van bodemdeeltjes. Ook remt de meerjarige bedekking het afstromende water af en vangt het meegevoerde bodemdeeltjes op. Hiermee speelt de maatregel in op de erosieproblematiek in erosiegevoelige gebieden.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	Opname van nutriënten door de kleine landschapselementen of vegetatie in de perceelsranden kan een positief effect hebben op de nitraatresidu.
Discipline Lucht	Geen significante milieueffecten
Discipline Klimaat	Geen significante milieueffecten
Discipline Biodiversiteit	Deze maatregelen zijn specifiek gericht op het verhogen van de biodiversiteit in Vlaanderen. Meer bepaald worden via beheersmaatregelen gunstige habitatcondities geschapen voor soorten verbonden aan het landbouwsysteem.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante milieueffecten
Discipline Mens	Maatregelen om soorten te vrijwaren gaan gepaard met een (beperkte) ruimte-inname van productieve landbouwoppervlakte.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante milieueffecten

5.3.1.20 Fiche 21: Betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen ten gevolge van Kaderrichtlijn Water

In kader van de bescherming van oppervlaktewateren bestemd voor de productie van drinkwater zullen twee gebieden afgebakend worden: het waterwingebied (volledige gebied) en de zone van hogere bescherming. In deze laatste zone gelden extra beperkingen, gebaseerd op het verzorgsbeginsel.

Deze interventie gaat uit van bredere bufferstroken die verder gaan dan de minimale afstanden uit GLMC 4 en RBE 12 en 13. Ook zijn de opname van specifieke inrichtingsaspecten (bv. hoogte plantenscherm zoals een haag), een verbod op gebruik bepaalde pesticiden, beperkingen op het spoelen van tanks of de aanleg van irrigatiesystemen die lozen op oppervlaktewater etc. ook mogelijk.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Deze betalingen kunnen worden verleend aan landbouwers, bosbezitters en andere grondbeheerders
- De landbouwgebieden die zijn opgenomen in de (uitvoering van de) stroomgebiedsbeheersplannen
- Geheel of gedeeltelijk vergoeding voor de extra kosten en de gederfde inkomsten (liefst afgestemd met de AMKM-vergoedingen)
- De betalingen worden jaarlijks toegekend per hectare land

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Brede bufferstroken remmen het afstromende water af en vangen de meegevoerde bodemdeeltjes op. Extra beperkingen in waterwingebied en verbod op gebruik van bepaalde

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	pesticiden, beperkingen op het spoelen van tanks of irrigatiesystemen die lozen op oppervlaktewater hebben eveneens invloed uitlozing. De maatregelen impliceren een kleiner risico op uitspoeling van nutriënten en pesticiden naar grond- en oppervlaktewater.
Discipline Bodem	De maatregel voorkomt het wegspoelen van bodemdeeltjes. Ook remmen brede bufferstroken het afstromende water af en vangt het meegevoerde bodemdeeltjes op. Hiermee speelt de maatregel in op de erosieproblematiek in erosiegevoelige gebieden. Beperking bemesting en gebruik van pesticiden leiden tot betere bodemkwaliteit
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	De maatregel buffert kwetsbare landschapselementen zoals heggen, houtkanten, waterlopen en bossen tegen drift en afspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen en heeft daardoor een positief effect op de ecologische toestand van bodem en waterlopen. De maatregel kan dus een positief effect hebben op de biodiversiteit (incl. de aanwezige fauna) in de omgeving. De maatregel draagt bij aan de groene dooradering van het landbouwgebied. Voor soorten gebonden aan landbouw(activiteiten) (waaronder NATURA2000-soorten) en andere voor Vlaanderen relevante soorten draagt de maatregel bij aan het verbeteren (inrichten en beheer) van leefgebied door het aanleggen van ecologische verbindingen.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Deze maatregel draagt bij aan het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit (aanleg bredere bufferstroken).
Discipline Mens	De maatregel leidt vaak tot een grotere waardering (belevingswaarde) van de omgeving/ het landschap/ de landbouwers door bewoners en recreanten. Bredere bufferstroken gaan gepaard met een ruimte-inname van productieve landbouwoppervlakte.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.21 Fiche 22: Vorming en advies op maat van de landbouwer

De interventie bevat twee luiken:

- Vraaggestuurde vorming en advies (begunstigden: adviesbureaus, vormingscentra en expertisecentra)

- Aanbodgestuurde vorming (begunstigden: vormingscentra), waarvan de waarnemings- en waarschuwingssystemen (begunstigden: kenniscentra) deel uitmaken.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- In de Europese verordening worden een aantal verplichte onderwerpen opgenomen, die bedrijfsadviesdiensten moeten bestrijken (vb. alle vereisten en voorwaarden uit het GLB-SP, diverse Europese richtlijnen, antimicrobiële resistentie, risicobeheer, innovatie en EIP operationele groepen, digitale technologieën, Farm Sustainability Tool for Nutrients)
- De dienstverleners voor zowel vorming als advies moeten erkend worden. Er gelden kwaliteitscriteria voor de dienstverleners (vb. nodige expertise, klantentevredenheidssysteem, bijscholingen, geen commerciële belangen. ...).

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van vorming en advies op maat van de landbouwer gericht op duurzaam watergebruik, beperking en goede toediening van bemesting en bestrijdingsmiddelen, ...
Discipline Bodem	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van vorming en advies op maat van de landbouwer gericht op bodemkwaliteit, beperking en goede toediening van bemesting en bestrijdingsmiddelen, ...
Discipline Lucht	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van vorming en advies op maat van de landbouwer gericht op duurzaam energiegebruik, beperking van geurhinder, emissiearm aanwenden van bemesting, ...
Discipline Klimaat	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van vorming en advies op maat van de landbouwer gericht op mitigatie (duurzaam energiegebruik zonder fossiele brandstoffen, ...) en adaptatie (duurzaam watergebruik, ..).
Discipline Biodiversiteit	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van vorming en advies op maat van de landbouwer gericht op ecologisch beheer.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van vorming en advies op maat van de landbouwer gericht op landschapsbeheer.
Discipline Mens	Geen directe effecten. Betere vorming en advies op maat van de landbouwer kan wel bijdragen aan een economisch succesvoller landbouwbedrijf, en behoud van tewerkstelling en extra toegevoegde waarde genereren.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.22 Fiche 23: Demonstratieprojecten

Het doel van demonstratieprojecten is enerzijds landbouwers en tuinders bewust te maken van nieuwe mogelijkheden op het vlak van duurzame praktijken en technieken, en anderzijds deze door demonstraties in de praktijk ingang te doen vinden op onze Vlaamse bedrijven.

Voor deze interventie zal er op regelmatige tijdstippen (vb. jaarlijks) een oproep worden gelanceerd waarop centra een project kunnen indienen. Er wordt gewerkt via een thematisch afgebakende oproep (waarbij bepaalde thema's worden opgelegd), via een open oproep (zonder bepaling van thema's) of via een combinatie van beide.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De begunstigden zijn erkend als centrum voor sensibilisering van meer duurzame landbouw. Zij moeten de nodige garanties bieden voor een goede uitvoering van het project doordat zij over de nodige infrastructuur en het geschikte personeel beschikken voor het uitvoeren van demonstraties, ze ervaring hebben met onderzoek en kennisverspreiding en ze in nauw contact staan met de landbouwers (bv. hoofdactiviteit is het informeren van landbouwers; landbouwers zijn hoofddoelgroep van de organisatie; landbouwers in raad van bestuur).
- De duur van de projecten is beperkt tot 2 jaar. Subsidiabele kosten zijn personeels- en overheadkosten, werkingskosten, investeringskosten, kosten voor externe prestaties.
- In een selectieprocedure worden de demonstratieprojecten onder meer beoordeeld op de kwaliteit van het project, de mate waarin het doelpubliek bereikt wordt, de technisch/wetenschappelijke basis, de geschiktheid van de uitvoerders, ...

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van demonstratieprojecten gericht op duurzaam watergebruik, beperking en goede toediening van bemesting en bestrijdingsmiddelen,...
Discipline Bodem	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van demonstratieprojecten gericht op bodemkwaliteit, beperking en goede toediening van bemesting en bestrijdingsmiddelen,...
Discipline Lucht	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van demonstratieprojecten gericht op duurzaam energiegebruik, beperking van geurhinder, emissiearm aanwenden van bemesting, ...
Discipline Klimaat	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van demonstratieprojecten gericht op duurzaam energiegebruik zonder fossiele brandstoffen, ...
Discipline Biodiversiteit	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van demonstratieprojecten gericht op ecologisch beheer.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen directe effecten. Mogelijke positieve indirecte effecten van demonstratieprojecten gericht op landschapsbeheer.
Discipline Mens	Geen directe effecten. Implementatie van de gedemonstreerde technieken e.d. kan wel bijdragen aan een economisch

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	succesvoller landbouwbedrijf, en behoud van tewerkstelling en extra toegevoegde waarde genereren.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.23 Fiche 24: Projectoproep samenwerking

Samenwerking in de agrovoedingsketen of vanuit het agrarisch natuurbeheer groeien vaak bottom-up.

Jaarlijks wordt minstens één projectoproep gelanceerd. De beste projecten worden geselecteerd op basis van een jury van experts. Elk jaar wordt een betalingsaanvraag ingediend. Samenwerkingen moeten een concreet doel voor ogen hebben en niet louter draaien rond kennisuitwisseling. Demarcatie met EIP operationele groepen en met LEADER wordt voorzien.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Landbouwers of verenigingen/organisaties die landbouwers vertegenwoordigen maken verplicht deel uit van het samenwerkingsverband.
- Het project heeft betrekking op een nieuw samenwerkingsverband of een nieuwe activiteit van een bestaand samenwerkingsverband. Subsidiëring van bestaande activiteiten is uitgesloten.
- Bij steunaanvraag wordt een ondertekende samenwerkingsintentie gevraagd en bij eerste betalingsaanvraag een formele samenwerkingsovereenkomst.
- Bij elke oproep worden aanvragen gerangschikt van hoog naar laag volgens de mate waarin ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Mogelijke positieve effecten van samenwerkingsprojecten gericht op duurzaam watergebruik, beperking van bemesting en bestrijdingsmiddelen
Discipline Bodem	Mogelijke positieve effecten van samenwerkingsprojecten gericht op duurzaam watergebruik, beperking van bemesting en bestrijdingsmiddelen
Discipline Lucht	Mogelijke positieve effecten van samenwerkingsprojecten gericht op duurzaam energiegebruik, beperking van geurhinder, ...
Discipline Klimaat	Mogelijke positieve effecten van samenwerkingsprojecten gericht op duurzaam energiegebruik, productie hernieuwbare energie, lokale teelten, ...
Discipline Biodiversiteit	Samenwerking vanuit agrarisch natuurbeheer kan bijdragen aan een verbetering van de biodiversiteit.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Mogelijke positieve effecten van samenwerkingsprojecten gericht op landschap

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Mens	Samenwerking tussen land- en tuinbouwers onderling, met stakeholders en in de keten kan wel bijdragen aan een economisch succesvoller land- of tuinbouwbedrijf, en behoud van tewerkstelling en extra toegevoegde waarde genereren.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.24 Fiche 25:en 27: Projectoproep ‘innovatie’ in kader van EIP (Europese Innovatiepartnerschappen) en VLIF Innovatieve Investeringen op landbouwbedrijven

Projectoproep ‘innovatie’ in kader van EIP (Europese Innovatiepartnerschappen)

Door de toenemende complexiteit kunnen landbouwbedrijven niet altijd zelf innovatieve oplossingen ontwikkelen. Dit noodzaakt een multidisciplinaire aanpak. Door middel van Europese partnerschappen voor innovatie (EIP) wordt innovatie gestimuleerd als gevolg van het ontwikkelen van innovatieve oplossingen in co-creatie tussen onderzoek en praktijk.

Geïnteresseerde land- en tuinbouwers, adviseurs, onderzoekers, ondernemers en/of andere actoren organiseren zich in een ‘operationele groep’ rond een concreet vraagstuk uit de praktijk waarvoor ze samen een innovatieve oplossing ontwikkelen. Deze interventie werd, met succes, reeds opgenomen in PDPO III. De impact wordt nu verder vergroot door het instrument nog laagdrempeliger en meer bottom-up (landbouwers als initiatiefnemers) te maken en quick win-projecten te stimuleren. De maximum subsidie per project wordt per oproep bepaald en in relatie tot thema’s.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De operationele groep moet minstens bestaan uit een landbouwer en een onderzoeker/ontwikkelaar/adviseur. Projecten van operationele groepen die louter uit onderzoeksinstanties bestaan zijn uitgesloten van steun.
- In de selectieprocedure wordt geoordeeld over de samenstelling van de operationele groep, de kwaliteit van het project (waarbij er duidelijk wisselwerking moet zijn tussen de verschillende actoren), de bijdrage aan de specifieke doelstellingen, het verspreiden van de resultaten van het EIP-project ...
- De projecten duren maximaal 2 jaar.

VLIF: Innovatieve Investeringen op landbouwbedrijven

VLIF projectsteun innovatie biedt ondersteuning voor het eerste keer in praktijk brengen van innovaties op onze land- en tuinbouwbedrijven.

Via deze interventie zijn innovatieve investeringstypes subsidiabel die:

- nog niet beschikbaar zijn op de VLIF-lijst van subsidiabele investeringen;
- reeds opgenomen werden op de VLIF-lijst, maar die tegelijk ook een duidelijk aantoonbare innovatie inhouden;
- innovaties in een eindfase van ontwikkeling en die uitgetest worden in praktijkomstandigheden op land- en tuinbouwbedrijven.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Echte (actieve) landbouwer met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van land- en tuinbouwproducten;
- Er moet een eindrapport voorgelegd worden waarin de resultaten beschreven worden;
- Bij elke oproep worden aanvragen gerangschikt van hoog naar laag volgens de mate waarin ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van de steunmaatregel.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Mogelijke positieve effecten van innovaties gericht op duurzaam watergebruik, beperking van bemesting en bestrijdingsmiddelen, ... t.h.v. het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.
Discipline Bodem	Mogelijke positieve effecten van innovaties gericht op bodemkwaliteit, beperking van bemesting en bestrijdingsmiddelen, ... t.h.v. het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.
Discipline Lucht	Mogelijke positieve effecten van innovaties gericht op duurzaam energiegebruik, beperking van geurhinder, ... t.h.v. het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.
Discipline Klimaat	Mogelijke beperkte positieve effecten van innovaties gericht op duurzaam energiegebruik zonder fossiele brandstoffen, ... in 1 of enkele bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.
Discipline Biodiversiteit	Mogelijke positieve effecten van innovaties gericht op ecologisch beheer t.h.v. het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Mogelijke positieve effecten van innovaties gericht op landschapsbeheer t.h.v. het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.
Discipline Mens	Mogelijke positieve effecten op de economische leefbaarheid van het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Op termijn kunnen de ondersteunde innovaties indirect ook de economische leefbaarheid van de landbouw in het algemeen versterken.
Discipline Geluid en trillingen	Mogelijke positieve indirecte effecten van innovaties gericht op beperking van geluidshinder t.h.v. het bedrijf/de bedrijven die de innovaties toepassen. Mogelijke indirecte effecten m.b.t. kennisoverdracht.

5.3.1.25 Fiche 26: LEADER

Het doel van deze interventie is om via samenwerkingsverbanden tussen verschillende plattelandsactoren, de kansen die het multifunctionele platteland heeft te verwezenlijken op vlak van voedsel, landbouw, natuur, milieu en klimaat, recreatie, voorzieningen en sociale cohesie.

Conform de LEADER methodiek kunnen plaatselijke publiek-private samenwerkingsverbanden, de zogenaamde Plaatselijke Groepen (PG's), lokale ontwikkelingsstrategieën creëren en realiseren. De PG's krijgen enkele thema's opgelegd. De prioriteit ligt op 3 thema's:

- Lokale bio-economie en duurzaam voedsel
- Leefbare en levendige dorpen
- Landschapskwaliteit en klimaat

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- De strategie moet worden voorgedragen door een Plaatselijke Groep, die opgericht is conform opgelegde voorwaarden
- De strategie is gericht op een gebied dat voldoet aan afbakeningscriteria
- De strategie dient voldoende gebiedsspecifiek te zijn, een duidelijke thematische focus te bevatten én verband te houden met landbouw of platteland;
- Investerings- en dienstverleningsprojecten hebben betrekking op het afgebakende LEADER-gebied en kaderen binnen de doelstellingen van de goedgekeurde strategie

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Geen significante effecten
Discipline Bodem	Geen significante effecten
Discipline Lucht	Geen significante effecten. Projecten die inzetten op lokale bio-economie kunnen wel zorgen voor een vermindering van transportkilometers en bijhorende verkeersemmissies.
Discipline Klimaat	Projecten i.k.v. thema klimaat kunnen wel klimaatmitigatie of -adaptatiemaatregelen implementeren. Projecten die inzetten op lokale bio-economie kunnen wel zorgen voor een vermindering van transportkilometers en bijhorende emissies van broeikasgassen.
Discipline Biodiversiteit	Geen significante effecten
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Projecten die inzetten op landschapskwaliteit kunnen bijdragen het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit van het platteland.
Discipline Mens	Door het opzetten van samenwerkingsverbanden en het uitvoeren van concrete projecten wordt een bijdrage geleverd aan het versterken van de sociale en economische leefbaarheid van het Vlaams platteland (directe en indirecte tewerkstelling, voorzieningen, recreatie).

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.26 Fiche 28: VLIF: Opstart – en overnamesteun voor jonge landbouwers

Het inzetten op de instroom van landbouwers en generatiewissel in de land- en tuinbouwsector speelt een belangrijke rol in de toekomstgerichte verduurzaming van de landbouwsector.

De overname /opstartsteun (onder de vorm van een premie) wordt gekoppeld aan de uitvoering van een door de begunstigde specifiek voor het bedrijf opgemaakt business(ontwikkeling)plan. De uitvoering van dit businessplan / opstartplan / overnameplan moet er mede toe leiden dat op moment van de eindbetaling de minimumdrempel aan verdien capaciteit behaald wordt (dit is dezelfde drempel als voor VLIF investeringssteun).

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Na uitvoering van het bedrijfsplan (bij betalingsaanvraag) is de begunstigde een echte (actieve) landbouwer met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van eigen land- en tuinbouwproducten. Dit minimum potentieel inkomen is hetzelfde als dat voor de maatregel investeringssteun aan land- en tuinbouwbedrijven.
- Na uitvoering van het bedrijfsplan is de jonge landbouwer vakbekwaam
- De jonge landbouwer dient een kwalitatief voldoende opstart- of overnameplan in
- De jonge landbouwer mag maximum een halftijdse job uitoefenen als werknemer, inkomen uit zelfstandige activiteiten buiten het landbouwbedrijf worden beperkt
- Na elke oproep worden de projecten die het best beantwoorden aan de vooropgestelde doelstellingen geselecteerd volgens vastgelegde selectiecriteria.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Geen significante effecten
Discipline Bodem	Geen significante effecten
Discipline Lucht en klimaat	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	Geen significante effecten
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Door het ondersteunen van een overname/opstart van een landbouwbedrijf wordt getracht de continuïteit en leefbaarheid van de landbouwsector in Vlaanderen te garanderen. Vakbekwaamheid en businessplan moeten ervoor zorgen dat het bedrijf ook toekomstgericht en leefbaar is (positief effect inzake gebruikswaarde).
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.27 Fiche 29: VLIF: Opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf

De Vlaamse regering wil de omschakeling stimuleren van bestaande landbouwactiviteiten naar potentieel meer rendabele en meer duurzame activiteiten, zowel in de land- en tuinbouw als daarbuiten.

Deze interventie voorziet in een éénmalige steun aan individuele land- en tuinbouwbedrijven voor het opstarten of omschakelen van hun bedrijfsvoering naar een vernieuwde toekomstgerichte bedrijfsstrategie op basis van een nieuw doordacht businessplan. Het kan hier bijvoorbeeld gaan over inkomensdiversificatie, differentiatie, verbreding, nieuwe functies en/of verandering/omschakeling in functies van het bedrijf.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Na uitvoering van het bedrijfsplan (bij betalingsaanvraag) is de begunstigde een echte (actieve) landbouwer met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van eigen land- en tuinbouwproducten. Dit minimum potentieel inkomen is lager dan hetgeen ingesteld zal worden voor de maatregel investeringssteun aan land- en tuinbouwbedrijven.
- Na elke oproep worden de projecten die het best beantwoorden aan de vooropgestelde doelstellingen geselecteerd volgens vastgelegde selectiecriteria

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben op water.
Discipline Bodem	Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben op bodem.
Discipline Lucht	Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben op lucht.
Discipline Klimaat	Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben m.b.t. klimaat.
Discipline Biodiversiteit	Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben op biodiversiteit.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Omschakeling naar meer duurzame activiteiten kan een positieve impact hebben op landschap.
Discipline Mens	Een sterk innovatief en toekomstgericht businessmodel kan bijdragen aan een economisch sterker landbouwbedrijf, behoud van tewerkstelling en creatie van meer toegevoegde waarde.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.28 Fiche 30: VLIF Productieve investeringen op landbouwbedrijven

VLIF-investeringssteun aan land- en tuinbouwbedrijven is sinds 20 jaar een sterkhouder in het Vlaams programma voor plattelandsontwikkeling. De interventie wordt aangepast zodat de rol van toekomstgericht ondernemingsfonds nog sterker kan waargemaakt worden.

Er is een permanente oproep die opgesplitst is in meerdere blokperiodes per jaar. Na het verstrijken van een blokperiode worden via een selectieprocedure de investeringsdossiers die best bijdragen aan de doelstellingen geselecteerd. Om nog sterker in te zetten op het ondersteunen van het toekomstgerichte ondernemerschap zal de bestaande investeringssteunmaatregel hervormd worden op de volgende twee vlakken:

- De instap- en verbintenisvoorwaarden worden sterk vereenvoudigd en inhoudelijk hervormd zodat het ondernemerschap op een land- en tuinbouwbedrijf zich beter kan ontplooiën en de instap- en verbintenisvoorwaarden haalbaar zijn voor de verdere verduurzaming van alle verdienmodellen en bedrijfsstructuren.
- Het selectiesysteem wordt aangepast zodat nog sterker ingezet wordt op de verduurzaming van de bedrijfsstructuren waarbij enerzijds tegemoet gekomen wordt aan de verwachtingen inzake leefmilieu, biodiversiteit, klimaat en dierenwelzijn en waarbij anderzijds de bedrijven weerbaarder worden tegen marktschokken.

De belangrijkste steunvoorwaarde is:

- Echte (actieve) landbouw met een minimum potentieel inkomen uit de productie, verwerking en vermarkting van land- en tuinbouwproducten.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Investeringen voor de verduurzaming van het bedrijfsmodel i.k.v. waterkwaliteit en -kwantiteit leiden tot een efficiënter watergebruik en verbeterde waterkwaliteit.
Discipline Bodem	Investeringen voor de verduurzaming van het bedrijfsmodel i.k.v. bodemkwaliteit leiden tot een verbeterde bodemkwaliteit.
Discipline Lucht	Investeringen gericht op efficiënter energieverbruik zorgen voor minder gebruik van fossiele brandstoffen en dus minder emissies. Investeringen in luchtwassers, emissiearme stallen of mestopslag zorgen voor beperking van de emissies en reductie van geurhinder.
Discipline Klimaat	Efficiënter energiegebruik of productie/gebruik van hernieuwbare energie leiden tot vermindering van de broeikasgasemissies. Maatregelen inzake efficiënter watergebruik zorgen voor betere adaptatie aan het veranderend klimaat.
Discipline Biodiversiteit	Geen significante effecten
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Maatregelen gericht op efficiënter gebruik van energie en grondstoffen hebben een positief effect op de economische

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	<p>leefbaarheid van landbouwbedrijven.</p> <p>Maatregelen zoals emissiearme stallen dragen bij tot betere luchtkwaliteit en vermindering van de geurhinder en zijn dus ook positief vanuit het oogpunt van gezondheid.</p> <p>Bepaalde investeringen, zoals b.v. waterbekkens voor opslag hemelwater, kunnen gepaard gaan met ruimte-inname ten koste van andere functies, waaronder andere landbouwgerelateerde functies.</p> <p>Investerings in verbreding van de landbouw (hoeveverkoop, -toerisme, -educatie...) kunnen zowel voor landbouwer als voor de bezoeker/consument een positief effect hebben.</p> <p>Investerings in arbeidsveiligheid en -welzijn hebben tevens positieve effecten.</p>
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.29 **Fiche 31: VLIF investeringen voor duurzame verwerking en afzet van landbouwproducten**

De Vlaamse landbouwsector is traditioneel sterk verweven met de historische sterke aanwezigheid van de voedingsindustrie in Vlaanderen. Deze aanwezigheid wordt gezien als een sterkte en een kans om blijvend in te zetten op de verdere verduurzaming en het creëren van toegevoegde waarde bij de eerste verwerking en afzet van primaire land- en tuinbouwproducten.

Voor deze interventie zal er op regelmatige basis een oproep voor projecten gelanceerd worden. Er zal met de projectoproep en met de communicatie ervan meer dan voordien ingezet worden op samenwerking tussen verschillende ketenpartners en er zal ook specifiek gefocust worden op andere ketenpartners dan enkel verwerkende bedrijven. Bijzondere aandacht gaat naar investeringen waarbij de ecologische voetafdruk van land- en tuinbouwproducten verminderd wordt en projecten gericht op de circulaire economie.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Er moet een eindrapport voorgelegd worden. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is de evaluatie van de meerwaarde van het project voor land- en tuinbouwbedrijven.
- Bij elke oproep worden aanvragen gerangschikt van hoog naar laag volgens de mate waarin ze bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van de steunmaatregel.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Investerings om de milieudruk van land- en tuinbouwproducten te verminderen kunnen een positieve impact hebben op water.
Discipline Bodem	Investerings om de milieudruk van land- en tuinbouwproducten te verminderen kunnen een positieve impact hebben op bodem.
Discipline Lucht	Investerings om de milieudruk van land- en tuinbouwproducten te verminderen kunnen een positieve impact hebben op lucht.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Klimaat	Investerings om de milieudruk van land- en tuinbouwproducten te verminderen kunnen een positieve impact hebben inzake klimaat.
Discipline Biodiversiteit	Geen significante effecten
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Geen directe effecten. Samenwerking en verduurzaming in de keten kan wel bijdragen aan een economisch succesvoller land- of tuinbouwbedrijf, en behoud van tewerkstelling en extra toegevoegde waarde genereren.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.30 Fiche 32: VLIF niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven

Echte (actieve) land - en tuinbouwers worden aangemoedigd om niet-productieve investeringen uit te voeren voor de verwezenlijking van doelstellingen inzake het verhogen van de ecologische, landschappelijke, milieukundige en cultuurhistorische waarde van het landbouwgebied en het verhogen van de weerbaarheid van de landbouwproductie tegen klimatologische extremen.

Er is een permanente oproep die opgesplitst is in meerdere blokperiodes per jaar. Na het verstrijken van een blokperiode worden via een selectieprocedure de investeringsdossiers die best bijdragen aan de doelstellingen geselecteerd. De lijst met investeringen die in aanmerking komen wordt uitgebreid. De voorwaarden voor het verkrijgen van de steun worden vereenvoudigd waarbij het systeem van attestering van de periode 2015-2020 verlaten wordt.

De belangrijkste steunvoorwaarde is:

- Echte (actieve) landbouwer zijn

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	<p>Investerings in de aanleg van kleinschalige landschapselementen, kleinschalige water-infrastructuur, infiltratiesystemen, enz. kunnen bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit (verminderen instroom van bodemmateriaal en polluenten) en de structuurkwaliteit (oeververdediging) van waterlopen.</p> <p>Het kan ook de afvoer van hemelwater naar de waterlopen beperken, wat een positief effect heeft op het overstromingsrisico.</p> <p>Doordat het hemelwater langer op het perceel kan gehouden worden, kan dit beter infiltreren met een positief effect op de grondwaterkwantiteit</p>
Discipline Bodem	<p>Erosiemaatregelen zorgen voor het beperken van bodemerosie.</p> <p>Investerings in de aanleg van kleinschalige landschapselementen e.d., kunnen bijdragen aan het beperken</p>

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	<p>van bodemerosie, indien ze op een geschikte locatie ingeplant worden (hellingafwaarts van erosiegevoelige percelen).</p> <p>De goede beworteling van een klein landschapselement zorgt voor een betere bodemstructuur.</p>
Discipline Lucht	<p>Investeringen in aanplant van bomen, houtkanten e.d. zorgen voor CO₂-vastlegging waardoor broeikasgasemissies worden vermeden.</p>
Discipline Klimaat	<p>Investeringen in aanleg van bos, houtkanten, e.d. zorgen voor CO₂-vastlegging, waardoor broeikasgasemissies worden vermeden en waardoor deze maatregel een bescheiden positieve bijdrage levert aan de klimaatproblematiek.</p> <p>Investeringen in vertraagde afvoer van hemelwater zorgen ervoor dat de bodem beter bestand is tegen droogte (klimaatadaptatie).</p>
Discipline Biodiversiteit	<p>Investeringen in nestkasten, kleine landschapselementen, materiaal voor natuurbeheer, enz. dragen bij aan een verhoging van de biodiversiteit van het platteland.</p> <p>Niet-productieve realisaties kunnen zorgen voor een betere connectiviteit, een verbetering van de ecologische toestand van waterlopen (aquatische fauna en flora), een verbetering van de ecologische toestand van de bodem, lagere afzetting van nutriënten bij overstromingen in natuurgebieden, en hogere natuurwaarden wegens minder verzurende en vermestende emissies.</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	<p>Indien gebiedsgericht toegepast, nl. voldoende concentratie en afgestemd op streekeigenheid, kan dit positieve effecten hebben inzake erfgoed- en beeldwaarde.</p>
Discipline Mens	<p>Deze maatregel kan bijdragen aan een verhoging van de belevingswaarde van het platteland. Investerings in bvb. het aanleggen van aanplantingen gericht op de landschappelijke integratie van landbouwbedrijfsgebouwen draagt bij aan het behoud en de versterking van de landschappelijke kwaliteit van het platteland.</p> <p>Deze maatregel kan echter ook gepaard gaan met ruimte-inname ten koste van andere functies, waaronder "zuivere" landbouwvoering. Op langere termijn wordt dit bij vele investeringen wel gecompenseerd door het behoud van vruchtbaar bodemmateriaal.</p> <p>Grotere mogelijkheid van ruwe waterreserves door vertraagde afvoer en verbeterde infiltratie op het perceel, betere benutting van het freatisch pakket voor aanwending voor menselijke consumptie.</p> <p>Deze maatregel zal een impact hebben op de bedrijfsvoering van de landbouwbedrijven. Deze impact is afhankelijk van de mate waarin het bedrijf reeds niet-productieve investeringen</p>

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	heeft uitgevoerd.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.31 Fiche 33: Agroforestry (aanleg en onderhoud)

Maatregel betreft de combinatie van de aanplant van bomen met een landbouwteelt op eenzelfde perceel.

Deze interventie bestaat uit 2 maatregelen:

- Maatregel 1. Aanplantsubsidie - investeringssteun voor de aankoop van bomen, beschermings- en verstevigingsmateriaal en de arbeid voor het planten van de bomen en het plaatsen van de bescherming en versteviging.
- Maatregel 2. Onderhoudssubsidie - enerzijds kwaliteitsvol onderhoud van de bomen zelf en anderzijds beheer van boomstroken op ecologische manier

De belangrijkste steunvoorwaarde zijn:

- Perceel in landbouwgebruik en aangegeven in de verzamelaanvraag,
- De aangeplante bomen moeten ten minste 10 jaar behouden blijven

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Aanplant van bomen vermindert watererosie en heeft zo een positieve invloed op de waterkwaliteit wegens het beperken van afspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater.
Discipline Bodem	Het aanplanten van bomen zorgt voor meer bomen op gras- of akkerlandpercelen met een vermindering van windwerking en winderosie tot gevolg, en sterke afremming van watererosie t.g.v. de aanwezigheid van een onbewerkte strook waar ze ingeplant zijn. In het algemeen daalt de erosiegevoeligheid van de landbouwpercelen, op voorwaarde dat ze in de goede richting geplaatst worden (bomenrijen loodrecht op de helling). De combinatie van de aanplant van bomen in een landbouwteelt verhoogt het organisch stofgehalte in de bodem, wat de bodemkwaliteit verbetert.
Discipline Lucht	In de aangeplante bomen en bodem wordt koolstof opgeslagen. Verminderen van de winderosie zorgt eveneens voor de vermindering van stofemissies van landbouwgronden.
Discipline Klimaat	In de aangeplante bomen wordt koolstof opgeslagen, waardoor deze maatregel een (zeer bescheiden) positieve bijdrage levert aan de klimaatproblematiek. Bomen creëren een microklimaat waardoor teelten ook beter beschermd wordt tegen weersextremen en vormen een natuurlijke beschutting voor vee (klimaatadaptatie).
Discipline Biodiversiteit	Bomen(rijen) bieden leefgebied aan planten en dieren en

Discipline	Mogelijke milieueffecten
	<p>bevorderen migratie tussen bos- en natuurgebieden.</p> <p>Verbetering bodem -en waterkwaliteit leveren een positief effect op de ecologische toestand van de bodem en de waterlopen (incl. de aanwezige organismen).</p>
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Boslandbouwsystemen met gemengde landbouw- en bospercelen hebben niet echt historische “roots” in Vlaanderen, maar zijn eerder typisch voor het mediterrane gebied. Dit type landbouw scoort wel goed op perceptief vlak.
Discipline Mens	Deze maatregel kan bijdragen aan een verhoging van de belevingswaarde van het platteland, maar kan anderzijds leiden tot een lagere landbouwproductiviteit van de percelen in kwestie. De productie van hout, fruit en noten kan echter ook zorgen voor een inkomensdiversificatie.
Discipline Geluid en trillingen	Onderhoud van bomen kan gepaard gaan met tijdelijke geluidshinder (zagen, ...).

5.3.1.32 Fiche 34: Inrichtingsmaatregelen i.f.v. Natura 2000 en in gebieden met hoge natuurwaarden

Dit betreft een verderzetting van de actuele PDPO III-maatregel rond investeringen binnen speciale beschermingszones en andere gebieden met hoge natuurwaarden, waaronder natuurinrichting de projectsubsidies natuur (voormalige quick-wins), natuurprojectovereenkomsten en acties om het milieubewustzijn te vergroten vervat zijn.

Met deze interventie willen we, in functie van Natura 2000 habitats en -soorten en in functie van het natuurlijk erfgoed in gebieden met hoge natuurwaarden, de studies en investeringen i.v.m. onderhoud, herstel en verhoging van de natuurwaarden en de kwaliteit van het natuurlijk milieu ondersteunen. Het betreft de co-financiering van de instrumenten Natuurinrichting en Projectsubsidies natuur. Met de Projectsubsidies natuur wilt het Agentschap Natuur en Bos concrete initiatieven stimuleren die hoofdzakelijk een bijdrage leveren aan de Europese natuurdoelen en investeringen in het kader van een goedgekeurd beheerplan.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Projectsubsidies natuur:
 - Voor investeringen in concrete realisaties op het terrein (éénmalige inrichtingswerken, natuurontwikkelingswerken, achterstallig beheer...).
 - De basissubsidie bedraagt 50, 80 of 90 procent van de totale projectkost afhankelijk van het type natuurbeheerplan dat men ambieert.
 - Het totale bedrag dat voor subsidiëring wordt ingediend bedraagt minimaal 3.000 euro per project.
 - De aanvrager beschikt op het moment van de projectsubsidieaanvraag over een goedgekeurde verkenningsnota, een goedgekeurd natuurbeheerplan, of geeft de intentie aan om binnen de drie jaar een natuurbeheerplan type twee, drie of vier in te dienen voor goedkeuring.
- Natuurinrichting:

- Met natuurinrichtingsprojecten worden maatregelen en inrichtingswerkzaamheden beoogd die gericht zijn op een optimale inrichting van een gebied met het oog op het behoud, het herstel, het beheer en de ontwikkeling van natuur en natuurlijk milieu;
- In het VEN, de speciale beschermingszones en in groen-, park-, buffer-, bos- en bosuitbreidingsgebieden.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	De maatregel heeft een positief effect op de waterhuishouding, grond en oppervlaktewaterkwaliteit van de waterlopen in en rond Natura2000-gebied en gebieden met hoge natuurwaarden.
Discipline Bodem	De maatregel heeft een positief effect op de bodemkwaliteit en bodemvochtregime in en rond Natura2000-gebied en gebieden met hoge natuurwaarden.
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Maatregelen met een positieve impact op waterhuishouding en bodemvochtregime zorgen voor betere bescherming van de natuur tegen verdroging (klimaatadaptatie).
Discipline Biodiversiteit	Er worden gunstiger abiotische condities gecreëerd voor de ontwikkeling van vegetaties die bijdragen aan de instandhoudingsdoelstellingen en andere natuurwaarden van het betreffend gebied.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	De bijdrage van deze maatregel aan de landschappelijke kwaliteit hangt af van de aard van het inrichtingsproject. Indien het project leidt tot een zgn. mozaïeklandschap, met afwisseling van bossen, velden en kleine landschapselementen, zijn de effecten het meest positief, omdat dit soort landschap de hoogste perceptiewaarde heeft en het best past in de Vlaamse landschapshistorie.
Discipline Mens	Deze maatregel kan bijdragen aan een verhoging van de belevingswaarde van het platteland. Anderzijds kunnen de inrichtingsmaatregelen gepaard gaan met ruimte-inname ten koste van andere functies, waaronder “zuivere” landbouwvoering.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.33 Fiche 35: Operationele programma's Groenten en fruit

Al sinds 1996 kunnen producentenorganisaties (PO) en unies van producentenorganisaties (UPO) een operationeel programma indienen en uitvoeren. In dit programma zitten allerlei acties op het niveau van de organisatie en op het niveau van de teler die door de PO worden uitgevoerd. De PO's krijgen steun om hun uitgaven voor die acties te financieren. Het hoofddoel van de maatregel is het versterken van de positie van de individuele landbouwers en hen helpen om via hun PO meer marktgericht te werken.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- Om van steun te kunnen genieten moeten in eerste instantie de producentenorganisaties en UPO's erkend worden.
- De PO's zijn opgericht door hun leden en zijn er voor hun leden. Deze PO's moeten een omzet genereren uit het verhandelen van de producten van hun leden. Deze waarde wordt gebruikt als referentie voor de berekening van de maximumsteun.
- De subsidiabiliteitsvoorwaarden zijn opgenomen in Europese regelgeving en in de nationale strategie.

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Doordat een minimaal percentage steun naar milieumaatregelen moet gaan kan deze interventie een positieve impact hebben op water.
Discipline Bodem	Doordat een minimaal percentage steun naar milieumaatregelen moet gaan kan deze interventie een positieve impact hebben op bodem.
Discipline Lucht	Doordat een minimaal percentage steun naar milieumaatregelen moet gaan kan deze interventie een positieve impact hebben op lucht.
Discipline Klimaat	Doordat een minimaal percentage steun naar milieumaatregelen moet gaan kan deze interventie een positieve impact hebben m.b.t. klimaat.
Discipline Biodiversiteit	Doordat een minimaal percentage steun naar milieumaatregelen moet gaan kan deze interventie een positieve impact hebben op biodiversiteit.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Samenwerking tussen land- en tuinbouwers kan wel bijdragen aan een economisch succesvoller land- of tuinbouwbedrijf, en behoud van tewerkstelling en extra toegevoegde waarde genereren.
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.1.34 [Fiche 36: Nationaal bijenteeltprogramma](#)

De vele inspanningen die binnen deze Vlaamse Bijenteeltprogramma's werden geleverd, werpen hun vruchten af en in Vlaanderen lijkt een belangrijk keerpunt bereikt inzake de bijensterfte. De toekomst zal uitwijzen of deze tendens stabiel is.

Het Nationaal Bijenteeltprogramma 2020-2022 voor België is op 1 augustus 2019 van start gegaan. Binnen de lijnen van dit nieuwe programma ligt de nieuwe focus op de startende imkers, nieuwe imkertechnieken en de stroomlijning van de bestaande imkeropleidingen. Er wordt jaarlijks een bedrag ter beschikking gesteld aan de Nationale Bijenteeltprogramma's. Het Vlaamse deel van deze sectorsteun wordt uitbetaald aan het Vlaams Bijenteeltprogramma vzw, die instaat voor de uitvoering van het Vlaams Bijenteeltprogramma.

De belangrijkste steunvoorwaarden zijn:

- In de Europese GLB-verordening staat een reeks maatregelen opgesomd waaruit het bijenteeltprogramma een aantal moet opnemen. Tevens moet een studie naar de structuur van de bijenhouderij op het grondgebied uitgevoerd worden.
- Het lopende Vlaamse bijenteeltprogramma omvat meerdere doelstellingen: verbeterde controle van de Varroa-mijtsiekte, genetische diversiteit van de bijenstapel, harmoniseren van honingbijen en bijenteeltmanagement, technische ondersteuning van de bijenteeltverenigingen kwaliteitszorg voor honing en bijenwas, aantrekken van nieuwe en jonge imkers, promotie van honing,

Discipline	Mogelijke milieueffecten
Discipline Water	Geen significante effecten
Discipline Bodem	Geen significante effecten
Discipline Lucht	Geen significante effecten
Discipline Klimaat	Geen significante effecten
Discipline Biodiversiteit	Het stabiliseren en zelfs een halt toe roepen van de honingbijensterfte door uitvoering van de driejaarlijkse Vlaamse Bijenteeltprogramma's draagt bij aan de algemene biodiversiteit.
Discipline Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie	Geen significante effecten
Discipline Mens	Geen significante effecten
Discipline Geluid en trillingen	Geen significante effecten

5.3.2 Kwantitatieve beoordeling

De kwantitatieve beoordeling van de interventies zal in het ontwerp-MER worden uitgewerkt.

Verskillende interventies zullen hierbij gemodelleerd worden d.m.v. bedrijfsspecifieke modellering vergelijkbaar met het IFM-CAP model dat gebruikt wordt op Europees niveau.

Zowel de kans dat landbouwers beslissen om geen inkomenssteun meer te vragen door te hoge kosten door de conditionaliteit binnen pijler 1, afschaffen en voorzien van een alternatief voor de gekoppelde steun als de participatie aan de ecoregelingen worden gesimuleerd door een optimalisatiemodel. Deze modellen zijn gebaseerd op mathematische programmering die de keuze van landbouwers optimaliseren in functie van de externe omstandigheden.

De keuzes van de landbouwers worden gesimuleerd op individueel anoniem bedrijfsniveau waarvan de arealen, dieraantallen en andere relevante data door de betrokken administraties worden voorzien.

Het type model dat we voor deze studie gaan gebruiken simuleert interacties tussen de bedrijven voor uitwisseling van mest, land en voedergewassen. Die interacties verlopen meestal volgens een perfecte markt of met beperkingen zoals logistieke kosten voor mest of helemaal geen transacties voor land als we op korte termijn simuleren.

Op basis van de outputs van deze modelleringen kan dan een inschatting gemaakt worden van de globale milieu-impacten. Het betreft o.a. aantal ha grasland, emissies gerelateerd aan aantal dieren,

Voor interventies gelinkt aan (milieu-)investeringen zal een inschatting gemaakt worden o.b.v. het voorziene budget, dewelke b.v. het aantal investeringsdossiers, beheerovereenkomsten bepaalt, en een gemiddelde impact per investering (o.b.v. literatuur, monitoring voorgaande PDPO-maatregelen).

6 Passende beoordeling/natuurtoets

De mogelijkheid bestaat dat maatregelen en projecten die gefinancierd worden door het GLB-programma een potentiële milieu-impact hebben op beschermde gebieden, in het bijzonder op Natura 2000-gebied (Europees erkend vogelrichtlijn- of habitatrichtlijngebied) of (in Vlaanderen) VEN-gebied.

Elke activiteit die aanleiding kan geven tot schade aan de natuur in de gebieden die deel uitmaken van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) of van de vogel- en habitatrichtlijngebieden die behoren tot het Natura 2000-netwerk dient onderworpen te worden aan respectievelijk een VEN-toets of een Passende Beoordeling. Hiermee dient aangetoond te worden dat er – eventueel na implementatie van milderende maatregelen – geen vermijdbare en onherstelbare schade aan de natuur zal optreden in de VEN-gebieden, alsook dat er geen significante aantasting zal optreden van de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden.

Voor vergunningsplichtige activiteiten binnen of in de directe omgeving van beschermd natuurgebied dienen de VEN-toets en/of Passende Beoordeling bij de vergunningsaanvraag gevoegd te worden. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) geeft advies op deze documenten en kan om een aanpassing van de voorziene plannen vragen. Het is evenwel aan de vergunningverlenende overheid om, steunend op de adviezen, bij het afleveren of weigeren van de vergunning te argumenteren of de activiteit al dan niet onvermijdbare en onherstelbare schade aan de natuur kan veroorzaken in het VEN of een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een speciale beschermingszone kan veroorzaken.

Landbouwactiviteiten kunnen een negatieve impact hebben op beschermd natuurgebied. De basisinkomenssteun en aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers is ontkoppeld van productie, omdat het –conform de WTO-bepalingen- geen productiestimulerende steun mag zijn. Het GLB-SP beoogt de landbouwactiviteiten te verduurzamen en de negatieve impacten deels te milderen doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit, welke o.m. bepaalde verboden of verplichtingen in en nabij Natura 2000-gebied en VEN-gebied bevat. Dit wordt ook gecontroleerd.

De gekoppelde steun is gekoppeld aan het aantal dieren en omvat dus steun aan landbouwactiviteiten met potentieel negatieve impacten op beschermd natuurgebied. Ook hier worden deze gemilderd doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit en doordat gekozen wordt voor een inkomensondersteuning aan de betrokken veehouders die een duurzame lokale rundsvleesproductie combineren met inspanningen o.m. op het vlak van eiwitvoorziening en langdurig graslandbeheer. Tevens worden het aantal premierechten verlaagd.

Binnen het GLB-SP zijn bepaalde types investeringen op landbouwbedrijven en in de agrovoedingssector vergunningsplichtig (b.v. investeringen in stallen, (ver)bouw(ing) van serres, bouw van WKK's, aanleg van wateropvangsystemen,...). Deze vallen vnl. onder de productieve investeringen. Bepaalde activiteiten kunnen mogelijks een negatieve impact hebben op

beschermde natuurgebied. De investeringssteun is evenwel gericht op het verduurzamen van de landbouwactiviteit. Tevens zullen ook geen investeringen gesubsidieerd worden waarvoor de nodige vergunningen niet verkregen zijn.

Daarnaast zijn er de maatregelen die zeker of mogelijk uitgevoerd worden binnen Natura 2000- of VEN-gebied: inrichtingsmaatregelen i.f.v. Natura 2000-gebied of andere gebieden, beheerovereenkomsten. Deze maatregelen hebben precies “herstel, instandhouding en versterking van de ecosystemen die afhankelijk zijn van landbouw en bosbouw” als (hoofd)doelstelling. Derhalve kan verondersteld worden dat deze maatregelen aanzienlijke effecten kunnen/zullen hebben, maar dat deze effecten positief van aard zijn. De beheerders van deze maatregelen (VLM, ANB, Departement Landbouw en Visserij, VMM) moeten uiteraard toezien op de adequate uitvoering van de maatregelen zodat negatieve ecologische (neven)effecten vermeden worden.

In het ontwerp-MER zal de passende beoordeling eveneens aangevuld worden met de resultaten van de kwantitatieve beoordeling (zie §5.3.2). Deze beoordeling zal gebeuren op het niveau van de emissies. Gezien de specifieke locatie van de maatregelen in deze fase nog niet gekend is, kan op dit strategisch niveau de immissie/depositie t.h.v. individuele natuurgebieden immers niet beoordeeld worden.

7 Synthese

Het GLB is het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en omvat 2 pijlers met elk een eigen Europees begrotingsfonds in gedeeld beheer door Vlaanderen en de Europese Commissie:

- Pijler 1: deze omvat rechtstreekse betalingen en marktmaatregelen (schoolmelk en -fruit, operationeel programma groenten en fruit, interventies, crisismaatregelen, ...). Deze pijler wordt volledig gefinancierd door het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF).
- Pijler 2: deze omvat de plattelandsmaatregelen, die in het huidige GLB (2014-2020) zijn opgenomen in het Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling (PDPO III). De Pijler 2-maatregelen worden gefinancierd vanuit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO), maar – in tegenstelling tot het ELGF- is hier ook een verplichte cofinanciering vanuit de regio/lidstaat vereist.

Het toekomstige GLB mikt op 3 algemene doelstellingen:

- Bevorderen van een slimme, veerkrachtige en gediversifieerde landbouwsector om voedselzekerheid te garanderen;
- Intensiveren van milieuzorg en klimaatactie en bijdragen aan de verwezenlijking van de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen van de Unie;
- Versterken van het sociaaleconomische weefsel van de plattelandsgebieden.

Ook moet het GLB streven naar een modernisering van de landbouwsector door kennisstimulering en -deling, innovatie en digitalisering.

Globaal gezien laten de effecten van het GLB zich als volgt samenvatten:

- Interventies m.b.t. rechtstreekse steun hebben voornamelijk een positieve impact op de discipline mens gezien hiermee getracht wordt om de continuïteit en de leefbaarheid van de landbouwsector te garanderen. Doordat voldaan moet worden aan de conditionaliteit kan er wel een neutraal tot positief effect verwacht worden op de disciplines water, bodem, klimaat, biodiversiteit en landschap
- De gekoppelde steun kan naast boven beschreven impact echter ook nog een impact hebben op de diverse milieudisciplines. Eventuele negatieve impact van de betrokken sector wordt gemilderd door het toevoegen van voorwaarden rond langdurig graslandbeheer en lokale eiwitproductie. In de veronderstelling dat de steun ervoor zorgt dat de sector in stand blijft, blijven de aan rundvee gerelateerde emissies wel bestaan en dus ook de negatieve impact hiervan op lucht en klimaat. Het aantal premierechten wordt wel verlaagd.
- De ecoregelingen en algemene milieu- en klimaatmaatregelen hebben over het algemeen een positieve impact op de verschillende milieudisciplines. Ze kunnen wel een negatieve impact hebben op de bedrijfsvoering van landbouwbedrijven. De landbouwers kunnen evenwel vrijwillig instappen en de negatieve impact wordt ondervangen door een correct steunbedrag.
- De beheerovereenkomsten en betalingen voor gebiedsspecifieke nadelen t.g.v. Kaderrichtlijn Water hebben eveneens voornamelijk een positieve milieu-impact. Deze kunnen wel een ruimte-inname van productieve landbouwoppervlakte betekenen.

- Van interventies i.k.v. kennisdeling en innovatie worden geen directe effecten verwacht, maar kunnen indirect wel positieve effecten ontstaan bij opleiding en onderzoek m.b.t. meer duurzame landbouwtechnieken.
- Interventies m.b.t. investeringssteun voor verdere verduurzaming en projectoproepen op het bedrijf of in de keten kunnen eveneens leiden tot positieve effecten op diverse milieudisciplines, afhankelijk van welke specifieke investeringen of projecten worden uitgevoerd. Ook hier zijn ruimte-innames van productieve landbouwoppervlakte mogelijk.
- Locatie-gerichte maatregelen zoals inrichtingsmaatregelen in gebieden met hoge natuurwaarden (waaronder Natura 2000-gebieden) zullen voornamelijk een positieve impact hebben op de verschillende milieudisciplines, maar kunnen eveneens gepaard gaan met ruimte-inname van productieve landbouwoppervlakte.

De mate waarin de positieve effecten zullen plaatsvinden en de negatieve effecten gemilderd, zal sterk afhangen van de mate waarin de maatregelen effectief zullen toegepast worden. Het GLB-SP vormt immers een stimulerend beleid, waarbij elk bedrijf zelf kan beslissen om al dan niet in te stappen. Dit is op dit moment niet geweten. Bij de verdere uitwerking van de maatregelen zal getracht worden de voorwaarden om in te stappen te optimaliseren om het afhaakrisico zo veel mogelijk te beperken. Deze resultaten zullen mee input geven voor een verdere inschatting van de milieueffecten i.k.v. het ontwerp-MER.

8 Verklarende woordenlijst en afkortingen

Alternatief	Een andere keuzemogelijkheid, beantwoordend aan de doelstelling van het plan, omvattende: realisatie-, lokatie- en uitvoeringsalternatief
AMKM	Agro-milieuklimaatmaatregel (pijler 2)
Bodemprofiel	Verticale bodemdoorsnede waarin de opbouw en de ontwikkeling van de bodem waarneembaar is
Bodemverdichting	Samenpersen en dichter maken van de bodem
BPA	Bijzonder Plan van Aanleg
BS	Belgisch Staatsblad
CO/CO₂	Koolstofmonoxide/koolstofdioxide
Discipline	Milieu-aspect dat in het kader van milieu-effectrapportage onderzocht wordt, door de regelgeving vastgelegd als de disciplines 'mens', 'fauna en flora', 'bodem', 'water', 'lucht', 'licht, warmte en straling', 'geluid en trillingen', 'klimaat', monumenten en landschappen en materiële goederen'
EC	Europese Commissie
EKBG	Ecologisch kwetsbaar blijvend grasland
Emissie	Uitstoot van stoffen in de omgevingslucht
EP	Europees Parlement
ER	Ecoregeling (pijler 1)
Geplande situatie	Toestand van het studiegebied tijdens en na de uitvoering van het plan
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GLB-SP	Vlaams Strategisch GLB-Plan
Grondwaterkwetsbaarheid	De grondwaterkwetsbaarheid van een gebied is een code die het risico op verontreiniging van het grondwater in de bovenste watervoerende laag aangeeft (bron: dov)
Immissie	De wijziging van de aanwezigheid van verontreinigingsfactoren in atmosfeer, bodem of water rond één of meer bronnen van verontreiniging ten gevolge van emissie uit deze bron(nen)
Ingreep-effectenschema	Schema of netwerk dat de relatie tussen de milieu
Integraal waterbeleid	Het beleid gericht op het gecoördineerd en geïntegreerd ontwikkelen, beheren en herstellen van watersystemen met het oog op het bereiken van de randvoorwaarden die nodig zijn voor het behoud van dit watersysteem als zodanig, en met het oog op het multifunctionele gebruik, waarbij de behoeften van de huidige en komende generaties in rekening wordt gebracht
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale (een Europees initiatief voor plattelandsontwikkeling)
MB	Ministerieel besluit

MER	Milieueffectrapport (het rapport): milieueffectrapport over een plan of programma : een openbaar document waarin, van een voorgenomen plan of programma en van de redelijkerwijze in beschouwing te nemen alternatieven, de te verwachten gevolgen voor mens en milieu in hun onderlinge samenhang op een systematische en wetenschappelijk verantwoorde wijze worden geanalyseerd en geëvalueerd, en aangegeven wordt op welke wijze de aanzienlijke milieueffecten vermeden, beperkt, verholpen of gecompenseerd kunnen worden (bron: mer-decreet van 18/12/2002)
m.e.r.	Milieueffectrapportage (het proces): de procedure die al dan niet leidt tot het opstellen en goedkeuren van een milieueffectrapport over een voorgenomen actie en in voorkomend geval tot het gebruik ervan als hulpmiddel bij de besluitvorming omtrent deze actie (bron: mer-decreet van 18/12/2002)
MER-coördinator/MER-deskundige	Natuurlijke of rechtspersonen door de Vlaamse minister bevoegd voor het leefmilieu als coördinator of deskundige voor het opstellen van een milieueffectrapport in een of meerdere disciplines 'mens', 'fauna en flora', 'bodem', 'water', 'lucht', 'licht, warmte en straling', 'geluid en trillingen', 'klimaat' en 'monumenten en landschappen en materiële goederen in het algemeen'
Milderende maatregel	Maatregelen die voorgesteld worden om nadelige milieueffecten van het plan te vermijden, te beperken en zoveel mogelijk te verhelpen
m-mv	Meter onder het maaiveld
Ontwikkelingsscenario	Beschrijft de evolutie van het studiegebied in de toekomst, rekening houdend met de autonome evolutie van het gebied en met de evolutie onder invloed van plannen en beleidsopties
NOx	Stikstofoxiden
OC	Organische koolstof
PM_{2,5}	Uiterst fijn stof met aerodynamische diameter van minder dan 2,5 µm
PM₁₀	Fijn stof met aerodynamische diameter van minder dan 10 µm
Referentiesituatie	De toestand van het studiegebied, waarnaar gerefereerd wordt in functie van de effectvoorspelling, omvattende: de huidige, gewijzigde en de wenselijke situatie
Relict	Een relict is een overblijfsel uit vroegere tijd dat nog getuigt van de toestand die toenmaals was. Met betrekking tot landschappen kunnen relicten zeer divers in aard zijn en getuigen in vele gevallen van een wordingsgeschiedenis. In wezen zijn dit punt-, lijn- en vlakvormige relicten
Rooien	Het verwijderen van bomen en houtachtige gewassen met inbegrip van hun wortelstelsel
RSV	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RUP	Ruimtelijk Uitvoeringsplan
Studiegebied	Het gebied dat bestudeerd wordt in functie van het vaststellen van de milieueffecten en afhankelijk is van de invloedssfeer van de milieueffecten
VR	Vlaamse Regering
Watertoets	Met de "watertoets" gaat de overheid na of een ingreep schade kan veroorzaken aan het watersysteem. Het watersysteem is het geheel van alle

.....
oppervlaktewater (gaande van water dat een helling afstroomt tot de rivieren), het grondwater en de natuur die daarbij hoort

© Antea Group 2021

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.